

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU

TUTANAK DERGİSİ

4'üncü Toplantı

30 Ekim 2024 Çarşamba

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve turnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İ Ç İ N D E K İ L E R

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER

A) KANUN TEKLİFLERİ

1.- 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi (1/278) ve 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanun Teklifi (1/277) ile Sayıştay tezkereleeri

III.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mehmet Muş'un, Antalya Milletvekili Hakkı Saruhan Oluç'un (1/278) ve (1/277) esas numaralı Kanun Teklifleri ile Sayıştay tezkereleerinin tümü üzerinde yaptığı konuşmasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

IV.- AÇIKLAMALAR

1.- Antalya Milletvekili Hakkı Saruhan Oluç'un, Komisyon Başkanı Mehmet Muş'un yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU

4'üncü Toplantı
30 Ekim 2024 Çarşamba

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu saat 10.03'te açılarak üç oturum yaptı.

2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi (1/278) ve 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanun Teklifi (1/277) ile Sayıştay tezkerelerinin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanarak maddelerinin görüşmelerine başlandı.

Komisyon Başkanı Mehmet Muş, Antalya Milletvekili Hakkı Saruhan Oluç'un (1/278) ve (1/277) esas numaralı Kanun Teklifleri ile Sayıştay tezkerelerinin tümü üzerinde yaptığı konuşmasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklama yaptı.

Antalya Milletvekili Hakkı Saruhan Oluç, Komisyon Başkanı Mehmet Muş'un yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklama yaptı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, TBMM, KDK ve Sayıştay Başkanlığının bütçe, kesin hesap ve Sayıştay tezkerelerini görüşmek için 31 Ekim 2024 Perşembe günü saat 10.00'da toplanmak üzere saat 20.57'de toplantıya son verildi.

30 EKİM 2024 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 10.03

BAŞKAN: Mehmet MUŞ (Samsun)

BAŞKAN VEKİLİ: İsmail Faruk AKSU (İstanbul)

SÖZCÜ: Orhan ERDEM (Konya)

KÂTİP: Nilgün ÖK (Denizli)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Komisyonumuzun değerli üyeleri, Sayın Cumhurbaşkanlığı Yardımcımız, Strateji ve Bütçe Başkanımız, Sayın Sayıştay Başkanımız, kamu kurum ve kuruluşlarının değerli bürokratları, değerli temsilcileri, basınımızın güzide mensupları; sizleri saygıyla selamlıyorum. Hayırlı sabahlar diliyorum.

Komisyonumuzun 4'üncü Birleşimini açıyorum.

II.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER

A.- KANUN TEKLİFLERİ

1.- 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi (1/278) ve 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanun Teklifi (1/277) ile Sayıştay tezkereleri ⁽¹⁾

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Gündemimizde 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi ve 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Teklifi ile Sayıştay raporlarının geneli üzerindeki görüşmeler vardır.

Geçtiğimiz hafta geneli üzerindeki bütçe sunuşunu Sayın Cumhurbaşkanlığı Yardımcımız yaptı, dolayısıyla doğrudan gruplara geçeceğiz.

İlk söz Cumhuriyet Halk Partisi Grubundan Sayın Rahmi Aşkın Türelî'nindir.

Sayın Türelî, buyurun.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Plan ve Bütçe Komisyonunun değerli üyeleri, Değerli Cumhurbaşkanlığı Yardımcısı, Sayıştay Başkanı, değerli bürokratlar, basınımızın değerli mensupları; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Tabii, geçen hafta içinde bir sunuş aldık, Sayın Cumhurbaşkanlığı Yardımcısı bütçenin tümü üzerine bize bir sunuş yaptı. Biz de bugün itibarıyla bu bütçe görüşmelerine başlıyoruz. Bu, uzun bir süreç olacak, ona hep maraton benzetmesi yapıyoruz.

Tabii, her zaman söylüyoruz, ben geçen sene bütçede, hatta ilk gününde, sizin sunuş yaptığınız zaman da usul üzerinde söz almışım ve usul üzerine aldığım sözde de bu Genel Ekonomik Hedefler ve Yatırımlar tablosunun, içinde tabloların olduğu raporun zamanında bize dağıtılmamış olmasının büyük bir eksiklik yarattığını söylemişim. Aynı şey aslında 2025 yılı Cumhurbaşkanlığı yıllık programı için de geçerli çünkü burada çok ayrıntı var. Yani bugün eğer tümü üzerine konuşacaksa buradaki bilgiler en azından birkaç gün önce bizde olmuş olsaydı buradaki rakamlara bakarak daha sağlıklı bir görüşme sistematiği içinde olabilirdik. Tabii, sonraki bakanlık bütçelerinde bunları konuşacağız, bunları kullanacağız ama dediğim gibi yani bunların aslında önceden bize dağıtılması görüşmelerin sağlığı açısından önemlidir diye düşünüyorum. Önümüzdeki bütçe görüşmelerinde bunun olmasını, özellikle Plan ve Bütçe Komisyon Başkanı olarak sizden istiyoruz, talep ediyoruz.

Değerli milletvekilleri, dün 29 Ekim'di cumhuriyetimizin kuruluşunun 101'inci yılını kutladık. Cumhuriyetimizin kuruluş yıl dönümünde Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü, silah arkadaşlarını, Gazi Meclisimizin üyelerini, şehitlerimizi ve gazilerimizi saygıyla, rahmetle ve minnetle anıyorum. Cumhuriyeti yaşatmak, sonsuza kadar savunmak hepimiz açısından, bizler açısından son derece önemlidir, bunun bilincindeyiz, her zaman bu çerçevede hareket ediyoruz ve hareket etmeye devam edeceğiz.

Şimdi, tabii, Cumhurbaşkanlığı Yardımcısının sunuşu içinde biz aslında bir usul tartışmasını bu sene açtık ve dedik ki: Hem kesin hesap kanun teklifinin hem de Sayıştayın genel uygunluk bildiriminin bizim kesin hesap kanun teklifini görüşmemizi sağlıklı bir biçimde yapmamızı engellediğini söyledik, ortaya koyduk. Çünkü açıkçası 2023 yılı bütçesinin başlangıç ödenekleri ve yıl sonu ödenekleri arasındaki fark ne kesin hesap kanun teklifinde ne de Sayıştayın genel uygunluk bildiriminde yer alıyordu. Yani buralarda ödenek eğer artırıldıysa neye göre artırıldı, hangi hangi kanunlar çerçevesinde artırıldı, ne tür kararlar alındı, bunlar nerelere harcandı? Harcamaları belki görüyoruz ama bunların hangi ödenek artırımında kullanıldığını, harcandığını görmüyoruz. Onun için aslında bunların sağlıklı biçimde olmasına ihtiyaç var. Geçen sene de söylemiştik, bu sene de önerimizi tekrarlayalım, aslında kesin hesap kanun teklifinin ayrı bir komisyonda görüşülmesi uygundur, doğru olan da budur. Tabii, bu, bir İç Tüzük değişikliği gerektiriyor ama geçen seneki önerimiz de şuydu: Bir alt komisyon kurulması. Çünkü biliyorsunuz, haziran sonunda yani haziran sonu veya eylül ortası olmak üzere kesin hesap kanun teklifinin Meclise gelişi daha erken, Sayıştay raporu da buna göre şey... Bu anlamda bir alt komisyon kurulabilir, bugünkü mevcut yapı içinde bu alt komisyon sağlıklı bir biçimde hem kesin hesap kanun teklifinin Sayıştay raporlarıyla birlikte hem Sayıştayın temel raporlarıyla -4 temel rapor- hem de aynı zamanda Sayıştayın kurumlar itibarıyla hazırladığı raporlar çerçevesinde görüşülmesine ihtiyaç vardır. Bugün sanıyorum bu konuya ilişkin bilgi alacağız çünkü bu konu çok önemli bir konu. Yani Sayıştayın genel uygunluk bildiriminin bizim sağlıklı bir biçimde 2023 yılı

¹ (1/278) ve (1/277) esas numaralı Kanun Teklifleri 22/10/2024 tarihli 3'üncü Toplantı Tutanağı'na ektir.

bütçe uygulama sonuçlarını görmemizi engellediğini söylemiştik. Bunun nerelere harcadığını bu anlamda ayrıntılı biçimde bilmek, ödenek artırımı varsa nereleri artırılmış, bu ödenekler nerelerden harcanmış, bunlar neden Sayıştayın genel uygunluk bildiriminde yer almadı; bunların hepsini de bilmek istiyoruz.

Şimdi, tabii, bugün ekonomi konuşacağız, bütçe konuşacağız. Türkiye ekonomisi ciddi bir ekonomik kriz içinde. Ekonominin büyüme hızının yavaşladığı, aynı şekilde işsizlik oranlarının yüksek seviyesini koruduğu, sadece dar tanımlı işsizlik anlamında söylemiyorum bunu aynı zamanda geniş tanımlı, atıl iş gücü açısından da söylüyorum. Diğer taraftan, gelir dağılımının bozulduğu, yoksulluğun arttığı ve enflasyonun bir türlü engellenemediği bir süreç yaşıyoruz. Aslında bütün bunların hepsi bize şunu gösteriyor, tabii ki ekonomide yaşanan sıkıntılar önemli ama ekonomi tek başına bir analiz yapma çerçevesinin ötesine taşınmalı diye düşünüyorum. Böyle baktığım zaman sadece ekonomide değil, ekonomide, sosyal alanda, siyasal alanda ciddi bir çöküş var. Türkiye’de ciddi bir kurumsal yapı çöküşü var. Temel kamu hizmetlerinde, eğitimde, sağlıkta bunların gittikçe piyasalaştırıldığını, parasallaştığını gördük ve en son ortaya çıkan “özel hastane çetesi, yenidoğan çetesi” dediğimiz olayda da gördük bunu. Yani bu sistemin, doğru bir sistemin kurulamadığı, sistemde büyük gediklerin olduğu, gerekli denetimlerin yapılmadığı ve bunun sonucunda Türkiye’nin ciddi anlamda bir kurumsal çöküşün içinde olduğunu görüyoruz. İstihdam piyasasındaki sorunlar devam ediyor, suç oranları yükseliyor, çeteler, mafyalaşma her tarafta, hayatın her alanında, şiddet gittikçe yaygınlaşmış durumda; kadına yönelik şiddetten çocuğa yönelik şiddete, çocuk istismarları yani bugün böyle bir yapının içindeyiz. Yani aslında bütün bu bütçeyi konuşurken bunları da konuşma ihtiyacı var. Neden Türkiye böyle bir kurumsal çöküş içinde? Neden bütün değerlerin yıprandığı, erozyona uğradığı bir durumla, bir portreyle karşı karşıya kaldı Türkiye? Bu, ayrıntılı bir biçimde ele alınması gereken bir konu. Bu çöküş, bu yozlaşma, bu çürüme çok ciddi anlamda bugün etkilerini göstermeye devam ediyor. Onun için tabii ki bütçe konuşacağız ama bütün bunların hepsinin konuşulmasına ihtiyaç var. Tabii ki bunların bütün ortaya çıkış nedenleri sadece ekonomik değil ama ekonomik, sosyal, siyasal, sosyolojik, bütün çerçevelerden, bakış açılarından bakarak Türkiye’nin neden bugün bu kurumsal çöküş içinde bulunduğunu ortaya koymamız gerekir.

Bugün bütçe konuşacağız, bütçe, bir kaynak dağıtım mekanizması. Bütçeler elbette teknik metinler ama aynı zamanda politik metinler, ekonomi politik metinler. Kaynakların kullanımı üzerine vergiler... Bütçede ne yapıyoruz? Sonuç itibarıyla devlet, bütçeleme yoluyla vatandaşın gelirinin bir kısmını vergileme yoluyla alıyor, el koyuyor ve bunu birtakım harcamalara tahsis ediyor. İşte burada vergiler, vergilerin kimlerden alındığı, hangi tür vergiler olduğu, harcamaların hangi alanlara yapıldığı, bunlardan kimlerin yararlandığı konuları aynı zamanda ekonomi politik olan bir konudur, çerçevedir. Bu anlamda, bütçeler aynı zamanda zaten baktığımız zaman ikincil bir dağıtım mekanizması olarak da görülür, gelirin ikincil dağıtımına neden olur. Tabii, buradaki tercihler, hükümetlerin de konuya nasıl yaklaştığını ve nasıl bir Türkiye tasarladığını, bu Türkiye içinde tercihlerini kimlerden yana kullandığını... Bu, aynı zamanda emek-sermaye ilişkisi açısından, sektörler açısından, bölgeler açısından sınıfsal bütün bu alanlarda, hepsinde geçerli olan bir şey. Yani bugün Türkiye’nin içinde yaşadığı sıkıntılar, bir türlü çözülemeyen, tekrar tekrar gündeme gelen yapısal sorunlar kader değil, bunlar sonuç itibarıyla, dediğim gibi, Türkiye’yi yöneten hükümetlerin, iktidarların bilinçli tercihleri sonucunda ortaya çıkan konular. Bu yüzden de burada bu soruları hep soracağız. Bugün önümüzdeki Orta Vadeli Program -ki bütçenin de çerçevesini oluşturuyor, üç yıllık- ve bütçeler bu sorunları çözebilecek bir perspektife sahip mi? Yoksa dediğim gibi, geçmiş yılların bütçeleri gibi aynı şeyleri belli bir enflasyon oranında artırarak harcamaları, gelirleri, bu yapıları ciddi biçimde değiştirmeyerek, müdahale etmeyerek mevcudun korunması ve devam ettirilmesi üzerine mi oluşturulmuş; bunu görmek lazım.

Burada şunu söylemek isterim başlarken: Bütçe, bu sorunları, bu bahsettiğim, Türkiye’nin içinde bulunduğu kurumsal çöküşü, Türkiye’nin yapısal sorunlarını çözebilecek bir perspektife sahip değil. Orta vadeli program, bir istikrar programı; bir kalkınma programı değil ve çok ilginç olan, On İkinci Kalkınma Planı’yla olan ilişkisi de tamamen kesilmiş durumda. Hatırlarsanız, geçen sene bütçede görüşülürken bütçe öncesinde tam araya sıkıştırıldı, On İkinci Kalkınma Planı’nı da konuştuk ve orada ben kalkınma planı ile orta vadeli program arasında bir karşılaştırma yapmıştım çünkü On İkinci Kalkınma Planı 2024-2028 yıllarını -beş yılı- kapsıyor ama orta vadeli program onun üç yılını kapsıyordu, 2024-2026. Orada ben orta vadeli programın, o üç yıllık çerçevenin ve sonraki iki yılın aslında birbirinden kopuk olduğunu söylemiştim. Hatta şöyle de bir benzetme yapmıştım, hatırlarsınız, demiştim ki: Herhâlde OVP’yi başka bir kadro hazırladı, kalkınma planını başka bir kadro hazırladı çünkü ikisinin birbiriyle ilgisi yok. Bu sene gördük ki bu doğru, daha da doğru çünkü eskiden o beş yılın üç yılı OVP’ydi, şu anda bu sene bir yıl ileri gitti, dört yılı var, o dört yıl ile sonraki bir yıl arasında ciddi bir uyumsuzluk var, ciddi bir kopukluk var.

Bakın, kalkınma planında beş yıllık büyüme hızı ortalaması yüzde 5’miş. OVP’ye bakıyoruz, dört yıl içinde eğer OVP’deki hedefler gerçekleşirse ki onlar da çok mümkün gözüküyor büyüme açısından, aşağı doğru büyüme inecek, yüzde 4,25 yani yüzde 5’e ulaşmak için... Hatta şöyle söyleyeyim: Çok yüksek büyüme hızı gerekiyor. IMF yeni açıkladığı raporunda 2024 yılı büyümesini Türkiye için yüzde 3’e çekti, 2025’i de yüzde 2,7’ye çekti yani böyle baktığımız zaman o zaman 2024, 2025, 2026, 2027 ayrı bir çerçeve, 2028’de ise belki yüzde 10’lar civarında bir büyüme olmalı ki ancak plan hedefi tutsun yani büyüme hızları aşağı doğru, planın altında. Fakat ilginç olan, millî gelir açısından, gayrisafi yurt içi hasıla açısından baktığımız zaman da tam tersi çünkü plana göre, 2028 yılında yani planın son yılında gayrisafi yurt içi hasıla 1 trilyon 589 milyar dolar olacaktı fakat şimdi bakıyoruz OVP’ye 1 trilyon 774 milyar dolar olacak da 2027’de ondan bir yıl önce. 2028’de kişi başına millî gelir 17.554 dolar olacaktı, şimdi OVP’ye bakıyoruz, bir yıl önce, 2027’de 20.420 dolar olacak. Şimdi bu nasıl olabilir? Bunun açıklaması nedir? Sıcak para, sıcak paraya dayalı yeni politikaya giriş, tekrar o politikalara dönüş, Türk lirasının değer kazanması çünkü sonuç itibarıyla millî geliri TL cinsinden hesaplıyoruz, sonra onu dolara çeviriyoruz. Oradaki dolar kuru, eğer dolar artmıyorsa yeteri kadar, enflasyonun altındaysa, o zaman ciddi anlamda işte buradaki rakamlar bu kadar şişkin gözüküyor yani büyüme hızı yavaşlıyor ama hem dolar cinsinden millî gelir hem de kişi başına millî gelir artıyor. İstihdam artışı kalkınma planında 4 milyon 984 bin kişiymiş yani ortalaması 997 bin kişi yani yaklaşık 1 milyon kişi diye söyleyelim. OVP’ye bakıyoruz, 3 milyon 309 bin kişi dört yılda, ortalama 827 bin kişi; istihdam aşağı doğru, istihdam artışı aşağı doğru iniyor. 2028’de kalkınma planındaki rakama ulaşmak için istihdamın 1 milyon 675 bin kişi artması lazım, tam iki katı ortalamamızın ki mümkün gözüküyor. Cari işlemler dengesi kalkınma planında 2028 yılında

2,8 milyar dolar açık. Tekrar söyleyeyim: 2,8 milyar dolar cari işlemler açığı öngörülmüş. OVP'ye bakıyoruz 2027 yılında, bir yıl önce 22,6 milyar dolar açık var, cari açık. E, ne olacak? Yani 2027'den 2028'e kadar 20 milyar dolarlık bir açık mı olacak?

Şimdi, tabii, bunları şunun için söyledim: Kalkınma planları önemli, beş yıllık bir perspektif. OVP de aslında bir anlamda onun da orta vadeli dilimlerini oluşturuyor ve yıllık programlar var ama ikisinin arasındaki ilişki kopmuş durumda yani kalkınma planı aslında çöpe atılmış durumda. Buradan şu da anlaşılıyor: Önümüzdeki orta vadeli programlar Türkiye'nin kalkınmasını sağlayacak programlar değil, sadece bir istikrar programı niteliğindeki programlar. Peki, şimdi OVP'ye baktığımız zaman neyi görüyoruz? Bir dezenflasyon süreci. Temel amaç dezenflasyon; enflasyon hızının aşağı düşürülmesi, enflasyonun kontrol altına alınması bir program dâhilinde. Bir istikrar programı, bir kalkınma programı değil ama Türkiye'nin kalkınmaya ihtiyacı var. Geçmiş yılların planlarına baktım ben, birinci plandan başlayarak hemen hemen bütün planlarda Türkiye'nin büyüme hedefi yüzde 7, hatta bazı yıllar yüzde 8 ama burada baktığımız zaman çok daha altında. Peki, bu dezenflasyon sürecine baktığımızda bu noktaya nasıl geldik? Yani durup dururken Türkiye "Bir dezenflasyon süreci, orta vadeli programda enflasyonu indirelim." demedi, bu da bilinçli bir tercihti. Bu, Cumhurbaşkanı'nın "Faiz sebep, enflasyon neticedir." tezinin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Hiç kendimizi aldatmayalım, dış dinamik falan değil. Tabii ki dış dinamik Rusya-Ukrayna Savaşı'nın, dünyada yükselen petrol fiyatlarının, emtia fiyatlarının etkisi olmuştur ama bunların etkisi son derece düşüktür. Türkiye'nin içinde bulunduğu kriz, bugünkü yüksek enflasyon Türkiye'nin uyguladığı yanlış politikadan kaynaklanmıştır. Yanlış ya da doğru, belki bilinçli olarak ekonomiyi hızlandırmak açısından verilmiş bir şeydir ama maliyeti çok yüksek olmuştur; ben ona "kaybolan yıllar" diyorum yani beş yıllık bir süreç bitti. Bakın, 2021 Eylül, 2023 Mayıs seçim sonrasına kadar yaklaşık iki buçuk yıllık bir dönem. Şimdi, yeniden enflasyonu tek haneye indirebilmek için yaklaşık iki buçuk yıllık bir sürecin daha istendiğini görüyoruz biz bu yapının içinde. Dezenflasyona ulaşmak için OVP'nin temel perspektifi nedir? İki şey üzerinde odaklanıyor: Bir; toplam talebi kısmak talep enflasyonu yönünden, o enflasyonist süreci ortadan kaldırmak, sıkı para politikası, sıkı maliye politikası ve sıkı gelirler politikası diyorsunuz, hepsinin uyum içinde olması gerektiğini söylüyorsunuz, talebi kısacak politikalar, böylece insanlar harcayamayacak, böyle enflasyon aşağı düşecek. İkinci olarak da yüksek faiz, o, yurt dışından da sıcak paraya dayalı bir ekonomi yaratıyor; sonuçta, döviz girişini Türkiye'ye cazip hâle getiriyor. Onun sonucunda dövizin girişi, dövizin baskı altına alınması, böylece maliyetlerin maliyet yönünden maliyet enflasyonunun bertaraf edilerek ikisinin içinde bir dezenflasyon sürecinin ortaya koyulması üzerine dayalı. Ama biraz önce söylediğim gibi, bütün bu süreç, bu, Cumhurbaşkanı'nın "faiz sebep, enflasyon sonuç" tezinin Merkez Bankası tarafından uygulanmaya başlanması ve bugün gelinen nokta Türkiye'deki enflasyonun yükselmesi -yüzde 85'lere kadar çıktı, yüzde 19'du- döviz kurundaki yükselişler, gelir dağılımının bozulması, yoksulluğun artması ve yaygınlaşması aynı zamanda reel kesimi de ciddi anlamda etkilemeye başladı. Ekonomideki yavaşlama, büyüme hızındaki yavaşlama, sanayi üretimindeki negatif rakamlar bize bu şekilde olduğunu gösteriyor ama OVP döneminde bu devam edecek, OVP buna bu şekilde müdahale etmiyor çünkü OVP'nin temel perspektifi, dezenflasyon sürecini yürütebilmek; onun da belli aşamaları var, o aşamalara göre gidilmeye çalışılıyor. OVP kendi içinde tutarsız, mesela, çok ilginçtir; Türkiye'nin büyüme yapısı yurt içi talebe dayalıdır, daha çok özel tüketimin öncülük ettiği bir talep. Şimdi, OVP'ye bakıyoruz, ekonomide 2025-2026-2027 yıllarına yine yurt içi talebe dayalı çünkü dış talebin ya da net ihracatın hemen hemen hiçbir katkısı yok, sıfırlar seviyesinde. Cari açık, enflasyon; bunların hepsi kendi içinde tutarsız ve orta vadeli programda ciddi bir yapısal reform yok.

Şimdi, bütçeye geleyim... OVP'yi söyledim çünkü sonuç itibarıyla, bütçe bunun bir yıllık dilimini oluşturacak, gerçi üç yıllık bir perspektif de var burada ama özellikle 2025 yılına odaklanmak doğru olur. İlginç olan, bütçe açığı azalıyor, 2 trilyonun üstünden 1 trilyon 931 milyar liraya iniyor. Yıl sonu TÜFE yüzde 17,5, yıl sonu rakamını söylüyorum. Tabii, buralarda yıl sonu rakamını değil, ortalama rakamları almak lazım, orada da baktığımız zaman gayrisafi yurt içi hasıla deflatörü var.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sürenizi açıyorum tekrar, Sayın Türel.

Buyurun.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Teşekkür ederim.

Ekonomideki bütün fiyatların ortalaması yüzde 33,9; 34 diyelim yuvarlak hesap. Harcamalardaki artış enflasyon deflatörün altında yüzde 31,4. Aslında, baktığımız zaman, faiz dışı harcamalar daha düşük yüzde 28,9, faiz giderlerinde özellikle yüzde 50,2'lik bir artış var. İşte, bu politikanın da bir sonucu Türkiye'nin yeniden yüksek faizlerle karşı karşıya kalması. Personel giderleri yüzde 29,8 artıyor, sermaye giderleri yani yatırım binde 8 artıyor; bakın, bu da çok ciddi bir sıkıntı çünkü ekonominin büyümesi, ekonominin potansiyelini gerçekleştirebilmesi ciddi anlamda Türkiye'nin sermaye stokunun artırılmasına yani bunun için de yatırım yapılmasına dayalı. Burada yatırımların bu şekilde neredeyse sıfır seviyesine gelmiş olması ciddi bir problem yaratıyor.

KÖİ modeli devam ediyor. 2025 yılında 204,2; kamu-özel iş birliği modeliyle yapılmış köprüler, otoyollar, şehir hastanelerine verilecek para; 2025-2026-2027 toplamı 689,1 milyar lira. Tarımsal destekler 135 milyar lira, binde 2,2; biliyorsunuz, Tarım Kanunu'nun 21'inci maddesi bütçeden tarıma verilen desteğin milli gelirin en az yüzde 1'i olması gerektiğini hükme bağlamıştır. Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı, aslında siz biliyorsunuz, orada başka bir hesap yapıp bu rakamları daha yüksek göstermişsiniz ama onun içinde tarım yatırımları var, yatırımlar oraya konmaz yani o yatırımlar ayrı yerde sayılıyor, burada söylediğimiz aslında bir transfer yani bütçeden verilen direkt destek ve bu da geçen sene 91,6 milyardı, bu sene 135 milyar, milli gelirin de binde 2,2'si, yüzde 1 falan değil. Yani bunun içine alın kredi sübvansiyonlarını koyun, bunun içine tarımsal yatırımları koyun...

ERHAN USTA (Samsun) - 0,22

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Binde 2,2.

Bunun için, bu takım rakamları koyduğunuz zaman aslında bu olmuyor yani siz de bunu biliyorsunuz, buradaki çalışan arkadaş da bürokrasideki arkadaşlar da biliyor. Bu rakamları yüksek göstermek için bu şekilde oturup kredi sübvansiyonlarını, başka yerde sayılmış olan tarımsal yatırımları, tarım yatırımlarını -onlar var zaten sermaye giderleri içinde- buraya koyduk mu yanlış oluyor.

Sosyal yardımlar bütçenin yüzde 1'i. Uzun zamandır söylüyoruz, Türkiye'de aslında sosyal yardımlar yetersiz; OECD ortalaması yüzde 2,5; bu sene gene yüzde 1'di. Rakamları veriyorsunuz ama bunları orantılamak lazım.

Kur korumalı mevduatın ortaya çıkardığı zarar devam ediyor. En son Merkez Bankası Başkanı burada sunuş yaptığı zaman orada sorduk, rakamları tam alamadım ama Merkez Bankası bilançosu içindeki belli rakamlardan gittiğimiz zaman 300 milyar lirayı şu an itibarıyla geçtiğini görüyoruz. Geçen sene 830 milyar lira zarar ortaya koymuştu Merkez Bankası ki bütün kamu bankalarının, kamu özel bankaların, bütün finans kurumlarının çok yüksek kârlar yaptığı bir yerde Merkez Bankasının neden bu zararı yaptığı çok açık ve net ortadadır çünkü "Faiz sebep, enflasyon sonuç" tezinin ortaya konması 2021 Eylülde, 2021'in sonunda Aralık ayında Türkiye'yi kur korumalı mevduat sistemiyle karşı karşıya getirdi ve onun sonucunda çok yüksek zararlar ve bu devam ediyor hâlâ. Bir biçimde o zaman da söyledik bu âdeti bir saatli bombadır diye, çok ciddi bir problemdir ve bu da aynı zamanda bir servet transferidir çünkü Türkiye'deki mevduat yapısına baktığımız zaman elinde büyük çapta mevduat tutanların oranı çok düşüktür, 1 milyonun üzerinde mevduatı olanların toplam içindeki payı yüzde 1'den bile azdır.

ORHAN YEGİN (Ankara) - Teknik olarak şu servet transferini bir anlatsanız da öğrenecek.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Transferdir, biraz önce söyledim, çıkaralım onu, BDDK'nin...

ORHAN YEGİN (Ankara) - Teknik olarak duymak istiyorum.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Söyleyeceğim Sayın Yegin, söylüyoruz, söylerim.

Bakın, BDDK'nin rakamları var, beşli bir bölüm içinde, işte 10 bine kadar mevduatı olan, işte 10 bin-50 bin, 50 bin-250 bin, 250 bin-1 milyon ve 1 milyon üstü; böyle baktığımız zaman elinde büyük çapta parası olanların oranı son derece düşük.

ORHAN YEGİN (Ankara) - Tüm kalbimle söylüyorum...

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Bitireyim konuşmamı, sonra konuşuruz.

ORHAN YEGİN (Ankara) - Şu sermaye transferini teknik olarak, bilimsel olarak...

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Söyledim işte, söyledim.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) - Merkez Bankası 833 milyar lira zarar etmiş, nereye gitti bu para?

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Sayın Yegin, konuşmamı bitireyim.

ORHAN YEGİN (Ankara) - Servet transferini bize izah edin, gerçekten mutlu olacağım, anlamak istiyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Değerli arkadaşlar...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Konuşmamı bitireyim, Cumhurbaşkanı Yardımcısı da zaten sonrası cevap verecek, bunu ayrıca konuşuruz.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Türelî, süreniz bitti, mikrofonunuzu açıyorum bir daha.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Lütfen.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Toparlayın lütfen.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Bütün bunların hepsini, nerelere ne transferler var, vergiler... Şimdi vergiye geçeceğim, onların hepsini anlatalım.

Mesela, bakın, ne dedik? Yüzde 33,9; gayrisafi yurt içi hasıla deflatörü, vergi gelirlerindeki artış yüzde 46,5. Vergi yükü artıyor, merkezî yönetim bütçesi açısından söyleyeyim, 2021 yılında yüzde 16,1'miş -sosyal güvenlik primleri hariç, 16,1'miş- 2023'te yüzde 17, 2025'te yüzde 18,1. Kamu kesimi açısından da baktığımız zaman yüzde 24'lere ulaştığımızı görüyoruz; 2023'te yüzde 23'müş, şimdi yüzde 24,1. Dolaylı vergilere dayalı vergi yapısı devam ediyor; yüzde 35, yüzde 65. Yani ilginç olan şu: Bir taraftan harcamaların enflasyonun altında arttığı, bir taraftan da vergi gelirlerinin enflasyonun üstünde olduğu bir yapı var. Vergi harcamaları devam ediyor, hiçbir şey yapmadınız vergi harcamaları konusunda. 2025 yılında, istisna, muafiyet ve indirimler nedeniyle vazgeçilen vergiler 3 trilyon 5 milyar lira, 3 trilyon lira. Yani bakıyorsunuz, neredeyse bütçe açığının yüzde 50 fazlası, üstü. Yani bu model içinde, buradan şunu görüyoruz biz: Bu vergi gelirlerindeki artış devam ediyor. Bütün bu uygulanan modelin yükü zaten bu ülkede yaşayan milyonlarca insanın sırtındaydı ve bu devam edecek, bu daha da artacak. Bir vergi reformu ortada yok, ciddi bir vergi reformu yok. En son, biliyorsunuz, bundan önce bir kanun geldi, torba kanun, Savunma Sanayi Destekleme Fonu'na bir kaynak sağlama açısından, adına "vergi" denmedi, katılma payıydı ama bir çeşit vergiydi bu, orada kredi kartı limitlerinden bile para alınıyordu. Ondan sonra, tepkilerimiz üzerine, muhalefetin hem de aynı zamanda kamuoyu tepkileri nedeniyle geri çekildi. Bu, bize şunu gösteriyor: Ekonominin büyümesinde, ekonominin potansiyel üretiminde ciddi anlamda sıkıntılar var. Ekonominin, normal şartlar altında, Türkiye'nin büyümesi lazım, Türkiye'nin yüzde 6, yüzde 7'ler seviyesinde sağlıklı bir biçimde büyüyebilecek bir yapıya kavuşması lazım ama baktığımız zaman, bu önümüzdeki perspektif içinde, bu orta vadeli programda hem içinde bulunduğumuz yıl hem sonraki yıllarda bunlar yok. Bir taraftan, nüfus artış hızı hâlâ yüzde 1'lerin üzerinde, göç hâlâ devam ediyor. Böyle bir yapının içinde bunu sağlama ihtiyacı var ama orta vadeli programda ne diyor: "Sıkı para politikası, sıkı maliye politikası ve sıkı gelirler politikası" ve hem orta vadeli programda birtakım ifadeler var hem de Hazine ve Maliye Bakanının açıklamaları var. Bundan sonra, ücret ve maaş artışlarının beklenen enflasyona -gerçekleşen değil- göre olacağı söyleniyor. Tarım kesiminde, OVP'deki şeyi okuyorum size: "Tarımsal ürünlerin alım fiyatları program hedefleri de dikkate alınarak geçmiş enflasyona endeksleme davranışının azaltılmasına yardımcı olacak şekilde belirlenecektir." Tarım kesimi tasfiye oldu zaten, Türkiye hemen hemen bütün temel ürünlerde ithalatçı konumunda. Daha bu sene, içinde bulunduğumuz yıl da temel taban fiyatlar buğdayda, arpada, fındıkta, çayda -fıstık bu taban fiyat içinde değil ama- hepsinde maliyetlerinin altında fiyatlar belirlendi ve OVP diyor ki bize, bu hazırlanan program bize diyor ki: "Önümüzdeki

dönemde geçmişe dönük endeksleme yaklaşımı ortadan kaldırılacaktır.” OVP’de, tüketici kredilerinin dezenflasyon süreciyle uyumlu gelişmesinin sağlanacağı ifade ediliyor, kredi kartı limitlerinin gerçek gelirle uyumlu hâle getirileceği. Yani bu, şu demek: Vatandaşın gelirlerini kısmak, “Harcayacak para kalmamasın, talep azalsın, böylece enflasyon yavaşlasın, enflasyonu kontrol altına alalım.” İyi ama zaten bu politikaların yükünü bu ülkede yaşayan milyonlarca insan çekiyor.

Bakın, emeğin millî gelirden aldığı pay düşüyor, 2016’dan 2022’ye kadar 10 puan düştü, 2023’te EYT nedeniyle, kıdem tazminatlarıyla biraz yukarıya doğru çıkmış gözüküyor ama aşağı doğru indi. OECD’nin rakamları var, uluslararası kuruluşların, OECD ülkelerinde gelir dağılımında en bozuk ülkeler içinde Türkiye. Güvencesiz istihdam, yeni nesil çalışma modelleri var gene OVP’de; kısmi çalışma, işte, uzaktan, geçici süreli, kısa süreli. İyi ama hep şunu söylüyoruz biz: Bakın, gene aynı şekilde, istihdam piyasası zaten sağlıklı değil, ciddi anlamda bir...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Tamamlayacağım.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Türelî, bir daha söz veriyorum. Lütfen toparlayın, diğer milletvekilleri de bekliyor.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Tamam Sayın Başkanım, tabii.

Yani zaten ciddi sorunlar var istihdam piyasası içinde. Biz, her zaman şunu söylüyoruz: ILO standartları, uluslararası çalışma standartlarına uygun bir iş hayatı, istihdam piyasası olması gerekiyor. Sendikalaşma oranları yüzde 15’lerde ki bunun bir kısmı da kamu sendikası, toplu sözleşmeleri yok yani grev hakları yok, böyle bir yapının içindeyiz. Bunun içinde, iş cinayetlerine baktığımız zaman - hemen hemen bütün alanlarda iş kazaları, ona “iş cinayetleri” deniyor artık, hiç kimse “iş kazası” demiyor- madencilikten tutun diğer bütün alanlara, inşaat sektörüne ciddi oranda artmış. Türkiye’nin ihtiyacı olan yeni bir kalkınma programı, Türkiye’nin büyüyeceği, ekonominin sağlıklı olarak büyüyeceği, yatırımların artacağı, istihdamın artacağı, ihracatın artacağı bir modele ihtiyaç var fakat bunu sağlayacak olan bu görüştüğümüz bütçe ve orta vadeli program değil çünkü biraz önce de söyledim bütçe zaten var olan, bozulmuş olan dengeleri düzeltmek üzerine kurgulanmamış, o bozulmuş olan dengeler daha da bozulacak bu sürecin içinde.

Biraz önce söyledim, vergi artışlarının ne kadar yüksek olduğunu ve bu mevcut yüzde 65’inin dolaylı vergilere, ÖTV, KDV gibi harcamalar üzerinden alınan vergilere dayalı olduğu yapı devam ediyor. Bu, var olan bugün Türkiye’deki sorunları arttırıyor. Bunu Türkiye’deki kurumsal çöküş, devlet yönetiminin bugün liyakatten uzaklaşmış olmasıyla bir araya getirdiğimizde, birlikte baktığımızda ortaya çıkan sorunu çok arttırıyor ve bugün Türkiye’nin içinde yaşadığı bu kriz, bu ekonomik kriz, sosyal kriz, siyasal kriz, etik ve ahlak krizi, bütün bunların hepsinin nedeni bu. Bütçeler bunu ortadan kaldırmak için ortaya konulmalı. Bütçeler bu dağılımları değiştirmeli. Bütçeler müdahale etme imkânlarıdır ekonomiye, sosyal hayata; bunu nasıl yapar? Bunu dediğim gibi, hem ülkenin büyümesini, kalkınmasını sağlar, millî geliri büyütür. Bir taraftan millî geliri daha adaletli paylaşır, sektörel olarak belli sektörleri öne çıkarır, bölgesel olarak yapar. Sınıfsal dengeler açısından baktığımız zaman emek ve sermaye arasındaki sıkıntıyı, gittikçe emek aleyhine gelişen bu mevcut yapıyı değiştirir. Bunların hiçbirini değiştirmiyor bu bütçe, bu bütçede hiçbir şey yok.

Bana soruyorlar, seçmenlerimizle görüştüğümüz birçok yerde, insanlarla, vatandaşlarımızla karşılaştığımız zaman “Bu bütçede benim için bir şey var mı?” diyorlar. Ben de diyorum ki: “Bu bütçede sizin için hiçbir şey yok.” Bu bütçe, geçmişte yapılmış bütçelerin bir benzeri. Sanki bir kriz içinde değilmiş gibi, sanki hiçbir şey yokmuş gibi yine önümüze geçen seneki bütçenin hemen hemen benzeri geliyor. Ama şunu koyalım: O benzeri hiç değiştirmesiniz bile mevcut zaten dengesizlikleri arttıran bu ekonomik yapı, o var olan dengesizlikleri daha da ciddi bir biçimde katlanılmaz bir hâle getiriyor. Bu yüzden de söylediğim gibi, burada aslında gerçekten Türkiye’nin sorunlarını çözecek -hem OVP’de de bunu görmedik, bütçede de görmedik- yapısal reformların yapılması, Türkiye’nin üretim ve ihracat yapısının, ithalata bağımlı olan yapısının ortadan kaldırılması; ciddi bir vergi reformunun, bir harcama reformunun yapılması... “Tasarruf tedbiri” dedik, ortada bir şey yok. İstihdam piyasasındaki sorunların çözülmesi, yeniden imalat sanayisinin Türkiye’de etkin olması çünkü o imalat sanayisi lokomotif sektördür. İşte, teknoloji yoğunluğuna baktığımızda yüksek teknolojili sektörlerin toplamdaki payı yüzde 3. Siz iktidara geldiğinizde de yüzde 3’tü, şimdi de yüzde 3. Daha çok düşük ve orta düşük teknolojili sektörlerde hafif yukarıya doğru bir çıkış var yıllar içinde. Bunların düzeltilmediği, bunların ortadan kaldırılmadığı bir yapının Türkiye’ye bir hayrı yok. O yüzden burada zaten bu görüşlerimizi belirtiyoruz, belirteceğiz hem eleştirilerimizi söylüyoruz hem de ne olması gerektiğini söylüyoruz. Burada söyledik, tekrar söyleyeceğiz, bu bakanlık bütçelerinde de söyleyeceğiz.

Türkiye’nin bugün içinde yaşadığı sorunların açık ve net biçimde ortaya konulması ve bunların nasıl çözüleceğinin hem politikalar perspektifinde hem tedbirler perspektifinde ortaya konulması önemlidir diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Türelî.

Şimdi DEM PARTİ Grubu adına Sayın Hakkı Saruhan Oluç.

Sayın Oluç, buyurun lütfen.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın vekiller, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım ve değerli bürokratlar; hoş geldiniz. Bütçe tartışmalarına bugün başladık. Umarım Türkiye’de yaşayan bütün halklar açısından hayırlı sonuçlara ulaşırız.

Şimdi, her seferinde söylüyoruz, bu bütçe hakkı üzerine konuşuyoruz. Öncelikli olarak şunu ifade etmek istiyorum ki: Bütçeler bir iktidarın o ülkedeki siyasi, ekonomik ve sınıfsal tercihlerini gösterir. Her yerde böyledir, dünyanın her ülkesinde böyledir ve siyasi iktidarlar yaptıkları bütçelerle kimlerden, hangi sosyal kesimlerden, hangi sınıflardan ne şekilde ve ne oranda kaynak toplayacaklarını belirlerler ve topladıkları bu kaynakları da kimlere, nasıl aktaracaklarını belirlerler dolayısıyla bunu ilan ederler aslında. Yani basit bir ifadeyle bütçeler,

bir siyasi iktidarın o toplumda yaşayan kimlerden yana olduğunu gösterir. Mesela, “Sermayeden mi yanadır; işçilerden, emekçilerden, yoksullardan mı yanadır? Uluslararası alanda çatışmadan, savaştan, silahlanmadan mı yanadır; yoksa barıştan mı yanadır?” gibi birçok konuyu belirleyen belgedir aslında bütçeler. Bu açıdan yurttaşların bütçe yapma hakkı yüzyıllardır çok kutsal bir haktır. Maalesef, bugün Türkiye’de var olan sistem yurttaşların bütçe yapma hakkını sınırlamaktadır. Bunu her seferinde konuşuyoruz, tartışıyoruz çünkü Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi aslında Meclisi de baypas ederek, Meclisin de bütçe hazırlamasını sağlamayarak bütçeyi sarayda yapmayı uygun gören bir sistemdir; bunu eleştirmeye de devam edeceğiz, bu sistemin değişmesi gerekiyor bu hâliyle.

Şimdi, siz iktidar olarak çok seviyorsunuz “2002’de Türkiye’de durum şuydu, bugün geldiğimizde durum budur.” diye karşılaştırmalar yapmayı, ben de onun için en azından bir sürece, 2002’den bugüne kadarına değil ama yakın bir sürece bakarak birkaç noktada bazı değerlendirmeler yapmak istiyorum çünkü hep aynı zihniyetle bir bütçe hazırladığımız için uzunca zamandır -ilk dönemleri kastetmiyorum ama şimdi uzunca zamandır- aslında bu ülkeyi bir adaletsizlikler ülkesi hâline getirdiniz. Gerçekten adaletsizlikler ülkesi ve o bütçelere baktığımızda, bugüne kadar gelen bütçelere baktığımızda bunların hepsinde bu özelliğin ön plana çıktığını görüyoruz. Bakın, bazı verilere değinmek istiyorum, ne kastediyorum adaletsizlikler ülkesi hâline getirdiğiniz derken? Şimdi, verilere göre, gayrisafı yurt içi hasıla açısından baktığımızda emeğin aldığı -yani iş gücüne yapılan ödemeleri kastediyorum- payın 2018’den bugüne kadarki son altı yıla baktığımızda seyrine çok ciddi bir düşüş olduğunu görüyoruz. Yani 2018 yılında yüzde 33,5 gerçekleşmiş emeğin aldığı pay gayrisafı yurt içi hasıladan, 2022 yılında 26,3’e düşmüş bu pay yani beş yılda yaklaşık 7 puanlık, 7 küsur puanlık bir düşüş gerçekleşmiş. Buna karşılık net işletme artışı karma gelirin payı yani sermayenin millî gelirden aldığı paya baktığımızda ise bir artış olduğunu görüyoruz yani 2020’de, 2021’de ve 2022’de bu artışların devam ettiğini görüyoruz. Şimdi, demek ki bu açık büyümüş, aradaki fark büyümüş yani sermayenin aldığı pay artmış, emeğin aldığı pay düşmüş. Bu ne demek oluyor? Emek ile sermaye arasındaki eşitsizliği sizin iktidarlarınız, sizin hazırladığımız bütçeler büyümüş vaziyette; çok net olarak rakamlardan bu görünüyor, siz de bunun farkındasınız. Bu bir tercih aslında, bu politik ve ekonomik bir tercih. Hani doğallığında böyle gelişmiyor, bu tercihler sonucunda bu eşitsizlik ortaya çıkıyor. Birinci işaret etmek istediğim nokta bu yani hazırladığımız bütçeler son altı yıla baktığımızda böyle, bu yedinci yılda oluyor.

ORHAN YEGİN (Ankara) - Bu bizim 23’üncü bütçemiz...

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - İşte, ben biraz evvel konuşurken dedim ki: “İlk dönem bütçelerini bir kenara bırakıyorum, şimdi son dönemdekileri karşılaştıracam.” dedim, bilerek bunu söyledim Orhan Bey.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemdekileri değil mi?

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Evet, bilerek onu söyledim.

Şimdi, birincisi bu, buna işaret etmek istiyorum.

MUSTAFA KALAYCI (Konya) - Parlamenter sistemde 26...

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Peki.

Şimdi, ikincisi: Yani başka örnekler de var bu adaletsizlikler örneklerine girmeye başladığımızda. TÜİK’in açıkladığı gelir dağılımı istatistiklerine baktığımızda en yoksul yüzde 20’lik kesimin toplam gelirden aldığı payın azaldığını görüyoruz, en zengin yüzde 20’nin toplam gelirden aldığı payın arttığını görüyoruz; bir başka veri bu aynı zamanda yani rakamlarla da bunu verebilirim, sizde zaten var bu rakamlar TÜİK’in de açıkladığı rakamlar olduğu için. Gerçekten en zengin yüzde 20’nin toplam gelirden aldığı pay 16 yılın zirvesine çıkmış vaziyette geçtiğimiz yıl yani sadece 7-8 yıl değil 16 yılın zirvesine çıkmış vaziyette. Buna karşılık en düşük gelire sahip yüzde 20’lik grubun aldığı pay da yüzde 6’ya kadar gerilemiş, düşmeye devam ediyor. Bir başka veri -bu açıdan bakarsak- servet eşitsizliği verisi yani burada da yapılan bütün araştırmalar hem uluslararası alanda çeşitli finans kuruluşlarının yaptığı araştırmalar hem de tabii, Türkiye’de de bu araştırmalar BDDK’nin de elinde olan araştırmalar. Burada da görünen, servet eşitsizliği açısından baktığımızda, Türkiye’deki servetin yaklaşık yüzde 40’lik kesiminin nüfusun sadece yüzde 1’lik bir diliminde toplandığını görüyoruz; bu inanılmaz bir rakam, gerçekten inanılmaz bir rakam. Yani Türkiye’de nüfusun en zengin yüzde 1’inin toplam servetten aldığı pay yüzde 39,5 -ya, yüzde 40 dedim ben demin- görünüyor. En zengin yüzde 5’lik kesimin toplam servetten aldığı pay yüzde 59,2 yani nüfusun yüzde 95’lik kesiminin aldığı pay ise sadece yüzde 40,8; bu da gösteriyor. Yani adaletsizlikler ülkesini nasıl yarattığımızı anlatmaya çalışıyorum bu verilerle. Servet eşitsizliği de bu şekilde.

Yine, TÜİK’in hazırladığı sektör bilançoları raporlarına baktığımız zaman, Türkiye’deki sektörlerde 17 sektörün aktif toplam büyüklüğüne ve elde ettikleri kârlara baktığımız zaman çok ciddi bir kâr elde edildiği görünüyor. Kâr elde edilebilir yani yıllarla karşılaştırılırsa örneğin 2022’de 4,5 kat kâr artışı olmuş. Peki, 4,5 kat kâr artışı olmuş da emekçinin, emeklinin, işçinin, çiftçinin gelirinde 4,5 kat artış olmuş mu? Olmamış. Bir başka örnek yani buna baktığımızda. Bankaların kârlarına değinmek bile istemiyorum, 2022-2023’te çok ciddi artışlar kaydedilmiş vaziyette, bu yine BDDK verilerinde de TÜİK verilerinde de görünüyor.

Yani, şimdi, bu örnekleri vermemin nedeni hazırladığımız bütçelerle, o bütçelerin zihniyetiyle ve yaptığımız paylaşımlarla sonuç olarak bu ülkede yaşayan, emeğiyle geçinen, ücretli çalışan, işçisi, emekçisi, çiftçisi, yoksulu, esnafı, bunların çok ciddi kayıplar yaşamasına neden oluyorsunuz; buna karşılık da sermayede çok ciddi zenginleşmelerin ortaya çıkmasına neden oluyorsunuz. Bu, büyük bir adaletsizlik yaratıyor ve bu adaletsizliğin mimarı aslında sizin iktidarınız, buna işaret etmek istiyorum. Şimdi, bu adaletsizlikleri başka açılardan da ele alacağım. Biraz sonra bütçede konuşurken vergi adaletsizliğine değineceğim, orada da bunu görüyoruz.

Bir de çok ciddi bölgesel eşitsizlikler var. Türkiye’de bölgesel eşitsizlik yeni çıkmadı elbette ki ortaya, eskiden de vardı. Ben hatırlarım yani hep tartışılırdı bu, 70’li, 80’li yıllardan bu zamana kadar -ben bu tartışmaları izlediğim için biliyorum- her zaman tartışılırdı; doğru fakat bu dönemde yani sizin iktidarınızın çok büyük iddialarının olduğu bir dönemde bölgesel eşitsizliklerin bu kadar büyümesi, büyük olması hakikaten aslında bir zihniyetin devam ettiğini gösteriyor. Yani cumhuriyetin kuruluşundan bu yana gelen bir zihniyetin devam ettiğini gösteriyor. Tahmin ediyorsunuz neyi kastettiğimi. Bu ülkenin gelir dağılımı adaletsizliği açısından bakarsak, işsizlik açısından bakarsak,

genç işsizliği açısından bakarsak, yoksulluk açısından bakarsak, gelişmişlik açısından -yani gelişmişliği kültürel konuları da içererek anlatmak istiyorum sadece ekonomik anlamda değil- bakarsak bu ülkenin en büyük bölgesel eşitsizliğine maruz kalan bölgesi Kürt coğrafyasıdır. Yani sizin de çok yakından tanıdığımız, bildiğiniz Sayın Başkan, Kürt coğrafyasındaki bu konulardaki adaletsizlikler Batı'yla karşılaştırıldığında inanılmaz yüksektir. Yani işte, en yoksullar, en az eğitim alanlar, gelir dağılımı adaletsizliğinde en dipte yer alanlar vesaire, anlatmaya devam edebiliriz bunu. Daha bunu konuşacağız bütçe boyunca da yani hem Komisyonunda hem Genel Kurulda konuşacağız ama Kürt coğrafyasına yönelik çok ağır bir eşitsizlik dalgasının sizin iktidarınız döneminde sürdürdüğünü görüyoruz ve biliyoruz.

ORHAN YEGİN (Ankara) - Yapmayın.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Yani yatırımlar açısından da böyle Orhan Bey, siz itiraz ediyorsunuz ama sonra bakanlıklar geldiğinde de somut olarak bunu size göstereceğiz; bütün bakanlıkların yatırım planlarında bunu anlatacağız size ki aslında büyük bir eşitsizlik gerçekten devam ettiriliyor. Yani ben demiyorum ki: "Siz yarattınız." Devam ettiriliyor.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Sayın Oluç o tarafa gitmemiş.

ORHAN YEGİN (Ankara) - Makas var ama kapatıyoruz o makası.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Açılıyor makas.

ORHAN YEGİN (Ankara) - Kapanıyor.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Şimdi yani makas açılıyor mu açılmıyor mu, onu da...

ORHAN YEGİN (Ankara) - O bölgeye gitmemişsiniz demek ki.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Ben çok gidiyorum bölgeye, onu söyleyeyim.

Makas açılıyor mu, açılmıyor mu diye tek tek bakanlıklarda da bakacağız onlara. Ben şunu söylemiyorum: "Sizin iktidarınız bu eşitsizliği yarattı." demiyorum, cumhuriyet tarihi boyunca var olan bir eşitsizliktir, bir ayrımcılıktır bu ama sizin iktidarınız döneminde de bu zihniyeten maalesef uzaklaşmamış vaziyette. Özellikle son yıllara baktığımızda bunu bir kere daha görüyoruz.

ORHAN YEGİN (Ankara) - Bize büyük haksızlık oluyor.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Peki, tartışacağız bakanlıklarda, haksızlık var mı yok mu diye.

AYYÜCE TÜRKES TAŞ (Adana) - Size değil, Atatürk'e haksızlık oluyor.

ERHAN USTA (Samsun) - Orhan Bey'in de itirazı o zaten. AK PARTİ'lilerin de itiraz ettiği...

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Lütfen, karşılıklı konuşmalım.

AYYÜCE TÜRKES TAŞ (Adana) - Ne makası ya, makas mı var? Çorum nasıl ya, Adana nasıl ya, Amasya nasıl? Ankara'nın arka mahalleleri nasıl?

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Vekilim, size söz geldiği zaman siz de konuşursunuz.

AYYÜCE TÜRKES TAŞ (Adana) - Konuşacağım zaten, size sormayacağım.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - E tamam, o zaman benim sözümü niye kesiyorsunuz?

AYYÜCE TÜRKES TAŞ (Adana) - Sizin sözünüzü kesmiyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Arkadaşlar, karşılıklı konuşmalım lütfen.

Buyurun Sayın Oluç.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Evet, şimdi, toparlayacak olursam bu adaletsizlikler meselesini; böyle bir durumla karşı karşıya olduğumuzu vurgulamak istiyorum. Yani bu ülkede bu iktidarın sürdürdüğü politikalar ve hazırladığı bütçeler aslında adaletsizlikleri sürdüren bir yapıdadır. Bu bütçe de aynı zihniyetle hazırlanmıştır, ona işaret etmek istiyorum.

Şimdi, baktığımızda tek tek bütçe kalemlerine, neyi görüyoruz? Yani biraz evvel söylediğim gibi, tercihlerde değişen bir şey yok, hâlâ emekten yana bir tercih göstermiyor bu bütçe, hatta harcamalar kalemindeki düşüşe baktığımızda kamu çalışanlarının belli ki ücret artışları 2025 yılında oldukça düşük olacak. "Nereden kesiliyor?" diye baktığımızda buradan kesildiğini görüyoruz. Yatırımlara baktığımızda, kamu yatırımlarına, çok ciddi düşüş olduğunu görüyoruz. Yani hem kamu yatırımları açısından hem de kamu çalışanlarının, kamu emekçilerinin ücretleri açısından 2025 son derece sıkıntılı bir yıl olacak; bir kere onu da tespit etmek gerekiyor. Yani bütçe tercihleriniz, bu bütçede de sermayeden yana.

Biraz evvel konuşmacı da belirtti, sermayeye tanınan vergi muafiyet ve istisnalarından oluşan -ağırlıklı olarak- vergi harcamaları, 2025 bütçesinde yaklaşık 3 trilyon olarak tespit edilmiş vaziyette yani inanılmaz bir rakam bu gerçekten. Bunu 2024 bütçesi için de tartışmıştık; hatırlarsanız, burada, tasarruf tedbirleri ve vergi konuları geldiği zaman, bu paketler geldiği zaman, o zaman da bunları tartışmıştık ve bunun son derece ciddi bir sorun olduğuna işaret etmiştik. Vergi harcamalarına ayrılan kaynak artmaya devam ediyor bu bütçede, azalma görmüyoruz. Yani 2024 bütçesinde 2 trilyon 200 milyar liraydı yaklaşık, şimdi 2025'te yaklaşık 3 trilyon liraya ulaşmış vaziyette. Yani tercihlerde bir değişiklik yok, onu söylemek istiyorum.

Vergiler açısından bakalım. Yani esas itibarıyla bu tercihlere bakalım. Burada da çok net biçimde bir şeyi görüyoruz. Dolaylı vergilerde herhangi bir azalma ortaya çıkmıyor. Bakın, KDV'den ve ÖTV'den elde edilecek gelir son derece yüksek. KDV'den elde edilecek gelir toplam gelirin neredeyse yüzde 32'sini oluşturuyor yani dolaylı vergiler azalmıyor, artmaya devam ediyor. Ne oluyor, kim ödüyor dolaylı bir vergiyi? İşte, işçi, emekçi, toplumun her kesimi ödüyor KDV'yi ve ÖTV'yi. Dolayısıyla dolaylı vergilerle yurttaş -kusura bakmayın bu kavramı kullandığım için ama- soyulmaya devam edecek anlamına geliyor. Vergideki adaletsizlik yani her seferinde tartışıyoruz, tartışmaya devam ediyoruz. Herhangi bir şekilde vergide adaleti sağlayacak bir adım atılmadığını sizler de biliyorsunuz.

Sayın Yılmaz, sizin açıklamanızdan da geçenlerde görmüştük, siz burada yoktunuz, arkanızdan söylemiş oldum ama şimdi de söyleyeyim, siz o zaman dediniz ki: “Kripto varlıklardan ve borsadan vergi düşünmüyoruz.” Bunun çok yanlış olduğunu hep söylüyoruz yani vergide adalet sağlanacaksa belli bir oranın üstünde gelir elde edenlerden hem kripto varlıklarda hem borsada -kur korumalı mevduat artık geçti gitti, onu hani defalarca söyledik, dinlemediniz- vergi alınması gerekiyor yani bu, haksız kazanç anlamına geliyor. İşçinin, emekçinin ücretinden kaynağında kesiliyor vergi ama kripto varlıkta, borsada yüksek kazançlar elde edenlerden -ben küçük yatırımcıyı, düşük kazanç elde edenleri hedeflemiyorum ama- vergi alınmıyor yani bu doğru bir durum değil. Vergi konusunda bu kadar ciddi adaletsizliğin olduğu bir ülkeden söz ediyoruz. Hani “Çok kazandıktan çok vergi alacağız.” diyor Hazine ve Maliye Bakanı her seferinde ama çok kazandıktan çok vergi alındığını görmüyoruz ve bunun ciddi bir sorun yaratmaya devam ettiği kanaatindeyiz.

Şimdi elbette ki bunu hani uzun uzun tartışabiliriz de bugün değil, önümüzdeki bakanlıklarda da tartışacağız ama “savunma ve güvenlikçi politikalar” adı altında bu bütçenin kaynaklarının, bu ülkenin kaynaklarının çok önemli bir kısmının ayrıldığını görüyoruz, bu ciddi bir sorun esas itibarıyla. Yani geçen yıl yaklaşık 40 milyar dolar civarındaydı topladığımızda savunma, silahlanma ve güvenlikçi politikalar doğrultusundaki harcamalar, bu yıl yaklaşık 47 milyar dolara tekabül ediyor; bu da oldukça yüksek bir oran. Bunun hiçbir şekilde değerlendirilmediğini her bütçede görüyoruz ve konuşmaya devam ediyoruz, bunun yanlış olduğunu düşünüyoruz.

Faiz bütçesi, yani her bütçede bunu bir kere daha tartışıyoruz, şimdi bir kere daha karşımıza çıkmış vaziyette. 2025 yılı faiz ödemeleri için neredeyse 1,5 trilyon civarında bir rakam -yanlış hatırlıyorsam- yani oldukça yüksek bir rakam bu yani yüzde 13 gibi bir orana tekabül ediyor bu yıl için 2025'te. Sanıyorum 2024'te yüzde 11-12 civarında, o aralıkta bir rakamdı. Şimdi biraz artmış görünüyor ama bu “faiz bütçesi” dememizin haksız olmadığını gösteren bir oran esas itibarıyla ve yani bu konuda faiz lobilerinin dostu olan bir iktidarla karşı karşıyayız aslında, bunu da not almış olalım.

Şimdi, şöyle bir durum var: Yani bu bütçeye bu açılardan baktığımızda, tek tek bakanlıkları dediğim gibi, günü geldiğinde konuşacağız elbette ki ama çok göze batan 2 yeri söylemek istiyorum: Bir tanesi sizin çalıştığınız alan, Cumhurbaşkanlığının bütçesi gerçekten inanılmaz yüksek yani Cumhurbaşkanlığı bütçesi ile Meclise ayrılan bütçe hemen hemen aynı gibi rakamsal olarak baktığımızda çok yakın.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Cari transferler var.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Evet, şimdi, orasını da günü geldiğinde tartışacağız fakat şöyle yani bu şunu gösteriyor: Aslında yasama organına verilen önem bu açıdan da ortaya bir kez daha çıkıyor. Bunun karşılığında Cumhurbaşkanlığı işte, saraylar ve bütün harcamalarla baktığımızda her gün çok yüksek meblağlara ulaşan harcamalara sahip, örtülü ödeneği de bunun dışında tutuyorum üstelik. Bu açıdan baktığımızda da bu bütçede ciddi bir eşitsizlik olduğu kanaatindeyiz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Oluç, sürenizi uzatıyorum.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Yani Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini tamam eleştiriyoruz, bunu konuşacağız ama Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin bu kadar büyük kaynakları kullanıyor olmasının son derece yanlış bir tercih olduğu kanaatindeyiz, onun için bu konuda da eleştirimizi dile getirmek istiyoruz.

Yani öyle bir durumla karşı karşıyayız ki bugün, ekonomide yaşanan bir kriz var ve bu krizi atlattırma çalışıyor bu ülke ve tabii ki fatura bu toplumun ücretliyle geçinenlere, emeğiyle geçinenlere, emekçiye, işçiye, çiftçiye, esnafa çıkıyor. Yani nereden bu kadar büyük krize yakalandık? Uluslararası ilişkilerde bir şeyler arıyorsunuz, pandemide bir şeyler arıyorsunuz falan. Tamam, peki, bunların hepsinin bir ölçüde etkisi olabilir ama esas nedenin bu olmadığını sizler de biliyorsunuz, biz de biliyoruz. Yani faiz sebep, enflasyon netice değil mi? Buradan başladı her şey, buradan başladı ve yani bugüne kadar geldi. Sonra “Ben ne istersem onu yaparım ekonomide.” diye bir anlayış olabilir mi? Yani “Faizi düşürürüm de istersem yükseltirim de...” Peki, bunun faturası kime çıkıyor? İşte, bunun faturası halka çıkıyor; bunu yaşadık, gördük. Dolayısıyla aslında siyasi olarak dönüp dolaşıp baktığımızda bu da Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ve tek kişinin karar verici olmasının yarattığı sorunları bize gösteriyor. Bunu da bir kez daha söylemiş olalım.

Şimdi, bütün bunlar açısından baktığımızda bir kez daha belirtmek isterim ki bu bütçe, Türkiye’de işçinin, emekçinin, emeklinin, engellinin, çiftçinin ihtiyaçlarına cevap olacak bir bütçe değil. Dolayısıyla bu açıdan şimdiden söyleyelim ki 2025 yılı Türkiye’de emeğiyle, ücretiyle geçinenlerin çok büyük sıkıntılar yaşayacağı bir yıl olacak hem ücret gelirleri açısından baktığımızda böyle, ayrıca ekonomi politikalarının yarattığı sonuçlar nedeniyle işsizlik açısından baktığımızda böyle; işsizliğin artacağı bir yıl olacak. Geniş tanımlı işsizliği değerlendirmede için için sanki işsizlikte bir azalma varmış gibi göstermeye çalışıyorsunuz ama geniş tanımlı işsizliğe baktığımızda bunun böyle olmadığını görüyoruz.

Şimdi, son olarak değinmek istediğim bir konu daha var. Tabii ki daha detaylı bir şekilde ilgili bakanlıklar geldiğinde de bunu konuşacağız ama burada bir kısaca değinme ihtiyacı olduğunu düşünüyorum -o da- uluslararası gelişmeler ve özellikle bölge politikası açısından meseleye kısaca değinmek istiyorum: Şimdi dünyada da tabii ki çok ciddi ekonomik sorunlar zaman zaman yaşanıyor, bunların sonuçlarını görüyoruz. Ama özellikle son yıllara baktığımızda, 2000’li yıllardan sonraki yıllara baktığımızda ve son yedi sekiz yıla baktığımızda şunu görüyoruz ki dünyada da her yüzyılda olduğu gibi, bir kez daha ticaret ve enerji hatları üzerinde büyük bir mücadele yaşanıyor. Aslında mücadele diyorum, savaşlar yaşanıyor yani insanlar ölüyor ve ticaret ve enerji hatları üzerinde oluyor bütün bunlar. Yani bir tarafta G7 ve NATO zirvelerinde söylenenleri, yapılanları izliyoruz; bir tarafta G20 zirvelerinde alınan kararları görüyoruz; öbür tarafta Çin’in ve çevresindeki ülkelerle aldığı kararları görüyoruz. Ama sonuç olarak baktığımızda -yani sanıyorum- 2023 Eylül ayıydı orada “Tek Dünya, Tek Aile, Tek Gelecek” ana temasıyla G20 toplantısı yapıldı. O G20 toplantısında bir IMEC -imeç diyebiliriz Türkçe okuduğumuzda- Hindistan- Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru oluşturuldu ve buna ilişkin planlar tartışıldı, konuşuldu ve bunun kuruluşu ilan edildi. Maalesef diyeyim, yanlış dış politikalar nedeniyle Türkiye aslında bunun dışında kaldı.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Oluç, lütfen toparlayalım.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Toparlıyorum efendim, son konum bu.

Şimdi, baktığımızda bu İMEC'e, Hindistan'dan başlayan Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'dan geçen, İsrail'den devam eden, Doğu Akdeniz havzasına giren, Kıbrıs'ın güneyinden Yunanistan'a ulaşan bir hattın söz ediyoruz; son derece önemli bir ticaret ve enerji hattı aslında. Bugün Orta Doğu'daki çatışmalara, savaflara baktığımızda özellikle İsrail'in soykırım politikalarını sürdürdüğü bir dönemde bu ticaret ve enerji hattının ne kadar önemli ve kritik olduğunu bir kez daha görüyoruz. Aslında bu hattı anlattı Netanyahu Birleşmiş Milletlerdeki konuşmasında hani 2 tane harita gösterdi ya, bir tanesi lanet haritası, öbürü de nimet haritası. Nimet haritasında anlatmaya çalıştığı esas itibarıyla bu hattı. Şimdi, son derece önemli bir konu bu yani Türkiye açısından da son derece önemli bir konu çünkü Orta Doğu'daki mevcut savaş ve çatışmalar bir taraftan da Basra Körfezi, Süveyş Kanalı, Hürmüz Boğazı gibi bütün geçiş yollarını etkiliyor ve tehdit ediyor. Elbette ki bölgedeki savaşın genişlemesi, işte, şimdi, Lübnan'a ve İran'a yönelik saldırılar sürüyor, Suriye'ye yönelik İsrail'in saldırıları sürüyor; bütün bunlara baktığımızda, bölgede son derece kritik bir dönemden geçildiği çok açık. Şimdi niye bunları söylüyorsunuz? Aslında buraya doğru gidildiğini 2000'li yılların ilk çeyreğine baktığımızda, 2010'lardan itibaren bu tartışmaların uluslararası alanda yapıldığını görüyorduk.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Bu tartışmalarla uygulanan ekonomi politikalarının, ticaret ve enerji yollarının değişmesi doğrultusundaki eğilimler uluslararası alanda yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamıştı. Fakat maalesef, sizin iktidarınız, özellikle Orta Doğu'da savaş politikalarını tercih ettiği için, Orta Doğu'da Türkiye'yi bir barış ülkesi, bir model ülke hâline getirme anlayışına sahip olmadığı için ve bu savaş politikalarının içine çeşitli vekiller aracılığıyla -milletvekillerini kastetmiyorum, yanlış anlamayın, vekâlet savaşlarını kastediyorum- çeşitli vekil örgütleri aracılığıyla bu savaşların içine dâhil olduğu için bu gidişatı öngöremedi ve esas itibarıyla Orta Doğu'da Irak, Suriye, İran ve Türkiye 4'lüsü açısından baktığımızda yapması gerekeni yapmadığı için bugün sıkıntılı bir durumla karşı karşıyayız. Türkiye'nin ve iktidarın esas itibarıyla yapması gereken neydi? Bu gidişatı öngörmesi, bu gidişattaki gelişmeleri öngörmesi ve esas itibarıyla Orta Doğu'da -sadece Türkiye'yi kastetmiyorum- Kürtlerle barışın, Kürtlerle ortak politika sürdüren, Kürtlerle geleceğe dair, ortak bir geleceğin -sadece Türkiye sınırları içinde yaşayan Kürtleri kastetmiyorum, bütün parçalarda Suriye'de, Irak'ta İran'da yaşayan Kürtleri de kastederek söylüyorum- nasıl inşa edileceğine dair barışçı politikalarla eğer gidiliyor olsaydı bugün karşı karşıya kalınan sorunlarla karşı karşıya kalınmamış olunurdu. Evet, bugün hem ticaret ve enerji hatları açısından hem de uluslararası gelişmeler açısından baktığımızda çok ciddi bir durumla karşı karşıya kalınmış vaziyette. Dolayısıyla, aslında çok daha önceden yapılması gereken, atılması gereken adımların bugün atılması elzemdir, büyük bir ihtiyaçtır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Buyurun.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Toparlıyorum Başkanım.

Türkiye'nin ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel anlamda hem bölge gücü olması hem de bir barış ülkesi olması, bir barış modeli yaratması açısından; Orta Doğu'daki farklı kimliklere, kültürlere, inançlara sahip ülkeler içinde demokrasinin inşa edilebilmesi açısından bir model ülke olması ve bu konuda çabalarını ve imkânlarını, kaynaklarını sarf etmesinin büyük önem taşıdığını doğrusu düşünüyoruz. Umarız önümüzdeki günlerde bu farkındalık çerçevesinde uluslararası alanda adımlar atılır ve gerçekten Türkiye kendi bölgesinde sadece kendi içinde toplumsal barışını sağlamakla kalmayan aynı zamanda bölgesinde de önemli bir barış gücü ve barış modeli olmayı sağlayan bir ülke hâline gelebilir. Aksi takdirde, küresel güçlerin o kadar büyük çıkarlarının birbiriyle çarpıştığı bir dönemdeyiz ve bölgedeyiz ki eskiden beri bu böyleydi ama şimdi bir kez daha arttı, üçüncü dünya savaşı tartışmalarının yapıldığı bir dönemden geçiyoruz, ticaret ve enerji konusunda o kadar büyük çıkarlar söz konusu ki gerçekten burada eğer doğru adımlar atılmazsa, dış politika doğru inşa edilmezse o zaman bunun sonuçları hepimiz açısından hiç de iç açıcı olmaz diye doğrusu düşünüyorum.

Son cümle, tekrar bütçeye dönecek olursam, bu anlayışla, bu dış politika ve bölge anlayışıyla da aynı zamanda bütçenin inşa edilmesi, şekillenmesi gerekiyor ama gördüğümüz kadarıyla 2025 bütçesinde böyle bir şey yansımış görünmüyor özellikle bazı harcama kalemlerine baktığımızda.

Son cümlem, umarız Türkiye'de işçinin, emekçinin, emeklinin, gerçekten çok büyük zorluklarla hayatlarını idame ettirmeye çalışan bütün insanların ihtiyaçlarını karşılayacak bütçe tercihlerini yapacak günleri de hep birlikte görebiliriz çünkü yani açlık sınırının 20 bin liraya dayandığı ve yoksulluk sınırının 70 bin lira civarında olduğu bir ülkede esas itibarıyla işçinin, emekçinin, çiftçinin, köylünün, esnafın, küçük üreticinin ihtiyaçları karşılanmazsa bunun yaratacağı toplumsal, siyasal ve sosyal sorunlar son derece ciddi olacaktır. Bunu da bir kez daha belirtmiş olayım.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Oluç, teşekkür ediyorum.

III.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mehmet Muş'un, Antalya Milletvekili Hakkı Saruhan Oluç'un (1/278) ve (1/277) esas numaralı Kanun Teklifleri ile Sayıştay tezkerelerinin tümü üzerinde yaptığı konuşmasında geçen bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın milletvekillerinin dile getirmiş olduğu görüşlerle alakalı ben herhangi bir yorumda bulunmuyorum fakat konuşmanız içerisinde "Kürt coğrafyasında ekonomik dağılım" veya "uygulanan politikalar daha ağır" şeklinde bir ifadeniz oldu. Bunla alakalı Sayın Oluç, Anayasa'nın 3'üncü maddesinde devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla,

bizim kanunlarımızda başka bir tanımlama bulunmamaktadır. Bu anlamda, bütün milletvekillerinden yapacakları konuşmalarda Anayasa'nın bu hükmü doğrultusunda gerekli hassasiyeti göstermelerini rica ediyorum.

Buyurun.

IV.- AÇIKLAMALAR

1.- Antalya Milletvekili Hakkı Saruhan Oluç'un, Komisyon Başkanı Mehmet Muş'un yaptığı açıklamasındaki bazı ifadelerine ilişkin açıklaması

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Ya, önce şunu belirtmek istiyorum: Anayasa'nın 3'üncü maddesiyle herhangi bir sorunumuz yok, net olarak bunu söyleyeyim. Orada yazılanlarla ilgili herhangi bir sorunumuz yok, üniter devlet yapısıyla ilgili herhangi bir sorunumuz yok; bunu bir kenara koyalım, bu kayıtlara geçsin. Ben Genel Kurulda yaptığım konuşmalarda da bunu defalarca ifade etmişim.

Fakat diğer konuya gelince, şimdi yani bu konuda birincisi, ayrımcılık yapılmamasını talep ediyorum aslında. Şöyle bir şey yani ben şimdi konuşmamda bugün söylemedim ama başka bir gün söyleyebilirim, mesela "Rumeli" dediğim zaman bu uyarıyı yapmıyorsunuz "Trakya" dediğim zaman bu uyarıyı yapmıyorsunuz, Genel Kurulda da yapılmıyor ama...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Rumeli Balkanları kastediyor, başka bir yeri kastedmiyor.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Yapılmıyor, biliyorum yani çünkü yani Trakya ve Rumeli'de bir tehlike görmüyorsunuz ama defalarca söylememize rağmen -evet, Türkiye'de bir Kürt sorunu var ve biz bu Kürt sorununun demokratik ve barışçıl çözümü için mücadele eden bir partiyiz, bunun için de gerçekten hem iktidarla hem muhalefetle birlikte bu sorunun çözülmesi için adımlar atılması gerektiğini söylüyoruz- biz bir kürdistan coğrafyası ya da Kürt coğrafyası tanımlaması yaptığımızda Anayasa'nın 3'üncü maddesi hatırlatılıyor. Dedğim gibi, herhangi bir sorunumuz yok. Bu, tarihsel, sosyolojik ve coğrafi bir kavramdır. Ben üstelik Kürt coğrafyası dedim kürdistan coğrafyası da demedim fakat siz de hatırlıyorsunuz, geçmişte Genel Kurulda birlikte Grup Başkan Vekilliği yaparken -yani en az iki yüz üç yüz sayfalık tutanak getiririm isterseniz- Meclis Genel Kurulunda hem oturduğum yerde hem kürsüde "kürdistan coğrafyası" kavramını kullandım ve bu tutanaklarda yer alıyor; hiçbir ceza olmadı, hiçbir engelleme de olmadı çünkü biz bunu tarihsel, sosyolojik bir kavram olarak kullanıyoruz, bir coğrafi kavram olarak kullanıyoruz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Tamamlayın.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Bitiriyorum efendim, uzatmayacağım.

Buradan bir idari yapı tartışması sürdürmüyoruz esas itibarıyla. O nedenle yani ben uyarınızı anladım fakat hani kayıtlara geçmesi için de bu açıklamayı yapmak durumunda kaldım.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Oluç, teşekkür ediyorum.

Tabii, benim size bir ceza verme yetkim yok, nihayetinde milletvekillerinin görüşleriyle alakalı bir şey yapamam ama tabii, ben burada ilgili düzenlemeleri hatırlatmak durumundayım.

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Yok, yok; ben onu söylemedim.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Dolayısıyla, siz de kastınızın Türkiye'nin idari yapılanmasıyla ilgili olmadığını ifade ettiniz. Dolayısıyla, bu kayıtlara geçmiş oldu.

II.- KANUN TEKLİFLERİ VE DİĞER İŞLER (Devam)

A.- KANUN TEKLİFLERİ (Devam)

1.- 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi (1/278) ve 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanun Teklifi (1/277) ile Sayıştay tezkereleri (Devam)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Usta, mikrofonunuzu açacağım, hazırsanız buyurun lütfen.

ERHAN USTA (Samsun) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı, değerli bürokratlar, değerli basın mensupları, kamu kuruluşlarımızın değerli temsilcileri; öncelikle hepimizi saygıyla selamlıyorum. Bütçe görüşmelerinin hayırlı olmasını temenni ediyorum.

Cumhuriyetimizin 101'inci yıl dönümünü dün itibarıyla idrak ettik. Ben bütün milletimizin ve sizlerin Cumhuriyet Bayramı'nı kutluyorum. Cumhuriyetin kuruluşunda, İstiklal Savaşı'nda emeği geçen gazilerimizi, şehitlerimizi rahmetle, minnetle yâd ediyorum. Cenab-ı Allah hepsine merhametiyle muamele eylesin.

Şimdi, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve değerli arkadaşlar; tabii, biz muhalefet olarak sesimizi duyurmaya çalışıyoruz; iktidara duyurmaya çalışıyoruz, vatandaşa duyurmaya çalışıyoruz. Geçmişte mesela enflasyonla ilgili "Bu enflasyon son derece hızlı azar, bu enflasyonu tutamazsınız; bak, bunu küçümsemeyin." diye 2006-2017 yıllarında benim Mecliste kaç tane konuşmam var. O zaman dikkate alınmadı ve bugün şu anda en büyük sıkıntı hâline geldi Türkiye ekonomisinde. Dolayısıyla yansımaları olarak "Bugün nasıl yaparız da sesimizi size daha fazla duyururuz?" diye bir arayış içerisindeyiz. Bir de şöyle PowerPoint üzerinden bir sunumla bir konuşma yapalım diye arzu ettik.

Şimdi, ülkenin gündemi malum çok ağır; hem iç siyaset açısından hem dış politika açısından hem de ekonomik ve sosyal konular açısından ağır. Anayasa tartışmaları var, Anayasa'nın ilk 4 maddesi, Anayasa'nın değişmez denilen ilk 4 maddesi maalesef iktidar sahipleri

tarafından tartışmaya açılıyor veya 40 bin kişinin katili, vatan evladının katili Abdullah Öcalan Türkiye Büyük Millet Meclisinde konuşmaya davet edilebiliyor veya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından bir kısmına Türkiye Cumhuriyeti içerisinde el yükseltilecek ayrı bir devlet vadediliyor; bütün bunları, bu siyasi ortamı yaşıyoruz. Coğrafyamızda ciddi çatışmalar var, kargaşalar var. Yani ülkede aslında baktığımızda hakikaten huzur kalmadı, adalete güven kalmadı, çeteler, mafya kol geziyor memlekette. Gençler başta olmak üzere milletin umudu kalmadı, can güvenliğimiz kalmadı. Türkiye diğer bir taraftan da bilinçli bir istilayla karşı karşıya, bu sığınmacı meselesini söylemeye çalışıyorum. Baskı, korku iklimi her tarafa hâkim olmuş, mülkiyet güvencesi kalmamış yani zengini de mutlu değil bu ülkede çünkü her an malına el konulabilir, böyle bir durum var. Kurumları çökmüş ülkenin maalesef, yani bunu çok net bir şekilde artık herkes görüyordur herhâlde. Devlet akli zaafa uğramış. Anayasa Mahkemesi ile Yargıtay birbirini tanımıyor, kavga ediyor. Deprem yaşadık, Allah bir daha vermesin, deprem yaraları hâlâ sarılamamış. Şimdi, böyle bir ortamda tabii, bütçeyi konuşmak durumundayız, parayı konuşmak durumundayız. Konuşacağız elbette ama ekonomik meseleler ile az önceki bahsettiğimiz meselelerin birbirinden bağımsız olmadığını, ikisinin birbirini çok fazla etkilediğini de aslında unutmamak gerekiyor.

Şimdi, öncelikle değerlendirmelerime geçmeden Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısının ben sunumuna ilişkin çok kısa bir değerlendirme yapmak istiyorum. Şimdi, nasıl bir şey yapıyor sunumda Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı? Aslında kendisinin de çok iyi bildiği konudur. Sonuçlar yerine hep girdiler üzerinden bir analiz yapılıyor. İşte “Şuraya şu kadar para harcadık, buraya bu kadar kaynak ayırdık, şunu yaptık, bunu yaptık.” E, sonuç ne? Yani sonuçta ne elde ettik? Bununla ilgili bir analiz yok. Konuşmanızda sadece trafik kazalarıyla ilgili tek bir tane bir şey var. Yani bu sefer yol yapamadığınız için artık “Şu kadar yol yaptık, ilave yol yaptık.” diyemediğiniz için orada bir şey söylemek gerekiyordu, biraz sonuca gitmişsiniz, “İşte şu kadar tasarruf oldu yollardan dolayı...” Mesela doğru analiz bu; doğru veya yanlış yani içeriğini tartışmıyorum ama onu söylememiz lazım. Maliye bakanları veya sizin pozisyonunuzdaki, ekonominin bir anlamda koordinasyonunu yürüten devletin güçlü pozisyonundaki insanların aslında daha az parayla nasıl daha fazla iş yaptığını anlatması lazım. Yani “Çok para harcadık.” demek bence bir şey değil çünkü çok parayı hiç kimse kendi kesesinden harcamıyor; millettten vergi topluyorsunuz, o verginin karşılığında para harcıyorsunuz. Önemli olan az parayla çok iş yapmak maalesef bunu yaptığımız ilişkin bir iddianız da yok zaten. Yani işin kötüsü zaten bu da maalesef başarılmıyor.

Şimdi, hem 17 Ekimdeki basın toplantısını hem de burada 30 Ekimde yaptığımız konuşmayı birlikte değerlendirdiğimizde; konuşmanızda aslında bir gidiyorsunuz 2002’yi alıyorsunuz.. Şimdi 2002’ye çok gidemiyorsunuz çünkü artık bugün hemen hemen bütün ekonomik göstergeler 2002’ye göre daha kötü. 2023’ü milat gibi alıyorsunuz bazı göstergelerde. Şimdi şu konuşmada Allah rızası için bir bakın, 2002’yi aldığımız 2 tane yer var: Faiz giderleri bölü millî gelir, diğeri de AB borç stoku. Yani orada, 2002’yi aldığımız yerde 2023’ten başlatın grafiği nasıl bir grafik görünüyor? 2023’ten başlattığımız grafikleri de bir 2002’den başlatın bakalım nasıl bir grafik gözüküyor? Çok fazla vaktim olmadığı için tek tek bunların grafiklerini yapıp size burada sunamadım. Yani böyle baktığımız zaman burada bir şey var yani bence tutarlılık yok. Yani kimi zaman oraya gitmek... Mesela, şimdi ben siyasetçiyim, siz siyasetçi değilsiniz artık Sayın Yılmaz, değilsiniz tabii.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Siyasetçiyim.

ERHAN USTA (Samsun) - Hayır değilsiniz, siz devlet insanısınız, siz üst düzey devlet görevlisiniz, Twitter’ımızda o yazıyor zaten Twitter’ımızda bakarsanız. Dolayısıyla...

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - “Twitter” yazıyor, biz yazmıyoruz.

ERHAN USTA (Samsun) - Neyse o zaman sizin de itirazınız yok demek ki, kullanmayın canım Twitter’ı. Ya, Anayasa’da yazıyor, Anayasa’da yazıyor. Siyasetçi değilsiniz yani siyasetçi olduğunuzu iddia ediyorsanız o ayrı bir şey, tamam, yani o zaman siyasetçi gibi davranırsınız. Siyasetçiye memlekette kötü davranılıyor, siyasetçi olmak çok da iyi bir şey değil zaten.

Şimdi, dolayısıyla şunu söylemeye çalışıyorum: Yani, mesela, ben burada -birazdan grafiklerimi göreceksiniz- kural bazlı gidiyorum. Nedir kural? 2002’ye gidebildiğim yerde, varsa verisi 2002’ye gidiyoruz, 2002’ye gitmiyorsa mesela hane halkı anketleri, bilmem neler orada 2006-2007 başı oradan gidiyorum. Yani ben bir şeyi gizlemeye falan çalışmıyorum, zaten gizlenecek bir şey falan yok. Elbette iyi işler yapıldı, başarılı olunan dönemler var ama özellikle son on yılda zaten her şey berbat olmuş, bunlar net bir şekilde gözüküyor. Dolayısıyla, böyle, bir kuralla gitmekte bu işlerde fayda var. İşinize geldiği zaman 2002, işinize geldiği zaman 2023 meselesinin ben doğru bir yaklaşım olduğunu düşünmüyorum işin doğrusu.

Şimdi, bir de grafiklerle ilgili, bu 17 Ekimdeki şeylerle ilgili 3 tane grafik gösterdiniz, nominal grafikleri veriyorsunuz. Arkadaşlar, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı üst taraftakiler sizin grafikleriniz zaten amblemleriniz de var orada. Aslında içeriğin ne olduğunun hiçbir önemi yok biliyor musunuz, bu grafikler bilmiyorum neyi gösteriyor size? 2002’den itibaren nominal TL olarak bir kısım rakamlar veriyorsunuz eğitim harcaması, sağlık harcaması filan, diğerleri de sosyal harcamalar. Ya, bu kadar yüksek enflasyonun olduğu bir memlekette yani nominal TL olarak bu rakamı vermenin ne anlamı olabilir?

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Bütçe içindeki payı da veriyor ama.

ERHAN USTA (Samsun) - Ha, bak grafik bu. Vatandaşa gösterilen...

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Oranları da veriyor ama.

ERHAN USTA (Samsun) - Onu da sen konuşmanda verirsin tamam mı? Grafik bu, ya grafik bu kardeşim. Şimdi, buna yorum getirmeye çalışma. Burada sadece yapılacak tek iş var özür dilemek.

Şimdi, altında ben de grafik veriyorum, madem nominal TL grafikte gidiyoruz. Ya, arkadaşlar, bakın, neredeyse 2002’ler hiçbir grafikte gözüküyor, yok hükmünde. Öyle mi? Değil. 2002’ye göre siz mesela -bizim alttaki yazılar küçük çıkmış faiz giderleri trilyon TL olarak görüyor musunuz nasıl patlatmışınız faizi 2002’de? E, niye o zaman eğitim harcamalarında bütçe içindeki payını vermiyorsun da nominalini veriyorsun?

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Bütçe içindeki payı.

ERHAN USTA (Samsun) - Ya, bu grafiği ben uydurdum mu? Allah Allah! Ya, takip etmiyorsun, konuşuyorsun gereksiz savunma.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Güneş, siz oransal verin.

ERHAN USTA (Samsun) - Şimdi, "Sen geldiğinde oransal ver." diyor, verebiliyorsan ver bir tane rakam ya?

Şimdi, tahsil edilen vergiler. Milletin anasını ağlatmışsınız kardeşim ya. Şuna bak: 2002'de neredeyse, 2002 Hükümeti hiç vergi almadan memleketi yönetmiş -sizin grafiğe göre, sizin tarzda grafik yapıyorum ben- ama siz gelmişsiniz bakın nasıl ortadaki grafik altta, ortada değil.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Metinde genelde oran kullandık.

ERHAN USTA (Samsun) - Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı, muhtemelen sesim ulaştı, sizin 17 Ekimdeki bu grafiklerinizden sonra ben sosyal medyada ciddi bir eleştiri yaptım. Siz görmezdiyseniz bile muhtemelen arkadaşlar falan gördü bunu grafiklerinizde kaldırdınız veya olmadıysa da doğruyu buldunuz ama 17 Ekim grafiğinizin bu. Bütün televizyonlar sizin bu grafiklerinizi verdi.

Şimdi bakın yanda ne var? Trilyon TL olarak bütçe açığı en sonda. Ya, patlatmışız bütçe açığını. Oysa biz biliyoruz ki bu Hükümet bütçe açığı konusunda başarılı, en azından belli bir döneme kadar. Anlatabildim mi? Dolayısıyla, bu tür grafikler vermenin yani sizin kredibiliteniz açısından da memlekete bir faydası da yok, kredibiliteniz açısından da size herhangi bir faydasının olduğunu düşünmüyorum.

Şimdi, peki "Parayı harcadık." diyorsunuz. Ya, ben çok merak ediyorum, bu kadar para harcadınız da hakikaten ne başardınız bu ülkede? İşte, bunu söylemeniz lazım. Birazdan ben bunların mümkün olduğu kadar size grafiklerini vereceğim. Yani bu kadar parayı harcadınız, çok ciddi kaynak harcadınız da yoksulluğu mu azalttınız? Bu memlekette yoksulluğu mu azalttınız? Eğitimin kalitesini mi artırdınız? Gençler ülkeden kaçmaktan vaz mı geçti? Kadın cinayetlerini mi azalttınız? Basın hürriyetini mi artırdınız? Uyuşturucu bağımlılığını mi azalttınız? Trafik kazalarını mi önlediniz? İşsizliği mi azalttınız? Gelir dağılımını mi düzelttiniz? Vergide adaleti mi sağladınız? Okullar temizlenemiyor, okullara sabun koyabildiniz mi bu kadar para harcadınız da madem? Okullarda sabun yok, okullarda temizlikçi yok. Kırk yıl önce bizim kavuştuğumuz imkanlarımız bugün ilköğretimdeki, ortaöğretimdeki çocuklarımızda yok; bizim müstahdemlerimiz vardı, sobayı yakardı, tertemizdi bizim okulumuz, binamız eski olabilir. Tabii, siz her şeyi inşaattan ibaret sandığınız için okul binasını yaptınız, içerisinde eğitim kalmadı; hastane yaptınız, içerisinde sağlık kalmadı; adliye binaları yaptınız, içerisinde adalet kalmadı. Bina yapmak çünkü binada bir rant var, bina yapmak kârlı bir iş, herkes açısından kârlı bir iş. Bina yapıldı ama içerisine sabun koymuyorsun. Bu kadar para harcadınız, öğretmenler geçinmiyor, öğrencilerin karnı aç bu memlekette ya. Yenidoğan çetesi gibi çetelerin oluşmasına engel mi oldunuz? Paralar belli ki yenidoğan çetesine, stent çetesine gitmiş sağlık harcamalarında. Üretimin teknoloji seviyesini mi artırdınız? Çiftçi toprağını terk etti. Çiftçiyi toprağına geri mi döndürebildiniz? Bunların hiçbirisi maalesef yapılmadı.

Şimdi, bunlardan bir kısmını şöyle mümkün olduğu kadar... Tabii, temel problem şu: Şimdi, şöyle veya böyle bunun da analizini yapacağız; büyümeyle ilgili belli ölçüde bir performans var, bunu emsal ülkelerle mukayese edip onu göstereceğiz ama özellikle son üç beş yılda büyümenin bölüşümü veya büyüyen pastanın bölüşümüyle ilgili çok ciddi sorun var. Şimdi, bunları mümkün olduğu kadar şöyle analiz etmeye çalışacağım: Şimdi, biz bu grafikte neyi veriyoruz? Sol blok nominal dolar, sağ blok da reel dolar olarak veriliyor. Şimdi, burada başka yıllar da var, 2013'ü bilerek aldık, millî gelirin, kişi başı gelirin en yüksek olduğu seviye sizin iktidarınız döneminde. Kişi başı gelir nominal dolar olarak -2023'ü saymazsak- 12.594 dolara geldi; 2022'de -Türkiye ortalamasını söylüyorum- 10.665 dolara düşmüş, bu yıl da bunun 13.243 dolara çıktığını görüyoruz bu Türk lirasının değerlendirilmesi meselesinden sonra.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Geçen yıl.

ERHAN USTA (Samsun) - 2023'te, evet.

Şimdi, Sayın Yılmaz, 2022'de bunların yüzde 20'lik dilimler itibarıyla dağılımı var. 2023 dağılımını biz kendimiz yaptık, 2022'yi sabit tutarak yaptık, hani o artış var ya çünkü 10 binden 13 bine de çıktığı için o artışı gösterelim. Bakalım hangi gruplarda o artış olmuş.

Şimdi, dikkat edin, en düşük yüzde 20'lik grupta 3.911 dolardan -bu dağılımın doğru olduğu varsayımıyla, muhtemelen bozuldu bu- 4.072 dolara, hemen hemen aynı yani en düşük yüzde 20'lik dilimin bu memlekette nominal dolarla 4 bin dolar kişi başı geliri var. 2'nci gruba bakıyorsunuz, düşmüş bakın, 2013'e göre 2'nci grubun kişi başı geliri dolar cinsinden düşmüş; 3'üncü grubun düşmüş; 4'üncü grup aynı kalmış ama en yüksek, en zengin yüzde 20'lik kesim aslında sizin "Türkiye'de millî geliri artırdık." dediğiniz millî gelir artışı, en yüksek kesimin millî gelir artışı. Diğer kesimlerin gelirlerinde -bu da ortalamalar itibarıyla yani yüzde 20'lik dilimlerin ortalaması- yani ilk 17 milyonun, 2'nci 17 milyonun, 3'üncü 17 milyonun, 4'üncü 17 milyonun gelirinde dolar cinsinden bir artış yok, nominal dolar cinsinden ama en yüksek 17 milyonun -yüzde 20'nin kabaca 17 milyon kişiye denk geldiğini varsayarak söylüyorum- gelirini artırmışsınız. İşte, vatandaş o yüzden feryat ediyor "Ya 'Büyüme var.' diyorsunuz, biz niye büyümüyoruz?" diye.

Şimdi, tabii, bunu bir de on yıllık... Hele hele son dönemlerde dolar enflasyonlarını filan da düşünürsek, buna nominal dolardan bakmanın da yanlısını herhâlde takdir ederseniz, hani bir iki yıla bakılabilir. Şimdi, o düzeltmeyi yaptığımızda, Amerikan enflasyonuyla bunu deflate ettiğinizde, aslında 2013'te sizin 12.594 dolar dediğiniz -Türkiye ortalaması için söylüyorum- kişi başı gelirin 2023'te 10.139 dolara düştüğü hesap ediliyor, görüyoruz bunu 2013 yılı fiyatlarıyla aldığımızda. Yani o günkü 100 doların değeri bugünkü 100 dolarla aynı olmadığı için o enflasyondan arındırdığımızda, aslında 2013'ün yüzde 20 altında, biraz daha fazla altında bir şey var, toplamda kayıp var. Buna dilimler itibarıyla baktığımızda, aslında, ilk dilimdeki kayıp dolar cinsinden yüzde 20; son on yılda reel dolar cinsinden ilk dilimdeki insanların geliri yüzde 20 azalmış, orta direk kalmamış. "Orta direk" diye tabir ettiğimiz 2'nci, 3'üncü ve 4'üncü dilimlerdeki ortalama artış yüzde 24; reel olarak baktığımızda en üst dilimdeki artış bunlara göre daha az, yüzde 14,7.

Şimdi, zaten bunu ve benzerini aslında Gini katsayısında görüyoruz; bu da yine Türkiye İstatistik Kurumunun, hepsinin altına da mümkün olduğu kadar kaynakları yazıldı. Gini katsayısı, bu çubuk yukarıya doğru büyüdüğü zaman adaletsizlik artar, aşağıya doğru gittiği zaman, malum, adaletsizlik azalır ve gelir dağılımındaki adaletsizlik. 2007; 2006'sı var, 2006 bu istatistiklerde "outlier" yani 2007'ye göre

hepsinde çok radikal değişiklikler var, ilk yıl olduğu için orada o yüzden almıyoruz onu, alsanız da hiçbir şeyi değiştirmiyor zaten. Şimdi, bakın, 2007'den sonra aslında 2014'e kadar şöyle kabaca baktığımızda Gini katsayısı düşmüş yani gelirin daha adil bölüşümüne ilişkin Türkiye'de birtakım meseleler olmuş ama 2014 sonrasında gelirin adil bölüşümü diye bir şey kalmamış ve giderek adaletsizleşmiş. Şu anda, gelinen seviyedeki Gini katsayısı bu senenin başladığı yıldaki Gini katsayısının üzerinde yani çok daha adaletsiz ve maalesef yukarı doğru bir trend olarak bu adaletsizlik artıyor. Bakın, bu düzeler mi bundan sonra?

Şimdi, bu gelirin dağılımı... Genel Ekonomik Hedefler kitabında gördüm, 10'uncu sayfaya bakarsanız, burada vergilerin vasıtalı ve vasıtasız diye ayırımına baktığımızda -çok enteresan, 2022'yi vermişsiniz- vasıtasızlar yani vergilerin millî gelir içerisindeki payı 5,9. "2025'te 6,3'e çıkacak." diyorsunuz, 0,4 puan artış var, güzel. Ama, adaletsiz dediğimiz vasıtalı vergileri de "9,7'den -zaten yüksek vergiler öbürüne göre, neredeyse 2 katı- 11,7'ye çıkacak." diyorsunuz. Aslında, iki türlü gelirin bölüşümünde adaletsizlik var yani daha doğrusu vatandaşın mali durumunda adaletsizlik var diyelim. Bir, geliri daha adaletsiz bölüştürüyorsunuz; iki, kendi gelir politikanızı veya vatandaşın harcamaları üzerinden de adaleti ıskalıyorsunuz, daha adaletsiz tavırlar yapıyorsunuz. Dolayısıyla, millet aslında bu yüzden feryat ediyor, ne kadar farkındasınız bilmiyorum.

Şimdi, eş değer hane halkı kullanılabilir fert gelir dağılımı diye baktığımızda da aslında benzer şeyi görüyorsunuz. Şimdi, biliyorsunuz, bu emekli, dul ve yetimler çok ciddi feryat ediyor. Bu da yine Türkiye İstatistik Kurumunun gelir dağılımı tesislerinden alınmış bir tablodur, bu da 2006'dan başlıyor. Emekli, dul ve yetim aylığı alanların toplam hane halkı fert geliri dağılımındaki payı 2006'da yüzde 16,9'muş, bu belli bir oranda artmış. Bu 2020'deki yüzde 21,5'in çok anlamlı olduğunu düşünmüyorum ama şu anda geldiğimiz seviyede bu yüzde 15,6'ya düşmüş Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım. Yani anlatabiliyor muyum? Böyle en azından artırıyoruz, bilmem ne ama hakikaten emekliler çok perişan durumda. Türkiye İstatistik Kurumu rakamları, kendimiz uyduruyor falan değiliz. Türkiye İstatistik Kurumu diyor ki: Emeklilerin gelirden aldığı pay yani bu senenin başladığı 2006 yılından daha berbat. 16,9'dan 15,6'ya düşmüş, emeklilerin feryadını duymamız lazım. Şimdi, bunları niye söylüyorsunuz? Tabii, bunları önümüzdeki politikalara ışık tutması açısından söylüyorsunuz. Şimdi "incomes policy" gelirler politikası diyorsunuz, ondan sonra, efendim, hedef enflasyon üzerinden milletin, işçinin, memurun, emeklinin maaşını artırma gayreti içerisinde düşmüşünüz. Merkez Bankası Başkanının söylemesini ben yadırgamam, o söyleyebilir çünkü orada bir şeyi var kendisinin yani tarafı var o anlamda ama vatandaş bu kadar mağdurken yani siz şimdi hedef enflasyona göre... Hedef enflasyonu da ne kadar realize ettiğiniz ortada yani ne kadar sapma olduğunu... Bu yıldaki sapmalara bir bakın; hedeflediğiniz ile en son geldiğiniz noktadaki duruma. Dolayısıyla, hiçbir şekilde hedef enflasyon üzerinden bir gayret içerisinde girmeyin. Şimdi birazdan da bunlara devam edeceğiz yani bu feryat daha da yükselecek. İşler bozuluyor, işler kötü, ciddi yani toplamda kötüleşiyor ama bundan daha da kötü olan, bölüşümle ilgili bir problem var, bunu görmek lazım. Çünkü uygulanan son dönem politikalar... Orhan Bey burada yok, ama ona vakit ayırmayacağım. Ciddi bir servet transferi oldu bu ülkede ya, serveti aldınız bir taraftan, millettten topladığınız parayı bir kesime aktardınız, bunun illaki yandaş olması gerekmiyor, önemli bir kısmı yandaştı, büyük firmalar var bunun içerisinde, ucuz kredi... TÜİK enflasyonunun yüzde 85 olduğu dönemde bu ülkede yüzde 9'la, 10'la oluk oluk kredi dağıtıldı belli kesime; bu servet transferi değil de ne? Bu insanlar aldığı, bir kısmını girdiye bağlayanlar yüzde 150, yüzde 200 aldı yani yüzde 9'la finanse ettiği mal yüzde 200 arttı. Sonra, konut kredileriyle yani konuttan, rant üzerinden ciddi bir servet transferi oldu, bunları görmek lazım. Şimdi, dolayısıyla bu tarafın... Eğer bir artış varsa oradan atıyor ama vatandaşın geliri artmıyor.

Şimdi, cumhuriyet bize imkânlar sundu değil mi? Hepimiz belli bir yaştayız, buralara geldik. Köylü çocuğuyuz, efendim esnaf çocuğuyuz, işçi çocuğuyuz, belki anamız babamız okuma bilmiyor, hepimizin belli şeyleri var ama bugün siz ülkeyi yönetiyorsunuz. Biz iyi kötü milletvekiliyiz, arkadaşlarımız bürokrat ama şu grafiğe lütfen bakın. Bu, yine Türkiye İstatistik Kurumunun yani fırsat eşitliği sağlayamıyor bugün Türkiye. Şu alt taraftan baktığımız şey annesinin eğitim durumuna göre çocukların eğitim durumu yani özetle şunu söylüyor: Ailenin eğitim durumu çok belirleyici. Şöyle bakıyorsunuz...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Açtım mikrofonu Sayın Usta, buyurun.

ERHAN USTA (Samsun) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Lise altı eğitilmiş ise, çocuklarının önemli kısmı yani yüzde 56'sı lise altı eğitilmiş olarak kalıyor. İşte, annesinin eğitim yüksek ise çocukların da eğitim durum yükseliyor. Dolayısıyla fırsat eşitliği konusunda biraz daha gayret edilmesi gerekiyor.

Şimdi, asgari ücret meselesi de yine benzer; çok kısa 2 tane grafik vereceğim. Niye asgari ücret Türkiye'de bu kadar konuşuluyor? Çünkü asgari ücret bizde yaygın ücret oldu arkadaşlar. İşte, şu grafiğin sağ tarafında ülkelerin mukayesesi var. Bakın, üstteki 2 tanesi de Türkiye; farklı 2 metodolojiden, farklı 2 kaynaktan alınmış rakamlardır ama alt taraftaki ülkelere bakın -rakamının ne olduğunun bir önemi yok- yani asgari ücret biz de ne kadar yaygın, başka ülkelerde nasıl? Yani bizde artık ortalama yaygın bir ücret hâline gelmiş, dolayısıyla herkesin gözü kulağı asgari ücrette. Şimdi, Ocak 2023'ten itibaren şu asgari ücret ile açlık sınırı ilişkisine bir bakın Allah aşkına ya. Ya, tespit ettiğimiz asgari ücret, daha tespit edildiği dönemde -neredeyse- açlık sınırının altında bu ülkede yani bu vatandaş ne yapacak? İşte, bu yılın başında bir iki ay açlık sınırının üzerinde kalmış, yılın tamamında -dokuz ayında- açlık sınırının altında kalmış. Şu anda eğer konuşulan yüzde 25 artış olursa ocak ayında -verildiği ayda- daha milletin cebine girmeden o para açlık sınırının altında kalacak. O yüzden, asgari ücretin doğru düzgün artırılması memleket açısından son derece önemli.

Şimdi "İstihdamı artırdık." diyorsunuz. Türkiye İstatistik Kurumunun işte rakamı; atıl iş gücü. Şimdi, dar tanımlı işsizlik var ama... Tamam "AB standartlarına uygun yapıyoruz, ediyoruz." falan filan diyorlar ama Türkiye'nin çok özel koşulları var. Yani bu ülkede aşırı umutsuzluktan dolayı insanların iş bulma ümidi kalmadığı için artık iş aramıyor insanlar. İş en fazla onun ihtiyacı var ama "Bulamıyorum da aramıyorum da." diyor. "Aramıyor musun sen?" diyor TÜİK "Ben seni işsiz yazmıyorum o zaman, seni iş gücünün dışına atıyorum." diyor veya haftada bir saat çalışıyor, "Ben seni istihdamda gösteriyorum." diyor. Şimdi, bunları TÜİK kendisi düzelttiği zaman, işte, atıl iş gücü oranıyla karşılaşıyoruz. Grafik bu; Ocak 2014'te başlıyor bu verinin ilki yani mesela Mayıs 2018'e kadar bir düşüş trendi var yani atıl iş

gücümüz veya geniş tanımlı işsizliğimiz düşmüş ama ondan sonraki trendi görüyor musunuz Sayın Yılmaz? Yani ondan sonra 14,5'lara düşmüş atıl iş gücü oranı, bugün 27'lerde. Senenin başlarında yüzde 20'lerin altındayken şu anda 30'lara yaklaşan bir şey var. Dolayısıyla, hiç kimse bana "Bu memlekette işsizlik düştü." filan demesin veya istihdam artışının ne olduğunu söylemesin. Ya, nüfusla birlikte ölçülür istihdam artışı. Nüfusta her yıl 1 milyon kişi iş gücüne katılıyorsa bir ülkede elbette istihdamı artıracaksınız ama esas olan gösterge bu işte, bu göstergeyi düzelttiğimiz anda "Biz istihdamla ilgili başarılıyız." diyebilirsiniz.

Yanlış politikalar Türkiye'yi çok ciddi bir barınma, konut krizi içerisine soktu değerli arkadaşlar. Şimdi, bu grafikte de harcama türleri itibarıyla hane halkı tüketimi içerisinde, bakın, şu kırmızı olan konut; konutun payı hane halkı tüketimde en yüksek. Bu, Türkiye ortalaması. Bunun payı yüzde 20'lik dilimler itibarıyla baktığımızda yüzde 35'e kadar çıkıyor yani tüketimin yüzde 35'inin biz konut kira meselesine gittiğini görüyoruz efendim. Şimdi, bu kadar önemli. Sağ tarafta da kira artışları var. Bakın, hiç ülkenin de ne olduğunu görmeye gerek yok; soldaki malumunuz olduğu üzere Türkiye. Ha, bir şey daha söyleyeyim: Şimdi, OECD artık birçok istatistiğinde "Türkiye hariç" -yirmi yıl öncesine döndü- diye gösterge vermeye başladı yani çok büyük bir başarı elde etti hakikaten Hükümet; anlatabiliyor muyum? Çünkü diyor ki OECD: "Ya, Türkiye'nin datası benim datamı bozuyor, OECD ortalamasını verdiğim zaman anlamsız bir şey çıkıyor." Geçmişte de böyleydi, sizden önceki dönemde de böyleydi, siz bunu düzeltmişsiniz ama şu anda önceki döneme tekrar geldik. OECD rakamlarına, raporlarına bakabilirsiniz "Türkiye hariç olarak" birçok veriyi vermeye başladı. Bu, bizim açımızdan çok kötü.

Burada da işte öyle, kira; görüyor musunuz? Türkiye'deki kira artışına bir bakın, diğer ülkelerdeki kira artışlarına bakın. Dolayısıyla, Türkiye çok ciddi bir barınma krizi yaşıyor.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Ben en son İspanya'ya gittiğimde orada da çok artmıştı.

ERHAN USTA (Samsun) - Sen bu ülkede yaşamıyorsun, sen başka bir yerden gelmişsin.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Orada da aynı şekilde diyorlar.

ERHAN USTA (Samsun) - Öyle, öyle, tabii, yalan söylüyor, rakamlar yalan söylüyor.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - İspanyollar da yalan söylüyor.

ERHAN USTA (Samsun) - Tabii, onlar da yalan söylüyor.

AYYÜCE TÜRKEŞ TAŞ (Adana) - Önemli olan kiranın gelir içerisindeki payı, artması değil.

ERHAN USTA (Samsun) - Uluslararası kuruluşların, OECD'nin...

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - İspanya'da...

ERHAN USTA (Samsun) - Ya, dur, beni kesme, bir beni kesme!

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - İspanya'da asgari ücret...

ERHAN USTA (Samsun) - Seni ilk uyuyla uzaya göndermemiz lazım, geldiğin gezegene.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - "2.800 euro kira var." diyorlar 1+1 için.

ERHAN USTA (Samsun) - Şimdi, kredi değerlendirme kuruluşlarının...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Güneş, size söz vereceğim.

ERHAN USTA (Samsun) - Bir an evvel ver de Başkanım...

Şimdi, Türkiye'nin notları...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Usta, buyurun.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Yani hiç dünyaya çıkmadıkları için...

ERHAN USTA (Samsun) - Ya, dur Allah aşkına!

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Ankara'dan dışarı çıkmadıkları için...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Size söz vereceğim Sayın Güneş.

ERHAN USTA (Samsun) - Tabii, tabii.

AYYÜCE TÜRKEŞ TAŞ (Adana) - Gelirimiz artarsa...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Değerli arkadaşlar, karşılıklı tartışmalara girmeyelim lütfen.

Buyurun.

ERHAN USTA (Samsun) - Şimdi, dünyada bizimle ilgili iyi bir şey söylendiği zaman öyle bir abartıyor ki A Haber başta olmak üzere Sayın Cumhurbaşkanı, bütün Kabine, buradaki arkadaşlar "İşte, bak, Fitch notumuzu yükseltti, Moodys sunu yaptı." bilmem ne diye, kötü yaptıkları zaman "Fitch, Fitchliğini yaptı." diyorlar -ayıp bir şey söylemedim değil mi yani aynısını tekrarladım, Zafer Çağlayan demişti, başka anlamda kullanıyorlar onu- ondan sonra "Şu böyle yaptı, bu böyle yaptı." falan filan, "Bunlar dış güç, bunlar dış güç." falan filan...

Şimdi, arkadaşlar, şurası -2002'den başlıyor tabii ki- 3 tane kredi derecelendirme kuruluşunun Türkiye'ye verdiği not, en üstteki çizgi de yatırım yapılabilir seviye. Türkiye nerelerde? İşte, 2014-15'lerde bazı kuruluşlara göre yatırım yapılabilir seviyeyi açıklamış, o zaman size iyi not verdiğini görüyorsunuz; siz muhtemelen o zaman dış güçlerle bir irtibat hâlindeydiniz, onlarla birlikte hareket ediyordunuz, ne zaman ki yerli ve millî olmaya başladınız, dış güçler notumuzu düşürmeye başladı sizin mantığınıza göre, böyle bir şey yok tabii yani bunları herkes biliyor, bu raporlar yazılıp ediliyor değerli arkadaşlar. Bakın, çöp, çöp; Türkiye'nin kredi notu çöp. Getirdiniz mi? Getirdiniz. Çok güzel işler yapıldı mı? Yapıldı. Bizim de emeğimiz var ya, emeğimiz var, alın terimiz var; o alın teri heba edildi, sinirlendiğimiz şey veya üzüldüğümüz nokta o zaten.

Şimdi, son dönemde bir iki puan, şu pembeyle gösterdiğimiz alan... Ya, buna sevinir olduk, maalesef buna sevinir olduk. Buralar hâlâ çöp değerli arkadaşlar. Bunun üzerinden büyük bir kıyamet kopuyor şimdi. Dolayısıyla, para harcıyorsunuz, harcıyorsunuz ama sonuç yok, sonuç yok.

Şimdi, uluslararası endekslere bakalım, bunlara da hızlı hızlı gidelim. Kural şu: Bu endeksin ilk çıktığı yılı koyuyoruz, son verisini koyuyoruz, eğer arada bir iyileşme olduysa en iyiyi koyuyoruz bir de. Şimdi, Küresel Barış Endeksi'nde -teknik açıklamaya zaten gerek yok- 128'inci sıradaymışız 2014'te, 2024'te 139'a kötüleştik. Hukukun Üstünlüğü Endeksi'nde -hiç iyileşmemişiz bunda da- endeks ilk çıktığında 59'daymışız, 59'dan 117'e kötüleştik; kaç basamak olduğunu siz hesap edin. Yolsuzluk Endeksi'nde 53'üncü sıradan 115'inci sıraya kötüleştik, düşmüşüz. Özgürlük Endeksi'nde 105'teymişiz 2013'te, 2017'de 100'e yükselmişiz, şu anda 146'ya düşmüşüz. Küresel Rekabet Endeksi'nde 2013'te 44'üncü sıradaymışız, 61'inci sıraya düşmüşüz. Birleşmiş Milletler Mutluluk Raporu'nda 69'uncu sıradaymışız, 98'e gerilemişiz. Efendim, Legatum Refah Endeksi'nde 2011'de 66'ncı sıradaymışız, 95'inci sıraya kötüleştik. Küresel Finans Merkezleri Endeksi'nde... Bu, İstanbul için bir endekstir; çok gayretimiz var burada. İstanbul ilk kez 2009'da girdi bu endeksin içerisine, bizim açımızdan 2009 yılı ilk yılı. Gayret edildi, çalışıldı, edildi, Türkiye iyi işler yaptı; İstanbul ilk kez 2009'da girdiği Küresel Finans Merkezleri Endeksi'nde 72'nci sıradayken -orada ben koordinatör yardımcılığı yaptım uzun bir süre- 42'ye kadar yükselttik. Artık biz işi bıraktık, ondan mıdır; siz mi işleri kötü yaptınız, ondan mıdır; şu anda geldiğimiz nokta 104'üncü sıradır.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Kesinlikle ondandır.

YAŞAR KIRKPINAR (İzmir) - Niye bıraktınız? Suçlu sizsiniz.

ERHAN USTA (Samsun) - Şimdi, İnsani Özgürlük Endeksi'nde 2008'de 83'üncü sıradaymışız, bir miktar iyileşme olmuş ve 76'ya gelmişiz, sonra 128'e düşmüşüz. Ekonomik Özgürlük Endeksi aynı şekilde berbat, hepsi çöp. The Heritage için -biri de Fraser Institute'ymüş- orada da... Basın Özgürlüğü Endeksi'nde 2008'de 102'nci sıradaymışız, 2024'te 158'inci sıraya gelmişiz. Bunlar tesadüf mü acaba yani bunlar hakikaten bu ülkede bizim iyiliğimizi istemediği için mi bunu yapıyor? "Niye o zaman geçmişte iyi olduğumuz zamanlar iyi yazdılar da şimdi kötü yazıyorlar, kendimizde hiç mi kabahat yok?" diye bakmanız lazım. Para harcamak demek ki bir şey değil, önemli olan harcadığımız parayla bir sonuç elde etmek; maalesef o sonuçları elde edebiliyor değilsiniz.

Şimdi, biraz da kısmen makroya girmek istiyorum. Türkiye'nin GSYH sıralaması... Bu çok kullanılıyor, elbette kullanılması da belli bir ölçüde doğru. Siz, Türkiye'yi devraldığımızda Türkiye 21'inci sıradaydı, dünya ekonomileri içerisindeki sıralaması 21'di; tabii, bir program işliyordu, Türk lirası değer kazanıyordu ve Türkiye 2004'te çok hızlı bir şekilde 17'nci sıraya yükseldi, uzun bir süre öyle gitti, bir ara düştü ama 16'ya kadar yükseltildi yani Türkiye'yi 21'den aldınız 16'ya kadar yükselttiniz fakat -dikkat edin- 2014-2015'lerden sonra Türkiye tekrar 20'nci sıralara kadar geriledi, son dönemde de yine bu biraz... Tabii, burada kur etkisi fazla olduğu için bunları birebir şey almak çok doğru değil ama yani 19, 18, 2024'te de 17 olacağını tahmin ediyoruz, daha olmuş değil, 18 diyelim kesinleşen yıl olarak. Ya, az gittik, uz gittik, bir arpa boyu yol gittik mi? İşte, bütün hikâye bu. Bunun "kişi başı"sına baktığımız zaman berbat yani siz bu iktidara geldiğinizde de Türkiye zaten 89'uncu sıradaymış, daha önce daha iyi şeyleri yakalamış ama 2001 kriziyle, kriz sonrasında 89...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Usta, Sayın Güneş böldüğü için konuşmanızı açıyorum.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Verelim efendim, haksızlık olmasın.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Toparlayalım lütfen.

Buyurun.

ERHAN USTA (Samsun) - Sayın Güneş'inkini ayrıca kullanacağız Başkanım, bunu normale kullanıyoruz.

Şimdi, 2002'de 89'uncu sırada, işte, 74'lere kadar yükseltmişiz yani kötü, 74 de kötü. Türkiye'ye yakışır mı ya? Yani kişi başı gelirden dünyada 74'üncü ülke olduk diye övünecek hâlimiz yok ama arkadaşlar, geldiğimiz noktada, 2019'da 94'e kadar kötüleştik, şimdi bir miktar toparlamayla geldiğimiz sıra 86'ncı sıra. Yirmi iki yıllık iktidar, dünya kadar para harcamış, dünya kadar vergi toplamış ama kişi başı gelir sıralamasında hemen krizin üzerine gelen yıl olduğu için 89'uncu basamakta aldığı Türkiye'yi 3 basamak ancak çıkartabilmiş yirmi iki yılda. Yani kriz olmamış olsaydı 70'lerde devralmış olacaktı, o da ayrı bir şey.

Şimdi, büyüme performansı açısından fena değil diyoruz gene diğerlerine bakarak, nispeten. Şimdi, burada hep şunu söylerim ben: Kendimizi mukayese edeceksek gelişmekte olan ülkelerle mukayese edeceğiz, değil mi? Kendi sınıfımız o. Dünyayla mukayese etmenin de bir anlamı yok çünkü çok gelişmiş ülkeler var veya hiçbir gelişme kapasitesi olmayan ülkeler var. Dolayısıyla bizim sınıfımız burası. Şimdi, burada AK PARTİ'li yirmi bir yıl, AK PARTİ'siz yirmi bir yıl var. Daha doğrusu, AK PARTİ öncesi yirmi bir yıl diye yapılmış bu. Şimdi, değerli arkadaşlar, ilk blok, daha doğrusu maviler gelişmekte olan ülkeleri gösteriyor. Şimdi, 1982-2002 döneminde gelişmekte olan ülkeler ortalama yirmi bir yılda yüzde 3,7 oranında büyümüş, Türkiye yüzde 4 büyümüş, bakın, sizden önceki yirmi bir yılda yani gelişmekte olan emsal ülkelerin yüzde 0,3 puan üzerinde büyümüşüz. Şimdi, AK PARTİ hükümetleri döneminde gelişmekte olan ülkelerin büyümesi de Türkiye'nin büyümesi de artmış; ikisini de yuvarlarsak, tek "digit" söylersek yüzde 5,4. Geçmişte 0,3 puan daha yüksek büyüdükümüz gelişmekte olan ülkeler ortalamasıyla şu anda aynı seviye yani demek ki gelişmekte olan ülkeler bizimle aralarındaki farkı maalesef kapatmış. Dolayısıyla rakip ülkelerle baktığımızda onların büyüme performansı bizimkinden daha iyi.

Şimdi, son bir çalışması çıktı Zafer Yükseler'in, eskiden benim Daire Başkanımı, Genel Müdürlük yapmış, sonra Merkez Bankasına geçmiş, çok değerli bir iktisatçıdır, Zafer ağabeyin bir çalışmasını aldım, onu koydum, kendisine de teşekkür ediyoruz. Şimdi, 2003-2025 döneminde Türkiye'nin ekonomik performansını değerlendirmiş. Kiminle? BRICS ülkelerinin de dâhil olduğu 15 ülkeyle, bizim her zaman mukayese edilmemizin normal olduğu ülkelerle. Değerli arkadaşlar, kişi başı gelir açısından üst kısma bakalım, tablonun üst kısmında en sağ bloka bakalım, 15 ülke yani mukayese etmemiz gereken 15 ülkenin bu dönemde, 2003-2025 döneminde kişi başı geliri 4,9 kat artmış, artırmışlar, güzel bir performans. BRICS ülkeleri -hani biz BRICS'e gireceğiz diyoruz ya- orijinal BRICS, 5 tane ülke açısından bu,

baktığımızda onlar bu dönemde kişi başı gelirlerini 6,6 katına çıkarmışlar. Türkiye ne kadar çıkarmış? 3,3 kata. Değerli arkadaşlar, elbette bir artış var ama emsal ülkelerle... Çünkü bu trend bütün dünyada vardı, bunu görün yani öyle keremeti kendimizden de bilmeyelim. 90'lı yıllar dünyada bizim gibi ülkelere kaynağın az girdiği yıllar, dolayısıyla büyümediği yıllar gelişmekte olan ülkelerin ama 2000 sonrası oluk oluk para aktı gelişmekte olan ülkelere, biz de bundan faydalandık ama başkaları bizden daha fazla faydalanmış.

Şimdi, diğer göstergeler açısından baktığımızda, 15 ülke arasında Türkiye GSYH büyümesinde 3'üncü sırada, güzel bir performans yani her şeye rağmen, aradaki fark kapanıyor ama TÜFE enflasyonunda 15 ülke içinde 15'inciyiz, en kötüsü, 15'inciyiz. İşsizlik oranında 14 ülke içinde -bir tane eksik alınmış orada- 13'üncüyüz, sondan birinciyiz. Cari işlemler dengesinde -son dönemde düzelttiğinizi söylüyorsunuz, oraya çok fazla vaktim kalmayacak, Ticaret Bakanlığı bütçesinde inşallah konuşacağız- 14'üncüyüz 15 ülke içinde, cari işlemler dengesi performansında, en kötü, sondan birinci. Bütçe dengesinde 15 ülke içinde 7'nciyiz. Bunların totali olan Makroekonomik Performans Endeksi'nde de 14 ülke içinde 13'üncü sıradayız. Bütün mesele bu. Zafer Yükseler'in çalışması, kendi blokunda var; itiraz edenler kendisiyle de iletişime geçebilirler. Çok değerli bir bürokrattır, hesaplarında kitaplarında hiçbir hata olmaz, zaten siyasetçi falan da değil yani nihayetinde bunu bir teknisyen olarak yapıyor.

Şimdi, enflasyon, başımızın belası enflasyon... Türkiye enflasyondan çok çekti değerli arkadaşlar ve dolayısıyla 1999 yılında bir enflasyonla mücadele programı başlattı, o programın temeli enflasyonla mücadeledir, "Dezenflasyon Programı" diye geçer. O program çalışmaya başladı, arada bir kriz yedik, aslında 2000 yılında enflasyon yüzde 39'du, krizde yüzde 68,5 oldu. Yıllık enflasyon, TÜFE enflasyonu bu ama 2000 yılında program yürürlüğe konuldu, 2002'de yani siz Türkiye'yi TÜFE olarak yüzde 29,7 enflasyonla devraldınız. Şunu çok iyi başarıyorsunuz: İnsanların böyle hani hep geçmiş duygularına ateş ediyorsunuz ya...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Usta, Sayın Temurci de geldi, diğer arkadaşlarımız da var.

ERHAN USTA (Samsun) - O biraz nefeslensin.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - O nefeslendi. Bana telefon açtı, "Ben nefeslendim." dedi.

Buyurun, toparlayın.

ERHAN USTA (Samsun) - Çok sürmeyecek Başkanım. Faydalı olacağımı düşünüyorum.

Şimdi, yüzde 29,7'yle aldık. Bak, bir yay gibi olmuş, 6'lara kadar düşürmüştünüz, Türkiye iyi işler başardı, onu söylüyoruz zaten ama geldiğimiz noktaya bir bakın arkadaşlar ya! Yani bu ne? Bu, başka bir şey filan değil, şimdi sakın "Ukrayna mukrayna filan!" demeyin. Birazdan şey vereceğim, çok mahcup olursunuz. "Savaş vardı, bilmem ne vardı, falan filan." demeyin, tamam mı? Çok mahcup olursunuz. Bu kendi yanlışlarımız, kendi yaptığımız. Şimdi, onlara Erdoğan'ın "Nas var, sana ne oluyor, bana ne oluyor", "Faiz sebep, enflasyon sonuç", "Ya bu Merkez Bankası Başkanı laf dinlemiyor, onu değiştirdik biz, bilmem ne" meseleleridir bu işi buraya getiren, "Enflasyon 2 puan yüksek olsa ne olur?" diyen bürokratlardır, "Enflasyon 2 puan yüksek olsa ne olur?" diyen bakanlardır işi bu noktaya getiren. Bakın, aldığımızdan çok daha kötü bir noktaya getirdiniz, şu anda millet kan kusuyor. Yani başka ülkelerle mukayese ettiğinizde, işte 2022 yılda Türkiye en kötü enflasyon olan -diğer grafiğe geçelim arkadaşlar- 6'ncı ülkeymiş. Şimdi 64,77'yle 2023'te 7'nci en kötü performans veya eğer yüksek enflasyon olması iyiye iyi performans diyelim. Şimdi de en yüksek enflasyon olan 6'ncı ülke.

Şimdi, bu grafikte de hani dünyada gelişmekte olan ülke Türkiye, Rusya, Ukrayna'yı gösteriyoruz. Bakın, şurada kırmızı olan bizim arkadaşlar. Hiç çok detayına bakmaya bile gerek yok yani aşağılarda yüzde 10'ların altında bir enflasyon var dünyada da gelişmekte olan ülkelerde de efendim, ya savaş eden Rusya, Ukrayna'da enflasyon artmıyor veya çok az artıyor, bizde metinlerinize bakın, Hükûmetin metinlerine bakın: "Rusya-Ukrayna savaşı çıktı efendim, o yüzden kur arttı, enflasyon arttı." Ya onun kuru, onun enflasyonu artmıyor, savaşın artmıyor da seninki niye artıyor? Bu, aslında çok ciddi, önemli bir tespit biliyor musunuz? Yani onlar bahane olarak uyduruyorlar da bu nedir biliyor musun? Yani benim ekonomik bünyem bu kadar zayıf ki, ben bu ülkeyi o kadar kötü yönettim ki, o kadar çok problemim var ki savaşa bir şey olmuyor, bana burada bir şey oluyor. Yani pencere açılıyor, hafif bir cereyan oluyor, biz yataklara düşüyoruz. Ya, adam karakışta, efendim, atlele geziyor, bir şey olmuyor, ondan sonra biz burada şey yapıyoruz, hasta oluyoruz, budur o. Yani kimse "Rusya, Ukrayna falan filan." demesin. Bu sunumu isteyen arkadaşlara verebiliriz, detaylarına bakabilirler. Orada sarı olan Rusya, hemen üzerindeki açık mavi olan da Ukrayna. Yani oralarda yüzde 8-10'luk enflasyon varken Türkiye'de enflasyonlar 60-70-80'lerde.

Şimdi "Büyüdük, büyüdük." diyoruz. Neye rağmen, nasıl büyüdük? Bakın, sizden önceki yirmi bir yılda Türkiye 4,2 büyüdü demiştik, 4 diyelim, tamam mı? Ama bunu millî geliri sadece 0,6'lık bir cari açığıyla yani dış kaynak kullanımıyla yani tasarruf kullanımıyla yapıyor. Şimdi, büyümek için ne? Finansman ihtiyacımız var. Finansman nedir? Tasarruftur. Kendi tasarrufunuzu yetmiyorsa dış tasarruf kullanırsınız yani dış tasarrufu iyi kullanırsanız iyi işler yaparsınız. Ben cari açık mutlak olarak kötüdür diyemiyorum. Cari açık, o kaynak iyi kullanılmadığı zaman... O kaynağı otomobil yapımında kullanıyorsanız, kötüdür; konut yapımında kullanıyorsunuz, kötüdür; yolsuzluğa, arsızlığa, hırsızlığa gidiyorsa kötüdür ama onu fabrika yapmak için, teknoloji geliştirmek için kullanıyorsanız iyidir, misliyle bunu öder.

Şimdi, bakın, sizin döneminizde büyüme 4'ten, 5,4'e çıkıyor ama buna gelişmekte olan ülkelerle baktığımızda performansımız kötü ama kendi başına baktığımızda evet ama bunu eskiden sizden öncekiler 0,6'lık bir cari açıkla yaparken siz bunu 3,8'lik bir cari açıkla yapmışsınız, bugünkü sıkıntılarının temelinde de bu var. "Cari açığın düştüğü-arttığı dönemler" diye bir grafiğimiz var. Sadece büyüme... Türkiye'de cari açık hikâyesi şudur arkadaşlar: Büyümenin azaldığı, Türkiye'nin daraldığı veya büyümenin yavaşladığı dönemlerde cari açığımız düşer. Bunun yapısal olarak dönüştürülebilmesi için başka şeylere ihtiyaç var. Sanayinizi dönüştürmeniz lazım, tarımınızı dönüştürmeniz lazım. Bu tartışmaları daha önce de burada yaptık. İşte 2021'de üç ay cari fazla verince, Türkiye cari fazla verecek diye bakanlar hep bir ağızdan koro eşliğinde söylediler, hemen akabinde Türkiye tarihinin en yüksek cari açıklarını verdi ve bunu söyledim ben. Ya, bırakın üç ayı dedim, on dört ay boyunca Türkiye'nin cari fazla verdiği dönemler olmuş ama yapısal dönüşüm yapmadığınız için siz tekrar büyümeye başladığımızda, ekonominiz biraz bir büyüme trendine girdiğinde cari açığınız artıyor. Şimdi, burada da o. Hikâyem şu

andaki bu ama arkadaşlar çok güveniyor olacak ki -şimdi yıllık olarak tabii inceleme imkânımız olmadı- 81'inci sayfasındaki 2005 yılının programının makroekonomik amacında cari açık meselesini artık koymamışlar yani Türkiye cari açık meselesini düzeltti. Programın makroekonomik amacında cari açığın düzeltilmesi diye bir meseleyi arkadaşlar koymamışlar. Buna ben çok üzülürüm. Siyasetçi der, işte "Cari fazla veriyoruz, şöyle, böyle." Ama bürokrat da buna inanırsa eyvah, eyvah hâlimize o zaman. Bu, çok üzücü bir şey olur. Türkiye'nin cari açığındaki şu andaki bir düzeltilmede yapısal hiçbir şey yok. Ha, finansman açısından bizi rahatlatıyor mu, rahatlatıyor; o ayrı bir "case" ama cari açığın kalıcı olarak düşürülebilmesi için başka şey yapmanız gerekiyor.

Şimdi, dünya ticaretinden aldığı payda hep ihracatı söylüyoruz ya, ithalatı söyleyen yok değerli arkadaşlar.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Usta, şimdi şöyle yapalım: Ticaret Bakanı da gelecek, Maliye Bakanı var, biraz da oraya şey yapalım. Hakikaten, yeteri kadar süre de kullandırdım, bu geneli üzerinde olduğu için yaptım.

ERHAN USTA (Samsun) - Anladım, bütçeyle ilgili kısımları anlatmayacağım.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Ama şimdi diğer arkadaşlarımız da bekliyor, yemek arasına gideceğim.

Buyurun lütfen, toparlayın sözünüzü.

ERHAN USTA (Samsun) - Sayın Başkan, bütün arkadaşlardan da hakikaten özür diliyorum ama yani bunları "Bir faydamız olabilir mi?" diye heyecanla anlatmaya çalışıyorum. Bilmiyorum, oturduk, hazırlık yaptık yani yurt dışındaydım, gece yarısı geldim, sabaha karşı geldim, oturup bunları anlatmaya çalışıyoruz. Amacımız siyaset falan yapmak değil, bir şeye bir faydamız olur diye düşünüyoruz.

Şimdi, bütçe kısmı var, onu artık Hazine ve Maliye Bakanına saklayacağız, oraya hiç girmeyeceğim. Onu çok gerekirse söyleriz; arkadaşların bir kısmı, bürokratlar burada olacaklar, eğer bizim mesajımızı almak isterlerse alırlar.

Şimdi, üstteki mavi ithalattan alınan pay, alttaki ihracattan alınan pay arkadaşlar. "Türkiye ihracattan şu kadar pay aldı." güzel, alıyoruz dünya ihracatından pay, ya ithalatından daha fazla pay alıyoruz eğer bu iyi bir şeyse ve makas açılıyor dikkat ederseniz, sadece kısaca böyle söylüyorum.

Yüksek teknoloji, yüksek-orta teknolojide hiçbir gelişme kaydedememiştir, yükseklerin ucu zaten çok düşük; 3,9 civarında. Aldığımız dönemden daha kötü ama yüksek-orta teknolojide de yani ihracat, ithalatı da ortada. Burada maalesef çok fazla bir düzelme, bir şey yok. Dolayısıyla para harcamışız ama üretimimizin, ihracatımızın teknoloji seviyesinde hiçbir şey yapamamışız.

Son slayt olarak da o zaman şunu gösterelim, diğer hususlara girmeyelim. Ya, mali disiplin, mali disiplin diyoruz; arkadaşlar, bu sol blok program tanımlı -daha doğrusu program tanımlı dediğimiz IMF tanımlı birincil denge- yani buradan bir defalık gelirler, faizler, harcamaların bazıları çıkartılıyor; kalıcı, asıl gelir gider üzerinden yapılmış denge; öbürü de sadece faiz dışarı alınarak yapılmış denge. Bakın, analitik bütçeye 2006'da geçildiği için oradan itibaren veriyoruz bunları; 2016, 2017'ye, Türkiye, program tanımlı veya normal faiz dışı anlamında fazlalık vermiş ama ondan sonra mali disiplininde ciddi bir bozulma var. Son dönemdeki bozulmanın detaylarını Maliye Bakanlığında konuşacağız yani Maliye Bakanlığı bütçesinde. Bakın, iddia ediyorum, tasarruf yok; deprem hariç tamamen bir uydurmaca, o depremi hariç tuttuğumuz zaman bakın ne oluyor, onların analizlerini yapacağız. Siz arkadaşlara talimat verirsiniz...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ERHAN USTA (Samsun) - Hemen bir dakikada toparlıyorum Başkanım.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Usta.

ERHAN USTA (Samsun) - Bir dakikada toparlıyorum, teşekkür ederim.

Yani ben iddia olarak ortaya koyayım, lütfen siz de analiz edin. Mesela "yanlış politikaların bedeli, maliyeti" diye bir tablo yaptık. O tabloyu mesela arkadaşlar bir kontrol etsin, hakikaten bir hatamız varsa görelim ama hatamız yoksa da "Ya, bu politikaları nasıl düzeltirsek nerelerde bir düzelme olur?" diye o gözle bakılmasının ben Türkiye açısından faydalı olacağını düşünüyorum.

Sonuç olarak, özetle, bütçe hayırlı olsun ancak ben bu bütçenin Türkiye'nin meselelerini çözmekte son derece yetersiz bir bütçe olduğunu özetle söylemek istiyorum.

Sabrınız için, dikkatiniz için hepinize çok teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum.

Sayın Temurci, buyurun lütfen.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Sayın Başkan, Plan ve Bütçe Komisyonumuzun çok kıymetli üyeleri, Sayın Cumhurbaşkanlığı Yardımcım, değerli bürokrat arkadaşlar, basınımızın çok kıymetli mensupları; ben de hepinizi saygıyla, muhabbetle selamlıyorum.

Hayatımızda ilk defa bir uçak arıza yaptı ve havalimanında kaldık. Onun için de geç kaldık, özür diliyoruz, hakkınızı helal edin.

Şimdi, tabii, bana gelene kadar arkadaşlarımız birçok şey ifade etmişlerdir. Erhan Bey'in sunumunun son on dakikasına yetiştim ama ben müsaadenizle, geçtiğimiz hafta TUSAŞ'ımıza yönelik gerçekleştirilen hain terör saldırısını kınayarak başlamak istiyorum. Şehitlerimize Rabb'imden rahmet diliyorum. Millet'in Meclisinden de terör örgütlerini ve onların ağababalarını inşallah bu devlet, bu millet yerle bir edecektir ama bir milletvekili olarak demokrasi ve özgürlüğü dilinden düşürmeyenlerin de bu tür olaylar sonrası, mazlum insanların katledilmesi sonrası seslerinin daha çok çıkmasını doğrusu bekliyorum.

Evet, dün cumhuriyetimizin doğum günüydü, kutlu olsun. Bu vesileyle, tekrar istiklal mücadelemizin Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ve bütün ecdadımızı rahmetle, minnetle anıyorum. Millet'in Meclisindeyiz ve "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." düsturuyla yola çıkan bu kutsal mekândan "Cumhuriyetimizi daha güçlü kılmak için demokrasimizi daha güçlü kılmamız gerekir." mesajını tekrar vermek isterim.

Geçtiğimiz hafta Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız çok güzel bir sunum yaptılar. Tabii, çok fazla tekrara düşmemeye çalışacağım ama şunu söylemek isterim: Cumhurbaşkanı Yardımcımızın sunumunu dinlediğimde hakikaten içimizi ferahlatıcı, “adil bölüşüm” gibi, “sosyal refah” gibi -özellikle bütçenin ilk giriş kısmında- çok güzel ifadeler oldu; oraya geleceğim.

Tabii, AK PARTİ hükümetlerinin 23’üncü bütçesi. Yüz bir yıllık geçmişimizde hiçbir siyasi iktidara nasip olmayan bir kapı açtı Rabb’im yani 23 bütçeyle buraya gelmek Mustafa Kemal Atatürk’e nasip olmadı, rahmetli Menderes’e nasip olmadı. Geçmişimizde böyle hiçbir örnek yok ve doğrusu, millete hizmet yolunda çok büyük hedefler ortaya konuldu ve açıkça ifade etmek lazım, adalet ve kalkınma yolunda da 2017 yılına kadar olağanüstü büyük işler başarıldı.

Ben, tabii, 2023 sonrası için de -bu sizin sunumunuzda da var- önce olumlu şeyleri baştan söylemek istiyorum. Yani biraz önce Erhan Usta vekilimizi dinledik, gerçekten cari açıktaki bir iyileşme var, elbette bu iyileşmenin sürdürülebilir olması çok önemli. Türkiye’de ne zaman büyüme düşerse cari açıktaki da bir düşme oldu, elli altmış yıllık tarihimizde bu veriler var; inşallah bunu sürdürülebilir hâle getiririz.

Tabii, kredi notumuzda, ülkenin risk priminde iyileşmeler oldu ve inşallah bununla birlikte başımızın derdi olan -bütçede biraz sonra biraz daha detaya girmek istiyorum- bu faiz yükü belasından da yavaş yavaş bu iyileşmelerle birlikte kamu bu yükü biraz daha azaltmış olur ancak bu olumlu tespitlerden sonra sadece bir milletvekili ya da muhalefette olan birisi olarak değil, iktidarda olan arkadaşlarımızın da şunu kabul edeceğini düşünüyorum: Yani deprem, pandemi, Ukrayna savaşı; buralara girmeden... Çünkü bazı şeyleri dünya da yaşadı, biz de yaşadık; depremlerle ilgili zaten bir vergilendirme yapıldı. Şunu açıkça ifade etmek lazım: Bu yirmi üç yılın sonunda son yedi yıl AK PARTİ’li arkadaşlarımızın da iktidarında “Keşke yaşamayıydık.” dediği -bütçe açısından konuşuyorum- “Keşke bu yıllar hiç yaşanmasaydı ve Türkiye mali anlamda bu kadar yerle bir olmasaydı.” dediğimiz yıllar yani son altı yedi yılın bütçesi doğrusu, bize bunu söylüyor. Buradan hareketle, Parlatmentonun tabii, bütçe hakkından çok konuşuyoruz yani “bütçe hakkı” diyoruz. Benim şöyle bir bakış açım var: Son yedi sekiz yılda bu ülkede ne olduysa sistem değişikliğiyle oldu, sistem Türkiye’yi yerle bir etti. Bu sistemin inşallah önümüzdeki dönem revizyonu bence Meclisin en önemli çalışması, yarın muhtemelen Meclis Başkanımızla da bunu konuşma imkânımız olacak ama önümüzdeki dönemde bütçe hakkının milletin Meclisinden alınmasına kuşku duyulacak her ne varsa onları mutlaka gidermemiz lazım. Ülkemizin temel meselelerine günlük ya da bir parti mensubiyeti açısından bakmak doğru değil. Ülke ve millet için hangisi doğrusa hep birlikte o ilkten hareket edebilmeliyiz.

Şimdi ben müsaadenizle bütçe konusunda bir cümleyle başlamak istiyorum. Güvenilirlik ve şeffaflık Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, yani şöyle demek istiyorum: Bizim kişisel olarak Cevdet Yılmaz Bey’le ya da burada bulunan birçok arkadaşımızla çok yakın hukuklarımız var, kimseyle kişisel bir güven problemimiz yok ama bir bütçeyi konuşuyoruz, aslında mali bir temeli konuşuyoruz. Yani bu ülkenin... Siz de sunumunuzda emekli, genç, yaşlı, çalışan; birçok şey söylediniz ve bütçenin hedefinin bunların refahı, mutluluğu olduğunu söylediniz. Şimdi, böyle bir mutluluğun olabilmesi için rakamlar üzerine inşa ettiğimiz bütçenin güvenilirliği ve şeffaflığını önce masaya bir yatırmak lazım; bence üzerinde çok konuşmamız gereken bir konu. İki şey söyleyeceğim bununla ilgili.

Güvenilirlik. Her şeyden önce rakamları nelere bakarak inşa ettik? Örneğin, enflasyon konusunda doğrusu şunu çok isterdik yani 2023’te seçim olduktan sonra TÜİK’le ilgili tartışmaların bitmesini arzu ederdik, bunu Hazine ve Maliye Bakanımızla da inşallah konuşacağız. Ya, şu enflasyon sepetini bir açın, şu tartışmaları bir bitirelim, çift başlı enflasyon açıklamalarını bir bitirelim. Bu sepette neler var? Bunlar nasıl hesap ediliyor? TÜİK’in bulduğu o rakamlar, o fiyatlar nasıl ortaya çıkıyor? Millet bunu bir görsün. Elbette, biz devletin açıklamış olduğu rakamları baz alarak yapıyoruz bunu ama güvenilirlik noktasında enflasyonun, enflasyon rakamlarının tartışma konusu olduğu bir ülkede bütçe yapıp faizi enflasyon rakamlarının üzerine bina ettiğimizde bu bütçedeki hiçbir rakamın gerçekleşmesi mümkün değil.

İkinci güven konusu Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım -Merkez Bankası Başkanımıza da ben bunu ifade ettim- ya, şu şeffaflık meselesini artık bir arka plana atmamız lazım. Şimdi, 2018-2021; 128 milyar doları muhalefet olarak hepimiz ağzımıza doladık “128 milyar dolar ne oldu, kime sattık?” falan. E, şimdi, hesaplamalar yapılıyor, bu rakamın 400 milyar doları aştığı söyleniyor. Şimdi, bu 400 milyar dolar, eğer böyle bir rakam varsa bunu görmek lazım. Evet, kur geçişkenliğinden dolayı yılbaşından alalım, dövizin ne kadar arttığına bir bakalım, enflasyona bakalım; bu işte bir tuhafılık var. Şimdi, bu konuda bir şeffaflık sağlayamıyor Merkez Bankamız. Dolayısıyla, Merkez Bankasının döviz kuru yönetiminde kimin neyi aldığını, neyi sattığını bilmediğimiz bir ortamda, enflasyon rakamlarının toplum tarafından, bu işi takip eden insanlar tarafından takip edildiği bir ortamda bu bütçenin rakamsal güvenilirliği konusunda ve şeffaflık konusunda çok ciddi bir sorun var çünkü bunun sonuçta performansını konuşacağız, biraz sonra rakamlara biraz daha detaylı gireceğim.

Tabii, burada diğer önemli bir konu yani güvenilirliğin bence ikinci boyutu şu: Milletle bir yüzleşmek gerekiyordu Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım. Yani bunu inanın sadece parti mensubiyeti kimliğimle söyleyemiyorum çünkü Sayın Cumhurbaşkanımız, hatırlarsanız “Ne istediniz de vermedik?” dediğinde, işte, o “FETÖ terör örgütü.” dedikleri, biz 15 Temmuz o söylemden sonra yaşadık ama çikildi, militle helalleşildi ve millet bunu kabul etti. Şu anda yüzde 52’yle seçilmiş bu ülkenin bir Cumhurbaşkanı var, bir yürütmenin başı var. Yani ne demek istiyorum helalleşmeyle?

Sadece 2018’den başlayarak değil, şu 2021’de, işte, enflasyonun, faizin yüzde 18-20’lerde olduğu dönemlerde attığımız o yanlış adımlarla bu ülkeyi nasıl mali bir çöküşe sürüklediğimiz yani şu anda elimizdeki bütün tabloda aslında beş altı yılın bir bedelini konuşuyoruz. İnanın, çıkıp birisinin özür dilemesi lazımdı. Ben Mehmet Şimşek Bey’e -burada kendisine de defalarca söyledim- teşekkür ediyorum yani “Rasyonel politikalara dönmek gerekir.” diyerek, aslında geçmişle ilgili çok ciddi bir eleştiri yapıldı. Dolayısıyla, bu konuda da eğer bir özür, bir yüzleşme toplumla yapılsaydı, inanın bana şu anda bu bütçenin sorgulanması, millet tarafından kabul edilmesi, inanılırılığı çok daha fazla olmuş olurdu.

Şimdi, tabii, biz hamdolsun savaşa girmedik, herhangi bir sıkıntı yaşamadık ama savaşa girmişten daha berbat bir bütçe tablomuz var. Şimdi, biraz sonra söyleyeceğim, rakamsal olarak bazı şeyleri zaten sizler de biliyorsunuz. Şimdi, mevcut ekonomi yönetimi sıkı para

politikasında finansal araçları kullanarak gerçekten başarılı olmuştur. Yani birçok konuda verilerde bir iyileşme gördük. Olmuştur da ne olmuştur? Yani üretimde, yatırımda istihdamda ne olmuştur?

Bu konuda şöyle bir bakış açısı var: Ben Türkiye’de gayrisafî millî hasıla üzerinden yapılan hesaplamalarda şöyle bir hata yapıldığını düşünüyorum, bu artık literatürde de olan bir şey: Biz büyüyüyoruz ama nasıl büyüyüyoruz ve kimi büyütüyoruz? Nasıl büyütüyoruz ve kimi büyütüyoruz? Bu nasıl bir büyüme? Büyüme, adil bir bölüşüm, hakça bir bölüşüm, gelir adaleti sağlayan bir büyüme mi? Şu anda doğrusunu söylemek gerekirse bizim şu soruları artık sorma zamanımız geldi de geçiyor bile. Evet, parasal sıkılaştırma yapıldı, maliye politikası anlamında neler yapılıyor, onları siz ifade ettiniz, muhtemelen sizi ve sonra yine Hazine ve Maliye Bakanımızı dinleyeceğiz ama artık sorumuz şu: Kaç tane fabrika açtık, ne kadar istihdam sağladık? Bunlar daha fazla konuşacağımız şeyler.

Şimdi, şu büyümeyle ilgili olarak OECD’nin en son açıklamış olduğu bir Dünya Ekonomik Görünüm Raporu var. Şimdi, Türkiye’imiz dünyada yıllarca ilk 3-5’inci sırada büyüdü, hatta bazen şampiyon bile olduk büyümede ve gerçekten Çin’in önünde lider olduğumuz dönemler oldu. Şimdiye bu açıklanan rakamlarda dünya ortalaması 3,2; OECD 3,2’ye çekti bizi de. Yani şöyle bir şey yapıyor OECD: Bizim büyümemizi aşağı çekiyor, dünya ortalamasını yukarı çekiyor çünkü dünyada faizler düşüyor, bir genişleme söz konusu, dünya ticaret hacminde bir artış olacak. Dolayısıyla, dünya ticaretinde bir yükselmeden, bir büyümeden bahsediyor ama aynı büyüme konusunda Türkiye’ye gelince diyor ki: “Türkiye’nin büyümesini de yüzde 3,2’ye indiriyorum.”

Tabii, G20 ekonomilerinde enflasyona baktığımızda çok farklı bir tablo var. Yine, OECD raporunda yüzde 3,3 olarak gösteriliyor ve Türkiye’nin enflasyonu yüzde 29’ların üzerine çekilmiş. Bu konuyu, enflasyonla ilgili konuyu Hazine ve Maliye Bakanlığı bütçesinde daha fazla konuşuruz. Biliyorsunuz, 33’le başladık, sonra 36-42 diye bir bant koyduk, bu sene belki 42-44 arası bir gerçekleşme olacak, o konuda tahmininizi alırsınız ama şu anda orta vadeli programlar tabii sürekli revize ediliyor, en son yüzde 17,5. Şimdi, yüzde 29,1 enflasyon öngörüsü var, OECD’nin Türkiye ile ilgili olarak, biz 2025 yılı için sizden şunu duyacak mıyız? “Yüzde 17 buçuk artı yüzde 5, artı yüzde 10.” Yani böyle marjlı bir enflasyon rakamımız olacak mı? Tabii, artık Sayın Cumhurbaşkanımızın Türkiye Büyük Millet Meclisinde jeopolitik riskler, ülke tehdidi üzerinde bu kadar ciddiyetle durduğu bir ortamda, işte, petrol varil fiyatının ne olacağını, 100 doların üzerine çıkıp çıkmayacağını, bunun Türkiye’yi nasıl etkileyeceği konusunda neler yapacağımız; tabii, bu ayrı bir mesele. Dolayısıyla, bu konuda da tedbirlere ihtiyaç var.

Şimdi, “14 dönemdir aralıksız büyüyüyoruz.” dedik ve öyle ki bazen dünyada -biraz önce de ifade ettim- en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri olduk. Evet, 19’unculuktan 17’nciliğe indik, siz bunu sunumunuzda ifade ettiniz.

Şimdi, burada özellikle gelir dağılımından bahsetmişken satın alma gücü istatistikleriyle ilgili olarak yine sunumunuzda size şöyle bir itirazım var: Yani elektrik ve doğal gaz fiyatlarında “Avrupa’nın bunları en ucuz sağlayan ülkesiyiz.” dediniz. Geçen yılki sunumunuzda da buna benzer bir ifade vardı, EUROSTAT verilerinden aldığımız ve paylaştığımız bir ifadeydi bu. Şimdi, Türkiye, satın alma gücü istatistiklerine bakıldığında, Avrupa’da 27 ülke arasında sondan 3’üncü, 4’üncü yani Avrupa’yla karşılaştırılmayacak yani bir Almanya’yla, Fransa’yla karşılaştırılmayacak bir satın alma gücü problemimiz var.

Dolayısıyla, ben burada özellikle bu büyümenin kimi büyüttüğü, nasıl bir obez büyümeye sebep olduğu konusunu tekrar düşünmemiz gerektiği kanaatindeyim. Az önce ifade ettim yani dünyada bizim gibi ülkelerde, rant ve faiz ekonomisinin üretim ve yatırım ekonomisinin önünde olduğu ve bütçelere yansıtıldığı ülkelerde artık yoksullaştıran bir büyüme kavramından bahsediliyor. Türkiye’de son yedi yılda, herkes alsın bütçeyi önüne “Türkiye gerçekten nasıl büyüyor ve kimi büyütüyor?” sorusunu sorsun, Türkiye, maalesef, toplumun önemli bir bölümünü, büyük halk yığınlarını, kesimlerini yoksullaştırdığı, çok küçük bir azınlığın büyüdüğü bir ekonomi hâline gelmiş oluyor. Böyle bir ülkede hiçbir veriye gayrisafî millî hasıla oranı üzerinden bakmak ve “İyiye gidiyoruz.” demek çok doğru bir yaklaşım olmaz.

Bakın, burada sanayi ve imalat sektöründe daralma meselemiz var. Şimdi, haziran, temmuz ve ağustos aylarında sanayi sektörümüz neredeyse yüzde 5 daraldı ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinin herhangi bir döneminde -aramızda mali müşavir arkadaşlarımız var- iflaslar ve konkordatoların, icraların bu kadar yoğun olduğu bir dönem yaşanmış mıdır?

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, sanayi bu kadar daralırken -OECD 2025’te yüzde 3,2 öngörüyor, biz yüzde 4 diyoruz- biz bu yüzde 4’lük büyümeyi nasıl elde edeceğiz, nasıl olacak bu yüzde 4’lük büyüme? Gerçekten reel ekonomi tarafında bir büyüme olacaksa zaten bunları konuşmamıza gerek yok, inşallah bunlar gerçekleşmiş olur.

Genel sunumlarınızda dikkat ettiğim bir şey var: İstihdam oluşturma kapasitesinden sityaışle bahsediyorsunuz. Şimdi “Gerçekten istihdam edilen kişi sayısının her yıl artıyor olması bir başarıdır ancak bu yeterli midir?” sorusunu, işte, TÜİK en son “Atıl iş gücüne bakmadan buna yanıt veremeyiz.” dedi ve Türkiye’de çalışabilir nüfusun yüzde 27,2’si şu anda çalışmıyor, iş gücüne katılma oranımız da yüzde 54,3. Şimdi, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, Avrupa’da iş gücüne katılım oranı yüzde 75’lerde, AB ortalaması. Hadi, bunları geçtik; Suudi Arabistan’a, Meksika’ya, bu ülkelere bakıyoruz; Rusya’ya, Brezilya’ya bakıyoruz; bunlarda iş gücüne katılım oranı yüzde 60’ın üzerinde yani ben şunu söylemek istiyorum: Evet, istihdama katılımı sağlıyoruz ama biz Türkiye’de artan nüfusu dikkate aldığımızda, istihdam oranımızla ilgili olarak da atıl iş gücü meselemizle ilgili olarak da çok yüksek bir işsizliğimiz var çünkü biliyorsunuz, birkaç hafta iş aramadığı zaman insanlar Türkiye’de artık işsiz sayılmıyor.

Peki, ben bunu buraya niye getirdim? Yine, bütçe verilerine baktığımızda, açık ifade edelim, elbette devletler iflas etmiyor ama bu, bu şekilde devam ederse yani istihdama katılım oranını artıramayan, reel ekonomiyi büyütemeyen, üretimi, yatırımı büyütemeyen bir Türkiye, finansal araçlarla, faiz ve rantla bu şekilde büyüdüğünü düşünürse, çalışan insan sayısını artıramazsa Sosyal Güvenlik Kurumu Türkiye’de çöker, Allah muhafaza, bu Türkiye’ye çok ağır bedeller ödetir. Şu anda bütçede Sosyal Güvenlik Kurumuna ayırdığımız rakamlar dehşet boyutlara gidiyor.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Toparlayın lütfen.

Buyurun.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Dolayısıyla, istihdam oranımızı artırmadan, çalışan sayısını artırmadan yani "İstihdama katkı sağlıyoruz, dolayısıyla istihdama katılanların sayısı artıyor." demek, tek başına doğru bir analiz olmaz.

Burada bir parantez açmak istiyorum çünkü sonuçta Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığımız da burada, Başkanımız da burada: Şimdi, 2017 yılı; 2017 yılında kamuda çalışan sayısı 3,6 milyon. En son -yanlış hatırlamıyorsam- ağustos ayındaydı, Strateji ve Bütçe Başkanlığımız kamuda çalışan sayısını 5,2 milyon olarak açıkladı; 5,2 milyon, küsuratı var. Yani şimdi, yedi yılda neredeyse kamuda çalışanların sayısını yüzde 50 artırmışız.

CAVİT ARI (Antalya) - Kadrolaştılar.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Taşeron yasası...

CAVİT ARI (Antalya) - Ne varsa doldurdular.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Şimdi, her iktidar kadrolaşabilir ama biz reel ekonomide kadrolaşacağız. Bunu niçin anlatıyorum?

CAVİT ARI (Antalya) - İl, ilçe örgütlerine gidenler oluyor, bak listelere.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Şimdi, nüfusumuz 80 milyondan...

YAŞAR KIRKPINAR (İzmir) - Hâlâ sizin kadar kardolaşamadı.

CAVİT ARI (Antalya) - Ne varsa aldınız.

ERHAN USTA (Samsun) - Arkadaşlar, müsaade ederseniz...

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Nüfusumuz 80 milyondan 85 milyona çıkıyor, yüzde 2-2,5 artıyor yani biz böyle bir artışı kamuda niye yaptık?

YAŞAR KIRKPINAR (İzmir) - Taşerona geçti.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Eskiden de var, toplamına bakıyorum ben yani 2017'de de beraberdik ya, 2017'den alarak bakıyorum.

Şimdi, dolayısıyla, bakın, şöyle bir şöyle bir sorunuz var... Bir de Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, dijital e-devlet uygulamalarının bu kadar arttığı bir dönemde biz bunu yaşıyoruz. Peki, ne oluyor? Reel ekonomide istihdam üretemeyen kamu kendisi işveren olmaya başlıyor. Bu, bence, Türkiye'nin 1980'lerde ve 1990'larda yaşadığı krize benzer bir krizi kapımıza getiriyor; bu konu, bence dikkatlice incelenmesi gereken bir konu.

Şimdi, bu dış ticaret konusuna arkadaşlarımız değindi. Tabii, dünya mal ticaretinde aldığımız payın artıyor olması, yüzde 1'in üzerine çıkıyor olması çok kıymetli. Cari işlemleri ifade ettik ancak burada tekrar şuna dikkat çekmek istiyorum, ilk sekiz aylık verileri 2023'le karşılaştırdığımızda Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, şöyle bir sorunuz var: Ara mal ve sermaye malı ithalatında ciddi düşüşler var; ara malda yüzde 12'nin üzerinde, sermaye malında da yüzde 2,1 düşüyor fakat ithalatta tüketim artıyor; bu çok önemli bir şey. Şimdi, böyle bir durumda mevcut ekonomik modelin dış ticarete tüketimi körükleyen bir model olduğunu ki burada döviz kurunun baskılanmasının nasıl algılandığını da tekrar düşünmek lazım.

Siz, yine sunularımızda -ben sizin sunumunuz üzerinden gidiyorum, biz bunu On İkinci Kalkınma Planı'nda da çok konuştuk- hep şunu söylediniz: Katma değeri yüksek ürünlerden, Türkiye'nin AR-GE'sinden, yenilikçi, inovasyona yönelik üretim kapasitesini artırmaktan bahsettiniz ve 2025 bütçesinin de bunu artıracak, bunu destekleyecek bir bütçe olduğunu söylediniz; inşallah bu hedef gerçekleşir ancak bu yüksek teknoloji ürünlerle ilgili olarak, bunların ihracatında yüzde 4'ten daha fazla bir daralma söz konusu Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım. Bu, tabii, böyle olunca biz kalkınma planında da orta vadeli programda da -ki bütçelerin buna uyumlu olması lazım- bunu nasıl yakalayacağız konusunda bir sorun var.

Biraz önce Erhan Bey de bahsetti, ben şuna inanıyorum: Yapısal sorunlarımızı çözmeden -bunun içinde eğitim, tarım, birçok konu var tabii- özellikle yüksek teknoloji üretecek beyinleri yetiştirecek kaliteli üniversitelerimiz olmadan bu hedeflerin gerçekleştirilmesi imkânsız bu gidişle.

Şöyle bir şey var ihracatla ilgili: Bakın, 2002-2012, 36 milyar dolardan 150 milyar dolara çıkardığımız bir ihracat rakamımız var, 4 kat büyümüşüz on yılda; inanılmaz bir rakam.

Şimdi, "Yüksek teknoloji ürünler ihracatı destekleyecek." deyip ihracatta yüksek teknoloji ürünler yüzde 4 düşerse ve biz tutup ihracattaki yüzde 1-2 büyümeyi... Bakın, o geçen on yılla karşılaştırarak söylüyorum. Ya, tamam, 4 kat büyümeyelim ama şöyle bir yüzde 25-30 büyüyelim. Dolayısıyla, biz bunu bir başarı olarak...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Temurci süreniz bitti, açıyorum tekrar mikrofonunuzu.

Buyurun, lütfen toparlayalım.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Diğer arkadaşlarımızın ne kadar konuştuğunu bilmediğim için devam ediyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - İşte, o da şey... Burada şimdi kimse durmuyor ki herkes konuşalım diyor. Konuşalım, bir şey demiyorum.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Tamam, o zaman ben biraz daha kısa keseyim.

Şimdi, bu yatırımla ilgili olarak... Sonuçta ekonomi büyüyecekse ve dediğimiz şekilde büyüyecekse yatırımların artması lazım. Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, bir önceki yılla karşılaştırıldığında devletimizin yatırım bütçesi azalıyor yani bunlar biraz birbirine tezat şeyler.

Tabii, bu ekonomik modelde -tekraren altını çizerek söyleyeyim- TÜİK verilerine baktığımızda, şu son iki yılda uyguladığımız her ne varsa ülkede gelir adaletsizliğini artırıyor. Tabloları biraz önce muhtemelen Erhan Bey yansıtmıştır, Türkiye gelir adaletsizliği büyüyen bir

ülke. Dolayısıyla, siz sunumunuzda çok güzel şeyler söylüyorsunuz, adil bölüşümden bahsediyorsunuz ama Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, bunun rakamlarla desteklenmesi lazım. Biz geçtiğimiz yıl da aynı cümleleri duyduk, şu anda geldik, bize şunun söylenmesi lazım: Geçen yıl bunları söyledik ama bunu başaramadık, bu sene bunu yapacağız. Yani neredeyse bir tekrar dinlemiş oluyoruz.

Peki, biz bütün bu hikâyeyi, bütün bu sıkıntıyı niye yaşıyoruz? Çünkü Türkiye ürettiğinden fazlasını tüketen bir ülke, Türkiye borçlu bir ülke. Evet, borç stokunun gayrisafi millî hasılaya oranında cari açıkta olduğu gibi bir iyileşme var, teşekkür ediyoruz ancak ben gayrisafi millî hasıla hesapları üzerinden yapılan oransamaların, Türkiye toplumu, milletimiz, 85 milyon bu gelir adaletsizliği içinde inlerken bu değerlendirmelerin toplumda bir karşılığı olduğunu düşünmüyorum. Dolayısıyla, 2017'yle ilgili olarak bir hatırlatma yapayım: 2017'de bu ülkenin borç stoku 870 milyar TL'ydi, 2017'de Türkiye Cumhuriyeti devletinin toplam borç stoku 870 milyardı. 2024'ün ilk yarısına geldiğimizde toplam borç 9,1 trilyon, 9,1 trilyon. Karşıda bankacı dostlarımız da var, ben de eski bir bankacıyım yani bize şunu birisinin açıklanması lazım: Altı buçuk yılda bir ülkenin toplam borcu 10,5 kat nasıl artar? Ne yaptık? İşte, işin başında bütçe değerlendirmesine başlarken milletin bir helalleşmek, yüzleşmek lazım ya, "Bazı konularda hatalar yapıldı, bunları gördük ve bunları artık şöyle yapacağız." demek lazım.

Şimdi, dolayısıyla bu borç bize ne getiriyor? Faiz yükü getiriyor. Şimdi, bu faiz yükü de nasıl bir şeyse... Yani biz 50-55 milyar TL'lerde bu faizi azaltmamız gerekiyor diyorduk, geçen sene 1 trilyon 254 milyar faiz bütçemiz vardı yani ödenecek rakam vardı, 97 milyar -mevcut raporlarda görüyoruz- daha fazla faiz ödemişiz. Şimdi, 100 milyar TL'lik tasarruf tedbir paketini Plan ve Bütçede görüşüp 1,2 trilyon, 1,3 trilyon faiz ödeyip yani o tasarrufu da o faize veren bir devletiz yani bunun farkında olmamız lazım ama ben yine bu seneye geleyim. 1 trilyon 254, 1 trilyon 300, bu seneye geldik 1 trilyon 950 milyar TL faiz ödeyeceğiz. Arkadaşlarımız ifade etmişler, faiz ödemelerinde yüzde 45 artış var. Ya, şimdi, tarımsal desteğin 14-15 katı kadar...

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, bizler birbirimizi eskiden beri tanıyoruz, ne düşündüğünüzü biliyoruz, bu ülkenin gelişmesi, kalkınmasıyla ilgili sizden farklı düşünmüyoruz ama bir tespite ihtiyacımız var yani tarıma, eğitime bütçeden bu kadar az pay ayrılıp dönüp "Adil bölüşüm" ve "Biz toplumsal bütün kesimleri bu bütçeyle destekleyeceğiz." dediğinizde şu soruyu sorma hakkımız olur: Bu bütçe aslında kimin bütçesi, kime daha fazla fayda sağlayacak bir bütçe? Dolayısıyla, buradaki durum maalesef icler acısı, reel sektörden gelen biri olarak içimizi çok acıtan bir gerçek yani bütçeyi bence özetleyen şey budur. Devlet bu ülkedeki şirketlerden, kurumlardan 1 trilyon 637 milyar vergi toplayacak, bu topladığı bütün vergiler 2025 yılında ödeyeceği 1 trilyon 950 milyar TL'ye yetişemiyor, faize yetişemiyor.

Şimdi, tabii, bundan sonra bunları biz sizden daha detaylı duymak isteriz. Açıkça hâlâ toplumda şunun satın alınacağını görüyorum "Evet, biz bunları hata yaptık, yanlış yaptık ve ülkeyi hakikaten..." Biraz önce verilerde gördük, bu ülke savaşa girmişten beter ekonomik rakamlara geldi; bunları bu ülke hak etmiyor, bence AK PARTİ'nin mazisi de bunu hak etmiyor; âdeta bir mirasyedi gibi on beş yılda yapılanlar yedi-sekiz yılda bitirildi. Ben buna bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak isyan ediyorum.

Peki, bu faiz, bu borç, bunun nedeni ne? Bütçe açığı veriyoruz. Bütçe açığı hakikaten ilginç. Ya, şöyle, 2022'de bu ülkede bütçe açığı 142,7 milyardı. Ben bazı televizyon programlarında "Ya, bu 40-50'yi geçmemeli." diye eleştiriyordum.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Toparlıyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Temurci, mikrofonu bir daha açıyorum, buyurun lütfen.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Ya, şimdi, 2023'te bu 1 trilyon 380 milyar TL'yi aştı; revize edildi, 2 trilyon 148,5 milyar öngörmüştük. İki yılda bir devletin bütçe açığı nasıl olur da 15 kattan fazla artar, ben bunu anlamıyorum. Yani 142,7 milyar TL'den 2 trilyon 148,5 milyara geldik.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Oransal bakmalıyız.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Şimdi, bunu biliyorum çünkü her şey gayrisafi millî hasıla üzerinden oransal bakılıyor; bu kadar gayrisafi millî hasılamız var, bu kadar borcumuz var. O "gayrisafi millî hasıla" dediğimiz şey, bu ülkede servetin yüzde 39,5'u toplumun yüzde 1'inin elinde olup tarıma 135 milyar ayırıp, faize 1 trilyon 950 milyar ayırdığımız sürece, bu yoksullaştırıcı büyüme olduğu sürece bu ülkede bu oranların hiçbir ehemmiyeti yok milletin nezdinde. Onun için, kusura bakmayın ben meseleye biraz böyle bakıyorum.

2017 yılı; hep 2017'den örnek veriyorum, bunu hep yapıyorum burada çünkü bu ülkenin şu anda acilen sistem değişikliğine ihtiyacı var. Bir sene sonra biz şu andaki bu rakamları da göremeyebiliriz. 48 milyar yaklaşık bütçe açığımız var, 2017'den yedi yıl sonra 2 trilyonu aşmışız. Şimdi, böyle olunca, yedi yılda 45 kat, arkadaşlar, 45 kat bütçe açığımız artmış. Ya, biz bunu nereye koyalım? Yani şimdi "Sadece bir oran." deyip bunu nasıl geçebiliriz? Sıkı para politikasından sıkı maliye politikasına artık geçmenin zamanı geldi diyorum, deniz çoktan bitti diyorum.

Şimdi, bu personel şeyinden bahsettim ama bu tasarrufa değinmeden olmaz, sizin olduğunuz yerde buna değineceğim mecburen.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Buyurun Sayın Temurci.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Allah aşkına, şu Plan ve Bütçede, 2024/7'yi sanıyorum yani hatırımda öyle kaldı, tasarruf tedbirleriyle ilgili olarak bir paketi konuştuk ve bir genelge yayınladı Sayın Cumhurbaşkanımız. Ya, bu genelgede "Kamu kurum ve kuruluşları üç yıl süreyle her ne şekilde olursa olsun yeni araç edinmeyecekler." dedi. Elbette, itfaiye, emniyet, bazı şeyler bunun dışındaydı; bunlar tamam. Ya, şu anda hakikaten verdiğiniz bütçede araçlara şöyle bir bakıyorum yani kamunun istediği araçlara bakıyorum, biz eğer bu şekilde devam edersek Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, On İkinci Kalkınma Planı'ndaki o tasarrufu, gayrisafi millî hasılaya oranı yüzde 2,3'ü -yani burada sizi destekleyeyim- nasıl yakalayacağız? Ve tasarruf edemeyeceksek, bunu yapamayacaksak niye biz bunları gelip burada konuşuyoruz? Yani yazıp bunları yapamayacaksak, bunlar niye şu anda önümüze geliyor? Mesela, ben bu konuda hakikaten bir cevaba

ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Tasarruf olmazsa, israf artarsa bütçe açığı artar; bütçe açığı artarsa borç bulmamız gerekir, vergi koymamız gerekir.

Son şey de tabii, bu vergiler meselesi. 2023'te 4,3 trilyon vergi toplamayı öngördük; 4,5 topladık, 200 milyar fazla. 2024'te 7,4 trilyon toplamayı öngördük; 7,6 toplayacağız, öyle öngörüyoruz, yine 200 milyar fazla. Şimdi, bu sene 11 trilyon 139 milyar vergi toplayacağız, 11 trilyon 139 milyar; sanki farklı bir ülkeye geldik. 2017'de bu milletin toplam ödediği vergi...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Temurci, Sayın Şimşek'e de bir şeyler kalsın, o da gelecek.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Aynı şeyleri söyleyeceğim.

2017'de ödediğimiz toplam vergi yani vatandaşın aldığımız vergi 537 milyar. Ya, sekiz yıl sonra, arkadaşlar, sekiz yıl sonra ne yaptık da vatandaşın 20 kat daha fazla vergi topluyoruz? Ondan sonra dönüp diyoruz ki...

İSMAİL FARUK AKSU (İstanbul) - Gelirini artırmışız.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Satın alma gücü ve gelir adaleti konusunda bu dediğiniz olsaydı ben bu cümleyi kurmayacaktım, maalesef bu da olmadı.

Neyse, ben son olarak geçen toplantıda ifade etmişim, zaman kalmamıştı ama bir dakikayla şunu söylemem gerekiyor: Tabii, 2023'ü de konuştuğumuza göre, şimdi, bütçe hakkının gereği olarak ne yapıyoruz? Sonuçta, milletin Meclisine, kamuoyuna bilgi veriliyor, kaynaklar nasıl kullanıldı, nereye harcandı? Bir mali saydamlık gereği bunu yapıyoruz. "2023'te 445 kamu idaresi denetlenmiş." dedik, 6'sı herhangi bir rapor vermemiş. 445'ten 6'yı düşelim arkadaşlar, 439. 439 kamu kuruluşunun 19'unun faaliyetlerinde, faaliyet raporlarında eksikler olmuş, olabilir; 45'i kullandığı kaynaklarla ilgili bilgi vermemiş.

Bilemiyorum, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, bunu okudunuz mu? Bu Sayıştay raporları ilginç. Ben geçen sene okuduğumda "Ya, bu, herhâlde bu seneye ait bir şeydir falan." dedim. Aynen karşılaştırıyorum. Zaten Sayıştay da raporlarında özetle şunu diyor: "Ya, biz her sene bunları buluyoruz, aynı şeyleri bunlar yapmaya devam ediyor."

Şimdi, sıkı durun, 439 kamu idaresinden -o 6'yı düşüktük- 258'inde ne olmayabilir Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım yani en önemli ne olmayabilir? İnceleme yapıyoruz, mali tablo yok arkadaşlar.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Temurci, buyurun, toparlayın.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Sayın Cumhurbaşkanımız bir ara çok güzel bir şey söylediler: "Devlet yönetiyoruz, devlet!" Arkadaşlar, biz, denetlediğimiz... Yani 2023 bütçesi, kesin hesap bugün geldi. Ya, bunun neredeyse yüzde 60'ında "Mali tablolar yok." diyor Sayıştay. Ya, Allah'ın bir kulu bunu açıklayacak mı? Ben hakikaten anlayamıyorum. Bu nasıl bir hesap verilebilirlik olacak?

Son olarak şunu söyleyeyim, bitireyim. Şimdi, bizim bütçede, 2023 yılı bütçesinde çok şey var. 2023 yılı merkezî yönetim bütçesinde kullanılmayan ödenekler var. Rakam ne kadar? 144 milyar 536 milyon. Benim şöyle bir önerim var: Burada konuşamadığımız sıkıntılı bir kanun teklifi vardı, geri çekildi. Ülkemizin de savunma sanayisiyle ilgili birtakım yeni adımlara ihtiyacı var. Bütçeyi desteklememiz lazım. Bir karar alalım.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Şimdi, bundan sonra bu kullanılmayan ödenekleri Savunma Sanayii Destekleme Fonu'na aktaralım. Bunu da bir öneri olarak getirmek isterim.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, bütçeler, sadece rakamlar değildir elbette. Bütçeler millete dokunmadığı zaman milletin bütçesi olmaz. Ben, tekrar, bu vesileyle sizlere ve ekibinize teşekkür ediyorum. 2024 yılı bütçesinin millettten yana bir bütçe olmasını Rabb'imden niyaz ediyorum.

Hayırlı uğurlu olmasını diliyorum, teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum.

Değerli milletvekilleri, bütçenin geneli üzerinde müzakereler olduğu için grup sözcülerine müsamahakâr davranıyoruz ama yarından itibaren bakanlıklara geçeceğimiz için lütfen aldığımız karara uygun şekilde hareket edelim. Bunu sizin için söylemiyorum Sayın Temurci, sizden önceki arkadaşlara da. Belki yine en şey siz davrandınız.

Sayın Kalaycı bekliyor, o da "Aradan önce konuşayım." dedi.

Değerli milletvekilleri, sonrasında, bu öğlen yemeği arasından önce Sayıştay Başkanımıza burada söz vereceğim. Geçen hafta Sayın Türelî'nin usul üzerine aldığı konuşmada uygunlukla alakalı bazı eleştirileri oldu. Sayıştay Başkanımızın da Strateji Bütçe Başkanımızın da -her ikisi de burada- kendilerine söz verip sonrasında da arkadaşlar yemeğe geçeceğiz. Milletvekillerimiz için öğle yemeği F Blok'ta Tören Arka Salon'da her zaman yaptığımız yerde olacak. Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız, milletvekillerimiz, kurum başkanlarımız ve genel müdürlerimiz için orada olacak, diğer bürokrat ve katılımcılar için -çünkü yerimiz ancak o kadar- alt katta Üyeler Lokantası'nda yemek hazırlanmış olacaktır.

Sayın Kalaycı, buyurun lütfen.

MUSTAFA KALAYCI (Konya) - Sayın Başkan, Değerli Komisyon üyeleri, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı, kamu kurum ve kuruluşlarımızın, sivil toplum kuruluşlarımız ve basınımızın değerli temsilcileri; öncelikle hepinizi hürmetle selamlıyor, bütçenin hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Cumhuriyetimiz 101 yaşında. Türkiye Cumhuriyeti, haklı bir davanın, zulme boyun eğmeyen milliyetçi bir şuurun ilelebet payidar kalacak bir mirası, her şartta müdafaa edilecek kutlu bir emanettir. Türk milleti ve Türkiye Cumhuriyeti dünya durdukça var olacaktır.

Cumhuriyetimizin 101'inci yıl dönümünü tekrar kutluyor, devletimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere kurucu kahramanları, aziz şehitlerimizi ve ecdadımızı rahmet, şükran ve minnetle anıyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; dünya ekonomisi son dönemde pandemi, savaş, jeopolitik riskler ve küresel krizler nedeniyle zorlu bir süreçten geçmektedir. Küresel ekonominin pandemi sonrası toparlanma süreci 2022 yılında başlayan Rusya-Ukrayna savaşı, ticaret kamplaşmaları, yoğunlaşan siyasi mücadeleler ve enflasyonist baskılar nedeniyle sektöre uğramış, İsrail'in 2023 Ekim ayında başlattığı soykırıma dönüşen katliam bölgemizdeki gerilimi ve jeopolitik riskleri daha da artırmıştır. 2023 yılında dünya ekonomisi yüzde 3,3 büyümeye kaydederken dünya ticaret hacmi binde 8 düzeyinde artmıştır. Dünya ekonomisinin 2024 yılında yüzde 3,2; 2025 yılında yüzde 3,3'le ılımlı büyümeyi sürdürmesi beklenmektedir.

Küresel ekonomide yavaşlamanın yanı sıra, ülkemizde 2023 Şubat ayında yaşanan depremlerin ekonomiye yüklediği maliyete ve belirsizliğe yol açan seçimlere rağmen Türkiye ekonomisi 2023 yılında yüzde 5,1 büyümeyle OECD ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ülke olmuştur. Büyüme, on dört yıldır yıllık bazda da pozitif seyretmektedir. Millî gelirimiz 2023 yılında ilk defa 1 trilyon doları aşarak 1 trilyon 130 milyar dolara ve kişi başına millî gelirimiz de 13.243 dolar düzeyine yükselmiştir. İstihdam, 2023 yılında 880 bin kişi artarak 31 milyon 632 bine yükselmiş, işsizlik oranı 1 puan azalarak yüzde 9,4'e gerilemiştir. İhracatımız 2023 yılında binde 6 oranında büyüme kaydetmiş ve 255,6 milyar dolar düzeyine çıkmıştır. Türkiye'nin küresel mal ihracatından aldığı pay 2023 yılında yüzde 1,07'ye yükselmiş ve tarihi en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Yıllık enflasyon 2023 yılında yüzde 64,8 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye, 2023 yılı Mayıs ayında 2021 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren uygulamakta olduğu genişletici para politikasına son vermiş ve küresel trende katılarak yükselen enflasyonun önünü almak ve fiyat istikrarını sağlamak için sıkı para politikasına geçiş yapmıştır. 2023'ün ortasında yüzde 8,5 olan faiz oranı önce yüzde 15'e, sonrasında ise kademeli artırımlarla yüzde 50 seviyesine yükseltilmiştir. Türkiye ekonomisi, 2024 yılı ilk çeyreğinde yüzde 5,7; ikinci çeyreğinde ise yıllık yüzde 2,5 büyümüş, böylece yılın ilk yarısında büyüme yüzde 3,8 olmuştur. Özel tüketim harcamalarının büyüme katkısı yılın ikinci çeyreğinde de azalmaya devam ederek 1,2 puanla son dört yılın en düşük düzeyinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde net ihracat kalemi 1,3 puanla büyüme olan pozitif katkısını ikinci çeyreğe taşımıştır.

On sekiz çeyrektir yani dört buçuk yıldır aralıksız büyüyen makine ve teçhizat yatırımları 2024 ikinci çeyreğinde yüzde 5,6 daralmıştır. Sanayi üretimi ağustosta yıllık bazda 5,3; aylık bazda yüzde 1,6 azalmıştır. İmalat sanayi kapasite kullanım oranı ekimde yüzde 74,9 gerçekleşmiştir. İmalat Sanayi Satın Alma Yöneticileri Endeksi eylülde 44,3'e gerilemiş, üretimde üst üste 6'ncı kez aylık bazda yavaşlama kaydedilmiştir. Sanayi üretiminde yaşanan daralma sıkı para politikasının üretim üzerindeki etkilerini göstermekle birlikte bu etkilerin geçici olduğu tahmin edilmektedir. Nitekim mevsimsellikten arındırılmış Reel Kesim Güven Endeksi ekim ayında bir önceki aya göre 3 puan artarak 102,2 olmuş, böylelikle dört ay sonra 100'ün üzerine çıkılarak iyimser görünüm tarafına geçilmiştir. Üretim hacminde azalış bildirenler lehine olan seyrin de artış bildirenler lehine döndüğü gözlenmektedir. Ayrıca, Tüketici Güven Endeksi ekim ayında yüzde 3 artarak 80,6 olmuştur. Tüketicilerin maddi durum ve genel ekonomik durum beklentisi önemli oranda iyileşmiştir.

Ekonomi programı kararlı bir şekilde uygulanmakta, makro finansal göstergeler belirgin bir şekilde iyileşmektedir. Dezenflasyon süreci devam etmekte olup büyümede dengeleme başlamış, cari açık daralmış, ülkemizin risk primi azalmış, kredi notu artmış, görünümü pozitifte dönmüş, gri listeden çıkılmış, dış kaynak girişleri artmış, Merkez Bankası rezervleri iyileşmiştir.

Yıllık enflasyon eylül ayı itibarıyla yüzde 49,38 seviyesine kadar gerilemiştir. Ancak enflasyon ve hayat pahalılığı her insanımızı haklı olarak rahatsız etmektedir. Bu konudaki şikâyetleri ortadan kaldırmak başlıca görevimizdir.

İstihdam 2024 yılı ikinci çeyreği itibarıyla geçen yılın aynı dönemine göre 1 milyon 189 bin kişi, ilk çeyreğe göre 205 bin kişi artmış, işsizlik oranı son on iki yılın en düşük seviyesi olan yüzde 8,4'e inmiştir. Erhan Bey gitmiş. Her ne kadar Erhan Bey "İstihdam artışından kimse bahsetmesin." dedi ama ben özellikle bahsediyorum. Ağustos ayı itibarıyla ise yıllık 1 milyon 100 bin ilave istihdam sağlanmış, işsizlik oranı geçen yılın aynı ayına göre 0,7 puan düşerek yüzde 8,5'a gerilemiştir.

Evet, işsizlik konusu sürekli gündeme getirilmekte. Bir istihdam artışı olduğu ortada, veriler bunu gösteriyor. Şimdi, istatistiklere baktığımız zaman, pandemi döneminde istihdam dip yapmış -tabiri caizse- 26 milyonlara düşmüş ama bugün 32 milyona... Yani dört yılda 6 milyon istihdam artışı var. Bunu görmezden gelmek yani bilmiyorum, yorumu sizlere bırakıyorum. Bununla kalmamış, iş gücüne katılma oranı tarihî seviyeye çıkmış, yüzde 54,3 yani iş gücüne katılım artmış.

Baktığımız zaman atıl iş gücü oranında, evet, artış var. Ama onun detaylarına baktığımız zaman şunu görüyoruz: Normalde iş gücüne dâhil olmayanlarda düşüş var. Bir yıllık mukayese yaptığımız zaman 500 bin kişi civarında iş gücüne dâhil olmayanlarda düşüş var. "Potansiyel iş gücü" dediğimiz iş bulma ümidi olmayanlar, iş yapabilecek olup iş aramayanlar, iş arayıp işbaşı yapamayacak olanların sayısında önemli bir artış var. Kendi içinde aslında yani daha önce iş gücüne dâhil değilken iş gücüne dâhil olan sayıda artış olduğu için atıl iş gücü oranında da bir yükselme görülüyor. Elbette bu sorun değil mi? Sorun. Ama şunu da söyleyeceğim, bu yeni bir hesap değil yani uzun yıllardır Türkiye İstatistik Kurumunun verileri bu şekilde ve Avrupa'daki standartlara da uygun bir şekilde bu ayrımları yapıyor. Şimdi, işbaşı yapabilecek olup iş aramayanlar... Bu tartışılır; işsiz mi, değil mi yani? Evet, potansiyel iş gücü ama iş aramıyor, yapabilecek durumda. Bu nedenle, sırf atıl iş gücü oranındaki artışı ortaya koyup öbür tarafta istihdam artışında sağlanan başarıyı gölgelemek de doğru değil. Yani hem istihdamda çok önemli sayıda artış var hem de iş gücüne katılma oranında yüksek artış var.

Yine bir konu gündeme getirildi "Bu iş gücü ödemelerinin gayrisafi katma değer içindeki payı sürekli geriliyor." denildi. Hatta bu konuda Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine bile fatura çıkarıldı. Önümde 2009'dan bu tarafa seri var. İş gücü ödemelerinin payı her geçen yıl artıyor. Bakın, 2009'da yüzde 26,7'yken daha sonraki yıllarda yüzde 27'ye, yüzde 28'e, yüzde 29'a; 2016'da yüzde 32'ye çıkmış, 2017'de yüzde 30, 2018'de yüzde 30, 2019'da yüzde 31; sonra bir düşüş var, 2021'de yüzde 26'ya, 2022'de de yüzde 23'e düşmüş. Pandemi

süreci yaşadık, o dönemin mutlaka önemli bir etkisi var. 2023'te ise iş gücü payı yüzde 32,8'e çıkmış. Evet, 2023'te EYT düzenlemesi yapıldı, kıdem tazminatı ödemelerinin mutlaka bir etkisi var ama bu yıllara baktığımız zaman -bu yılın gerek birinci çeyreği gerek ikinci çeyreği- birinci çeyrekte iş gücü ödemelerinin payı yüzde 42'ye çıkmış, ikinci çeyrekte yüzde 40,8'e çıkmış yani tarihi bir seviyeye çıkmış. Yani burada, bu yıl EYT mi söz konusu? Yok, yani bir kıdem tazminatı ödemesi de söz konusu değil. İşte, istihdam artışının bir göstergesini de buradan görüyoruz aslında. Yani istihdamdaki artış bir anlamda iş gücü ödemelerindeki artışı da sağlıyor.

Evet, bir diğer konu yoksulluk konusu. Evet, katılıyorum, gelir dağılımındaki adaletsizlikte kötüye gidiş söz konusu ama yoksulluk oranları itibarıyla baktığımız zaman TÜİK'in gerek görel yoksulluk oranı gerek maddi veya sosyal yoksulluk oranı gerek sürekli yoksulluk oranı gerekse de yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olanların oranında düşüş olduğunu görüyoruz, 2023 verileri var.

Ayrıca, Dünya Bankasının sitesine bakarsanız, en son 25 Ekim 2024 tarihli bir değerlendirmesi var Türkiye ekonomisiyle ilgili. Orada aynen kullandığı ifade şu: "2007 yılında yüzde 20'nin üzerinde olan yoksulluk oranı 2021 yılında 7,6'ya indi." diyor ve 2022 için 7; 2023 için 6,6 yoksulluk oranı öngörüyor. Bunu neye göre hesaplıyor? Günlük 6,85 dolar gelir üzerinden yaptığı hesaplama, tüm dünya için yapıyor bunu. Biliyorsunuz, Türkiye, üst orta gelir grubunda gösterilen bir ülke Dünya Bankası tarafından ki yüksek gelirli ülkeler arasına girmemize de ramak kaldı, inşallah bu sene ya da önümüzdeki sene ona da geçiş yapacağız. Diğer oranlara baktığımız zaman da Dünya Bankasının günlük 3,65 dolar ya da günlük 2,15 dolar sayılarında da Türkiye'de oranın gittikçe düştüğünü görüyoruz.

Evet, değerli arkadaşlarım, ihracat bu yılın dokuz aylık döneminde yüzde 3,2 artarken ithalat yüzde 7,9 azalmıştır. Eylül ayı itibarıyla yıllık ihracatımız yüzde 3,4 artışla 261,6 milyar dolara çıkmış, yıllık ithalatımız ise yüzde 7,3 azalışla 340,3 milyar dolar düzeyine inmiştir. Dış ticaret açığı bu yılın dokuz aylık döneminde yüzde 31,5 oranında 27,6 milyar dolar; yıllık ise yüzde 31 oranında 35,3 milyar dolar azalmıştır. Cari işlemler açığı ocak-ağustos döneminde yüzde 75,2 oranında 29,3 milyar dolar azalmıştır. Ağustos ayı itibarıyla yıllıklandırılmış cari işlemler açığı ise yüzde 78,3 oranında 40,6 milyar dolar azalarak 11,3 milyar dolara gerilemiştir.

Turizm gelirlerimiz de 2024 yılının altı aylık döneminde yüzde 9,3 artarak 23,7 milyar dolar düzeyine çıkmıştır. Merkez Bankası brüt rezervleri 159,4 milyar dolarla yeni bir tarihi rekor seviyesine ulaşmıştır. Türkiye'nin AB tanımlı genel yönetim borçluluk oranı 2024 yılı ikinci çeyrekte yüzde 26,1'e gerilemiştir. Bilindiği üzere Maastricht Kriterleri yüzde 60, bu oran AB üyesi ülkelerde ortalama yüzde 86. Ülkemizde hane halkına ait borçlar bir önceki yıldakine göre yüzde 12,6'dan yüzde 10,2'ye, finansal olmayan şirketlere ait borçlar yüzde 55,6'dan yüzde 42,8'e, kamu borçları yüzde 35,6'dan yüzde 29,2'ye, finansal sektöre ait borçlar yüzde 21,2'den yüzde 16,7'ye gerilemiştir. Yani Türkiye kamu borçluluğu, reel sektör borçluluğu, hane halkı borçluluğunda en az borçlu ülkeler arasındadır.

Bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı yüzde 17 düzeyinde olup sağlam bir bünyeye sahiptir. Bankacılık sektörünün takipteki alacaklar oranı 2020 yılında yüzde 4,14; 2021 yılında yüzde 3,67; 2022 yılında 2,38; 2023 yılında 1,61 düzeyindeyken bu yıl ağustos ayı itibarıyla yüzde 1,69 düzeyindedir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 2023 yılında bütçe açığı 1 trilyon 380 milyar lira gerçekleşmiş ve bütçe açığının gayrisafi yurt içi hasılaya oranı yüzde 5,2 olmuştur. Deprem bölgesinin yeniden inşası, imarı ve depremin etkilerinin süratle ortadan kaldırılması için 2023 yılında 960 milyar lira harcama yapılmıştır. Deprem harcamaları hariç tutulduğunda bütçe açığının gayrisafi yurt içi hasılaya oranı yüzde 1,6 seviyesindedir. 2024 yılında bütçe açığının gayrisafi yurt içi hasılaya oranı yüzde 4,9 olarak öngörülmüştür. Deprem harcamaları hariç bu oranın yüzde 2,5 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Deprem hasarlarının süratle giderilmesi ve bölgede yaşayan vatandaşlarımızın ihtiyaçları için 2024 yılında 1 trilyon 28 milyar lira ödenek tahsis edilmiştir. 2024 yılı bütçe giderleri gayrisafi yurt içi hasılanın yüzde 26,9'u olarak öngörülmüş iken bu oranın yüzde 25,4 oranında gerçekleşeceği beklenmektedir. Bu durum, alınan tedbirler sayesinde kamu harcamalarında önemli bir tasarruf sağlandığına işaret etmektedir.

2025 yılı bütçesinde giderler 14 trilyon 731 milyar lira, gelirler 12 trilyon 800 milyar lira olup bütçe açığının gayrisafi yurt içi hasılaya oranının yüzde 3,1 olacağı, deprem harcamaları hariç bu oranın yüzde 2,2 seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir. Deprem bölgesinin iyileştirilmesi ve afetlere karşı dirençliliğin artırılması için 2025 yılında 584 milyar lira tutarında ödenek öngörülmektedir.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Türkiye, 2028 yılına kadar siyasi istikrar içinde ekonomik atılımlarını gerçekleştirilebileceği bir vasatı yakalamıştır. Bölücü terörün bitirildiği, millî birlik ve kardeşliğin güçlendirildiği bu dönem Türk ve Türkiye Yüzyılı hedeflerine ulaşmak için çaba gösterildiği bir dönem olmalıdır. Kamu kaynakları küresel düzeyde rekabetçi, AR-GE ve yenilik yapabilme kabiliyeti yüksek, sermaye yapısı güçlü, ölçek ekonomisinden azami düzeyde faydalanılabilecek üretim yapılarını oluşturacak şekilde kullanılmalıdır. Dijital ve Yeşil Dönüşüm'ü sağlıklı bir şekilde gerçekleştiren, uluslararası rekabet gücüne sahip bir sanayi hızla oluşturulmalıdır. Bilim ve teknoloji üretme yeteneği ve kapasitesi artırılmalı, bunun kalkınmaya ve sosyal refaha dönüşmesi sağlanmalıdır. Bu kapsamda, ağustos ayında Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından tanıtımı yapılan HIT-30 Yüksek Teknoloji Yatırım Programı'nı çok önemli görüyor ve destekliyoruz. HIT-30 Yüksek Teknoloji Yatırım Programı'yla hibe, vergi ve pazar geliştirme desteklerini kapsayan 30 milyar dolarlık kaynak yüksek teknoloji alanlarına yönlendirilecektir. Türkiye, HIT-30 Programı'yla 2030'a kadar yüksek teknoloji üretiminde küresel bir merkez olmayı hedeflemektedir.

Türkiye, millî teknoloji hamlesiyle bugün ileri teknolojileri kendi imkân ve kabiliyetleriyle geliştirip üretebilen bir noktaya ulaşmıştır. Yerli ve millî üretim potansiyelinin tümüyle harekete geçirilmesi, savunma sanayisindeki dev atılımların daha da güçlendirilmesi, enerjide yerli katkının daha da artırılması, savunma sanayide yakalanan ileri teknolojinin başka alanlarda da elde edilmesi hedeflenmelidir.

Türkiye, eylül ayında açıklanan 2024 Küresel İnovasyon Endeksi'ne göre orta üst gelir grubunda 3'üncü sıraya yükselerek önemli bir başarı elde etmiştir. Genel sıralamada ise 2023 yılına oranla 2 sıra birden yükselerek 37'nci sırada yer almıştır. Türkiye "yaratıcı çıktılar" kategorisinde 16'ncı sırada yer almıştır. Ticari markalar ve endüstriyel tasarımlar alanında ise dünya genelinde 1'inci sıraya yükselmiştir. Bu durum Türkiye'nin entelektüel varlıkları başarılı bir şekilde ticarileştirdiğini göstermektedir.

Şüphesiz teknolojik gelişmeyi, yenilikçiliği, verimliliği ve istihdamı esas alan üretim ekonomisi yaygınlaştırılmalı, Türkiye dışı açık ve rekabetçi bir yapı içerisinde dünya ekonomisiyle bütünleşerek bölgesel ve küresel gelişmelerin önde gelen belirleyicileri arasında yer almalıdır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Buyurun.

MUSTAFA KALAYCI (Konya) - Bitiriyorum Başkanım.

Türkiye daha güçlü bir ekonomik yapıya kavuştuğu, toplumsal dokusunu sağlamlaştırdığı, kardeşlik ve dayanışma kültürünü pekiştirerek imkân ve kabiliyetlerini büyük Türkiye hedefi doğrultusunda seferber ettiği takdirde bölgesel güç olmanın ötesine geçilecek ve küresel bir güç hâline gelecektir. Bunun gerçekleştirilebilmesi ve yeni bir bin yılın yakalanabilmesi ise geçmiş bin yılların acı ve tatlı tecrübelerini özümseyerek kalkınma ve demokratikleşme sürecini tamamlamak suretiyle büyük ve köklü devlet geleneğini ve tarihî birikimlerini yeni yüzyılın şartlarında yeniden yorumlamaktan, çağdaş gelişmelerle buluşturmaktan geçmektedir.

Türk milletinin daha nice asırlara bağımsız, bağlantısız ve güçlü olarak ulaşması yegâne arzumuzdur. Bunu da Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle inşallah başaracağız. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi sayesinde kendi millî ve tarihî değerleriyle barışık, sorun çözme kabiliyeti olan, kalkınmış, etkin bir devlet düzeni kurmuş ve devletler camiasında daha saygın konuma gelmiş güçlü bir Türkiye 21'inci yüzyılda dünya siyaseti ve ekonomik hayatında söz sahibi olacaktır.

2025 yılı bütçesinin hayırlı ve bereketli olmasını diliyorum, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Kalaycı, teşekkür ediyorum.

Değerli milletvekilleri, şimdi de araya gitmeden önce, Sayıştay Başkanımıza bu uygunluk bildirimimiyle alakalı dile getirilen eleştirilere cevap vermesi için söz veriyorum.

Buyurun Sayın Başkanım.

SAYIŞTAY BAŞKANI METİN YENER - Plan ve Bütçe Komisyonunun Sayın Başkanı ve saygıdeğer üyeleri; konuşmama başlarken hepimizi saygılarımla selamlıyorum.

Bilindiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Bütçe ve kesinhesap" başlıklı 161'inci ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun "Kesin hesap kanunu" başlıklı 42'nci maddeleri gereğince, kesin hesap kanunu teklifi, muhasebe kayıtlarına göre, Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu'nun şekline uygun olarak Hazine ve Maliye Bakanlığınca hazırlanmış, bir yıllık uygulama sonuçlarını karşılaştırmalı olarak gösteren değerlendirmeleri içeren gerekçesiyle birlikte 28 Haziran 2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuş, bir örneği de Sayıştaya gönderilmiştir.

6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nun "Genel uygunluk bildirimini" başlıklı 41'inci maddesi uyarınca denetim grup başkanlıklarınca yürütülen denetimler ve faaliyet raporlarının değerlendirilmesi sonucunda 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Teklifi'nde yer alan 2023 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu uygulama sonuçları ile kamu idareleri hesapları esas alınarak saptanan sonuçlar arasında herhangi bir uyumsuzluk olmadığı görülmüştür.

Malumları olduğu üzere, ödeneküstü harcama ile ödenek eklenmesi birbirinden farklıdır. Ödeneküstü harcama, bütçe kanununda verilen ödenek tutarlarını aşan harcamalardır. Ödenek eklemesi ise kanunla verilen yetkiye istinaden kamu idarelerinin bütçelerine bütçe yılı içerisinde ödenek ilave edilmesidir.

Bugüne kadar genel uygunluk bildirimlerinde, Sayıştay, kesin hesap kanunu teklifinde yer alan ödeneküstü giderleri Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmuş, ödenek eklemelerinde ise kanunla verilen yetkiye ve varsa limitlere uyulup uyulmadığını inceleyerek mevzuata uygun olup olmadığını belirtmiştir.

2023 yılı genel uygunluk bildiriminde de esas itibarıyla önceki yılların genel uygunluk bildirimlerinden farklı bir yöntem ve uygulama bulunmamaktadır. 2023 yılı genel uygunluk bildiriminde de "Ödenek eklemeleri yetki veren kanunlara ve limitlere uygunluğu yönünden incelenmiş ve mevzuata uygun olduğu görülerek geçmiş yıllarda ifade edildiği gibi genel uygunluk bildirimini -sayfa 12'de- Sayıştay denetim raporlarının incelenmesi sonucunda ödenek ve bütçe giderleri tutarlarında değişikliğe yol açan bir tespiti bulunmadığı görülmüştür." denilmek suretiyle Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. 2023 Yılı Kesin Hesap Teklifi'nde ödeneküstü gider bulunmadığından genel uygunluk bildiriminde buna ilişkin bir tabloya yer verilmemiştir.

2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Teklifi'nde sayfa 33, genel bütçeli idareler; sayfa 147, özel bütçeli idareler ve sayfa 229, düzenleyici ve denetleyici kurumların ödenek ve bütçe giderleri icmal tablolarında yer alan eklenen ödenek sütunlarının toplamı 1 trilyon 318 milyar 264 bin 519 lira 82 kuruş olup bu tutarın program bazında kullanım bilgisine 2023 Yılı Genel Uygunluk Bildirimi Tablo 9 ve Tablo 13 birlikte incelediğinde ulaşılmaktadır. Genel uygunluk bildirimindeki program bazında 2023 yılı merkezî yönetim bütçe giderleri ve ödeneklerinde -tablo-9'da- yer alan toplam ödenek tutarı 7 trilyon 290 milyar 788 milyon 49 bin 519 lira 82 kuruş ile başlangıç ödeneği olan 4 trilyon 808 milyar 267 milyon 645 bin lira, arasındaki fark 2 trilyon 482 milyar 520 milyon 404 bin 519 lira 82 kuruştur. Bu tutardan tablo-13 program bazında ek bütçeyle eklenen ödenek tablosunda yer alan 1 trilyon 164 milyar 520 milyon 140 bin lira ek bütçeyle verilen tutar çıkarıldığında kalan 1 trilyon 318 milyar 264 bin 519 lira 82 kuruş TL tutarındaki eklenen ödeneğin dayanakları bütçe kanunlarında ve çeşitli kanunlarda yer almaktadır. 7456 sayılı Kanun'un geçici 1'inci maddesinde Cumhurbaşkanına personel giderleri, sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri ile genel sağlık sigortasına ait prim giderleriyle ilgili ödenek ekleme yetkisi verilmektedir. Bunun dışında 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nun 30'uncu maddesi, 7427 sayılı Bütçe Kanunu ve diğer kanunlarla yürütmeye ödenek ekleme yetkisi verilmektedir.

2023 Yılı Kesin Hesap Kanunu Teklifi'nde yer alan ödenek eklemelere ilişkin Sayıştay tarafından yapılan inceleme ve denetimlerde ödenek ekleme yetkisinin ilgili kanunlardaki dayanak ve limitler dâhilinde kullanıldığı görülmüş ve bu durum genel uygunluk bildiriminde belirtilmiştir.

Kesin Hesap Kanunu Teklifi'ndeki 1 trilyon 318 milyar 264 bin 519 lira 82 kuruşun ayrıntısı şu şekildedir: 15 milyar 275 milyon 839 bin 96 lira 2 kuruş geçen yıldan devreden ödenek, 107 milyar 589 milyon 201 bin 523 lira kurum içi-dışı yedek aktarmalarla eklenen ve düşülen ödenek, 1 trilyon 195 milyar 135 milyon 223 bin 900 lira 80 kuruş diğer eklenen ödenekler.

Diğer eklenen ödenek tutarı olan 1 trilyon 195 milyar 135 milyon 223 bin 900 lira 80 kuruşun ayrıntısı ise şu şekildedir: 3 milyar 602 milyon 793 bin 250 lira 43 kuruş geçen yıldan devreden özel ödenek, 9 milyar 797 milyon 718 bin 68 lira 72 kuruş yıl içinde eklenen özel ödenek, 2 milyar 782 milyon 210 bin 112 lira 14 kuruş akreditif artışı eklenen ödenek, 14 milyar 874 milyon 361 bin 445 lira 38 kuruş yüklenme artışı eklenen ödenek, 1 trilyon 164 milyar 104 milyon 269 bin 29 lira 23 kuruş yıl içi eklenen ödenek, 26 milyon 128 bin 5 lira 10 kuruş yıl içinde ödenen iptal edilen ödenek.

Yıl içi eklenen 1 trilyon 164 milyar 104 milyon 269 bin 29 lira 23 kuruş ödeneğin ayrıntılı rakamları ve yasal dayanakları ise şu şekildedir: 692 milyar 222 milyon 230 bin lirası 7456 sayılı Kanun'un geçici 1'inci maddesiyle verilen yetkiye istinaden yapılan ödenek eklemeleri, 223 milyar 749 milyon 100 bin lirası 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nun 30'uncu maddesi gereğince yapılan ödenek eklemeleri, 80 milyar 871 milyon 85 bin 828 lira 40 kuruş ise 7427 sayılı Bütçe Kanununun çeşitli maddeleriyle verilen yetkiler kapsamında yapılan ödenek eklemeleri, 167 milyar 261 milyon 853 bin 200 lira 83 kuruş ise diğer çeşitli kanunlarla verilen yetkiler kapsamında yapılan ödenek eklemeleridir.

Sayın Başkanım, bunu tablo olarak da ayrıntı olarak size sunacağız.

ERHAN USTA (Samsun) - Notun tamamını alalım Sayın Başkanım.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Tamam, ben de milletvekillerimize dağıtıyorum Başkanım. Onu alalım biz arkadaşlar.

ERHAN USTA (Samsun) - Sadece tabloyu değil, notu da.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Notu da alalım tabloları da alalım Başkanım, biz onu dağıtalım.

Eğer söz isteyen milletvekilimiz varsa söz vereceğim, yoksa araya gideceğim.

Sayın Türelî, buyurun.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Bitti mi Sayıştay Başkanım?

SAYIŞTAY BAŞKANI METİN YENER - Teşekkür ediyorum.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Biz teşekkür ederiz ama bu açıklamaları biz şimdi alıyoruz sizden, bu açıklamaları öncesinde bilmeliydik çünkü biz burada hem 2025 yılı bütçesini hem 2023 yılının kesin hesabını konuşuyoruz. Kesin hesap kanun teklifinde bunlar yok; bu ödenek artırımı, aradaki 1 trilyon 318 milyar lira yok; hem kesin hesap kanun teklifinde hem sizin genel uygunluk bildiriminde yok. Yani bu ödenekler nedir? Mesela, burada 7456 sayılı Kanun'a ilişkin bir şey de yok genel uygunluk... Arkadan, olağanüstü hâl kapsamında kullanıldı mı, kullanılmadı mı, yok. Yani böyle bir görüşme sistematigi olmaz.

Şimdi, siz bunları söylüyorsunuz, varsa bunun içinde... Yani biz de bunları incelemeliyiz, bunları bilmeliyiz, görmeliyiz. O yüzden söylüyorum yani biz kesin hesap kanun teklifinin görüşmelerine ilişkin Sayıştay raporlarıyla birlikte alt komisyon kurulması teklifimizi yineliyoruz. Gelin bunları konuşalım çünkü bu sene, tamam, bütçeyi görüşüyoruz, önümüzdeki yılın bütçesini görüşeceğiz ama iki yıl önce bütçenin hedefleri, amaçları neydi? Uygun amaca kullanıldı mı? Ödenekler artırıldıysa neye göre, hangi kanunlara göre arttı? Bunların ne kadarı harcandı? Bir de anlaşılıyor ki bu 7 trilyon 290 milyarın hepsi harcanmamış, harcamalar var ama bunların ne kadarı nereden harcanmış, onu da bilmiyoruz. Yani orada yapılan harcamalar var- 6 trilyon 588 milyar- ama bu hangisi? Bunun ne kadarı olağanüstü hâlden, bu yüzde 5'lik diliminden kullanıldı? Ki hepsi kullanılmamış onun, öyle anlıyoruz. "Ne kadarı?" diye bunları görmek lazım. Bunları görmeden biz bunları konuşamayız. Bu bütçe hakkı önemli. Biz, burada vatandaşın bütçe hakkını temsil ediyoruz seçilmiş milletvekilleri, parlamenterler olarak. O yüzden, bu açıklamaların önceden yapılması gerekir.

O zaman da söyledim yani burada genel uygunluk bildirimde hiçbir şey görmedik. Tamam, ödeneküstü harcama olmamış olabilir yani o tabloyu koymamış olabilirsiniz ama ödenekler artmış başlangıç ödeneği ile yıl sonu ödeneği arasında, az bir rakam değil -yaklaşık olarak söylüyorum- 1 trilyon 318 milyar varsa, bunları bilmemiz lazım. Bunun ne kadarı harcandı? Neye göre? Hangi kanuna göre? Hangi ödenek arttırmasından? Bunun ne kadarı örneğin... Bakın, burada yani bende de bir not var zaten; sonrasında sanıyorum Cumhurbaşkanı Yardımcılığından geldi, orada da benzer şeyler var. O yüzden bunların konuşulmasına ihtiyaç var yani bu şekilde şimdi alıyoruz bu bilgileri. Hem kesin hesap kanun tekliflerinde bunların ayrıntılı biçimde yer alması gerekiyor hem de aynı zamanda Sayıştay uygunluk bildiriminde bunlar görülmeliydi. Siz her şeyi biliyorsunuz, bütün denetçiler, bütün kurumlara gittiler, ayrıntılı bir biçimde bu incelemeleri yaptı, sonra bunlar genel uygunluk bildiriminde en son birleşiyor değil mi? Artık özet raporlar hâline geliyor, biz bunları burada görmeliyiz, Sayıştaydan bunu bekliyoruz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ederim Sayın Türelî.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Eğer buna ilişkin olarak herhangi biçimde sizin görev yapmanızı engelleyen bir şey varsa gelin, biz de burada o gerekli kanun tekliflerine destek verelim, Sayıştayın eğer bu anlamda eğer bir yetki problemi varsa onu sağlayalım. Biz de memnuniyetle muhalefet olarak, Cumhuriyet Halk Partisi olarak bunun yanında oluruz, diğer muhalefet partilerinin de yanında olacağına eminim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Usta, siz buyurun.

ERHAN USTA (Samsun) - Teşekkür ederim.

Sayıştay Başkanımıza da teşekkür ederiz yaptığı açıklamalardan dolayı.

Tabii, burada şimdi temel problem aslında şu: Son birkaç yıla kadar burada idarenin tutumunu da ben doğru buluyorum. Çok ciddi ödeneküstü harcama yapıldı yani Meclise hiç gelinmedi, ek ödenek alınmadan bütçenin yüzde 20'si, 25'i, 30'u, kimi kalemlerde belki çok daha üzerinde bir ödeneküstü harcama yapıldı. Bu, Meclisin bütçe hakkının gasbedilmesi açısından son derece feci bir şeydi, biz burada bunları çok eleştirdik ama son birkaç yılda en azından hatırladığım 2022, 2023 hatta 2021'de de geldi mi bilmiyorum, 2021'de de geldi herhâlde, ek bütçe kanunlarıyla en azından geliniyor bütçeden. Usulü normal kanun gibi olmuş olsa da aslında tabii, bütçenin yüzde 25-30'u kadar bütçe yapıyorsanız bunun usulünü normal kanun usulünden biraz bütçe kanunu usulüne aslında dönüştürmek lazım. Öyle olmasa bile biz yine de ona bile "eyvallah" dedik. En azından Parlamente'ye gelindi ve Parlamente'den bir yetki alınarak bu harcamalar yapıldı. Buradan geriye gidiş olmaması lazım yani o önceki sisteme tekrar dönmeyen, ödeneküstü harcama işini artık tarihe gömmek lazım. Bu bir defa parlamento demokrasiler açısından son derece önemli bir şey. Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Sayıştay Başkanının açıklamalarından sonra burada benim esas dikkatinizi çekmek istediğim husus şu: Bütçeye hiç uğramadan sistemde yaklaşık 1,3 trilyon lira bir ödenek doğuyor, bu Parlamente'ye hiç uğramıyor. Burada bir tuhaflık yok mu? Diyebilirsiniz ki: "Ya, Parlamente'nin verdiği kanunlarla, o yetkiyle yapıyor." Ya, o kanunun nasıl çıkartıldığını biliyoruz. Burada biz feryat ediyoruz "Olmaz." diyoruz, "Bu Parlamente'nin hakkıdır." diyoruz. Vergi koyarken de böyle, harcama yaparken de böyle... Mesele Anayasa salt sınırlarında...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Usta, toparlayın lütfen.

ERHAN USTA (Samsun) - Ama bu kısım önemli.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Buyurun.

ERHAN USTA (Samsun) - Bunu bizzat Sayıştay Başkanının ağzından da duymuş olduk. Yani, 1,3 trilyon lira bu Parlamente'ye hiç uğramadan bütçeye bir ödenek ilavesi yapılabilir; bu, demokratik bir durum değil, ne olursa olsun.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Parlamente'nin verdiği kanunlarla...

ERHAN USTA (Samsun) - Onu ben söylüyorum Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı. Parlamento kanun veriyor, Parlamente'nin yarısı sizin o kanununuza karşı çıkıyor ama bir çoğunluk var nihayetinde o çıkartılıyor. Kanununun geçiyor olması, bunun illa doğru olduğu anlamına veya demokrasinin özüne uygun olduğu anlamına gelmez. Şimdi, şöyle geriye doğru bir yaslanalım bakalım ya, bütçenin yüzde 20'si, 25'i kadar bir ödenek ilavesini, daha doğrusu ödenek doğurma işlemini idarenin kendisinin yapması kadar bütçe hakkını iğfal eden başka bir şey olabilir mi? Olamaz.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - İdare yapmıyor Erhan Bey.

ERHAN USTA (Samsun) - İdare yapıyor.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Parlamente'muz karar veriyor, idare de onun gereğini yapıyor. Parlamente'nin gereğini yapıyor.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Toparlayalım.

ERHAN USTA (Samsun) - Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı, aynı şeyi söylüyoruz da niye anlaşıyoruz onu bilmiyorum. Yani, ben diyorum ki, elbette ben de söylüyorum, kanuna istinaden yapıyorsunuz, kanunsuz yapıyorsunuz filan demiyorum ama bu kanun yanlış diyorum. Bu kanunun Parlamente'den geçirilmesi yanlış. Orada diyemezsin canım Parlamente'nin şeyi... Kanunların hepsini siz gönderiyorsunuz yani bunu bilmeyen mi var? Kanunlar bakanlıklardan geliyor, Cumhurbaşkanlığı'ndan geliyor, buradan kanun geçiyor. Milletvekilleriyle bire bir konuştuğumuzda herkes "Olmaz böyle bir kanun." diyor ama kanuna herkes el kaldırıyor, geçiyor. Trendyol Kanunu, bunu konuşacağız, şimdi bugün fırsatımız olmadı. Kaç tane AK PARTİ milletvekiliyle konuştum, "Bu kanun yanlış." dedi ama Çinli Trendyol'un cebine 46 milyar lirayı koyan kanun oradan geçti. Yani bu kanun buradan geçince -meşruiyetini tartışmıyorum ama- hukuki mi, doğru mu daha doğrusu, adil mi yani evrensel ilkelere uygun mu? Buna bakmamız lazım. 1,3 trilyon lira, idarenin bu şekilde bir ödenek eklemesi bütçe hakkının gasbedilmesi demektir.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Usta, teşekkür ediyorum.

Değerli milletvekilleri...

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Sayın Başkan, ben de bir şey ekleyeceğim.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Türel, ekleyin, gideceğiz, hazırlığımız var.

Buyurun.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Şimdi, tabii, bu 1 trilyon 318 milyarın bir kısmı gene 7456 sayılı Kanun'la geldi, onun geçici 1'inci maddesine, Cumhurbaşkanı... Ama mesela onun da hepsi kullanılmamış, düzenleyici etki analizinde 794 milyar, 692 milyar 222 milyonu kullanılmış mesela, o da... Bunlar normalde bu şekilde geldiği için... Hani öbürlerinin gelmedi... Sayın Usta doğru söylüyor ama mesela bu gelen de, bunların hiçbirisi de genel uygunluk bildiriminde yok. Yani bu sıkıntılı bir şey. Yani bizim ödenek artırımını varsa nereler, hangi kalemler, bunların hepsini ayrıntılı biçimde bu raporlarda görmemiz lazım. Ne kadarı harlandı, ne kadarı hangi ödenek artırım kaleminden şey oldu? Zaten biliyorsunuz, geçmişte ödeneküstü harcamalar tamamlayıcı ödenekle karşılanıyordu, Anayasa Mahkemesi onu iptal etti. En sonunda, geçen sene de yine sıkıntılı bir durum vardı, ödeneküstü harcamalarla kullanılmayan ödenekler birbirinden mahsup edildi. Şimdi en

son sizin sunuşunuzda da, Cumhurbaşkanı Yardımcısının bütçe sunuşunda söyledim, orada da yani o işlem de Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Yani bu konular çok önemli konular. O yüzden Anayasa Mahkemesi de bu anlamda görevini yerine getiriyor. Yani sonuçta ortaya bir şey koyuyor, karar veriyor, bir hüküm koyuyor. Onun için bunlar önemli.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Türelî, bir söz de Strateji Bütçe Başkanına vereceğim.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Bitireceğim.

Yani bizim bütün bunları ayrıntılı biçimde hem Kesin Hesap Kanunu Teklifi'nde hem de Sayıştayın raporlarında görmemiz lazım. Bu alt komisyon önerimizi tekrarlıyoruz. Bakın, bu önemli, erken geliyor çünkü biliyorsunuz haziran sonu ve eylül ortası şeylerimiz var bunun.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Burada anayasal durum var "161'inci maddede birlikte görüşülür ve birlikte karara bağlanır." diyor. Anayasal bir hüküm.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Hayır, şöyle: Gelir görüşülür ama bir alt komisyon kurarız biz.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Anayasa...

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Hayır, bir dakika, şöyle: Orada bir şey yok, bir engel yok, yapmayın Sayın Yılmaz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Bakın, burada çok erken geliyor bir kere. Bunlar için bir komisyon kurulur, bu komisyon şey olarak inceler. Hadi diyelim siz sundunuz.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Türelî, şöyle bir şey yapalım mı?

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Bir dakika, bir dakika; Sayın Başkan, bir dakika.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Strateji Bütçe Başkanına bir söz vereyim, söylediğiniz bazı şeyler askıda kalmış, ona bir cevap versin.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Hayır, bir dakika, askıda kalma değil, oradan bir noktaya...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Yani aynı konuyu konuşuyoruz çünkü sürekli.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Hayır, hayır, bir dakika. Bakın, siz...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Buyurun.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Sayın Yılmaz, siz zaten 22'sinde sunmadınız mı? 22'sinin üzerinden -şimdi 30'u- kaç gün geçti? Yani o zaman içinde de kurulabilirdi bunlar, bunlar yapılabilecek işler. Birlikte görüşülecek diye... Yani İç Tüzük'te ayrı bir komisyon değilse bir biçimde bir yöntem bulalım, bunu sağlayalım.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ederim Sayın Türelî.

Sayın Şenel, siz söz istiyor musunuz, vereyim mi size söz?

Buyurun lütfen.

CUMHURBAŞKANLIĞI STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANI İBRAHİM ŞENEL - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Sizi ve tüm Plan ve Bütçe Komisyonu üyesi milletvekillerimizi saygıyla, hürmetle selamlıyorum.

2023 yılı çok istisnai bir yıl oldu. Burada, tabii, en başta deprem dolayısıyla yıllarca kullanmadığımız bir ödenek imkânını kullanmak durumunda kaldık. Olağanüstü Hâl Kanunu'na dayanarak 223 milyarlık bir ödenek ekleme mecburiyeti hasıl oldu. Ayrıca, yine, Yüce Meclisimizin aldığı kararlar personel giderlerinde artışa gidildi. Emeklilerin asgari ödeme limitinin yükseltilmesinden, 7.500 liraya çıkarılmasından, bayram ikramiyelerinin 2 bin TL'ye çıkarılmasından, ayrıca kamuoyunda EYT olarak bilinen emeklilikle ilgili yapılan düzenlemelerden dolayı da değerli milletvekilimizin de ifade ettiği gibi Plan ve Bütçe Komisyonunda 794 milyar liralık bir etki analizi olarak sunulmuştu, buraya da 692 milyar lira ekleme yapıldı. Bunun dışındaki konular aslında her yıl yapılan işlemler. Bu, Bütçe Kanunu'nun 6'ncı maddesi ve yine ilgili kanunlardaki düzenlemelerle yaptığımız eklemeler. 5018 sayılı Kanun Bütçe Kanunu'nun gayrisafı olarak yapılacağını söylüyor. Dolayısıyla, biz, genel bütçeli, özel bütçeli ve düzenleyici, denetleyici kurumların bütçelerini yapıyoruz. Burada biz genel bütçeden özel bütçeli idareye bir ödenek verdiğimizde bu mükerrer olarak büyütüyor rakamı. Yani ben, Ulaştırma Bakanlığına bir ödenek verdiğimde, Ulaştırma Bakanlığı da Karayollarına bu ödeneği kullandığında özel bütçeli idarelere bu gelir olarak ve aynı zamanda ödenek olarak ekleniyor, dolayısıyla brüt olarak bizim bütçemiz büyüyor.

Yine, bazı kurumlarımızın, özel bütçeli idarelerimizin gelirleri oluyor. Biz, bunları Bütçe Kanunu'nu yaparken tahmini bir gelir esas alıyoruz. Yıl içerisindeki gerçekleşmeye bağlı olarak özel bütçeli idarelerin bu gelirlerini ödenek olarak ekliyoruz, o yıl içerisinde kullanabilmelerine imkân vermek için.

Yine, şartlı bağış ve yardımlar... Bu bizim ön görebileceğimiz bir şey değil, yıl içerisindeki gerçekleşmeye bağlı. Dolayısıyla, yıl içerisinde herhangi bir idareye şartlı bir bağış yapılmışsa, yardım yapılmışsa bunu da münhasıran o bağışın amacına uygun olarak kullanmaları şartıyla ödenek olarak ekliyoruz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Buyurun.

CUMHURBAŞKANLIĞI STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANI İBRAHİM ŞENEL - Yine, her yıl ihtiyaç olması hâlinde faizle ilgi olarak 4749 sayılı Kanun'da Bakana yetki verilmekte, Maliye Bakanımız bu faiz giderinin yılı bütçesindeki ödenek yeterli olmazsa yüzde 5'ine kadar ekleyebiliyor. Dolayısıyla, yine, teknik zorluklar sebebiyle akreditif açılıyor ancak teslimat yapılmıyor, onun bir sonraki yıla kalması söz konusu oluyor. O yıla kaldığı için de biz o ödeneği o yılda kullanmak durumunda kalıyoruz. Dolayısıyla, bu eklemeler, aktarmalar bu

şekilde gerçekleşiyor; Merkezi Yönetim Kütçe Kanunu'nun 6'ncı maddesinde verilen yetkiye dayalı olarak bu işlemleri yapmak zorunda kalıyoruz.

Ayrıca "yükleme artışı" dediğimiz, idarelerin o yıl içerisinde sürecini başlattığı ama sonuçlandıramadığı birtakım işlemler söz konusu, bu durumda da ertesi yıla kalmakta. Yine, başta Millî Savunma Bakanlığı, Jandarma, Emniyet gibi kuruluşlarımızın yıl içerisinde kullanamadıkları ödeneklerin belli miktarının bir sonraki yıla ödenek olarak eklenmesi... Yine, yüce Meclisimizin düzenlemesiyle bir imkân olarak ilgili idarelere bu yetki verilmekte ve bu çerçevede o ödenekler de ilgili kurumların ödeneğine eklenmektedir. 2023 yılında istisnai olan yani önceki yıllarda olmayıp da 2023 yılında olan EYT personel giderlerindeki artışlar ve Olağanüstü Hal Kanunu'ndaki yapılan düzenlemeyle yetkinin kullanılması; 692 milyar personel giderlerinde, olağanüstüde de 223 milyar... Ki bu 223 milyarı da bir açıklamak isterim: Bizim normalde eklediğimiz 221,1 milyar, 2,6'sı yine bu gayrisafî yapma mecburiyetinden doğuyor.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

CUMHURBAŞKANLIĞI STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANI İBRAHİM ŞENEL - Yani biz AFAD'a bu ödeneği veriyoruz, AFAD bu işlemlerin bir kısmını Kara Yollarına, bir kısmını da Devlet Su İşlerine veriyor; bunlar özel bütçeli idareler. Dolayısıyla onlara yaptırdığı bu işler toplamda gayrisafî olarak bütçenin ödeneğini artırmış oldu.

Kısaca arz etmek istedim.

Teşekkür ederim, saygılarımı sunarım.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum.

Değerli milletvekilleri...

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Başkanım, bir dakikalık bir söz verebilir misiniz? Bir dakikayı geçmeyecek.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Tanal, araya gireceğim, aradan sonra söz vereceğim size.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Yok, bu konuyla bağlantılı. Özür diliyorum...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Tanal, burada kifayetimizakere, yeter.

Saat 14.30'a kadar ara veriyorum değerli milletvekilleri, 14.30'da görüşmek üzere.

Kapanma Saati: 13.27

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.34

BAŞKAN: Mehmet MUŞ (Samsun)

BAŞKAN VEKİLİ: İsmail Faruk AKSU (İstanbul)

SÖZCÜ: Orhan ERDEM (Konya)

KÂTİP: Nilgün ÖK (Denizli)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Değerli milletvekilleri, 4'üncü Birleşimin İkinci Oturumunu açıyorum.

Şimdi, AK PARTİ Grubu adına Aksaray Milletvekili Sayın Hüseyin Altınsoy'a söz veriyorum.

Buyurun.

HÜSEYİN ALTINSOY (Aksaray) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Sayın Başkanım, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, Plan ve Bütçe Komisyonumuzun değerli üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarımızın temsilcileri, değerli basın mensuplarımız; hepinizi saygıyla, sevgiyle, muhabbetle selamlıyorum.

Sözlerime başlamadan önce, dün 101'inci yılını kutladığımız Cumhuriyet Bayramı'mızı kutluyor, başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere kahraman şehitlerimize ve hayatını kaybeden gazilerimize Allah'tan rahmet diliyorum.

2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi ile 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Teklifi görüşmelerinin ülkemiz ve milletimiz için hayırlı olmasını diliyorum.

AK PARTİ olarak eğitimden sağlığa, ulaşımdan enerjiye, sanayiden tarıma, spordan sosyal desteklere kadar her alanda hizmetler üreterek hizmet kalitemizi artırarak çalıştık. Ülkemizi geliştirmek, büyütmek, güçlendirmek, vatandaşlarımızın refahını artırmak, hayatını kolaylaştırmak için, aynı zamanda güvenliğini sağlamak için çalışmaya devam ediyoruz.

2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi yatırımı, istihdamı, üretimi ve ihracatı destekleyen, sosyal refahı artıran bir yaklaşıma sahiptir. Bütçemizde büyümenin sağladığı imkânların toplumun bütün kesimleriyle paylaşılması esas alınmıştır. 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi mali disiplinin korunması, ekonomik istikrarın sağlanması ve sürdürülebilir büyümenin desteklenmesi politikalarımızla uyumlu olacak şekilde hazırlanmıştır.

Yakın coğrafyamız başta olmak üzere dünyanın farklı bölgelerinde güven ve istikrarı tehdit eden pek çok gelişme yaşanmaktadır. Bu tarihi dönemde arka arkaya gerçekleşen hadiseler, insanlığın, toplumların ve ekonomilerin köklü bir dönüşüm noktasına geldiğine işaret etmektedir. Artan belirsizlik ve risklerin hâkim olduğu mevcut konjonktür geleceğe ilişkin tahminleri de oldukça güçleştirmektedir. Dünya ve bölge ekonomisinde yaşanan bu zorlu süreç 2025 yılı bütçe hazırlıklarında hassasiyetle dikkate alınmış, bütçemiz küresel riskleri ülkemiz için en aza indirecek şekilde oluşturulmuştur.

Değerli milletvekilleri, 2022 yılında küresel ekonomide salgın sonrası uygulanan olağanüstü teşvik politikalarının geri çekilmesiyle büyüme yavaşlamış, bu süreçte oluşan enflasyonist dalga başta gelişmiş ekonomiler olmak üzere dünya geneline yayılan bir finansal sıkılaşmayı beraberinde getirmiş, iktisadi faaliyetlerdeki yavaşlama beklentilerini de artırmıştır. Bu tarihten itibaren sıkı para politikalarının ekonomik büyüme ve risk iştahı üzerindeki baskısı belirginleşirken jeopolitik gerilimler gündemdeki ağırlığını korumuştur. 2020-2023 döneminde dünya ekonomisi zorlu koşullara rağmen kümülatif olarak yüzde 10,7 oranında büyüme kaydetmiş, dünyayla kıyaslandığında Türkiye ekonomisi bu zorlu koşulların üstesinden gelerek daha etkileyici bir büyüme performansı sergileyerek kümülatif olarak yüzde 25,9 oranında büyümüştür. Ortalama yıllık büyüme açısından değerlendirildiğinde dünya ekonomisi bu süreçte yüzde 2,6 büyürken Türkiye ekonomisi yüzde 5,9 oranında büyümeyle dünya ortalamasının 2 katından daha fazla büyümeyi başarmıştır. Bu sonuçlar Türkiye'nin ekonomik gücünü ve dirençli yapısını açıkça ortaya koymaktadır. Para ve maliye politikaları arasındaki güçlü eş güdümü sağlayan, şeffaf ve öngörülebilir politika adımlarımızın olumlu etkileriyle 2024 yılı Haziran ayı itibarıyla başlayan dezenflasyon sürecinin devamında enflasyon oranının program döneminde tek haneli seviyelere indirilerek bu seviyelerde istikrar kazanmasını sağlamak en önemli önceliğimiz olacaktır.

2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi'nin 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'na uygun olarak ve aşağıda sayacağımız hedefler doğrultusunda hazırlandığını görmekteyiz: Makroekonomik ve finansal istikrarı güçlendirmek, mali disiplini korumak, orta vadede enflasyonu tek haneye düşürerek fiyat istikrarını sağlamak, AR-GE ve yenilikçilik kapasitesini geliştirmek, yeşil ve dijital dönüşüm odağında teknolojik dönüşümü sağlamak, beşerî sermayeyi güçlendirmek, iş gücü piyasasını daha da etkinleştirmek, iş ve yatırım ortamını iyileştirmek ve ekonomide kayıt dışılığı azaltmak; enflasyonla mücadelede para, maliye ve gelirler politikalarının birbirini destekler nitelikte kararlı bir şekilde uygulanmasını sürdürmek; 2023 yılı Şubat ayında meydana gelen depremlerin yol açtığı hasarı telafi etmek ve afet risklerinin azaltılması için gerekli önlemleri almaya devam etmek; vergilemede gönüllü uyumu, öngörülebilirliği ve şeffaflığı artırmak, vergi adaletini güçlendirmek, geliri adil bir şekilde yeniden dağıtmak ve vergiyi tabana yayan bir yaklaşımla gelirleri artırmak; kayıt dışılıkla mücadeleyi teknolojik imkânlardan daha çok faydalanarak tüm tarafların etkin katılımıyla yürütmek ve kayıt dışılığı azaltmaya yönelik denetim faaliyetlerine devam etmek; kamu kaynak kullanımında temel politika belgelerinde belirlenen politika, tedbir ve öncelikler doğrultusunda hareket etmek; kamu idarelerinin kendilerine tahsis edilen ödenekleri aşmadan kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli bir şekilde kullanılmasını temin etmek; kamu hizmetlerini verimlilik ve tasarruf anlayışıyla yürütmek, tasarruf tedbirlerine uyum sağlamak ve izlemek; orta vadede beşerî sermayeyi geleceğin işlerine yönlendirecek eğitim ve istihdam politikalarını hayata geçirmek; sağlık ürün ve hizmetlerinde talep kontrollü ve hizmet basamakları arasındaki entegrasyonu güçlendirerek hizmet basamaklarının uygun kullanımını sağlamak; lojistik maliyetleri azaltarak tüketicilerin tarım ürünlerine uygun fiyata ulaşabilmelerini temin etmek üzere önemli tüketim

merkezi olan kentlerin çeperlerinde tarımsal faaliyetleri desteklemek; petrol, doğal gaz ve maden kaynaklarına yönelik yurt içi ve yurt dışında arama ve üretim çalışmalarını artırarak rezervlerin katma değeri yüksek şekilde ekonomiye kazandırılmasını sağlamak; sosyal güvenlik sisteminde kişilerin daha çok istihdamda kalmasını teşvik eden hakkaniyeti ve aktüeryal dengeyi önceleyen düzenlemeleri hayata geçirerek sistemin mali sürdürülebilirliğini güçlendirmek başta olmak üzere yukarıda saydığım hedeflerin gerçekleştirilmesi amacı taşımaktadır.

Bütçe ödenekleri, orta vadeli programda yer alan makroekonomik göstergeler, politika ve öncelikler, tedbir hedefleri, idarelerin geçmiş yıllar harcama eğilimleri, yürüttükleri önemli faaliyet, proje ve ihtiyaçları dikkate alınarak belirlenmiş; bütçe gelir tahminleri ise yine orta vadeli programda belirlenen gelir politikası hedef ve öncelikleri ile makroekonomik göstergeler, geçmiş yıl gelir tahsilatları, gelir politikalarının bütçe gelirlerine etkileri, ulusal ve uluslararası piyasalardaki gelişmeler göz önünde bulundurularak oluşturulduğu görülmektedir.

2025 yılı merkezî yönetim bütçe gelir ve gider tahminleri yapılırken gayrisafi yurt içi hasılanın reel olarak yüzde 4 büyüyeceği, yıl sonu TÜFE'nin yüzde 17,5 olacağı, ihracatın 279,6 milyar dolar olacağı, ithalatın 369 milyar dolar olacağı var sayılmış ve bütçe uygulaması sırasında ortaya çıkacak acil ve öncelikli hizmetlerin yürütülmesi amacıyla yeterli düzeyde yedek ödenek konulması da öngörülmektedir.

Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri; 2025 yılı merkezî yönetim bütçe kapsamında 227 kamu idaresinin bütçesi bulunmaktadır. 2025 yılı bütçe teklifine ilişkin bazı rakamları da vermek istiyorum: 2025 yılı merkezî yönetim bütçesinde bütçe giderlerinin 14 trilyon 731 milyar lira, bütçe gelirlerinin ise 12 trilyon 800 milyar lira olacağı öngörülmektedir. Bütçe açığının gayrisafi yurt içi hasılaya oranının ise yüzde 3,1 olarak gerçekleşeceği beklenmektedir. Deprem nedeniyle bütçe açıklarında yaşanan artış sonrasında bütçe açığının yeniden hükümetlerimiz dönemindeki ortalama seviyesine yaklaştığı görülmektedir.

Hükümetlerimiz döneminde bir taraftan mali disipline kararlılıkla devam ederken diğer taraftan bütçeyi faiz bütçesi olmaktan çıkararak hizmet bütçesi hâline getirildiği görülmektedir. 2002 yılında millî gelire oranla yüzde 14,3 olan faiz giderleri oldukça düşük seviyelere indirilmiş, nitekim 2025 yılı bütçesinde faiz giderlerinin yüzde 3,2 seviyesinde olduğu görülmektedir.

Bütçeden 2023 yılında depremlerin yol açtığı hasarların bertaraf edilmesi amacıyla 960 milyar TL harcama gerçekleştirilmiş, 2024 yılında 1 trilyon 28 milyar TL tutarında deprem harcaması yapılacağı öngörülmektedir. 2025 yılı bütçesinde afet risklerinin azaltılması, depremlerin yol açtığı hasarların süratle giderilmesi ve deprem bölgesinde yaşayan vatandaşlarımızın ihtiyaçları ve depreme dayanıklı şehirlerin inşası için toplam 584 milyar TL kaynak ayrılmaktadır. Devletimizin tüm yetkilileri ve kurumları deprem bölgesindeki hayatın süratle normale dönmesi için çalışmalarına aralıksız bir şekilde devam etmektedir.

2025 yılı bütçe ödeneklerinin ekonomik sınıflandırılmasına göre dağılımı ise şu şekilde öngörülmektedir: Personel giderleri için toplam 3 trilyon 911 milyar lira, mal ve hizmet alım giderleri 1 trilyon 24 milyar lira, cari transferler 5 trilyon 813 milyar lira, sermaye giderleri 1 trilyon 102 milyar lira, sermaye transferleri 338 milyar lira, borç verme giderleri 306 milyar lira, yedek ödenekler 287 milyar lira, faiz giderleri 1 trilyon 950 milyar liradır.

Değerli milletvekilleri, kalkınmanın en önemli unsurlarından olan eğitimi 2002 yılından beri bütçelerimizde en önemli alan olarak gördük ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan yatırımı yıllar içinde katlayarak artırdık. Bütçe teklifimizle eğitim bütçemizi 2025 yılında 2 trilyon 181 milyar liraya yükselttik. Böylece, merkezî yönetim bütçesinden 2002'de yalnızca yüzde 9,4 seviyesinde pay alan eğitime 2025 yılında yüzde 14,8 oranıyla en büyük payı ayırmaktayız. Ayrıca, Millî Eğitim Bakanlığının yatırım bütçesinin, 2024 yılı ödeneğine göre yüzde 41,2 artırılarak 100 milyar liradan 142 milyar liraya çıkarıldığı görülmektedir.

Yine hükümetlerimiz döneminde en fazla önem verdiğimiz konulardan biri de sağlık hizmetleridir. Vatandaşlarımızın sağlık hizmetlerinden en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak amacıyla merkezî yönetim bütçesinde sağlık hizmetleri için 2025 yılında 1 trilyon 106 milyar lira kaynak ayrıldığı görülüyor. Sağlık Bakanlığı ve yükseköğretim kurumları ile Sosyal Güvenlik Kurumundan yapılacak sağlık harcamaları da dikkate alındığında sağlık alanına kamu kaynaklarından ayrılan toplam tutar 2 trilyon 435 milyar liraya ulaşmaktadır. Yine sağlık hizmetlerinde insan gücü sayımız 2002 yılında 257 bini Sağlık Bakanlığı bünyesinde olmak üzere toplam 379 bin iken 2024 yılı Ekim ayında 872 bini Sağlık Bakanlığı bünyesinde olmak üzere toplam 1 milyon 448 bine çıkmıştır.

Türkiye ekonomisi güçlü yapısını sadece yatırımla, istihdamla, ihracatla ve büyümeyle değil aynı zamanda finansal yapısının sağlamlığıyla da korumaktadır. Sosyal devlet ilkesiyle ülkemizin sahip olduğu refahı toplumun tüm katmanlarına yaymaya kararlıyız. Dünyanın en iyi işleyen, en kuşatıcı sosyal destek sistemine sahip ülkelerden biri olarak sosyal yardım bütçesini 2025 yılında 650,9 milyar liraya çıkarıyoruz; bu tutar bütçemizin yüzde 4,4'üne denk gelmektedir.

Vatandaşlarımızın refahını artırmaya yönelik bütçeden sağladığımız diğer sosyal amaçlı kaynakları da kısaca paylaşmak istiyorum. Vatandaşlarımızın elektrik ve doğal gazı daha ucuza kullanabilmeleri için 2025 yılı bütçesinde 472 milyar lira kaynak öngörülmektedir. 2024 yılında elektrik ve doğal gazda mesken aboneleri için yaklaşık yüzde 60 oranında sübvansiyon uygulanmaktadır. 2022 yılı Ocak ayı itibarıyla asgari ücreti vergi dışı tutmuştuk, bu imkândan tüm çalışanlarımız yararlanmaktadır. Bu kapsamda, 2025 yılında 810,4 milyar lira vergi istisnası öngörülmektedir.

Değerli milletvekilleri, 2025 yılında bütçemizden tarıma ayrılan kaynak 705,6 milyar liraya çıkarılmakta. Bu kapsamda, tarımsal destek programları için 135 milyar lira, tarım sektörü yatırım ödenekleri için 166,3 milyar lira, tarımsal kredi sübvansiyonu, müdahale alımları, tarımsal kit ve ihracat destekleri için 204,6 milyar lira kaynak ayrılmaktadır. Tarım sektörü yatırım ödenekleri de önemli ölçüde artırılmakta, 2025 yılında tarım sektörü yatırım ödeneği bir önceki yıla göre yüzde 64 artışla 166,3 milyar liraya çıkarılmaktadır. Tarımsal sulama yatırım ödeneği 2002-2022 yılında 23,1 milyar lira düzeyindeyken 2023 yılında bu rakam 51,4 milyar liraya, 2024 yılında 60,3 milyar liraya, 2025 yılında ise bir önceki yıla göre yüzde 79,3 artışla 108,1 milyar liraya çıkarılmaktadır.

2003 yılı itibarıyla 10.959 kilometre demir yolu hat uzunluğumuz 2024 yılı Eylül sonu itibarıyla 2.251 kilometresi hızlı hat olmak üzere toplam 13.919 kilometreye, 2.505 kilometre sinyalli hat uzunluğumuz yüzde 221 artışla 8.046 kilometreye, 2.122 kilometre elektrikli hat uzunluğumuz yüzde 243 artışla 7.274 kilometreye yükseltilmiştir.

Reel kesim destekleri için bütçemizden 561 milyar lira ödenek ayrılmakta, bu kapsamda Sosyal Güvenlik Kurumu işveren prim desteği ödemesi için 222,8 milyar lira, tarımsal krediler sübvansiyon desteği olarak 160 milyar lira, Halk Bankası esnaf kredileri sübvansiyon desteği için 60 milyar lira, mesleki eğitim kapsamında ödenen devlet katkısı için 29,6 milyar lira, ihracat başta olmak üzere diğer reel sektör destekleri için 56,9 milyar lira kaynak ayrılmaktadır.

Ayrıca 2002 yılında yalnızca 62 savunma projesi yürütülürken proje sayımız 16 kat artarak binin üzerine çıkmıştır. Savunma ve güvenliğe ayırdığımız kaynakların da katkısıyla savunma sanayisi yerlilik oranı yüzde 80'i aşmıştır. 2023 yılı sonu itibarıyla savunma firmalarımızın tüm savunma ve havacılık satışlarını içeren ve sektörün büyüklüğünü gösteren toplam savunma ve havacılık sektör cirosu 15,1 milyar dolara ulaşmıştır. Geçmişte yalnızca 248 milyon dolar olan savunma ve havacılık ihracatımız 2023 yılında 22 katın üzerinde büyüyerek 5,54 milyar dolara ulaşmıştır, 2024 yılı sonu itibarıyla 6,6 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

2024 yılı ihracatımız bakımından dış talep koşulları ve küresel ticarete daha müspet bir tablonun görüldüğü bir yıl olmuştur ve 2025 de böyle olacaktır.

2025 yılı bütçemizin hazırlanmasında emeği geçen başta Cumhurbaşkanı Yardımcımız Sayın Cevdet Yılmaz ve Strateji ve Bütçe Başkanlığımız olmak üzere, Hazine ve Maliye Bakanlığımız ile bütçe teklifinin oluşturulmasına katkıda bulunan tüm kamu kurum ve kuruluşlarımıza, görüş ve önerileriyle katkı veren sivil toplum örgütlerine, meslek örgütlerine, ayrıca çalışmalarımıza değerlendirmeleriyle sunacakları katkı için Komisyon üyelerimize teşekkür ediyor, 2025 yılı bütçesinin ve bu bütçeyle gerçekleştireceğimiz tüm çalışmalarımızın ülkemize ve aziz milletimize hayırlı uğurlu olmasını diliyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Altınsoy.

Şimdi de Komisyon üyesi milletvekillerimizden konuşmalarını yapmak üzere devam edeceğiz. Şöyle bir sıralamayla gideceğiz değerli arkadaşlar: Sayın Veli Ağbaba'yla başlayacağız, Sayın Cevdet Akay, Sayın Gülcan Kaçmaz Sayyigit, Sayın Ayyüce Türkes Taş, Sayın Tahsin Ocaklı, Sayın Cavit Arı, Sayın Heval Bozdağ, Sayın Vehbi Bakırlıoğlu, Sayın Mustafa Erdem, bunlar gelen öncelik sırasına göre.

İSMAİL FARUK AKSU (İstanbul) - Sayın Başkan, ben...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Orayı atladım, tamam, onu düzelttiriyorum Sayın Aksu.

MUSTAFA KALAYCI (Konya) - Sırayı bozmayalım Sayın Başkan.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Şimdi, şöyle oldu, ekranın bu tarafı ya, buraya bakmışız, doğru, burası erkenden geldi, onu araya koyacağım.

Bu şekilde gideceğiz değerli arkadaşlar.

Teşekkür ediyorum.

Sayın Ağbaba, hazırsanız mikrofonunuzu açıyorum.

Buyurun lütfen.

VELİ AĞBABA (Malatya) - Çok teşekkür ederim.

Öncelikle bütçenin hayırlı olmasını tekrar dilemek istiyorum.

Şimdi, ben Malatya ilinin milletvekiliyim, öncelikle Malatya'yla ilgili birkaç konuyu sizlerin de dikkatine sunmak istiyorum.

Bu, mücbir sebep meselesi, Malatya'da esnafın, tüccarın, tüm kesimlerin istemiş olduğu bir şey. Maalesef 30 Kasım'da bu süre doluyor. Hayat normalleşebilmiş değil, hakikaten insanlar vergilerinin, borçlarının affedilmesini beklerken 30 Kasım'da mücbir sebebin dolmasının Malatya açısından büyük bir sıkıntı doğuracağını söylemek istiyorum. Tekrar söylemek istiyorum, ticaret odası, esnaf odası, esnafın tamamı bu sürenin uzatılmasını istiyor.

Bir diğer konu, bu, yerinde dönüşüm için 750 artı 750 bin TL geçtiğimiz yıl para verilecekti ancak bu miktar artık hiç yeterli değil. Bir yıl... Enflasyon neredeyse yüzde 100. Bu miktarın da artırılması gerekiyor.

Bir başka konu, Malatya'da, maalesef, kimsenin bilmediği, kimsenin sesini duymadığı bir kiracılar var. Öncelikle, kiracılara kira yardımı haziran ayında kesildi. Ev sahiplerine kira yardımı devam ediyor ama kiracılara kira yardımı kesildi. Deprem bölgesinde kiralara 2-3 bin lira, hatta 1.500 lira civarındayken şu anda en kötü kerpiç ev bile 15 bin TL'den kiralanabiliyor. Kiracıları maalesef gören yok. Konut kuraları çekiliyor şu anda büyük şovlarla ama kiracılarla ilgili konut da yapılmıyor. Bu kiracılar nasıl yaşayacak, nerede yaşayacak? Hiç belli değil, kiracılar büyük bir mağduriyeti yaşıyor, sanki memlekette kiracı yokmuş gibi davranılıyor.

Bir diğer önemli konu, Malatya'da -Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı da çok iyi bilir- çok ciddi bir organize sanayimiz var. Yalnız burada Malatya'nın içinde bulunduğu 6'ncı bölge teşvik süresi 31 Aralıkta maalesef doluyor. Deprem etkileri hâlâ devam ediyor. İhracatın, üretimin olumsuz etkilenmesi durumu var, bu da ekonominin olumsuz etkilenmesini sağlayacak. Ayrıca, depremden dolayı iki yıl boyunca deprem bölgesine, Malatya'ya zaten kimse yatırım yapmadı yani deprem nedeniyle bu iki yıl bizim açımızdan boşa gitmiş oldu. Dolayısıyla mutlaka bu konunun biraz uzatılması lazım, 6'ncı bölge teşvik süresinin mutlaka uzatılması lazım. Zaten bu dolar kurundan, ekonomik krizden dolayı birçok fabrika Malatya'dan Mısır'a makinelerini götürüyor, oralara yatırım yapıyor. Eğer bu 6'ncı bölge de elimizden alınırsa maalesef durum çok daha sıkıntılı olur.

Geçtiğimiz hafta siz bütçe sunumu yaptınız, orada dikkat çeken bir şey vardı. Deprem bölgesine ayrılan bütçe geçtiğimiz yıldan bugüne yarı yarıya azalmış durumda. Yani 588 milyar gibi...

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Seneye azalacak.

VELİ AĞBABA (Malatya) - Evet, azalacak yani 2025 yılı için söylüyorum azalmış durumda ama böyle diğer illeri de biliyorum hâlâ konutların neredeyse yüzde 10'u teslim edilmiş durumda, Malatya'da bu bütçenin azalması da depremde biraz bizi mağdur edecek gibi geliyor, onu da ifade etmek istiyorum size.

Şimdi, bütçeyle ilgili birkaç görüşümü de hemen söylemek istiyorum. Bütçe gelirleri ve giderleri var, bu paraların toplanma usulü ve harcama usulü. Öncelikle bütçe gelirleri kısmına bakalım. Gelir kısmı üzerinde en başta belirteceğimiz husus, gelir ve servet üzerinden alınan dolaysız vergilere oranla harcamalar üzerinden, mal ve hizmetler üzerinden alınan dolaylı vergilerin yüksekliği. Herhalde dünyadaki en yüksek dolaylı vergiyi alan ülkelerden biriyiz biz. 2023 yılında vergi gelirlerinin gayrisafi yıllık hasılaya oranı yüzde 19,3 olmuş yani 26 trilyon 545 milyar TL. Bunun içinde vergi gelirleri 5,1 trilyon olmuş yani gayrisafi milli hasılanın beşte 1'i gibi gözüküyor. Üretim, ihracat, satış ve tüm gelirlerin içinde beşte 1'i. Bir önceki yıla göre bütçe içindeki gelir vergileri yüzde 89,7 artış göstermiş. Dâhilde alınan mal ve hizmet vergileri ise önceki yıla göre yüzde 120 artmış. Yani KDV, ÖTV gibi her türlü tüketim malzemesi alımı için ödediğimiz vergiler yüzde 120 artmış. Bakın, gelelim sunulan bütçe teklifine: 2025 bütçe teklifinde net toplam gelirler 12 trilyon 800 milyar. Bunun içinde 11 trilyon 138 milyar ise net vergi gelirleri neredeyse tamamı vergi gelirlerine eşit gözüküyor. Bunu da ifade etmek istiyorum. Şimdi tabii, burada ücretlerden, kazançlardan alınan gelir vergisi ve tüketim harcamaları için ödediğimiz KDV, ÖTV gibi dolaylı vergilerden varsayılan toplam vergi 11 trilyon civarında, 11 trilyonun 10 trilyonu dolaylı vergiler gibi gözüküyor. Yani 85 milyonun fakirinden de fukarasından da eşit vergi alıyor, bu da vergide adaletsizliği maalesef getiriyor. Hem sendikaların hem işçi örgütlerinin söylemiş olduğu en önemli konulardan biri de bu vergide adalet, mutlaka bu vergide adalet sağlanmalı yani çok zengin insan da aynı vergiyi veriyor, hiç geliri olmayan insanlar da aynı vergiyi veriyor.

Bütçe giderlerinin harcama yönünde ise maalesef durum tam tersi. Bütçede çok ciddi bir bölüşüm adaletsizliği var. Toplumun ücret geliri, emekli geliri, yoksulluk maaşı ya da sosyal yardımlarla geçimini sürdüren kesim için bütçeden ayrılan pay maalesef zengin azınlığına ayrılanla kıyaslanamaz. Bakın, şimdi yeni yeni şeyler söylüyorsunuz, yeni ekonomi düşmanlarını buldunuz. Şimdi EYT'liler çıktı, "Muhalefet bizi kandırdı, oyuna getirdi." diyorsunuz, bütün yükü de EYT'lilere yüklemeye çalışıyorsunuz. Sanki emekliler ekonomiyi batırması gibi, sanki 2021'de faiz sebep, enflasyon netice kuramının hiç katkısı yokmuş gibi şimdi de emeklilere, EYT'lilere yükü bindirdiniz. Biliyorsunuz, sizin sanal düşman yaratma konusunda uzmanlığınız var. Faiz lobisi, dolar lobisi, dış güçler, sebze lobisi, komisyoncular, EYT'liler, asgari ücretliler liste uzadıkça uzuyor. Bir sosyal medya fenomeni var "Tek suçum güzelliğim." diyor ya. Maalesef sizde o da yok, sizin hiç suçunuz yok, ülkeyi yönetenlerin hiç suçu yok ama suçlu fakir fukara.

Şimdi, 2025 yılı merkezî yönetim bütçesinde faiz ödemeleri için ayrılan para 1 trilyon 950 milyar, Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılacak olan cari transferler için ayrılan para 2 trilyon 188 milyar yani faiz ödemesiyle SSK'ye ayrılan bu toplam para aynı gibi gözüküyor. Tüm emeklilere, EYT'lilere, dul, yetim ve malullere yapılan ödemeler kadar faiz parası ödüyor nassa göre yöneten Hükümetimiz.

Şimdi, gelir adaletsizliği ülkenin en büyük problemi, her ekonomik kriz maalesef zengini daha zenginleştiriyor, yoksulu daha yoksullaştırıyor. Avrupa'nın en kötü ülkesi durumundayız. İstanbul Planlama Ajansının yapmış olduğu araştırmaya göre en zengin yüzde 5'lik kesim her 100 liranın 23,3'ünü alıyor, halkın en zengin yüzde 10'luk kısmının aldığı pay toplam gelirin yüzde 33,4'ü. Hele en yoksul yüzde 20'lik kesim var ki bunlar bırakın pay almayı, bunlar borçlu durumda. Halkın yarısının toplam gelirden aldığı pay yalnızca yüzde 22,8 yani halkımızın yarısı en zengin yüzde 5'lik kesim kadar gelirden pay alamıyor; bu da maalesef yoksullar arasındaki açığı hızla yükseltiyor. En zengin yüzde 25'lik kesimin toplam gelirden aldığı pay yüzde 54,4. Öyle bir matematik yok arkadaşlar yani 100 lirayı 100 kişiye bölüştüreceksiniz, 75 kişi 100 liranın yarısını alacak, 25 kişi kalan 50 lirayı alacak. Avrupa'daki gelir adaletsizliği bakımından en kötü ülkelerden biriyiz.

Şimdi, derin değil ama çok derin bir yoksulluk var; her 5 kişiden 1'i evinin ısınma ihtiyacını karşılayamıyor, her 3 vatandaşımızdan 1'i sofrasına iki günde bir et, tavuk, balık koyamıyor. Türkiye'de yoksulluk hem yayılıyor hem de derinleşiyor. Konut ve borç masrafları dışında vatandaşımız artık günlük giderlerini karşılama gücünü kaybediyor. TÜİK verilerine göre, Türkiye'de halkın yüzde 36'sı iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek masraflarını karşılayamıyor; nüfusumuzun yüzde 20'si, her 5 kişiden 1'i evinin ısınma ihtiyacını karşılayamıyor; yaklaşık her 3 kişiden 1'i beklenmedik harcamaları karşılayamazken halkın yüzde 60'ı evden uzakta bir haftalık tatilini karşılayamıyor; halkın yüzde 64'ü yıpranmış ve eskimiş mobilyalarını değiştiremiyor. Emeklilere gelince hemen söyleyelim: Emekliler artık konu komşunun eskilerini giyiyor, çocuğunun eskilerini giyiyor; ceket, pardösü alma imkânı yok emeklinin.

Gıda enflasyonunda Avrupa'da zirvedeyiz, dünyada 4'üncü sıradayız. Ücretle çalışanların yaklaşık yarısının açlık sınırının altında yaşadığını da söylemek lazım. Asgari ücret herkes için önemli, maalesef, Türkiye'de asgari ücret olağan ücret olmuş durumda. 784 bin vatandaşımız kredi kartı borcu nedeniyle yasal takipte maalesef. Öyle bir rekor var ki kredi kartı kullanan sayısı geçtiğimiz yıla göre yüzde 13 artış göstermiş, 125 milyon 925 bin kredi kartı var yani insanlar kredi kartıyla yaşamlarını sürdürüyor. Bunun anlamı şu: İnsanlar borçla yaşamaya devam ediyor.

Şimdi, gerçek suçlular kim? Tabii ki gerçek suçlular kim olacak, enflasyona sebep olduğu iddia edilen asgari ücretli olacak. Bir şeyi de söyleyelim: Maalesef "yerli ve milli"yi dilinden düşürmeyen iktidarımızın Amerika Birleşik Devletleri'nden asgari ücretle ilgili talimat aldığını da ifade etmek istiyoruz. Bu asgari ücretle ilgili söylenecek çok şey var ama sadece bir yıllık bir karşılaştırma yapalım. 1 Ocak 2024 ve 1 Ekim 2024 arasında birkaç gıda ürünüyle ilgili rakamları söyleyeyim: 1 Ocak 2024'te bir asgari ücretli 142 kilogram tavuk alabilirken şimdi 87 kilogram alıyor, 55 kilogram kaybı var. Yine, bir asgari ücretli 261 paket yumurta alırken şu anda 170 paket alıyor, 91 paket ekside; 1.062 paket makarna alabilirken şu anda 739 paket alıyor, 323 paket ekside. Bu rakamlara göre hesapladığımız zaman 17 bin liralık asgari ücret şu anda 10 bin civarına düşmüş durumda, bunu da sizlerle paylaşmak istiyorum. Artık, çeyrek altın hesabını yapmıyoruz, çeyrek altına baktığımız zaman bugün asgari ücretin 25 bin olması gerekiyor.

Gelelim diğer suçlu emeklilere: Sayın Bakan, hakikaten “Emekliler ortalama 60, 70, 100 bin lira maaş alıyor.” diyor ama Türkiye’deki ortalama emekli maaşı 14.500 TL, bunun da ne anlama geldiğini sokağa çıkanlar, pazara çıkanlar daha iyi bilirler.

Şimdi, biraz önce Sayın AK PARTİ vekilimiz bu sosyal yardımların artmasıyla ilgili birkaç şeyi ifade etti, övündü. Aslında sosyal yardımların artması, kişi sayısının artması maalesef ülke açısından utanç verici bir durum. Türkiye’de 2023 yılında 5 milyon hane sosyal yardım almış yani 4 milyon 989 bin, neredeyse 5 milyon. 2018 yılında sosyal yardım alan hane sayısı 2 milyon 588 binmiş, 2023’te -açıkladığım gibi- 5 milyon; 2 katına çıkmış. 2024 yılının ilk yarısında 3 milyon 786 bin, bu rakam 7 milyonu bulabilir. Hesapladığımızda, 5 milyon olsa, 4 kişiyle çarpsak, 20 milyon yani her 4 kişiden 1’isi sosyal yardımla yaşamını sürdürmeye çalışıyor. Sosyal yardım almazsa 85 milyonun dörtte 1’i aklıktan ölecek. Zaten emeklinin durumu belli. Sadece 12.500 TL emekli maaşı alan değil, bir de dul ve yetim var, bunlar çok daha düşük maaş alıyor; bunu da sizlerle paylaşmak isterim.

Şimdi, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı, geçtiğimiz hafta Plan ve Bütçe Komisyon Başkanımız ve AK PARTİ’liler çok zor durumda kaldı. Biliyorsunuz, bu savunma sanayisiyle ilgili olarak daha çok cep telefonlarına 750 TL vergi geliyordu. Sağ olsun, MHP Grubu bu kanunu destekledi, güzel konuşmalar yaptı; AK PARTİ temsilcisi güzel güzel konuştu. Biz de konuşmayı beklerken birden Sayın Başkan Mehmet Muş, havadan bir şey düştü, kanunu geri çekti.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Ağbaba, Komisyondan gelen eleştirilere göre, ben de Komisyon Başkanı olarak görüşmeleri erteledim.

VELİ AĞBABA (Malatya) - Eleştiri gelmemiştii Sayın Başkan; AK PARTİ ve MHP Grubu övdü, bize eleştiri fırsatı gelmeden çektiniz.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Hayır, önce siz eleştirdiniz, sonra da ben erteledim, bir şey gelmedi yani.

VELİ AĞBABA (Malatya) - Bakın, farklı siyasi partiden olsak da Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanımızın itibarını düşünüyoruz yani AK PARTİ’li arkadaşlarımızın da itibarını düşünüyoruz. Ya, yirmi dakika övdüler, yirmi dakika sonra tam tersi savunuldu yani çok zor duruma düşüyor. Bir de Büyük Birlik Partisi Sayın Genel Başkanını da çok zor durumda bıraktınız yani adama biraz acıyın. Adam ne diyordu? “Bu 750 TL’ye karşı çıkanlar Yunanlıdır, PKK’lıdır, İsrailidir.” diyordu. E, şimdi, niye çektiniz? Bu laf biraz size gelmiyor mu? Lütfen, hem Büyük Birlik Partisi Başkanı Sayın Destici’yi zor durumda bırakmayın hem de...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Ertelendi, ertelendi; çekilmedi.

VELİ AĞBABA (Malatya) - Geri gelecek inşallah!

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Tabii.

VELİ AĞBABA (Malatya) - O kadar övgüyle konuşuldu, bir sürü tartışma yapıldı... Tabii ki farklı düşünüyoruz ama sonuçta aynı Plan ve Bütçe Komisyonunda arkadaşlarla çalışıyoruz, onların hukukunu savunmak da bizim boynumuzun borcu. Cumhuriyet Halk Partisi varsa herkes için var.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - “Bir an önce gelsin.” mi diyorsunuz?

VELİ AĞBABA (Malatya) - Hayır, bir daha getirmeyin. Ama o kadar övdüler, o kadar savundular, savunduktan yaklaşık yirmi saniye sonra Sayın Mehmet Muş “Yasayı geri çekiyoruz.” dedi. Bunu da sizin dikkatinize sunmak istiyorum.

Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Hükûmet de bunları duyuyor şu an. İşte görüyorsunuz durumumuzu.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - “Sayın Yılmaz’dan kaynaklanmadı.” mı dediniz?

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Evet, Komisyon olarak biz karar verdik.

VELİ AĞBABA (Malatya) - Tabii, tabii, tamamen tartışmadan kaynaklı!

Bir de lütfen -Plan ve Bütçe Komisyonu- şu anda bütçeyi konuşuyoruz ama Sayın Başkanımız Aşkın Türelî de söylüyor, bu torba yasa uygulamasından da vazgeçmenizi diliyor, ben teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Ağbaba.

Sayın Akay, buyurun lütfen.

CEVDET AKAY (Karabük) - Sayın Başkanım, Değerli Komisyon üyeleri, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, çok kıymetli bürokratlar, değerli sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, değerli basın mensupları; ben de hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Bütçe dönemimizin ülkemiz için hayırlı sonuçlar doğurmasını ben de gönülden temenni ediyorum. Biz de tespitlerimizi, görüşlerimizi burada ifade edeceğiz ki bütçenin daha sağlıklı olabilmesi açısından.

Bütçenin büyüklüğüne baktığımız zaman, ben daha çok bütçe üzerine konuşmak istiyorum çünkü sözcümüz dâhil diğer vekillerimiz genel konulara detaylıca değindiler.

2025 yılı bütçe büyüklüğü 14,7 trilyon. Yine, kamu gelirleri açısından baktığımız zaman da 12,8 trilyonluk bir gelir hedeflenmiş. Gider büyüklüğü içerisinde en çok büyüklüğü alan yine Hazine ve Maliye Bakanlığı doğal olarak tabii ki, 6 trilyon 598 milyar yani bütçenin yüzde 44,78’ine tekabül ediyor. Onu yine 1 trilyon 451 milyarla Millî Eğitim Bakanlığı ve 1,20 milyarla da Sağlık Bakanlığı takip ediyor; aktarılabilecek ödenekler haricinde konuşuyorum. Tabii ki bu iki bakanlıkla ilgili, Millî Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığıyla ilgili sorunlar var, onların bütçeleri geldiğinde bu konuya daha ayrıntılı bir şekilde değineceğiz.

Şimdi, baktığımız zaman, bütçede şimdiden 1 trilyon 931 milyarlık bir açık öngörüyoruz. Önceki yıla göre yüzde 10,1 oranında bir düşüş olmasına rağmen yine de bütçe açığı açısından önemli bir büyüklük. Bu açıla ilgili, bu bütçe disipliniyle ilgili bu kontrolü henüz sağlayamadık. Şimdi, baktığımız zaman, bu bütçe açığının kamu giderlerine oranı yüzde 13, vergi gelirlerine oranı da yüzde 15,08 civarında.

Burada da geçen yıllara nazaran tabii ki oransal olarak bir düşüş olmasına rağmen oranlarda ciddi bir büyüklük var. Burada da bütçenin detayına baktığımız zaman da en önemli sorununun faiz giderleri olduğunu görüyoruz; 1 trilyon 950 milyarlık bir faiz gideri var -bu da faiz gideri- yine bütçe büyüklüğüne oranı yüzde 13 civarında, gelirlere oranı da yüzde 15,23 civarında.

Şimdi, genel olarak dünya ekonomisine de baktığımız zaman, burada, global sorun küresel borç büyüklüğüyle ilgili. IMF'in açıklamalarına göre, kamu borcu dünyada -tüm kamu borçlarını kastediyorum- 100 trilyon dolar civarında, özel sektör borcunu da kattığımız zaman bu, 300 milyar dolarları buluyor, çok ciddi ve yüksek rakamlar çünkü dünyanın toplam geliri de 105 trilyon dolar civarında. Hani "gayrisafi millî hasıla" diyelim buna, toplam üretilen gelirden bahsediyorum. Dolayısıyla, borçlanma oranı çok yüksek ve borç ödeme sorunu var. Eskiden gelişmekte olan ülkeler borçlanır, gelişmiş ülkeler bunu üstlenirdi; şimdi durum tersine döndü, bir de buna Çin ilave edildi. Demek ki bu borcun gelir yaratılarak üretim içerisinde eritilmesi ve aşağı çekilmesi lazım. Ülkemize baktığımız zaman da bu sorun ülkemizde de geçerli çünkü bu bütçe; borç, faiz ve -ben şimdi bir de ilaveten kur farkı giderini burada özellikle vurgulayacağım- kur farkı giderlerinin -bizim için çok çok önemli, birazdan detay rakamları vereceğim- bu üçlünün sarmalına girmiş durumda. Net borçlanma hasılatı üretemiyoruz yani aldığımız, kullandığımız borçları üretimi, istihdamı artırıcı, ihracatı geliştirici projelere kanalize edip elde edilen gelirle faizi ve anaparayı ödeyip aşağıya çekmemiz lazım; yıllar itibarıyla bu borç yükünün arttığını görüyoruz, bunu beceremediğimizi görüyoruz, önümüzdeki dönem içerisinde de bu, ülke ekonomimizi zorlayacak bir şey. "İhracatı artıralım." diyoruz fakat bir taraftan 2024 ve 2025 reel sektördeki ihracata ayrılan paya baktığımız zaman; 69 milyarken 2024'te, 2025'te 57 milyar seviyesinde görüyoruz. Burada da yüzde 17,4 oranında bir düşüş var. Bu, demek ki hasılat yaratma ve borç ödeme konusunda sıkıntı yaşadığımızı gösteriyor. Şimdi, kur farkı giderinden bahsetmişim az önce, bunun ben 2023 yılı rakamlarına ve 2024 yılı rakamlarına baktım, Sayıştay raporlarında da genel uygunluk bildiriminde de detaylıca bu konu incelenmiş ve irdelenmiş. Şimdi, kısa vadeli iç borç ve uzun vadeli iç borç açısından baktığımız zaman -kısa vadeliden bahsediyorum kur farkı gideri olarak- toplam 374 milyar 45 milyonluk bir kur farkı gideri var 2023 yılında yani bunun 32 milyar 806 milyonu ödenmiş, tahakkuk etmiş ama ödenen kısım 2023 yılı içerisinde 32 milyar 806 milyon, toplam iç borç büyüklüğü 3 trilyon 211 milyar 2023 yılında, bu da yüzde 11,64'e tekabül ediyor; bu kur farkı giderlerine özellikle dikkat çekmek istiyorum. Şimdi, kurun baskılandığı bir ortamda bu tutarlar bu boyuta geldiyse biraz kur artışında bu borç yükünün çok daha fazla olacağını ve esasında borçlanma oranının ülke olarak daha çok yükseleceği gerçeğini buradan ifade etmek istedim.

Peki, dış borç kullanımlarında durum nasıl? Burada da baktığımız zaman, kur farkı giderleri toplam 1 trilyon 348 milyar ve iç ve dış borç kur farkı giderini topladığımız zaman da 1 trilyon 722 milyarlık bir rakamdan bahsediyoruz. 2023'ten 2024'e devreden borç stoku da Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, 6 trilyon 700 milyar devreden borç. Şu anda, Sayın Temurci de konuşmalarında ifade etti, "9,1 trilyonları buldu." diye ifade etti, söyledi. Gerçekten çok büyük bir rakam; 6,7 trilyonda bile kur farkı gideri yüzde 25'lik bir oran, yüzde 25,7'si hatta. Bunun önlemini almamız gerekiyor.

Şimdi, burada benim bazı sorularım da olacak, gerekli arkadaşlar not alıp da çalışıp da cevap verirlerse sevinirim bu süreç içerisinde. 2024 yılına devreden hazine garantili borçların toplamı 656 milyar 435 milyon; hazinenin garanti verdiği, 2024'e devrettiği ve 2024 yılı içerisinde de kullanılanlar var. Şimdi, ben bu hazine garantilerinin nereden kullanıldığını yani dış kaynakla dış kaynaklı hangi finans kurumlarından kullanıldığını, faiz oranlarını ve vade yapısını merak ediyorum, hangi projelere kullanıldığını merak ediyorum. Bu projelerde kullanılan müteahhit firmaların kimler olduğunu, oradaki işlerin tamamlanma oranlarını ve bu kullanılan kredilerin geri dönüşümlerini, temerrüde düşenler var mı, vadesi gecikenler var mı, ödenmeyenler var mı; bu konularla ilgili özellikle bilgi verilirse çok memnun olacağım, bunu da özellikle buradan vurgulamak istedim.

Yine, incelediğimiz zaman, bu garantilerin 2024 yılına devredilen kısmıyla ilgili 251 milyar 519 milyonluk bir kur farkı oluşmuş. Bunun da 2023 yılında 17 milyar 887 milyonu ödenmiş yani ödemişiz, hazinemizden çıkmış, devletin kasasından çıkmış. Şimdi, yine 2023 yılı kesin hesabını ve bütçeyi incelediğim zaman dikkatimi çeken bir şey oldu. Hazine risk hesabından ödenen bir tutar var "hazine garantileri tutarı" diye, risk hesabından ödenen, 357 milyon 831 bin liralık bir rakam. Şimdi, bu rakam neye ulaştı, neye balığ oldu 2024 yılının son hâliyle ve bu ödenen tutar kim için, ne için ödendi? Hazinenin garanti verdiği bir kredi veya bir borç veya herhangi bir şeyde ödenmeyen bir kısım var mı; acaba hazine o kişinin yerine, o kurumun yerine bunu mu ödüyor diye merak ediyorum, buna da cevap verirseniz sevinirim.

Yine, aynı bağlamda devam eden bir soru da 2023 yılı içerisinde imzalanan garanti ve ikrazlı kredi anlaşmaları, 4 milyar 109 milyon ABD doları; bunların da detaylarını... Az önce sorduğum sorular bu kredi kullanımı için de geçerli, bununla ilgili de özel bilgi verirseniz memnun olurum.

Şimdi gelelim gelirlere... Az önce bahsetmiştik gelirlere ilgili, gelir kısmında da vergide adaleti sağlayacağız demiştik dolaylı ve dolaysız vergiler açısından. Dolaylı ve dolaysız vergiler ayırımına baktığımız zaman, yıllar itibarıyla değişen bir şey yok; bu bütçede de yüzde 65'e yüzde 35, dolaylı vergiler yüzde 65, dolaysız vergiler yüzde 35 civarında devam ediyor. Dolayısıyla, az kazandıktan az vergi alınması gerekirken, az kazandıktan da yüksek vergiler, çok kazandıktan da aynı vergileri almış oluyoruz. Dolayısıyla, vergi yükü ücretliler ve dar gelirli üzerinde devam ediyor. Bir de esasında ret ve iadeleri bunun üzerine ilave edecek olsak -çünkü iade edilen KDV'ler de dolaylı vergidir- bu oranın yüzde 70'lere de dayandığını görüyoruz. Burada da vergide adaleti sağlama açısından vergi muafiyeti, istisnası ve indirimleri var yani vergi harcamaları dediğimiz, tahsilinden vazgeçilen vergilerden bahsediyorum. 2010-2020 yılı arasında sadece bu KÖİ ve yap-işlet-devret projesi yapan firmaların bir kısmına 128 kez vergi, resim, harç istisna belgesi verilmiş. Sayabilirim detaylarını: İşte, Cengiz İnşaat 30 kez, Kolin İnşaat 36 kez, Makyola 24 kez, Limaka 19 kez, Kalyon Holdinge 19 kez. Bir de 2020-2024 arasında da yine bazı ilaveler var benim tespit edebildiğim. Kalyon Holdingin "Electrical Vehicle Enerji Yatırım AŞ" firması var; mesela, bu, yine bir teşvik almış. Yine, Cengiz İnşaat 16 Şubat 2023 tarihinde yani depremden hemen bir hafta, on gün sonra 3 milyarlık bir yatırım için teşvik almış, yüzde 85 devlet katkı payı var, on yıl SSK primi ödemeyecek, 200 milyon lira enerji desteği var, 75 milyon lira çalışan desteği var. Yani bir taraftan bu kurumlar "depreme yardım" diye bağışta bulunuyorlar ama bir taraftan da bir hafta, on gün sonra yatırım teşvik belgesi alıp çok ciddi devlet imkânlarından yararlanıyorlar.

Bu KÖİ ve yap-işlet-devret projeleri ülkemiz için kanayan bir yara. 2005 yılından 2024 yılına kadar 79,5 milyar dolar para ödenmiş, 162 milyar dolar bu yıl ödenecek var. Bu yıl, 2025'te ve 2026'da 673 milyarlık bir rakam daha ödenecek. Bunların vergilerini artıralım dedik, yüzde 25'ten 30'a çıkardık -vergi paketiyle ilgili olarak- etki analizinde sunulan raporda da sadece 2025 yılı için geçerli olduğundan 557 milyonluk bir tahsilat etkisi olacak ama bir taraftan da bu kurumların vergi yükü yüzde 3 ile yüzde 6 arasında değişiyor. Almış oldukları teşviklerden dolayı da yüzde 10 asgari kurumlar vergisi getirilmiş olmasına rağmen fiiliyatta buradan çok az tahsilat yapacağımızı sizler de takdir edersiniz. Bu tahsilatın önlemlerinin de mutlaka alınması gerekiyor. Bu garanti ödemelerinin artık bir yerde durdurulması, kurun sabitlenmesi ve ülkenin bu yükten kurtarılması gerekiyor. Bütçedeki önemli problemlerden biri de bu diye düşünüyorum.

Yine, dâhilde alınan katma değer vergisiyle ilgili ülkemizde bir iade sorunu olduğunu düşünüyorum, KDV iadesiyle ilgili. 2024 yılında bu oranın yüzde 50,52'si KDV iadesine tabi tutuluyor -sizin raporlardan çıkardığımı söylüyorum ben- o da 844 milyarlık bir rakam gibi. Biliyorsunuz, bir Demir Yumruk operasyonu yaptınız, burada da sahte faturayla ilgili önemli tespitlerde buldunuz, 105 milyar TL civarında; kamu zararının da 25 milyar civarında olduğu yansıdı. Bu haksız KDV iadeleri... 2025 yılı rakamlarına baktığımız zaman, dâhilde alınan KDV 2 trilyon 884 milyar buluyor, bunun da 48,12'si iadeye tabi olacak. Bunu şunun için ifade ediyorum: Bu haksız iadelerin yüzde 25'ini önleyebilirsek, dörtte 1'ini, 347 milyarlık bir gelir elde etmemiz söz konusu. Bu konuyla ilgili size de ihbarlar geliyordu, bizim maillerimize de geliyor; bu konunun özel olarak incelenmesi ve üstüne eğililmesi devletimize, hazinemize, Maliyemize önemli bir kaynak girdisi sağlayacaktır. Bunun denetlendiğini gören, bu işi yapan sektördeki firmalar da yapmaya cesaret edemeyecektir. Caydırıcılık açısından da önemli diye düşünüyorum.

Bir de hazine portföyü ve iştirak gelirleriyle ilgili rakam dikkatimi çekti; 2024'te 33 milyar 382 milyonluk bir gelir varken 2025'te geliri aşağı çekmişiz, yüzde 17,6'lık bir düşüş var, 27 milyar. Burada da KİT'ler var, iktisadi devlet teşekkülleri var ve bankalar var. Acaba bu gelirlerde azalmalar mı var, zararları mı arttı ve temettü ödemeleri mi yok? Onun da detayını paylaşırsanız sevinirim. Bu, 2025 bilançosunun 78'inci sayfasında da detaylı sunduğunuz bir bilgi ama biz global görebiliyoruz, detayını göremedik; detayıyla ilgili bilgi verirseniz sevinirim.

Hazinenin borç üstlenim taahhüdüyle ilgili probleme de ayrıca değinmek istiyorum. Burada, 18 KÖİ projesi için 2012-2021 yılları arasında 16,6 milyar dolarlık bir borç üstlenim taahhüdünde bulunmuş yani bu krediler kullanılmış ve hazine garanti olmuş ve ilgili projelere kullanılmış. Projelerdeki kullanım verimliliği, işlerin tamamlanma oranları -burada ödenmeyen tutarlar var mı- bu hazine garantilerinin global tutarı içerisinde dâhili bir kalem olarak bize belirtilirse sevinirim. Yine, en son, Eylül 2023'te de FERNAS firmasına 173,5 milyon dolarlık bir hazine borç üstlenim taahhüdünde bulunmuş. Buradaki hazine borç üstlenim taahhütleri gibi dış kaynaklı kredilerin kur farkı giderleri de 1 trilyon 348 milyar, size az önce ifade etmişim.

Ben ayrı bir konuya daha değinmek istiyorum: Savunma Sanayii Destekleme Fonu'nun gelirlerinin artırılmasıyla ilgili -Sayın Ağbaba da bahsetmişti, Sayın Başkanımızın ifadesiyle "ötelenen" diyelim- bir gelirden bahsetmiştik. Burada bir kanun teklifi vardı, 70-80 milyarlık bir gelir hedefleniyordu; işte, kredi kartları limitiyle ilgili 750 TL alınması gibi hususlar vardı, araçların noterden alım satımıyla ilgili 3 milyar, 1.500 TL, 3 bin TL gibi rakamlar vardı. Şimdilik geri çekildi ama bir taraftan buradan savunma sanayisine 70-80 milyar gelir elde etmek için çaba sarf ederken bir taraftan da aynı hafta Genel Kurula elektronik ticaretle ilgili, lisans bedelleriyle ilgili bir kanun teklifi geldi ve kanunlaştı. Hem Komisyonunda hem de Genel Kurulda bütün çabamıza rağmen engel olmadık. Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, özellikle sizin de bu konu hakkında burada bilgilenenizi istediğimiz için bir daha vurgulamak istiyorum ben. Bakın, bu kanun teklifinde, e-ticaret yapan firmaların işlem hacimlerinden ihracat tutarlarının normalde 1 katı indirilip geri kalan vergi dilimlerinde olduğu gibi bir oran üstünden lisans bedeli olarak hesaplanıp tahakkuk ediliyor idi ama geçirilen kanunla ihracatın 4 katı, yatırımın da 4 katı işlem hacminden indiriliyor.

Şöyle bir tabloyu göstereceğim, görünüyor mu bilmiyorum. Bakın, burada, mevcut durumda 350 milyar işlem hacmi olan firmanın -ihracatı 50 milyar diyelim- ihracatı düşüldükten sonra 300 milyar üzerinden, şurada oranlarını gördüğünüz tablo üzerinden -burada kademeli bir oran sistemi var, artan oranlı bir vergi dilimiyle oranlar var- hesapladığımız zaman 31 milyar bir lisans bedeli ödenecekken bu çıkan kanun teklifiyle 1,4 milyarlık bir lisans bedeli ödenecek. Bu, sadece bir firmanın ve realize olan, gerçekleşen cirolardan bahsediyoruz, daha da üstte rakamlardan bahsedebiliriz.

Şimdi, bir de burada yüzde 20-23, yüzde 15 ilavesiyle sektördeki büyüklüğüyle ilgili bir genişletme de yapıp adrese teslim bir uygulama yapılmış; bu, çok yanlış bir uygulama. Ben buradan size de -mutlaka biliyorsunuzdur diye düşünüyorum ama- biraz detay bilgi vermek istedim. Bu konuyla ilgili eğer bir şey yapılacaksa, ihracat desteklenilecekse biz buna karşı değiliz. Nasıl vergi dilimlerinde belirli matrahlarda ve artan oranlarda bir hesaplama yapılıyorsa buradaki tutarların da şeffaf bir şekilde, reel piyasa koşullarına uygun düzenlenmesi mümkün olur. Bu konunun özellikle üstüne gidilmesi gerekir, hele hele eski iki bakanın yakınlarının burada geçen firmaların ihracat birimlerinde görev alması ve buraya yatırım yapan Amerika kaynaklı bir firmanın yöneticisi olması ayrıca bir soru işareti uyandırıyor. Biz kamu kaynaklarından bu kadar tasarruf etmeye çalışırken bu konunun Meclisten geçiyor olması hepimizi üzdü, umarım yanlıştan dönülür.

Bir de tasarruf tedbirleriyle ilgili bir iki konuya değineceğim. Üç yıl taşıt alımı yapılmayacağı ifade edilmişti fakat bakıyoruz ki 2025 yılı bütçesinde 3.423 adet araç alınacak, 3.423 adet. Geçen yıl bu sayı 3.059'muş, 364 araç daha fazlalaşıyor, yüzde 11,89 oranında bir artış var. Bir taraftan biz bu araçların satılıp kiralınmasıyla ilgili, giderlerin aşağı çekilmesiyle ilgili tasarruf yapmaya çalışırken bir taraftan da -tabii ki mücbir ve farklı bir durum olursa bütçe kanununda bu yetki var- acaba mevcut araçlar yetmiyor da mı bu araçlar alınıyor? Çünkü kamuda, hem mülkiyetinde hem kiralanın 116-117 bin civarında araç var, bunların da yeterli seviyede satılmadığını görüyoruz. Bunu da şuradan tekrar söyleyebiliriz: Yine, rakamlara baktığımız zaman 69 milyonluk menkul satış geliri gibi bir rakam var. Taşıtların satışı ayrı bir hesapta mı izleniyor? Bunu da özellikle buradan merak ediyorum.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Akay, toparlayın lütfen.

Sürenize iki dakika ekliyorum.

CEVDET AKAY (Karabük) - Teşekkür ederim.

Tabii, kayıt dışı ekonominin vergilendirilmesi, gerekli tasarruf tedbirlerinin sağlanması, ücretlilerin vergi yükünün azaltılması, çok kazananın çok vergi alınması, sermayenin vergilendirilmesi, maden ocakları dâhil işletilen bütün bu tesislerdeki vergi yükünün reel seviyeye çekilmesi ve millî firmalarla işletilmesinin sağlanması, esnafın, çiftçinin, KOBİ'nin desteklenmesi, emeklinin, asgari ücretlinin hak ettiği şekliyle ücretlerinin ayarlanması açısından çok çok önlemler almamız gerekiyor. Buradaki, gelir dağılımındaki bozukluğu gidermek için bunların mutlaka hayata geçirilmesi lazım.

Savunma sanayisi hepimiz için önemli ama bir taraftan savunma sanayimizin güzide firmalarının da bilanço yapılarının bozulduğunu görüyoruz. Buradan da bununla ilgili özellikle bir soru sormak istiyorum. Cumhurbaşkanlığı bünyesinde Savunma Sanayii Başkanlığını da değerlendirdiğimizde -detaya gireriz bütçesinde- ROKETSAN'ın üretiminde

yüzde 40 civarında bir düşüş var, çok ciddi bir düşüş. Burada çalışan mühendisler ve teknik ekiplerde, teknik elemanlarda ayrılmalar var. Bunlar nerede, nasıl işe başladılar? Buradaki teknolojiyi kullanan bir özel sektör firması var mı? Bu konuda bize bilgi verirseniz sevinirim. ROKETSAN'ın toparlanmasını hepimiz isteriz çünkü MAM güdümlü füzeleri imal edebilen bir sanayi kuruluşumuz, çok çok önemli bir sanayi kuruluşumuz ama bilanço yapısının düştüğünü, ROKETSAN'ın zayıfladığını görüyoruz.

Yine, Makine ve Kimya Endüstrisi kurumuyla ilgili bazı duyurular alıyoruz, özelleştirileceğiyle ilgili. Makine ve Kimya Endüstrisi kurumunun özelleştirilme durumu var mıdır?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

CEVDET AKAY (Karabük) - Bitiriyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Buyurun.

CEVDET AKAY (Karabük) - Bir de bunun ürettiği ürünlerin yurt dışına satışlarında, özellikle mesela Ukrayna'ya satışında Avrupa üzerinden, Çekya üzerinden satış yapıldığını yani 2 liraya satılan ürünün Çekya'dan da Ukrayna'ya 2,5 liraya satıldığı ve oradaki kurulan firmaya rant aktarıldığıyla ilgili ihbarlar ve duyurular alıyoruz. Bu doğru mudur? Buradaki, Çekya'daki firma kimdir, bunun yetkilisi kimdir? Bu konuyla ilgili bilgi rica edeceğiz.

Sözümü de fazla uzatmak istemiyorum.

Teşekkür ediyorum Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım.

Sağ olun.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum.

Şimdi de DEM PARTİ Grubundan Sayın Gülcan Kaçmaz Sayyığit.

Hazırsanız mikrofonunuzu açıyorum.

Buyurun lütfen.

GÜLCAN KAÇMAZ SAYYIĞİT (Van) - Hazırım Başkanım, teşekkür ederim.

Sayın Başkanım, süre yirmi dakika mı, on dakika mı?

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Yirmi dakika.

GÜLCAN KAÇMAZ SAYYIĞİT (Van) - Yirmi dakika.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Evet ama on dakika da kullanabilirsiniz.

GÜLCAN KAÇMAZ SAYYIĞİT (Van) - Tamam. Bugün bir bonkörlük var süre noktasında.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Yok, şöyle: Genelî üzerine yirmi dakika, bakanlıklara geçtiğimiz zaman grup sözcüleri yirmi dakika, diğerlerini yine on dakikaya düşüreceğiz.

GÜLCAN KAÇMAZ SAYYIĞİT (Van) - Tamam, teşekkür ederim.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı, Plan ve Bütçe Komisyonunun değerli üyeleri, kıymetli emekçiler ve bürokratlar; hepinizi saygıyla selamlıyorum ve çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum.

Bütçe sürecinin yorucu olduğu kadar hayati bir önemde olduğu da hepimizin malumu çünkü emekçiler, kadınlar, çocuklar ve ekoloji başta olmak üzere her şeye değen, her şeyi bir şekilde etkileyen bir bütçeden bahsediyoruz. Elbette, imtiyazlı sınıfların ve torpillî holdinglerin hiçbir zaman olumsuz etkilenmediği şerhini de koymak zorundayız. Ama ehlividan sahipleri, DEM PARTİ olarak emeğin ve emekçinin yanında olacağımızın da yoksulluğa ve yoksunluğa ses çıkarmaya devam edeceğimizin de altını burada bir kez daha net bir şekilde çizmek istiyorum. Eğer bütçe bir haksızlığın hakkın sahiplerinin sesi olmak hepimizin bir görevi. Dolayısıyla AKP iktidarının sayısal oyunlarına, rakam yuvarlama maharetlerine karşı Türkiye halkları adına muhalefetimizi dün yaptık, bugün de bu muhalefeti yapmaya devam edeceğiz. AKP iktidarları boyunca hazırlanan hiçbir bütçede maalesef biz halkları görmedik, görmüyoruz. Ekonominin nispeten iyi olduğu zamanlarda dahi bir holding aklıyla hareket eden bir sistemle karşı karşıyayız. Kendilerini patron yerine koyanlar yurttaş da daima tebaa olarak gördüler. Önümüze getirilen her bütçede büyük puntolarla öne çıkan tek vaat yoksulluktan ve fakirleşmeyi maalesef; ülkenin kaynakları dar bir zümreye peşkeş çekilirken geniş halk kitleleri, halk yığınları işsizliğin ve yoksulluğun pençesinde kıvrılmaya mahkûm edildi.

Şimdi, özellikle Orta Doğu'da yumuşak gücün yerine yalın şiddet ikame edildikten sonra ülke bir daha maalesef düze çıkamaz oldu. Kürt sorununda güvenlikçi politikalar hem can aldı hem de tüm halkları fakirleştirdi. Demokrasi, özgürlükler, adalet, barış ve insan hakları

hiçbir zaman bütçenin üzerine oturtulduğu temel sütunlar olmadı maalesef; bilakis, bu güvenliği politikalar, yalın şiddet eğilimleri üzerinden enflasyon, işsizlik ve döviz krizi daima manipüle edilmek istendi. Bunun artık değişmesi gerekiyor çünkü Türkiye halkları artık yanlış politik tercihler ile güç gösterilerinin kurbanı olmak zorunda değil. Özetle şunu demek istiyorum: Siyasi iktidar bu yıl da yurtaşın bütçe hakkını net bir şekilde ihlal etmiş durumda. AKP iktidarının geçen yıl söylediklerimize kulaklarını nasıl tıkadığını maalesef bir kez daha yine yeniden görüyoruz çünkü bütçenin sahibi halklar ama onlara danışan, onları sivil toplum örgütleri üzerinden bütçe sürecine dâhil eden bir kurumsal akıl maalesef yok. Bütçe halka aitse bu bütçe neden sarayların gizemli odalarında hazırlanıyor diye sormak istiyoruz? Eğer bütçenin amacı sorun çözmekse neden emeklinin, asgari ücretlinin sorunlarına dair bir çözüm bulamıyoruz. Bir çözüm yok çünkü kendini bütçenin sahibi olarak gören bir AKP akıyla karşı karşıyayız. Onun da yegâne amacı, inşa edilecek bir refahın tabana yayılması değil, sadece soyut büyüme rakamlarıyla ayarlanmış enflasyon oranları üzerinden pembe bir tablo oluşturma.

Şimdi, bu anlamda, barışın çok fazla konuşulduğu bir süreçten geçiyoruz, hepimizin malumu. Bu barışın çok konuşulduğu süreçte ekonomik bir barışın da inşa edilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu da ancak ekmek ve adalet ekseninde hareket edilmesiyle mümkün.

Değerli hazırım, bütçenin tarihi aynı zamanda bir demokrasi tarihidir de. Bugünden geçmişe baktığımızda, bütçe hakkı, yöneticilerin demokrasiyi içselleştirmesiyle başat şekilde gelişmiştir. Çünkü yurttaş söz kurup hesap sorabildiği oranda halkların verdiği vergilerin nereye harcandığı, amacına uygun kullanılıp kullanılmadığı, gelir gider dengesi ve uygunluğu ve benzeri konularda denetim gücüne de sahip olmuştur. Dolayısıyla, denetim mekanizması çağdaş demokrasilerde önemli bir frendir. Özellikle AKP gibi freni boşalmış iktidarlarda denetimin ne kadar hayati bir işleve sahip olduğunu her gün maalesef yaşayarak görüyoruz, yaşayarak öğreniyoruz. Buna artık bir son vermek için de hesap verme ve sorumluluk ilkeleri ışığında çağdaş, demokratik bir denetleme aracına ihtiyacımız var. Şu an raporları hakkında da konuşuyoruz Sayıştay Başkanlığının. Tam da bunun için var olduğunu söyleyebiliriz ama yıllar içerisinde kurumların içinin nasıl boşaltıldığı, kurumların politize edildiği gerçeği varken hiç kimsenin bununla rahat bir nefes alması maalesef mümkün görünmüyor. Teknik olarak bakıldığında Sayıştay bağımsız ve özgür bir kurum olarak karşımıza çıkıyor. Gücünü halklardan alan, Meclis adına kamu menfaati için denetleme yapmakla yükümlü önemli bir kurum gerçekten Sayıştay. Çünkü ideal açıdan bakıldığında, kamu harcamalarının nasıl gerçekleştiğini, usulsüzlük ve yolsuzlukları, hatta kurumların nasıl daha iyi bir bütçe performansı sergileyebileceği Sayıştayın raporlarına bağlı. Denetleme olgusunun dünya örneklerine bakıldığında da denetçilerin siyasi etkiden uzak olduğunu, kurumun siyasi müdahaleye karşı bir güce sahip olduğunu net bir şekilde görebiliyoruz. Hatta Amerika Birleşik Devletleri'nde Sayıştayın mukabili olan kurumun adı "devlet hesap verme ofisi"ymiş. Açıkçası bu adlandırma hoşuma gitti benim de çünkü denetim salt bir cebir değil; çarpma, çıkarma işlemi olamaz. Meselenin özüne inerek devlet kurumlarının yurttaştan topladığı vergileri nereye ve ne için harcadığının hesabını yurttaşa vermesidir anlamı.

Sayın Başkan, değerli hazırım; Sayıştayın dış denetim raporlarını incelediğimde, açıkçası devletin yurttaşına hesap vermekten kaçındığı hissine kapıldım ben. Özellikle geçmişteki bulguların detaylarını bugünkü bulgu özetleriyle mukayese ettiğimizde, sorunların ve usulsüzlüklerin tam olarak yansıtılmadığını düşünüyorum. Sayıştay raporları, yayımlandığı her dönemde ciddi bir heyecan oluşturuyordu, büyük bir ses getiriyordu bu raporların sonuçları ama "Balık baştan kokar." deyişiyle başlayan süreç, artık kuyruğu da koktu dediğimiz yere demirlemiş vaziyette maalesef. Sayıştayı tamamiyle hiçleştirdiğimiz düşünülmesin, elbette çok kıymetli kurumlardan bir tanesi ama son yıllarda kendini sınırlandıran bir kurum görüntüsü veriyor Sayıştay. Faaliyet raporunda kullanılan kaynaklar hakkında bilgi vermediği tespit edilen onlarca kurum mevcut. Bütçe hedef ve gerçekleşmeleri arasında yaşanan sapmaların sebepleri hakkında bilgi vermediği söylenen 200'den fazla kamu idaresi söz konusu. Yine, 258 kamu idaresinin, faaliyet raporunda temel mali tablolara ve bu tablolara ilişkin açıklamalara yer vermediği belirtiliyor. Ortada ciddi bir yapısal sorun var. Sayıştayın anayasal yetkisi ortadayken hangi kurumlar, nereden güç alarak bunu yapabiliyor? Bunu sizler burada iken sormak istiyoruz. Bütçe uygunluk işiyse eğer, Sayıştay raporlarının başlı başına ele alınması gerekiyordu diye düşünüyoruz.

Bugün geldiğimiz aşamada toplumun devlet kurumlarına inancını, güvenini yitirdiğini hepimiz biliyoruz. Sayıştay diyoruz ama belediyelerle ilgili yapılan denetlemelerin çok sınırlı olduğunun da farkındayız. Özellikle il ve ilçe belediyelerinin denetleme oranı ortalama yüzde 50 civarında. Dolayısıyla, denetlenmeyen bu belediyelerin hangileri olduğu önemli bir nokta olarak karşımıza çıkıyor. Bakın, belediyelerin bizde olduğu dönemlerde denetçiler belediyelerden çıkmıyordu ama kayyumlar döneminde denetleme ya hiç yapılmadı ya da çok az sayıda yapıldı. Öyle ki kayyumların olduğu sekiz yılda sadece 1 defa denetim raporu yayınlanan belediyeler de mevcut. Yayınlanan raporlarda da kanuna aykırı işe alımlar, amacı dışında kullanılan paralar vesaire, yok yok ama buna karşı siyasi iktidar kılını bile kıpırdatma zahmetinde bulunmadı. Sayıştayın tespitleri üzerine verdiğimiz araştırma önergelerine de maalesef cevap alamadık ve araştırma önergelerimiz reddedildi.

Birkaç hususa daha dikkat çekip sözlerimi bitirmek istiyorum. Şimdi, bakanlıkların dış denetim raporlarının hepsine bu süre içerisinde değinmek mümkün değil ama bugün harcamaları ve uygulamalarıyla fazlasıyla dikkat çeken Cumhurbaşkanlığı hakkında hazırlanan denetim raporuna bakalım. Tek bir bulgu bile yok. İtibardan tasarruf etmeyip uçak konvoylarıyla seyahat edenlerle ilgili bir bulgu olmaması açıkçası bizler açısından şaşırtıcı bir durum. Böyle bir durumda Sayıştayın bağımsız ve tarafsız olduğuna inanmamız bizden beklenmesin.

Bir diğer husus Türkiye Varlık Fonunun Sayıştay tarafından denetlenmemesi hususu; kamu menfaatine aykırılık teşkil ediyor diye düşünüyoruz. Bunun yanı sıra, Sayıştayın bazı tespit ve bulguları sayesinde yurttaşın vergilerinin nasıl çarçur edildiğini, siyasi iktidar menfaati doğrultusunda nasıl kullanıldığını, hazine garantili köprü ve hastanelerde şirketlere nasıl aktıldığını, "mal ve hizmet alımı" adı altında silahlanma yarışında nasıl kullanıldığını da net bir şekilde, maalesef, görebiliyoruz.

Sonuç itibarıyla, 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi'nde AKP iktidarının klasik "ben yaptım oldu"cu yaklaşımı maalesef bu dönemde de kendini fazlasıyla hissettirdi. Ehliyet ve liyakatten uzaklaşmış kurumların yapısal sorunları ciddiye alınmıyor çünkü AKP her şeyin kendi cenahından yansıtılacağı bir sistem inşa etmiş durumda. Oysaki demokrasinin, halkların katılımının bir gereği olarak daha şeffaf bir bütçe süreci gerçekleştirmek, hatta görüşmelerin tüm topluma canlı olarak ulaştırılması da mümkün kılınabilirdi; böyle bir şey de olmadı.

Buna rağmen DEM PARTİ olarak bize düşen, halkların sesinin burada yankılanmasını sağlamak, bunu sözümüzle en güçlü şekilde bugüne kadar nasıl yaptysak bundan sonra da halkların sesi olmaya; emekçinin, yoksulun, işçinin sesi olmaya devam edeceğiz.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum.

Şimdi de İYİ Parti Grubundan Ayyüce Türkeş Taş.

Sayın Taş, hazırsanız buyurun lütfen.

AYYÜCE TÜRKEŞ TAŞ (Adana) - Sayın Başkan, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, kıymetli bürokratlar, kıymetli milletvekili arkadaşlarım, değerli konuklarımız; hepinizi ben de saygıyla selamlıyorum.

2025 yılı bütçe görüşmelerimizin ülkemiz ve milletimiz için hayırlara vesile olmasını ben de diliyorum.

Konuşmama başlamadan önce, cumhuriyetimizin 101'inci yılını ben de kutlamak istiyorum. Bu vesileyle, başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere, silah arkadaşlarına ve tüm şehitlerimize rahmet diliyorum. Allah bizleri bir kez daha bir kurtuluş mücadelesi vermek zorunda bırakmasın diyorum. Ne mutlu bize ki Türkiye Büyük Millet Meclisinin kutlu çatısı altında yüce Türk milletinin temsilcisi olarak bulunmaktayız. Oturduğumuz koltukların sorumluluğunu idrak ederek görev yapanlarımızın sayısı artsın ki egemenlik kayıtsız şartsız bu yüce milletin olsun.

Bütçe görüşmeleri sırasında Sayın Oluç'un kullandığı "Kürt coğrafyası" ifadesini kesinlikle reddettiğimi ben de burada belirtmek istiyorum. Türkiye Cumhuriyeti devleti 7 coğrafi bölgesiyle bir bütündür. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin hiçbir döneminde hiçbir bölgeye ve hiçbir kesime pozitif ya da negatif bir ayrımcılık yapılmamıştır. Uygulanan yanlış politikalar, yapılan yanlışlıklar olmuştur elbette ama bu durum tüm coğrafyayı yani tüm bu 7 bölgeyi ve tüm Türk milletini etkilemiştir. Türkiye'de uygulanan yanlış politikalar ya da yapılan yanlışlıkları bir kesime, bir bölgeye özel olarak tanımlamak kesinlikle iyi niyetli değildir, bunu da reddediyorum. Yaşanan her problemi, her sorunu ya da olumlu gelişmeleri biz millet olarak, bütün olarak ortak yaşıyoruz, bertaraf etmek için ortak çalışıyoruz veya mutluluklarımızı ortak paylaşıyoruz. Mustafa Kemal Atatürk'ten başlamak üzere Türkiye Cumhuriyeti devleti, kalkınma planını tüm coğrafya üzerinde yapmıştır. Hatta ve hatta temeli Atatürk zamanından gelen, 1970'lerde başlayan Güneydoğu Anadolu Projesi de Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığı en büyük kalkınma projesidir diyorum ve 2025 yılı bütçesinde önemli gördüğüm bazı konulara ben de dikkat çekmek istiyorum.

2025 yılı bütçesinde en çok dikkat çeken nokta, kişi başı gayrisafi yurt içi hasıla hesaplamasında kullanılan Türkiye'nin toplam nüfusedir. 2024 yılı için Türkiye'nin nüfusu 85,6 milyon olarak hesaplanmaktadır ancak bu nüfusta açık bir şekilde görülmektedir ki ülkemizdeki kaçak göçmenler dikkate alınmamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre ülkemizde 3,1 milyon kayıtlı göçmen bulunmaktadır fakat kaçak göçmenleri göz önüne aldığımızda bu rakam yaklaşık 10 milyon civarındadır. Bu da demek oluyor ki ülkemizin reel nüfusu yaklaşık 95 milyon civarındadır. Ekonomik verilerin gerçeği yansıtması ekonomik hedeflerin tutturulmasında ve piyasada güven yaratmak çok önemlidir. Biz İYİ Parti olarak diyoruz ki: Gelin, 2000 yılına kadar her on yılda bir yapılan genel nüfus sayımı tekrar geleneksel kapalı nüfus sayımı olarak yapılsın. Hepinizin bildiği gibi, 2000 yılından sonra Türkiye adrese dayalı nüfus kayıt sistemiyle nüfus verilerini toplamaktadır ancak bu sistem sadece kayıtlı nüfusu takip etmektedir ve kayıt dışı nüfus ve geçici göçmenler hakkında net bir bilgi sunmamaktadır. Hepimizin malumudur ki ülkemiz demografik yapısı özellikle 2011 yılı sonrası aldığı ve verdiği göç nedeniyle ciddi şekilde değişmiştir ancak bu değişikliğin boyutları kapsamlı bir nüfus sayımı yapılmadığı için tam olarak bilinmemektedir. Kapalı genel nüfus sayımı sadece demografik veriler vermez, aynı zamanda gelir durumu, eğitim seviyesi, işsizlik oranı gibi sosyoekonomik önemli verileri de bize sunar. Bu nedenle düzenli nüfus sayımları hayati önem taşımaktadır. Güncel ve detaylı nüfus verilerine sahip olmamanın yaratacağı en önemli sıkıntı da önümüzdeki bütçe teklifinde de gördüğümüz üzere planlama süreçlerinde ciddi eksikliklere yol açmasıdır. Buna ek olarak, bu kadar kaçak ve suçlunun dışarıda elini kolunu sallaya sallaya gezdiği bir memlekette kapalı yani sokağa çıkma yasaklı nüfus sayımı bir seçenek değil zorunluluktur. Her gün güvende olmak için, devletimizin doğru planlamalar yapabilmesi için ve hatta ve hatta sağlıklı ekonomik verilere sahip olabilmek için bir gün evde kalmaya razıyız diyor, bu vesileyle kapalı nüfus sayımı önerimizi buradan da dikkatlerinize arz ediyorum.

Buna ek olarak, bütçenin önemli başlıklarından olan, aynı zamanda benim seçim bölgem olan Çukurova'nın, Adana'nın ve tabii ki Türkiye'deki tüm çiftçilerin de gündemi olan, tarımla ilgili de en son 2001 yılında yapılan tarım sayımının da acilen tekrar yapılmasının gerekliliğine dikkat çekmek istiyorum. Pandemi ve bölgemizde yaşanan savaşlar yakın zamanda bize gıda güvenliğinin önemini bir kez daha göstermiştir. Tarımda gelişmenin ve gelir sağlamanın ilk basamağının da planlı tarım yapmak olduğunu çiftçilerimizin yaşadığı yıllardaki sıkıntılar bir kez daha gözler önüne sermiştir. Planlı tarımın olmazsa olmazı da tarım sayımıdır.

2025 yılı bütçesini ele alırken geçmiş yılın gerçekleştirmelerine de ve mevcut ekonomik göstergelere de bakmanın önem taşıdığını düşünüyorum. 2024 yılı bütçesi, dar ve sabit gelirli vatandaşların, esnafın ve sanayicinin karşılaştığı zorlukların bir özeti niteliğindedir. Gelirlerin yetersizliği, enflasyonun yarattığı yaşam maliyeti ve kamusal hizmetlerdeki yetersizlikler gibi temel sorunlar 2024'te kendini derinden hissettirdi. Üzülerek görüyorum ki 2025 bütçesi de maalesef, bu sorunları çözmekten hayli uzak. 2024 yılındaki bütçeyi değerlendirmek gerekirse, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından aylık olarak yayımlanan bütçe gerçekleştirme raporları on ayın sonunda bize Hükümetin geçen seneden başlayan, dar gelirlinin, sabit gelirlinin, mavi yakalının, beyaz yakalının enflasyon, satın alma gücü karşısında ezilmesine göz yumma politikasında bir değişiklik olmadığını gösteriyor. Açlık sınırının yaklaşık 19 bin TL, yoksulluk sınırının da 65 bin TL olduğu ülkemizde asgari ücret hâlâ 17 bin TL dolayısıyla dar gelirli ezildi. Döviz kurları üzerindeki baskı sebebiyle enflasyon ve maliyet artışlarına rağmen üretim ve ihracat yapmaya çabalayan ihracatçı ezildi çünkü döviz kurları onların beklediği düzeyde değil sermayenin talep ettiği seviyede tutuldu. Aldıkları maaş miktarı ne olursa olsun sabit gelire sahip olanların yani mavi ve beyaz yakalıların gelirleri 2024'te ihtiyaçlarını karşılamaya yetmez hâle geldi. Dolayısıyla bu kesim de ezildi çünkü gerçekleşen enflasyon ve açıklanan enflasyon arasında küçümsenmeyecek bir fark var ve ücret zamları açıklanan enflasyona göre yapılıyor ki bu da sabit gelirliyi zor duruma sokuyor.

Genel tabloya şöyle bir bakacak olursak, yıllık olarak ana harcama kalemleri olan kira, eğitim, sağlık ve gıda fiyatlarının hepsi yüzde 50'nin üstünde artmış ancak bu artışlar yaşanırken vatandaşların alacağı zam yaklaşık yüzde 18 oranı üzerinden hesaplanacak, bu çok büyük bir adaletsizliktir. Hele hele tarım cenneti olması gereken ülkemizde maalesef ki gıda enflasyonu rekorlar kırmaktadır. OECD ülkeleri arasında en yüksek gıda enflasyonuna sahip ülke Türkiye, yine Avrupa'da aynı kategoride 1'inci, dünyada da 5'inci sıradayız. Gıda harcamaları da yapılan harcamaların başında yer aldığına göre vatandaşlarımızın ne kadar sıkıntı içinde olduğu önemlidir.

Burada demin AK PARTİ'li vekil arkadaşım yanlış anlamadıysam İspanya'da kiralardan çok arttığını dile getirmişti. Kendisi ve burada olan tüm arkadaşlarının çok iyi bildiğini biliyorum ama bir daha vurgulamak istiyorum. Kira artışlarına bakarken önemli olan toplam gelirimizin içinde kiraya ayırdığımız yüzde ne kadar, o çok önemlidir.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Asgari ücret 1.800 euro, kira 2.800 euro.

AYYÜCE TÜRKER TAŞ (Adana) - Neyse, bölmeyi siz yaparsınız, ben şimdi bölmeyeceğim burada.

Bunun dünya genelinde yüzde 20-25 olması gerekir, toplam gelirin içindeki payının. Türkiye'de maalesef bu, ortalama yüzde 50 gibi yüksek bir rakam olarak karşımıza çıkmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı ve onun yüzde 32 artırılan bütçesi de dikkatimi çeken unsurlardan biridir. Tabii ki eğitim bir milletin, bir devletin olmazsa olmazlarından biridir ve tabii ki bütçeden güçlü pay almalıdır ama geldiğimiz noktada millî eğitim sistemimizin çöktüğü ve ivedilikle el atılması gerektiği ortadadır. 2024 yılında Türkiye'nin başkentinde bulunan okullar okulda personel çalıştıramıyor, hijyeni sağlayamıyor ve Millî Eğitim Bakanı yeterli ödeneği olmadığı için bunları gerçekleştiremediğini söylüyorsa artık burada yorum yapmaya gerek yoktur diye düşünüyorum.

Yine, "tasarruf tedbirleri" adı altında taşınmalı eğitim servisleri kaldırılıyor ve Millî Eğitim Bakanı kendi bütçesinden kendi deyimiyle STK'lere -ama bunların nereler olduğu gayet açık, herkes tarafından biliniyor- devasa miktarda kaynak aktarıyorsa bu da kabul edilemez bir gerçektir. Burada da konuşulacak ve savunulacak bir durum kalmamıştır ancak ve ancak iş yapmak için harekete geçmek gerekmektedir.

Hazır tasarruf konusuna girmişken bir şeye daha dikkat çekmek istiyorum ben de 2 çocuk annesi olarak. Çocuklarımız bu kalıcı yaz saati uygulaması yüzünden yıllardır okula karanlıkta gitmektedir, güvenlik problemleri oluşmaktadır, biyolojik ritimleri bozulmaktadır, psikolojik sorunlar giderek artmaktadır. "Bu neden yapılıyor?" diye Bakanlığa ve Sayın Bakanımıza sorduğumuzda da enerji tasarrufu olduğu cevabı verilmektedir. Enerji Bakanlığının bütçesine baktığımızda 45 milyar TL olarak karşımıza çıkıyor, bunun karşısında Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesi 130 milyar TL. Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesi 5 tane bakanlığın bütçesinden daha fazla neredeyse, hatta İçişleri ve Dışişleri Bakanlığı gibi önemli 2 Bakanlığın toplam bütçesinin ancak Diyanet İşleri Başkanlığının bütçesi kadar olduğu gözüküyor. "Enerji tasarrufu" deniliyor, Diyanetin bütçesi Enerjiden fazla. "Jeopolitik olarak zor bölgedeyiz." deniliyor, sürekli İsrail tehdidinden bahsediliyor, hatta ve hatta -geçen hafta- bu sebeple kredi kartı limitinden vergi almaya kalkışılıyor ama Diyanetin bütçesi Millî İstihbarat Teşkilatının bütçesinden fazla. Esnaf kepenk indiriyor, KOBİ kan ağlıyor diyoruz, Diyanetin bütçesi Ticaret Bakanlığı bütçesinden fazla. Biz ülkede kadınlarımızı, çocuklarımızı, yaşlılarımızı, hayvanları koruyamıyoruz diyoruz, Cumhurbaşkanlığı koruma giderleri rekor kırıyor. Burada gerçekten izaha muhtaç bir durum var diye düşünüyorum. Vatandaşlar güvenlik, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde bu kadar sıkıntı yaşarken böylesi bir dağılımın kabul edilebilir olmadığını söylemek istiyorum.

Yine, bütçesi yüzde 39 artan Sağlık Bakanlığının durumu da maalesef içler acısı. Son günlerin gündemi olan yenidoğan bebek çetesi bile bu Bakanlığın iflas ettiğini söylemek için geçerli ve yeterlidir ama maalesef, bizim yöneticilerimiz hiçbir zaman sorumluluk almadıkları için herkes hâlâ görevinin başındadır. Daha depremden sonra hasar gören hastanelerin onarımı bile bitirilemedi. Kendi seçim bölgemden yine örnek vermek istiyorum: Çukurova Üniversitesi Balcalı Hastanesi hâlâ çok kötü şartlarda hizmet vermeye çalışıyor; ameliyattan çıkan hastalar acilde bekletiliyor, hekimlerimizin icap ve nöbet ödemeleri gecikmiş, teşvik ödemeleri iki aydır yapılmamış. Görünen o ki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, geçen sene bu zamanlar iktidar partisinin bir reform hareketi gibi sunduğu, savunduğu 2024 bütçesinden mutlu olmamış ve maalesef, beklenen o ki 2025 bütçesinden de pek mutlu olunamayacaktır.

Çok üzülerek ifade ediyorum ki 2025 bütçesi esnafa "Kepenk indir.", KOBİ'ye "Şirketini kapat.", ihracatçıya "İşi yavaşlat." ve vatandaşa ise "Şükret." demekten öteye gitmiyor. Dar gelirliyi sabit tutan, sabit gelirliyi enflasyonun pençesinde bırakan bir bütçeyle karşı karşıyayız.

Bütçenin ana kalemi olan vergilerle ilgili de birkaç cümle etmek istiyorum. Vergide adalet, maalesef, bu bütçede yine sağlanamayacak gibi görünmekte. Sayın Şimşek "Çok kazandıktan çok, az kazandıktan az vergi alacağız." demişti ama durumun böyle olmadığı gayet açık; vergi gelirlerinde hâlen en büyük kalem dolaylı vergiler, ÖTV ve KDV olarak karşımıza çıkıyor. Zengin ile fakirin eşit oranda ödediği bu vergiler toplam gelirin yüzde 52'sini oluşturuyor. "Vergide adalet" söyleminin arkasında beyana dayalı vergilendirme sisteminin güçlendiği, dolaylı vergilerin payının azaldığı bir bütçe bekliyorduk ancak bu beklentilerimiz gerçekleşmedi. Hiçbir insan, hiçbir vatandaş cebinden para çıktığını hissetmezse o paranın peşine de düşmüyor, bu da hükûmete, yöneticilere, verginin vatandaş tarafından hesabının sorulmaması elastikiyetini sağlıyor. Herhâlde, o yüzden de AK PARTİ Hükûmeti bu stratejide kararlı şekilde yoluna devam ediyor. Aynı zamanda, kurumsal vergi toplamada da başarısız olduğu gayet açık. Hükûmet 2024 yılında vergi tahsilatını yüzde 85 oranına çıkaracağını belirtmişti ancak 2024'ün ilk dokuz ayında bu oran yüzde 69'da kaldı yani vatandaşlar artık vergilerini ödeyemiyor ya da özellikle yaşadığımız deprem felaketi sonrasında vergilerin milletin, memleketin hayrına işlere harcağına olan inançlarını kaybettikleri için vergi ödemekten imtina ediyorlar. "Vergide adalet" deyince insan, vergilendirilemeyen kesimlerin vergilendirilmesini; kentsel rantların, sermaye kazançlarının, kripto varlıkların vergilendirilmesini; sermayenin haksız elde ettiği kazancın vergilendirilmesini; değer artış kazancı istisnasının kaldırılmasını görmek istiyor. Biz bunu beklerken fatura yine dar gelirliye, sabit gelirliye çıkarılmış olarak karşımıza çıkıyor. Enflasyon yükseldiğinde de faturayı halk ödüyor, enflasyonu düşürmek için de acı reçete sunulduğunda faturayı yine halk ödüyor. Emek-sermaye denkleminde denge emek aleyhine korkunç ölçüde bozulmuş durumda.

Depremi yaşıyan illerden birinin, Adana'nın Milletvekili olarak deprem harcamaları konusuna da biraz değinmek istiyorum. Cumhurbaşkanı Yardımcımız Sayın Cevdet Yılmaz, deprem harcamalarının tutarlarını açıkladı ve deprem bölgesinin iyileştirilmesi ve afetlere karşı dirençliliğini artırılması için 584 milyar lira tutarında ödenek öngörüldüğünü söyledi ve en önemlisi "Gelecek seneden itibaren deprem harcamalarının bütçedeki payı düşecek." dedi. Bu açıklamaya şaşırdım Sayın Yılmaz çünkü şu anda, mesela, Hatay'da teslim edilen ev oranı yüzde 4,5 gibi gözüküyor. Adana'da vatandaşlarımız hâlâ çok büyük mağduriyetler yaşıyor, bu bölgelerde eğitim ve sağlık hizmetleri ağır aksak yürütülüyor, güvenlik konusunda ciddi problemler var. Ayrıca, Türkiye genelinde de depreme dirençli hâle getirilmesi için ihtiyaç duyulan yatırımlar ortadayken bu bütçenin azaltılmaması gerektiğine inanıyorum ve düşünüyorum ben. Bütçe oluşturulurken ve bütçe üzerinden tartışmalar yaparken deprem bölgesinin gerçeklerini asla göz ardı edemeyiz, afaki ve hayalî söylemlerle hareket edemeyiz. Bunun yerine, somut verilere dayalı ve ihtiyatlı bir yaklaşım sergilemek hepimizin sorumluluğudur. Her birimizin, deprem bölgesine ve bölge halkına olan borcumuzu dikkate alarak özellikle deprem bölgesini ilgilendiren kalemlerde daha duyarlı ve özenli davranmamız gerektiğini düşünüyorum.

Sonuç olarak 2025 bütçesi vatandaşlarımızın gerçek ihtiyaçlarını gözeten, sosyal adaleti sağlayan bir yapıya kavuşturulmalıdır. Üretime dayalı bir ekonomik modelin benimsenmesi, yoksulluk ve işsizlik oranlarının düşürülmesi ve gelir dağılımında adaletin sağlanması gerekmektedir. Eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi temel hizmetler için ayrılan bütçe kaynaklarının artırılması toplumun huzur ve refahı açısından kritik öneme sahiptir. Unutulmamalıdır ki bir ülkenin geleceği, o ülkedeki bireylerin eğitilmiş, sağlıklı ve güvenli bir ortamda yaşamasıyla şekillenir.

Çok teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum.

Şimdi de Milliyetçi Hareket Partisi Grubundan Sayın İsmail Faruk Aksu...

Sayın Aksu, buyurun lütfen.

İSMAİL FARUK AKSU (İstanbul) - Teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız, Komisyonumuzun saygıdeğer üyeleri, değerli bürokratlar ve basın mensupları; sizleri saygıyla selamlıyorum.

2025 yılı merkezî yönetim bütçesinin, milletimizin huzur ve refahının artırılmasına, kamu hizmetlerinin etkinliğine vesile olmasını temenni ediyor, başta Sayın Cumhurbaşkanımız olmak üzere, hazırlanmasında emeği geçenlere, Strateji ve Bütçe Başkanlığına, Hazine ve Maliye Bakanlığına, kapsamlı sunumları için Cumhurbaşkanı Yardımcımız Sayın Cevdet Yılmaz'a teşekkür ediyorum.

Konuşmamın başında, dün idrak ettiğimiz cumhuriyetimizin 101'inci yılını ve Cumhuriyet Bayramı'nı kutluyor, cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere, Millî Mücadele'nin tüm neferlerini, aziz şehitlerimizi, muhterem ecdadımızı rahmet ve saygıyla anıyorum. Şehit kanlarıyla ve hakkını ödeyemeyeceğimiz fedakârlıklarla vücut bulmuş Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır. Yaşasın Türk milleti, yaşasın Türkiye Cumhuriyeti!

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; bütçe değerlendirmeye geçmeden evvel, Sayın Temurci'ye de cevap olsun diye değil ama kayıtlara geçmesi açısından bir hususu, zaman zaman burada gündeme getirilen bir hususu dikkatlerinize sunmak istiyorum: Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle beraber, 2017 yılında yapılan Anayasa değişikliğinde bütçe sisteminin değiştirildiği ve Meclisin bütçe hakkının elinden alındığı gibi bazı ifadeler zaman zaman kullanılıyor, bugün de kısmen buna değinildi. Oysa, gerçekte, daha evvel yürütme bütçeyi Türkiye Büyük Millet Meclisine sunuyorken bugün de yürütme yine bunu sunuyor. Yapılan iki temel değişiklik var. Bunlardan bir tanesi, bütçe Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilmezse bir geçici bütçe yapılması öngörülüyor. Bu, esasen Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda var olan bir husustu, Anayasa'ya da dercedildi. Eğer geçici bütçe de yapılamazsa, o takdirde, bir önceki yıl bütçesinin yeniden değerlendirme oranında artırılarak ülkenin bütçesiz kalmaması öngörüldü. Burada bir yetki devri asla söz konusu değil. Neden? Çünkü bir önceki yıl bütçesi de yine Türkiye Büyük Millet Meclisinin, bizlerin iradesiyle kabul edilmiş bir bütçe olduğu için o bütçenin yeniden değerlendirme oranında değerlendirilmesi suretiyle, ülke bütçesiz kalmaması diye, daha başka ülkelerde, başkanlık sistemiyle yönetilen ülkelerde var olan sistemlerin rasyonelleştirilmiş olarak Türkiye'de uygulanmasından ibarettir.

İkinci konu ise aslında bizim Komisyonumuzu ilgilendiren konudur. Anayasa'da, biliyorsunuz, parlamenter sistem döneminde Plan ve Bütçe Komisyonu bir iktidar komisyonuydu, 40 üyeli Plan ve Bütçe Komisyonunun 25 üyesinin iktidardan olma zorunluluğu vardı Anayasa'ya göre. Yapılan değişiklikle buranın daha demokratik bir hâle getirilmesi sağlandı, siyasi partilerin Meclisteki temsil oranlarına göre, o nispetle burada yer almaları sağlandı. Dolayısıyla Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle beraber, bütçe sisteminde Meclisin bütçe hakkının elinden alınması yönünde negatif bir düzenleme yapıldığı yönündeki ifadelerin doğru olmadığını kayıtlara geçmesi açısından ifade etmek isterim.

Teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; bugün başladığımız müzakerelerle Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhurbaşkanlığı bütçelerinin yanı sıra 17 bakanlığın, toplamda ise 227 kamu kurumunun bütçesi, 226 kamu kurumunun kesin hesabı ile 229 Sayıştay raporu üzerine görüşmeler yapılacaktır. Anayasa'nın 161'inci maddesinde düzenlenen bütçe ve kesin hesap kanunları Türkiye Büyük Millet Meclisinin temel yasama faaliyetlerindedir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin önümüzdeki bir yıllık sürede kamuya kaynak aktarma ve bu kaynakları dağıtma yetkisini verdiği bütçe, uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların da önemli bir aracıdır. İstikrar, icraat ve kalkınma bütçesi olarak takdim edilen 2025 yılı bütçesi, kazanımları sürdürülebilir hâle getiren, ekonomik kalkınma ve sosyal refahı öncelleyen bir bütçe olarak tanımlanmakta, orta vadeli program ve On İkinci Kalkınma Planı hedefleriyle uyumlu şekilde hazırlandığı görülmektedir.

Bütçe giderleri bir önceki yıl bütçe kanununa göre yüzde 32,8 artışla 14,7 trilyon Türk lirasına çıkarılmakta, bütçe giderlerinin gayrisafi yurt içi hasılaya oranının yüzde 23,9 olması öngörülmektedir. Bütçe gelirlerinin yüzde 51,7 artışla 12,8 trilyon liraya yükseltilmesi

hedeflenmekte, bütçe açığının yüzde 27,2 azalışla 1,9 trilyon liraya gerileyeceği tahmin edilmiş, bütçe açığının gayrisafi yurt içi hasılaya oranının yüzde 3,1 olması, deprem harcamaları hariç tutulduğunda ise bu oranın yüzde 2,2 düzeyinde gerçekleşmesi öngörülmüştür. Bütçe gelir gider tahminleri yapılırken 2025 yılında gayrisafi yurt içi hasılanın yüzde 4 büyüyeceği, işsizlik oranının yüzde 9,6; enflasyon oranının yüzde 17,5; ihracatın 279,6 milyar dolar, ithalatın 369 milyar dolar olacağı tahmin edilmiştir. Bütçe teklifinde 2024 yılı merkezî yönetim bütçe gerçekleştirmelerine ilişkin yıl sonu beklentilerine de yer verilmiş, buna göre 2024 yılı bütçe açığının millî gelire oranının yüzde 4,9 olacağı tahmin edilmiştir.

Değerli milletvekilleri, bütçe kaynaklarının ne yönde ve hangi amaçlara yönelik olarak kullanıldığı bütçelerin hedeflerini göstermesi bakımından önemlidir. Yıllar itibarıyla bütçeden ayrılan paylara bakıldığında eğitim ve sağlık başta olmak üzere sosyal güvenlik, sosyal yardımlar, ekonomik destek ve teşviklerin oranının istikrarlı bir artış içinde olduğu görülmektedir. En temel kamu hizmetlerinden biri olan eğitimin, ülkemizin her yerinde milletimizin her ferdi bakımından yaygın ve erişilebilir olması, kalitesinin artırılması doğrultusunda eğitime, eğitim yatırımlarına ve eğitim çalışanlarına verilen önemin de göstergesi olarak yaklaşık 2,2 trilyon Türk Lirası ve yüzde 14,8 oranıyla bütçede en çok pay eğitime ayrılmıştır. Eğitimle beraber ikinci en çok pay 1,1 trilyon lirayla sağlığa ayrılmıştır. Bu şekilde sağlık hizmetlerinin tam donanımlı hastanelerle ülkemizin her yerinde vatandaşımıza ulaşması ve sağlık altyapısının desteklenmesinin amaçlandığı belirtilmiştir.

Türkiye, şehit yakını ve gazisine, muhtaç ve yoksuluna, engelli ve emeklisine sahip çıkmakta, sosyal destek ve sosyal koruma amacıyla attığı önemli adımlarla her daim onların yanında olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda 2024 yılında 504,1 milyar lira olarak gerçekleşmesi beklenen sosyal yardım harcamalarına ayrılan kaynak 2025 yılında 650,9 milyara yükseltilmiştir. Bu tutar, 2025 yılı bütçesinin yüzde 4,4'üne tekabül etmektedir. Ayrıca 2025 yılı bütçesinde vatandaşlarımızın elektrik ve doğal gazı daha ucuza kullanabilmeleri için 472 milyar lira kaynak ayrılmış, asgari ücretin vergi dışı bırakılması kapsamında da 810,4 milyar lira vergi istisnası öngörülmüştür. İnanıyoruz ki bu kaynaklarla sosyal devlet ilkesinin bir gereği olarak ülkemizin sahip olduğu refahı toplumun tüm katmanlarına yayma anlayışıyla hareket edilerek muhtaçların, dezavantajlı grupların ve yaşlıların onurlu bir yaşam sürmesi temin edilecektir.

Bize göre geleceğin stratejik sektörlerinden biri de tarımdır. 2025 yılı bütçesinden tarıma ayrılan kaynak 384 milyar liradan 705,6 milyar liraya çıkarılmıştır. 2024 bütçesinde 91,6 milyar lira olan tarımsal destek programları için ayrılan kaynak önceki yıla göre yüzde 47 artırılarak 135 milyar liraya, tarım sektörü yatırım ödenekleri önceki yıla göre yüzde 64 artışla 166 milyar liraya çıkarılmıştır. Tarımsal kredi sübvansiyonu, müdahale alımları, tarımsal KİT ve ihracat destekleri için 204,6 milyar lira kaynak ayrılmıştır.

2025 yılı bütçesinde 242,2 milyar lirası afet konutlarının yapımı ve altyapı giderlerinde kullanılmak üzere sermaye transferleri için 337,9 milyar lira, yatırımları hızlandırma ödeneği için 128,9 milyar lira olmak üzere toplam 1 trilyon 569,2 milyar lira yatırım harcama ödeneği öngörülmüştür. Ayrıca, reel kesim destekleri için de bütçede önemli pay ayrılarak 561 milyar lira ödenek öngörülmüştür.

Savunma ve güvenlik sektöründe Savunma Sanayii Destekleme Fonu için ayrılan kaynak da dâhil edildiğinde bütçenin yüzde 10,9'una tekabül eden 1 trilyon 608 milyar lira ödenek ayrılmıştır. Ayrılan bu kaynakların da katkısıyla dışa bağımlılığımızı asgari seviyeye indirecek şekilde savunma sanayimiz güçlendirilecek, milletimizin huzur ve güvenliğini sağlama kararlılığı tavizsiz devam ettirilecektir.

Netice olarak, bütçe teklifinin temel kamu hizmetlerinin etkin sunumunu hedefleyen, vatandaşlarımızın ihtiyaçlarına odaklanan, toplumun tüm kesimlerine sahip çıkan programlar, destekler ve ödenekler içerdiği ve üst belgelere uygun şekilde hedeflerin belirlendiği görülmektedir.

Sayın Başkan, Komisyonumuzun değerli üyeleri; bölgemizde tarihî gelişmelerin yaşandığı bir dönemde etrafımızdaki ateş çemberine rağmen Türkiye bir huzur adası olarak öne çıkmaya, ekonomik olarak güçlenmeye, millî birlik ve beraberliğini geliştirmeye, dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olma hedefine ulaşmak için gayret göstermeye devam etmektedir. Türkiye ekonomisi küresel ölçekteki enflasyonla mücadele politikalarının neden olduğu zayıf dış talep koşulları ve yaşanan deprem felaketinin yol açtığı olumsuzluklara rağmen güçlü görünümünü sürdürmektedir. Makroekonomik veriler büyüyen ve güçlenen bir ekonomiyi işaret etmekte ve uygulanmakta olan ekonomik programının sonucu olarak ekonomimiz önemli gelişmeler göstermektedir.

On dört yıl boyunca kesintisiz büyüme sürecini devam ettirerek 2023 yılında yüzde 5,1 oranında büyüyen Türkiye ekonomisi, 2024 yılının ikinci çeyreğinde de yüzde 2,5 büyümüş ve on altı çeyrek üst üste kesintisiz büyümeyi başarmıştır. Böylece 2024 yılı ilk yarısı büyüme oranı da yüzde 3,8 olmuş, Türkiye millî geliri 1,1 trilyon doları aşan büyük ekonomiler arasına girmiştir. İstihdamda sağlanan artış büyümenin sürdürülebilir bir patikada devam ettiğini göstermektedir. Yılın ilk sekiz ayında yaklaşık 650 binin üzerinde istihdam artışı olmuş, işsizlik oranı ağustosta yüzde 8,5'e gerilemiştir. Son bir yıllık istihdam artışı 1 milyon 155 bin kişiye ulaşmıştır. Tabii, burada atıl iş gücüyle ilgili tartışmalar oldu biraz önce. Bu tartışmalar kuşkusuz doğrudur ama bence üzerinde durulması gereken dikkat çekici başka bir nokta da şu anda birçok sektörde istenilen elemanın bulunamıyor olmasıdır; bunu hem imalat sanayisinde hem de başka sektörlerde yakından izliyoruz, görüyoruz. Bence buna ilişkin etkili bir tedbirin de süratle devreye konulması gerekir diye değerlendiriyorum.

Haziran ayında başlayan dezenflasyon süreciyle birlikte enflasyon dört ayda 26 puandan fazla azalmış, eylül ayı itibarıyla yüzde 50'nin altına gerileyerek yüzde 44,3 olmuştur. Dış ticaret dengesinde ve cari açığa sağlanan başarı program hedeflerinin gerçekleşmekte olduğunu gösteren bir başka sevindirici gelişme olmuştur. İhracatımız 261 milyar doları aşarak tarihî zirveye çıkmıştır. Ağustos ayında yıllık cari açık 11,3 milyar dolarla 2023 Mayıs ayına göre 44,4 milyar dolar gerilemiştir. Türk lirasına olan güven önemli düzeyde artmış ve Türk lirası mevduatının toplam mevduat içindeki payı ciddi bir yükseliş kaydetmiştir. TL mevduatlarının toplam mevduat içindeki payı eylül ayı itibarıyla yüzde 54,1'e yükselmiş, bu artış vatandaşlarımızın tasarruflarını yerli para biriminde değerlendirme eğilimlerinin güçlendiğini göstermiştir. Öte yandan, son dönemde kur korumalı mevduattan çıkışlar hızlanmış, 2023 yılında yaklaşık 144 milyar doları gören KKM bakiyesi 2024 yılı Eylül başı itibarıyla 98 milyar dolar azalarak 47 milyar dolara kadar inmiştir. Türkiye'nin risk primi düşerken portföy girişi artmış, Merkez Bankası rezervleri 18 Ekim haftasında 159 milyar doları aşarak, tarihî yüksek seviyelere çıkarak finansal istikrarımızın güçlenmekte olduğunu göstermiştir.

Enflasyonla mücadelede gösterilen kararlılıkla birlikte gelir dağılımı adaletinin iyileştirilmesi için etkin maliye politikaları ve sosyal politikalar da uygulanmaktadır. Gelir dağılımı adaletini sağlamak, toplumsal refahı artırmak kuşkusuz ekonomi politikalarının esas hedefidir. Bu amaçla adil bir vergi sistemi oluşturulması, kayıt dışılığın önlenmesi, kamu tasarruflarının artırılarak israf ve usulsüzlüklerin önüne geçilmesi gibi tedbirler de devreye konulmuştur. Alınan tedbirlerin kararlılıkla devam ettirilmesi, ekonominin büyütülmesi ve refahın artırılması politikalarıyla birlikte gelir dağılımı adaletinin sağlanmasına da katkı sağlayacaktır diye değerlendiriyoruz. Geldiğimiz noktada, sorunun geride kaldığı, makroekonomik verilerdeki iyileşme sürecinin program hedefleriyle uyumlu şekilde devam edeceği, enflasyondaki düşüş trendinin vatandaşlarımızın refahına da yansıtacağı bir sürece girilmiş olduğunu değerlendiriyoruz. Türkiye, üreten, istihdam yaratan, ihracatını artıran, cari açığını düşüren, en az borçlu ülkelerden biri olarak iç ve dış ekonomi çevrelerinin güvenini kazanmaya devam etmektedir. Kuşkusuz Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle tesis edilen yönetim istikrarı, Cumhurbaşkanlığıyla sağlanan siyasi istikrar, güçlenen demokrasi, öngörülebilirlik ekonomik istikrarın da teminatı olmaktadır.

Milliyetçi Hareket Partisi olarak üreten, istihdam yaratan, üretilen değerden herkesin adil pay almasını mümkün kılan ve gelir dağılımını adaletli hâle getiren, nimet ve külfetin bütün kesimlerce hakça paylaşılmasına dayanan bir ekonomik ve toplumsal düzenin tesis edilmesini öngörüyoruz. Bu doğrultuda, devletin kamu gelirlerini karşılamada temel gelir kaynağı olan vergileri herkesin mali gücüne göre ödemesini; az kazananlardan az, çok kazananlardan çok vergi alınmasını mümkün kılan adil bir vergi sisteminin inşasını gerekli görüyoruz. Bu amaçla atılan adımların, başlatılan reform çabalarının ve denetimlerin adaletli bir vergi sistemi tesis edilene kadar sürdürülmesini gerekli görüyoruz. Plan ve programlarda da ifade edildiği ve öncelikler arasında yer aldığı gibi, Türkiye ekonomisinin kırılganlıklarını ortadan kaldıracak yapısal reformların süratle gerçekleştirilmesini arzu ediyoruz. Türkiye için önemli bir şans olan istikrarla, millî birlikle kalkınma hedeflerine odaklanarak 2028 yılına kadar olan zamanı etkin ve verimli bir şekilde değerlendirmenin siyasetin milletimize sorumluluğu olduğunu değerlendiriyoruz. Vakit, makroekonomik ve finansal istikrarda elde edilen kazanımları yapısal reformlarla kalıcı hâle getirmek ve daha ileriye taşımak vaktidir. Zaman, küresel ve bölgesel gelişmeleri dikkate alarak, millî ülküler doğrultusunda istikrar içinde Türk ve Türkiye Yüzyılı'nı inşa etmek için kalkınma hedeflerine kararlılıkla yürüme, millî birliğimizi tahkim etme zamanıdır.

Değerli Komisyon üyeleri, 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Teklifi'ne ve Sayıştay raporlarına da kısaca değinmek istiyorum. 2023 yılında bütçe açığının gayrisafi yurt içi hasılaya oranı yüzde 5,2 olarak gerçekleşmiştir. 2023 yılında bütçe açığının yükselmesinde 960 milyar Türk liralık deprem harcamaları etkili olmuştur. Deprem harcamaları hariç tutulduğunda bütçe açığının gayrisafi yurt içi hasılaya oranı yüzde 1,6 olmaktadır. Ekonomik sınıflandırmaya göre, 2023 yılı bütçe ödeneklerinde yüzde 49,1 oranıyla cari transferler ve sermaye transferleri, yüzde 22,9 oranıyla personel giderleri ve sosyal güvenlik devlet primi giderleri ilk iki sırada yer almıştır. Sayıştay, 2023 yılında yürütülen düzenlilik ve performans denetimleri kapsamında kamu idarelerinde 2.266'sı mali rapor ve tabloları etkileyen, 6.216'sı mevzuata uygunluğa ilişkin, 273'ü kamu idarelerinin mali yönetim ve iç kontrol sistemine ilişkin hataları içeren toplam 8.755 bulgu tespit etmiştir; en fazla bulgu tespiti 2022 yılında da olduğu gibi 6.315 adetle mahallî idarelere ilişkin olmuştur.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

İSMAİL FARUK AKSU (İstanbul) - Bitiriyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Buyurun.

İSMAİL FARUK AKSU (İstanbul) - Sıklıkla yapılan hataların başında ise kamu idarelerinin tahsis ettikleri veya tahsisli kullandıkları taşınmazlara ilişkin muhasebe kayıtlarının yapılmaması ya da hatalı yapılmasının geldiği belirtilmiştir. Parlamentonun en önemli görevlerinden biri kuşkusuz kamu harcamalarının denetlenmesidir. Anayasal bir denetim kurumu olan ve denetim yetkisini Meclisimiz adına yerine getiren Sayıştayın, incelemelerinin ciddi bir şekilde yapılmış olduğunu, bunu kamu menfaatlerinin korunması ve idarenin denetim yoluyla geliştirilmesi fonksiyonu bakımından önemli gördüğümüzü ve yine 2023 yılında merkezî yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin tamamının faaliyet raporunu yayınlamış ve raporların kamuoyuyla paylaşılmış olmasının memnuniyet verici olduğunu ifade etmek istiyorum. Bununla birlikte, mevcut bulguların bir kısmının da Sayıştayla kurumların iletişimini güçlendirerek karşılıklı görüşme ve planlı eğitim faaliyetlerini etkinleştirerek azaltılabileceğini düşünüyoruz. Büyük çoğunluğu mahallî idarelerde olan bulgular kapsamında, dolaylı da olsa kamu zararına yol açabilecek hususların olup olmadığını, bunlara yönelik ne gibi tedbirlerin alındığını, yaptırım uygulanıp uygulanmadığını da merak ediyoruz. Ayrıca, daha önce de gündeme getirdiğimiz gibi, kesin hesapların denetimi için Türkiye Büyük Millet Meclisinde kesin hesapları inceleme komisyonu kurulmasının bir Anayasa değişikliğiyle beraber gerekli olduğunu da tekrar ifade etmek istiyorum.

Bu düşüncelerle 2023 yılı merkezî yönetim bütçesinin ülkemize, milletimize ve kurumlarımıza hayırlı olmasını diliyorum, sizleri saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum Sayın Aksu.

Sayın Ocaklı, buyurun.

TAHSİN OCAKLI (Rize) - Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, Komisyon Başkanımız ve milletvekillerimizi saygıyla selamlıyorum.

Aslında birkaç dakika daha geç konuşsaydım çok iyi olacakmış yani şimdi muhtemelen iştahınız kaçabilir Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, onun için dedim bunu.

Evet, şimdi sürem on dakika değil mi Başkanım?

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Yirmi dakika ama hepsini kullanmak zorunda değilsiniz.

TAHSİN OCAKLI (Rize) - Ben söyleyebileceklerimi söyleyince bırakacağım zaten.

Önce 29 Ekimi kutlayalım. Dün gerçekten Türkiye'nin her yerinde, yakışır bir biçimde Cumhuriyet Bayramı kutlaması yapıldı. Vatandaşlarımızı da katılanları da herkesi de gerçekten tebrik etmek lazım. Cumhuriyet çok uzun yıllar olsun, bizimle olsun. 29 Ekimi bize armağan edenler, korkusuzlar, kahramanlar bu ülkeyi kurarken korkusuz oldukları için gerçekten de bu ülkeyi kurdular ve ülkeyi kuranlar bizi İkinci Dünya Savaşı'na sokmayarak da aslında bu ülkenin önünü açmak açısından çok büyük bir adım attılar.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde miydi, dışarıda mıydı, tam olarak hatırlayamadım ama -onun çok bir önemi yok- Sayın Cumhurbaşkanını çıktığı, dedi ki: "İsrail bizi tehdit ediyor. Dolayısıyla, bu tehdide karşılık savunmamızı güçlendirecek bir bütçe oluşturmamız gerekiyor." "Savunma Sanayii Destekleme Fonu" adı altında yeni bir vergi dilimi oluşturarak Türkiye'de vatandaşların üstüne ayrıca bir yük getirmeye çalıştınız.

Biliyorsunuz, Plan ve Bütçe Komisyonu, Genel Kurula gitmeden önce kanun tekliflerinin uzlaşılması üzerine oluşturulmuş olan bir Komisyon. O görüşmeler yapılırken ne yazık ki daha biz fikrimizi dahi söyleyemeden yeterince incelenmediği gerekçesiyle, muhtemelen Sayın Cumhurbaşkanını tarafından gelen bir telefonla, Komisyonun, Parlamentonun görüşleri hiç önemli olmadan o teklif geri çekildi. Burada ben Mehmet Muş Başkanını da koruyorum, bu arada yani sadece kendimizi değil. Bizim de hiçbir fikrimiz olmadan, yeterince hazırlanmamış olduğu iddia edilerek iptal edilen bir teklif doğrusu, işte bugünkü sistemin bize dayattığı tek adam rejiminin yansıması ve karşılığı olarak önümüze geliyor.

Türkiye'nin yeni bir anayasa tartışması var. Bu anayasa tartışmasına ihtiyaç var ama Türkiye'nin demokratikleşmesine de ihtiyaç var. Ne yazık ki Meclis kürsüsünden Sayın Bahçeli'nin çağrısıyla başlayan Öcalan'ın bu kürsüden terörün durdurulmasına yönelik talebi Erdoğan tarafından da yeni bir açılım olarak ifade edilmiş ama işin demokratik kısmı hiç ele alınmadan -işin doğrusu- sadece seçimde yeniden görev alabilme adına düzenleme yapılan veya çalışma yapılan bir projeden ibarettir, yoksa Türkiye'nin demokratikleştirilmesi değildir mesele. Bunu nereden söyleyebilirim? Sayın Cumhurbaşkanını, değerli milletvekilleri; yeni bir anayasayı yapmak için önce var olan Anayasa'da bizim amir hükümlerimize uymamız gerekiyor. Daha Meclise iadesi yapılmamış olan, cezaevinde tutuklu bulunan bir milletvekilimiz varken yeni bir anayasanın teklif edilmesi doğrusu başka şeyleri düşündürüyor bize.

Şimdi, ne yazık ki bu merkezî yönetim bütçesinin halk nezdinde bir karşılığı yok yani bu bütçe halk için değil, bu bütçe sermaye için yapılmış bir bütçedir. Üzülerek söylüyorum, kamu-özel iş birliği projeleriyle köprüler, hastaneler ve otoyollar için, cari açığı meydana getiren firmalara olan borçları yerine getirebilmek için âdeta bu bütçe hazırlanmış durumda. 2025'te yaklaşık olarak 14,3 milyar TL bunun için ayrılmış, müteahhitlere ayrılmış. Bütçede dikkat çekici bir yer daha var: Bütçe aslında bir faiz bütçesi yani Türkiye'de çalışan bütün herkesin maaşlarının yarısı kadar bir faiz ödüyoruz. 15 milyonu sanıyorum, böyle bir rakam olması lazım. Türkiye'de bütün çalışanların maaşlarının yarısına falan tekabül ediyor ödediğimiz faiz miktarı, 1 trilyon 590 milyon olması gerekiyor. Dolayısıyla 15 milyon insana ödenen maaşın yarısı kadar bir bütçeyi, dolayısıyla faizi ödemiş oluyoruz.

Değerli milletvekilleri, mesela, Ulaştırma Bakanlığının bütçesinde bir kalem var, diyor ki: "Hane halkına ve işletmelere transfer." Ben de şimdi buradan Türkiye'deki hanelerde yaşayan vatandaşlarımıza soruyorum: Sizin hanelerinize herhangi bir transfer olmuş mu? Yok, tam tersine, muhtemelen ağır vergi yükleriyle daha fazla yükünüz ağırlaştı ama bu transfer meselesiyle ilgili de 14 milyar 385 milyon ayrılmış; yine, bunlar da müteahhitlerin cebine gidiyor. Hazine yardımıyla müteahhitler için 138 milyar liralık bir destek gerekecek.

Şimdi, Türkiye'nin sorunu yoksulluktur, işsizliktir; bu bütçede onlara dair ne yazık ki herhangi bir şey yok ama Türkiye için önemli bir tehlikeyi fırsat bulmuşken bir daha tekrar ediyorum: Özellikle vahşi madencilik meselesiyle ilgili Türkiye'de çok uluslu şirketlere ön açılarak âdeta Türkiye'nin bir sömürge Afrika ülkesi gibi ucuz iş gücüyle çalıştırılmaya yönelik hazırlığı yapılıyor. Şimdi, bakın, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, Rize'de yüzde 70, Artvin'de yüzde 71, Giresun'da yüzde 65, Samsun'da benzeri biçimde maden sahası olarak ilan edilmiş, ruhsat verilmiş yerler var. Bir ilin yüzde 70'ine nasıl olur da ruhsat verebilirsiniz? Bunların arasında elbette ki taş ocağı madenciliği rehabilitasyonu yapılmak kaydıyla kabul edilebilir bir şeydir ama "dördüncü grup madencilik faaliyeti" dediğimiz yani Avrupa Birliği ülkelerinin, siyanür yoluyla altının ayrıştırılmasını sağlayan düzenlemeyi yasak ettiği bir durumu Türkiye'de ticaretini yapan firmalara biz serbest bırakacağız; bu olacak bir şey değildir.

Yine, buradaki kayırmacılığın bir başka bedelini de Zonguldak ilimizde adrese teslim ihaleyle yapılan, 3,68 milyara bir firmaya ihale edilen ama 456 milyarlık bir rezervi olan bakır madeni işletmesini adrese teslim vermektir; bu şuna benziyor: Bir Cumhurbaşkanı Yardımcılığı makamı için bir şartname oluşturursunuz, işte, başı "C"yle başlayıp sonu "Y"yle bitecek ya da Bütçe Komisyonu Başkanlığı için başı "M"yle başlayıp sonu "Ş"yle bitecek, hatta yetmezse, olmazsa, şehri de "S"yle başlayacak dersiniz, adrese teslim kimlikler belli olur yardımcılıklar için. İhaleler, Türkiye'de âdeta böyle teslim ediliyor, ne yazık ki böyle teslim ediyorsunuz ve buradan dolayı doğan açıklar, bizim karşılayamadığımız, Kuzey Marmara Otoyolu'ndaki gibi, Türkiye'nin bütün araçlarını sürsek karşılayamayacağımız açıklar gibi açıkların olmasına karşılık bütçede doğan yükü ne yazık ki, birçok milletvekili arkadaşımın örnek verdiği gibi, belki de toplumun yüzde 80'i ödüyor; yüzde 20'si fırsat eşitliğinden yararlanarak zengin olduğu hâlde adaletsiz vergi sistemiyle aynı duruma getiriliyor.

Şimdi, burada yapılması gereken şey, bu bütçenin biraz daha kamu yararı alır hâle getirilmesini sağlamaya yönelik düzenleme yapmak lazım; mesela, bu bütçede neler yok diye baktığımızda, bizim gerçekten de bugünlerde hepimizin gündeminde olup kabul ettiği -aslında birçoğunuz bunu kabul ediyorsunuz muhtemelen- kadınlara, çocuklara yönelik şiddet ve taciz eylemlerinin büyüdüğü, bunların gazetelerde yer aldığı, iş cinayetlerinin arttığı, yüksek enflasyon ve hayat pahalılığının sürdüğü ve devam ettiği bir ortamda geçim sıkıntılarını gidermeye yönelik herhangi bir etki bu bütçede yok. Dolayısıyla, bizim kaygılarımızı ortadan kaldıracak bir şey gerekiyor, buna dair herhangi bir düzenleme yok. Ya, daha taklit ve taşış uygulamaları yapan firmaların gıda ürünleri üzerindeki terörü tam olarak durdurulamıyor. Bakın, bir iki ay önce bir çay fabrikasının çayla ilgili uygunsuz haberi yapıldığında haberi yapan "web" sitesine erişim engeli getirildi. Oysa bilgilendirmeden daha kutsal bir şey olabilir mi? Tabii ki vatandaş bunu bilecek ama böyle şeyler oluyor ne yazık ki.

Toplum sağlığında, sağlıkta çok önemli skandallar var, özellikle hastanelerimizde çok ciddi sorunlar var, ilaç fiyatları var. Pazartesi günü Meclise gelecek olan, yine, çocuk hastalıkları nedeniyle SGK'nin ilaçlarını karşılamadığı SMA hastası yurttaşlarımız var; onların sorunlarının çözümüne ilişkin herhangi bir durum yok. Gençlerin umutsuzluğuyla ilgili onları giderecek gençlere yönelik hiçbir şey yok. Burada vatandaşın vergi alınırken, yeniden değerlendirme oranlarını gözetip o yolla vergi alınırken vatandaşlara verilen maaşların ya da ücretlerin hedef enflasyon üzerinden verilmesi sizin adaletsizce bir yönetim yaptığının da en somut örneği olarak gösterilebilir.

Özetle, ben bu bütçenin yeniden revize edilmesini, bir alt komisyon kurularak toplum için daha yararlı bir hâle getirilmesini teklif ediyorum; önergeyle de bunları sunacağız. Bunun değiştirilebilme ümidinin olacağını pek de sanmıyorum ama biz bu bütçeyi değiştiremesek de Türkiye için bu iktidarı değiştirme umudumuzu tutuyoruz diyorum.

Bu konuyla ilgisi olmayabilir ama başka bir şey daha söyleyeyim: Bu sabah Esenyurt Belediye Başkanımız sabahın yedisinde sanki insan kaçakçısıymış gibi gözaltına alındı ve bir davet falan yapılmadan erkenden evinden alınarak gözaltına alındı. Gereğesini muhtemelen hepimiz duydunuz. On yıl önce İmralı tutanaklarında, barış görüşmelerinde konuşulan bir isim olarak iddia ediliyor yani bir üniversitede dekanlık yapmış öğretim üyesi bir profesör, şimdi, bir buçuk yıl görev yapmış, seçilmiş bir Belediye Başkanı ama İstanbul planının bir parçası olarak sabahın yedisinde hiçbir davetiye çıkarılmadan evinden gözaltına alınıyor. Yargı üzerindeki siyasi vesayetın veya iktidarın gücünün yansımasını da burada, bir başka örnekte görmüş olduk. Bunların düzelebilmeye ihtimalini iktidarınızda göremiyoruz, o yüzden en yakın zamanda yapacağımız erken seçimle sizi iktidardan göndermeyi kendimize görev biliyoruz.

Ben de sunumu için bürokratlarımıza, Sayın Cumhurbaşkanını Yardımcılarımıza, bana söz verdiği için Komisyon Başkanımıza teşekkür ediyorum, saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Ocaklı teşekkür ediyorum.

Şimdi de Antalya Milletvekili Sayın Cavit Arı.

Sayın Arı, buyurun.

CAVİT ARI (Antalya) - Sayın Başkanım, Sayın Cumhurbaşkanını Yardımcımız, değerli katılımcılar, milletvekili arkadaşlarım; ben de öncelikle hepimizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum.

Dün Cumhuriyetimizin 101'inci yılını bütün yurttta coşkuyla kutladık. Bir kez daha başta Ulu Önder'imiz Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere tüm dava arkadaşlarını saygı ve minnetle anıyoruz.

2025 yılı bütçe görüşmelerini yapmaktayız. 2025 yılı bütçesinde gelir bütçesi olarak 12 trilyon 800 milyar öngörölmüş, gider bütçesi olarak 14 trilyon 731 milyar öngörölmüş, daha işin başlangıcında 1 trilyon 930 milyar 689 bin bütçe açığıyla başlamaktaız. Her ne kadar "Efendim, bütçe rakamları arttı, bütçe açığı da buna bağılı olarak arttı." denilse de bu bütçe açığı -şöyle ifade edeyim- 2022 yılında 142,7 milyardan 2024 yılında 2 trilyon 652 milyara kadar yükselebilmüş yani 10 katından daha fazla bir rakama, hatta 18 katına kadar yükselmiş. Demek ki burada, aslında, ekonomik anlamda bir sorun olduğı çok açık.

Ben, öncelikle 2024 yılı bütçesiyle ilgili kısa bir değerlendirme yapmak istiyorum: 2024 yılı bütçesinde yine gider bütçesi olarak 11 trilyon 89 milyar, bütçe geliri olarak 8 trilyon 437 milyar başlangıç yapıldı ve -ifade ettiğim gibi- bütçe açığı 2 trilyon 652 milyar. Bu bütçe sunumunda yine Sayın Cumhurbaşkanını Yardımcımız şöyle bir ifadede bulunmuştu: "2024 yılı bütçesi dirençli şehirler, dirençli ekonomi ve dirençli toplum bütçesidir." yine devamında "2024 yılı bütçesi işçisi, memuru, emeklisi, esnafı, çiftçisi, çocuğı, genci ve yaşlısıyla toplumun tüm kesimlerini ve ülkemizin tüm yörelerini gözetererek hazırlandı." şeklinde bir cümle. Şunu ifade edeyim: 2025 yılı bütçe sunum kitapçığında aynı cümle var, aynı cümleyi yine burada kullanmışımız. Bütçe iktidar tarafından devletin kaynaklarının yani hepimizden toplanan gelirlerin, vergilerin ne şekilde hazırlanacağını esasen bize ifade eder ve zaten iktidarların anlayışları da burada kendini gösterir. O toplanan paraların nereye harcanacağı o iktidarın düşüncesini göstermektedir. Her ne kadar burada "işçisi, memuru, emeklisi, esnafı, çiftçisi" denilmişse de toplumun bütün kesimleri, başta işçisi, memuru ve hele ki 2024 yılının Emekli Yılı ilan edildiğini bilen emekli, esnaf ve büyük sıkıntı yaşayan çiftçi, her gün tehdit altında olan çocuklar, gelecekle ilgili kaygısı olan gençler artık bu bütçeden yararlanamadığını, bu bütçenin kendilerine hiçbir fayda getirmediğini yaşayarak görüyor, biliyor. 2025 yılı bütçesinden bizim bu kesimlerle ilgili sorunlarına çare bulunması umudunu taşıdığımızı ifade etmek istiyorum. Ancak şöyle devam edersek: 2024 Yılı Bütçe Kanunu Teklifi'nde yatırımı, istihdamı ve üretimi ve ihracatı destekleyen, insan odaklı ve sosyal refahı artırıcı bir yaklaşımla bütçenin hazırlandığını 2024 yılında ifade etmişsiniz. Biraz önceki yaptığım tespit ve yine bu cümleyle yaptığım tespitteki tüm vaatlerinizi yerine getiremediğinizi düşündüğünüz için tahmin ederim ki bu seneki sunuma da aynı cümleleri yazmışınız. Geçen yıl bunları yapabilmüş olsaydınız eminim ki bu seneki bütçe sunumuna herhâlde bunları yazmazdınız. "Ortak akılla belirlediğimiz gerçekçi politikalarla hayat pahalılığının üstesinden geleceğiz." demişsiniz ama bugün hayat pahalılığının üstesinden gelmeyi bırakın, vatandaşımız bu hayat pahalılığının altında inim inim inlemekte ve bu da sizin hazırladığımız bütçe ve uyguladığımız bütçe yöntemiyle gerçekleşmiş durumda.

Evet, bütçe yaşayan vatandaşların, halkın ihtiyaçlarının karşılanması, sorunların çözülmesi için vardır ve yine, sizin ifadenizle, "Her bir vatandaşımızın geleceğı dair daima güvenle bakmasını temin edeceğiz." demişsiniz ama bu süslü laf sadece o kitapçıkta kalmış. Bakın, gelecekle ilgili vatandaşımızın kaygısı artarak devam etmekte. Artık emeklimiz gelecekte umudunu kesmiş, akşama bir ekmeğ alıp evine gidebilirse o günü kurtarmış sayılmakta. Çiftçimiz gelecek umudunu kesmiş; eğer tarlasında desteklerle, borçla yeniden ekim yapabilirse gününü kurtarmış durumda. 4 gençten 3'ü ilk fırsatta yurt dışına gitme düşüncesine girmiş durumda. Çok sayıda sayabileceğimiz bu tip gelişmelerin hepsi, işte sizin hazırladığımız bu bütçe anlayışından ve uyguladığımız bütçe yönteminden kaynaklanmakta çünkü uygulanan yöntemler zengini daha zengin, yandaşı daha zengin; esnafımıza, çiftçimize, işçimize, işsizimize gelince de "Kaynak yok." denilen bir bütçe uygulaması oldu.

Yine şunu ifade etmek istiyorum: 2025 yılı bütçesinde bütçeyi tanımlarken "istikrar, icraat ve kalkınma bütçesi" olan bir anlayışla bütçe hazırladığımızı ifade ettiniz. Yirmi üç yıldır bütçe hazırlayan ve iktidarda olan bir siyasi parti olarak bugün bu hedefleri gündeme getirmeniz, bence daha önce de bizim defalarca saydığımız, bu ülkede olmayan istikrarı sizin de sağlama hedefiyle ortaya koyduğunuzun -bir anlamda teşhidir. Evet, bu ülkede istikrar yoktur, bu ülkede istikrarlı bir iktidar yoktur.

Yine, bakın, kalkınma bütçesi diyoruz ama gelin görün ki sadece kamu-özel iş birliği yatırımlarının ötesine gidemediğiniz bir dönemdeyiz. "İhracatı geliştirdik." diyorsunuz, "Geliştireceğiz." diyorsunuz; ilk kez ithalata ilgili bir veriyi bu sene paylaşmışımız. Geçtiğimiz yıllarda hep eleştirdik. Geçen seneki ihracatla ilgili hedefiniz 254,2 milyar dolar seviyelerindeydi, işte 2023'te 255,6 milyar dolar

seviyesinde bir ihracatı gerçekleştirdiğinizi ifade ettiniz. İlk defa ithalatla ilgili bir rakam ortaya konuldu, 345 milyar dolar seviyelerinde ithalatımız var. Yani her şeye rağmen hâlâ ihracat kalemlerimiz ithalat giderlerinin altında kalmış durumda.

Bu ülkenin bütçesiyle ilgili değerlendirme yaparken aslında ülkenin içinde bulunduğu durumlarla ilgili değerlendirme yapmanın daha doğru olduğunu düşünüyorum. Gerçekten toplumda geleceğe dönük artık bir umudun kalmadığını, herkesin kaygı içerisinde olduğunu, yarının güvencesinin olmadığı bir dönemi sayenizde yaşadığımızı ifade etmek istiyorum. Biraz önce de söyledim, çiftçi ektiğinin karşılığını alıp alamayacağı konusunda, inanın, tereddüt içerisinde. Ekim alanları artık daralmış, çiftçi üretimden vazgeçmiş durumda. Her gün çiftçi sayımız giderek azalmakta. Esnafımız yarınla ilgili kaygılı. Bakın, dükkânını açan esnaf, satmasa da zararda, satsa da zararda; böyle bir dönemi yaşıyoruz. Gençlerimizin geleceğe dönük umutları tükenmiş vaziyette ve sorduğumuzda her 4 gençten 3'ü bu ülkede liyakatsizliğin olduğunu, ayrımcılığın olduğunu, mülakatlarda yaşanan ayrımcılıklar nedeniyle eğer siyasi torpil olmazsa işe giremeyeceğini bilmekte. Böyle bir ülke yarattınız. İşte o nedenle 4 gençten 3'ünün maalesef bu ülkeden gitmek için fırsat kolladığını ifade ettim. Biz esas bunları düzeltmeliyiz.

Bakın, evet, ekonomi önemli ama ekonomiyi düzelterek olduğumuz en önemli donelerden bir tanesi yargı. Yargının maalesef adil, tarafsız ve bağımsız olduğunu söylememiz mümkün değil. Geçtiğimiz dönemlerde burada sorduk ve bize yazılı cevapla yargıya olan güvenin -iki yıl önceydi- yüzde 38 seviyelerinde olduğu söylenmişti. Bir ülkede yargıya olan güven yüzde 38'ler seviyesine inmişse o ülkede yargı aslında kalmamış demektir; yargının tarafsızlığı, bağımsızlığı kalmamış demektir. Evet, bugün yargı, siyasi iktidarın artık bir anlamda özellikle de muhalefeti dizayn etme aracı hâline gelmiş durumdadır; bunu buradan açıkça söylüyorum. Siyasi aktörler üzerinde bir kılıç misali sallanan vaziyete gelmiştir yargı. Bir an evvel yargının tarafsızlığının ve bağımsızlığının sağlanması gerekmektedir. Eğer biz bunu sağlayamazsak siz ne kadar "Biz bütçe getirdik, bütçe yaptık, şuraya harcadık, buraya harcadık." deseniz de hepsi boşta kalır.

Bütçe kalemleri arasında Millî Eğitim Bakanlığı bütçesine, 1 trilyon 452 milyar TL ayrıldığını ve kaliteli eğitim, okulların fiziki koşullarının iyileştirilmesi, okul yapımı gibi gerekçeleri ifade ettiniz. Ben öncelikle şunu söyleyeyim: Bakın, Millî Eğitim bütçesine kaç para ayırırsanız ayırın, bugün eğitimi maalesef çöktürdünüz. Eğitimin artık kalitesiz hâle getirilmiş bir dönemini yaşıyoruz. Bugün gençlerimizin aldığı eğitimde maalesef büyük bir sıkıntı var. Gerek fiziki koşullarda gerekse eğitimin kalitesinde ciddi sorunlar var. Özellikle de iktidarın anlayışıyla gelişen bugünkü eğitim modeliyle gençlerin eğitiminde büyük sıkıntı olduğunu ifade etmek istiyorum. Bakın öğretmenlerle ilgili açıklanan mülakat sonuçları var, çıkıp sonuçların tam olarak ne olduğunu dahi söyleyemeyen bir iktidar var ve bununla ilgili de partimiz gerekli tepkisini gösterdi ve eylemlerini yapmakta.

Bunun yanı sıra, bakın, Millî Eğitimle ilgili sadece Antalya'dan birkaç örnek vereyim: Antalya'nın en büyük ilçelerinden Kepez ilçesinde Karşıyaka Mahallemiz var. Geçtiğimiz dönemde de, 2022'de de, 2023'te de bu salonda gündeme getirdim. 15.500 nüfuslu bir merkez ilçe ve bu mahallede okul yok, ilkokul yok. Bir önceki yıl söylediğimizde "2023 yılı yatırım programına aldık." şeklinde cevap geldi. Yıl 2024 bitmek üzere, ortada ne okul var, ne temel var. En az bine yakın ilkokul çocuğu başka mahallelere gitmekte. Yine, Kepez'in sadece bir bölgesinden bahsetmek istiyorum: "Göçerler Kütükcü Mahallesi" bölgesi diye anılan, 11 mahalleyi kapsayan, 130-150 bin nüfuslu 11 mahallede yeterli derecede ilkokul yok, ortaokul yok, lise yok. Göçerler Mahallesi'nde, efendim "Dayanıklı değil." diye yıkılıp "Hemen yapacağız." denilen okulun yıkımından bu tarafa dört yıl geçti, ortada daha temel yok. Yavuz Selim Mahallesi'nde 5 bin metrekaresine Millî Eğitim okul alanı diye ayrılmış sorunsuz bir parsel var, yıllardır mahallenin muhtarı ve vatandaş mücadele eder; ortada okul yok. Antalya'nın merkezinde "Bu ülkede ikili eğitimi bitirdik." diyen bu iktidar döneminde -buraya Millî Eğitim Bakanı da gelecek ona da söyleyeceğim- ben size söyleyeyim, Antalya'yı bilenler için söylüyorum, bilmeyenler için de Antalya'nın merkezi Kırcaali diye geçen bölgede, Portakal Çiçeği ile Perge caddesinin hemen kesiştiği yerde Melahat Faraçlar İlkokulu ve Ortaokulu var; ortaokulda 850, ilkokulda da 900 öğrenci var ve Antalya'nın merkezinde bu okulda ikili eğitim var Sayın Cumhurbaşkanımız Yardımcımız. Antalya'nın merkezinden bahsediyorum. Antalya'nın belki de en pahalı mahallelerinden biri burası, her gün ben önünden geçiyorum. Bu yıl, eğitim dönemi bitmeden Mayıs, Haziran aylarında gündeme taşıdık, ilgili Bakan Yardımcılarıyla görüştük "Bakın, böyle bir sıkıntı var. İlkokula giden çocuklar sabahın karanlığında okula gidiyor, ortaokul öğrencileri akşam karanlığında okuldan çıkıp evine gitmek zorunda. Öğretmenlerin performansıyla ilgili sıkıntı var, veliler zorda. Hemen 200 metre ileride Şehit Muhammet Oğuz Kılınc Anadolu İmam-Hatip Lisesi var ve bu okul belki de 2 bin öğrenci kapasiteli ama 250 öğrencisi var; gelin, bu okulun bir kısmına Melahat Faraçlar İlkokulunu ya da Ortaokulunu taşıyalım dedik. Önce olumlu giderken İmam-Hatipliler Derneği devreye girdi ve bunu durdurdu. Neymiş efendim? Orası imam-hatip olarak kalacak. Ya, okul sizin olsun kardeşim ama yenisi yapılıncaya kadar, iki yıl üç yıl, en azından o okulun da kapasitesi belli bir öğrenci sayısına ulaşıncaya kadar ne vardı da bu okula bu çocukları göndermedik yani adı imam-hatip diye mi oraya yeni öğrenci kayması engellendi?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Arı süreniz doldu.

CAVİT ARI (Antalya) - Tamamlıyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Buyurun, toparlayın lütfen.

CAVİT ARI (Antalya) - İşte, siz Millî Eğitimi böyle yönetiyorsunuz.

Onun dışında şunu ifade edeyim: Bakın, Antalya-Alanya karayoluyla ilgili, çevre yoluyla ilgili bir proje var yani böyle hikâyeye döndü artık "İhalesi yapıldı." denildi. Örneğin ben sordum, dedim ki: Ya, bu projenin garanti kapsamı nedir? Kaç yıllık bir garanti süresi vardır? Günlük kaç araç geçme garantisi vardır? Araç başına geçiş garanti ücreti ne kadar olacaktır? İhale ne zaman yapılacak; yapıldıysa ne zaman onaylanacak? Bu koşullar nedir? Verilen cevabı okuyorum: "Uygulama sözleşmelerinde yer alan hükümler çerçevesinde yürütülmektedir." Yani dalga geçer gibi bir cevap.

Bakın, seçim öncesinde esnaflarımıza krediler dağıtıldı -bunu da söyleyerek tamamlayayım- seçimin ertesi gün yani 31 Mart seçimi bitti, 411 belediyeyi Cumhuriyet Halk Partisi kazandı, 1 Nisan sabahı Halk Bankası tüm kooperatiflerin hesaplarındaki paraları geri çekti

yani esnafı cezalandırmış oldu. Haberiniz vardır ya da yoktur ama bununla ilgili bakın, esnafımızın beş yıllık vade tutarı üç yıla, bir-altı aylık ödeme planı bir-üç aya düşürüldü, faiz oranı yüzde 29'a çıkarıldı hemen seçimin ertesi günü. Bunun anlamı ne sormak istiyorum.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

CAVİT ARI (Antalya) - Başkanım, sağlık olduğu içi tamamlayayım.

Bakın, sağlıkla ilgili sıkıntılar had safhada. Günde en az iki üç telefonu biz ya hastaya yoğun bakımda yer bulmaya ya da randevu almaya... En az 2-3 hastayla ilgilenmek durumundayız.

Antalya'da bir Sağlık İl Müdürlüğü sorunu var. Bir yılda 3 kez, üç yılda 6 kez Sağlık İl Müdürü değişikliği yapıldı; yenisine "Hayırlı olsun, inşallah kalıcı olursunuz." dedik. Sağlık sorunlarının bu kadar arttığı bir şehirde Sağlık İl Müdürü dayanmıyor ve sorduğumuz soruya verilen cevabı da buradan paylaşmak istiyorum: "Bakanlık olarak yönetici atamalarında göz önünde bulundurduğumuz yegâne ölçüt liyakat ilkesidir. Bakanlığımızca yapılan atama ve görevlendirme işlemleri tamamen hukuk kurallarına göre gerçekleştirilmiş olup bahse konu soruda geçen iddialar doğru değil."miş.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Arı, buyurun.

CAVİT ARI (Antalya) - Ben mi atıyorum arkadaş, bu 6 Sağlık İl Müdürünü ben mi atadım veya biz mi atadık parti olarak? Kendiniz atıyorsunuz, efendim, kendi atadığımız Sağlık İl Müdürünü altı ay sonra, sekiz ay sonra geri alıyorsunuz. Eğer liyakat önemliyse liyakatsiz adamları niye atıyorsunuz, ben de bunu soruyorum size.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Arı, Sağlık Bakanı gelecek ya...

CAVİT ARI (Antalya) - İçlerinden bir tanesi de profesör.

Sonuç itibarıyla bu bütçe işte, genel toplam olarak baktığımızda tüm uygulamalarıyla vatandaşın sorunlarına çare olması gereken konulardır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

CAVİT ARI (Antalya) - Bütçenin gerek rakam itibarıyla yeterli olmadığını gerekse harcama kalemlerinin doğru yerlere aktarılmadığını, harcama yönteminin de doğru olmadığını, vatandaşların sorunlarının her alanda giderek arttığı bir dönemi yaşadığımızı ifade etmek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum.

Değerli milletvekilleri, bakanlıkları tek tek ele alacağız. Bu Sağlık İl Müdürü meselesini Sağlık Bakanımıza soralım, ben de merak ediyorum, mutlaka bir cevabları vardır.

CAVİT ARI (Antalya) - Sağlık Bakanı diyecek ki: Ben yeni Bakan oldum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Devlette devamlılık esastır.

CAVİT ARI (Antalya) - Soralım, ben 3 kere sordum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Bir de burada canlı canlı sorarız.

Teşekkür ediyoruz.

Değerli milletvekilleri, şimdi, Komisyon üyesi milletvekillerimizden söz talebi olanlar, Sayın Heval Bozdağ, Sayın Vehbi Bakırlioğlu, Sayın Mustafa Erdem ve Sayın İsmail Güneş şeklinde devam edeceğiz. Bu milletvekillerimizin söz talebi karşılandıktan sonra Komisyon üyesi olmayan milletvekillerimizle devam edeceğiz. İlk olarak grubu bulunmayan siyasi partilerden başlıyoruz, Emek Partisinden Sayın Sevda Karaca Demir, ilk önce ona vereceğiz söz. Sonrasında, Sayın Mahmut Tanal, Sayın Sevilay Çelenk, Sayın Rıdvan Uz, Sayın Ömer Fethi Gürer, Sayın Zülküf Uçar, Sayın Hüsmen Kırkpınar, Sayın Hasan Toktaş, Sayın Rüştü Tiryaki ve Sayın Yasin Öztürk şeklinde, Komisyon üyesi olmayan milletvekillerinin söz talebini karşıladıktan sonra soru-cevap kısmına geçeceğiz ve bugünü tamamlayacağız.

Değerli milletvekilleri...

ELİF ESEN (İstanbul) - Başkanım, mümkünse ben de rica ediyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Evet, DEVA Partisi de geldi, EMEP'ten sonra DEVA Partisine söz vereceğiz beş dakika.

Değerli milletvekilleri, lütfen parti gruplarımız milletvekillerine bilgi versinler çünkü bu sıralamayı geçtikten sonra bir daha geri dönmüyoruz.

Komisyon üyesi olan milletvekillerimiz, Komisyon üyesi olmayan milletvekillerini geçtikten sonra tekrar geri dönmeyeceğiz; buna göre herkes planlamasını yapsın.

Çok teşekkür ediyorum.

Şimdi de DEM Partiden Sayın Heval Bozdağ.

Sayın Bozdağ, buyurun lütfen.

HEVAL BOZDAĞ (Ağrı) - Teşekkürler Sayın Başkan.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı, değerli bürokratlar, basın emekçileri, Değerli Komisyon üyeleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Şimdi, bu bütçeyle ilgili, tabii, herkesin, bütün arkadaşlarımızın, vekil arkadaşlarımızın da bahsettiği gibi bütçe hakkını ortaya koymak lazım, "bütçe" kavramını tartışmak lazım. Gerçekten bu bütçe toplumun hak ettiği bir bütçe mi, bu bütçede toplumun katkısı ne kadar,

talepleri acaba yerine getirildi mi, bir önceki dönem bütçesiyle kıyaslandığında ihtiyaç olan kalemler acaba gerçekten bu bütçede yerine getirilen kalemler miydi diye tartışmak gerekiyor. Bütçe hakkının nasıl ortaya çıktığını hepimiz biliyoruz, 1215 yılı, işte, bir kraliyet, kralın vergileri istediği gibi artırıp indirdiği ve -zorla tabii- zor da uygulayarak aynı zamanda bütçesini oluşturduğu dönemler. O günden bugüne... Ki baronlar itiraz etmiş, ilginçtir, savaşmışlar tabii, bu da önemli, isyanlar çıkmış ve bir şekilde en azından krala ödedikleri vergilerde belirleme noktasında kendi katılımlarını da sağlayabilmişler. Acaba bugün toplum o noktada mı açıkçası, biraz da ona bakmak lazım yani toplum bu bütçe kalemleri belirlenirken -tırnak içerisinde- isyan edebiliyor mu? Yani tartışmasına katılmayı bırakın -değil mi- itiraz edebileceği alanları acaba bulabiliyor mu? Bu çok önemli çünkü biz toplum hakkında karar veriyoruz. Topluma buradan doğru paylar ayırıyoruz ve o payları da kendi bürokratlarımız ve idarecilerimiz üzerinden dağıtıyoruz ve bu dağıtımdan doğru da bir adaletin olduğunu öngörerek doğru bir hakedişin olduğunu öngörerek de süreci yürütüyoruz. Burada da vicdanen de çok rahat süreç işletiyoruz. Ben bunun bu şekilde açıkçası çok da hakkaniyetli işlediğini düşünüyorum.

Bütçe hakkıyla ilgili şöyle internette gezinirken birkaç tıktan sonra bir araştırma, makale düştü önüme, ona bir göz attım. Ali Gökhan Gölçek ismini belirtmiş olayım. Dokuz Eylül Üniversitesi maliye yüksek lisans öğrencisiymiş 2014 yılında. Şimdi kısaca bir okudum, orada gördüğüm şöyle bir şey var -2014 yılı yalnız, buna bir dikkat çekmiş olayım- şöyle diyor: “Halk tarafından seçilmiş politikacılar iktidarı elde tutmak kaygısıyla uzun vadeli projeler yerine kısa vadeli, popülist politikalara yönelirlerse devlet uzun vadede bütçe açıkları ve borçlanmayla karşı karşıya kalacaktır ve sonuçta artacak olan borç ve faiz maliyetleri toplumun yani vergi veren halkın sırtına yüklenmiş olacaktır.” “Örneğin” diye Yunanistan’ı belirtmiş, 2008 krizini ele almış. “İç talebi canlandıran, genişletici para, maliye politikalarıyla bir nevi halkın gözünü boyayarak iktidarı elde tutma gayreti sonraki yıllarda son derece büyük bir krize yol açmıştır. Ağır ekonomik şartlar ülke ekonomisini neredeyse durma noktasına getirmiştir.” Sonrasında taramaktan vazgeçtim artık, bu yeterli diye düşündüm. Buradan kendimize de bir pay açıkçası ben çıkardım.

Şimdi, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı sizin sunumunuz vardı, sunumunuzda... Ben aslında konuşmamı biraz da şöyle özetleyeceğim, biraz sağlık boyutuyla da gideceğim, bütçe tercihleri üzerinde duracağım yani neden bu kalemler tercih edildi? Ve sağlık üzerinden de aslında tercih edilmesi gerekenin, öncelenmesi gerekenin ne olması gerektiğiyle ilgili birkaç yorumda bulunacağım.

Şimdi, 2025 yılı merkezî yönetim bütçesi hakkında değerlendirmelerde bulundunuz ve “Sağlık hizmetleri için mesela 1 trilyon 106 milyar lira kaynak ayırıyoruz.” dediniz, dediniz ve sonrasında hemen SGK’yi eklediniz ardından ve Sosyal Güvenlik Kurumundan yapılacak sağlık harcamalarıyla birlikte bunun 2 trilyon 435 milyar liraya ulaşacağını söylediniz. Burada tabii ki pay çok büyüdü birdenbire. Oysaki burada tartıştığımız bütçe, merkezî bütçe ve merkezî bütçeden bakanlıklara ayrılmış paylar idi fakat burada konuşmanın içerisinde geçen -notlarımızda da var- yüzde 16,52’lik bir dilim sanki bütçeden bir pay olarak sağlığa ayrılmış gibi göründü, böyle bir algı oluştu. Neden ben bu algının üzerinde duruyorum? Çünkü tartışıldı; gazetelerde, makalelerde, köşe yazılarında bunun üzerinde eleştirel olarak duruldu ve değerlendirmelerde bulunuldu. Şöyle de denildi, ben de böyle diyorum açıkçası: Eğer yüzde 16,52’lik bir pay ayrılmışsa bugün sağlığa bir önceki dönemde neredeyse SGK’yi de katarsak eğer süreci OECD ülkelerinin ortalaması olan ve sağlık harcamaları için ayrılması gereken pay olarak öngörülen yüzde 15’lik pay tutturulmuş demektir. Birazdan eğer öyle idiyse madem bu sağlık göstergeleri niye varı tartışmamız gerekiyor. O zaman neden bu sağlık göstergeleri var, tartışmak gerekiyor ya da bu rakam gerçekten bu değil yani sağlığa harcadığımız paylar... Belki tercihlerimizden kaynaklı hatalar yapıyor da olabiliriz ki öyle de görünüyor. Tercihler burada önemli, tercihler üzerinde çok duracağım zaten. Bunu tartışmak zorundayız.

Şimdi, tabii, şu cümleyi duymak istiyorduk, herkes de bu cümleyi duymak istiyordu: SGK ve halkın cepten harcamaları azaltılacak. Katkı, katılım payları, ilave ücret gibi farklar halktan sağlık hizmetleri için alınmayacak. Niye böyle? Çünkü yükselen bir hane halkı sağlık gideri harcaması var; yüzde 18 buçuktan bu dönem yüzde 20’ye çıkması bekleniyor. Hane halklarının tedavi, ilaç ve benzeri gibi cepten yapılan sağlık harcamaları 2022 yılında bir önceki yıla göre yüzde 98,8 artmış, 112 milyar 18 milyon liraya ulaşmış. Toplam sağlık harcaması içerisindeki payı 2022 yılında yüzde 18,5 olarak gerçekleşmiş; 2023 yılını henüz göremedim, muhtemelen 2024 Aralık ayı içerisinde Sağlık İstatistikleri Yıllığı’nda yayınlanacak, orada göreceğim; yüzde 20’lerde bekleniyor. Varsa sizde bir rakam almak da isterim. Ne görmek isterdik? Bu oranın azalacağını, bu miktarın düşeceğini açıkçası görmek isterdik. Belki sizin açıklamanız gerekmiyor olabilirdi ama bir kalem daha var, bir paragraf daha koyabilirdiniz belki sunumunuza. Neydi o paragraf, ne olması gerekiyordu? Çünkü geçen dönem çok tartıştık ve hem Sağlık Bakanlığı bütçesi tartışılırken hem de genel sunumda HPV ve grip aşılarının ücretsiz olması talebi vardı; çokça da dile getirildi, tüm muhalefet partileri neredeyse bunu dile getirdiler, hatta bazı muhalefet belediyeleri bu konuda adımlar attılar, çok da iyi oldu. Sizin de burada HPV ve grip aşılılarıyla ilgili bir sürpriz yapacağınızı ve en azından bunların artık ücretsiz olacağına dair bir ibareyi sunumuza koyacağınızı bekliyorduk; maalesef, onu göremedik. Merkezî yönetim bütçesinde sağlığa ayrılan pay 2024 yılında yüzde 6,6 iken bu yıl yüzde 7,5 olmuş; bir miktar artış var. OECD sağlık harcamalarında sondan 3’üncüyüz, bu artış bunu değiştiriyor. Sağlık harcamalarının gayrisafı yurt içi hasılaya oranı OECD ortalamasında yüzde 9,2; Türkiye’nin bu rakamdaki yeri yüzde 4,3.

Peki, en çok artan kalemler neler diye bir baktık şöyle bütçeye genel olarak. Ben üç kalem üzerinde özellikle durdum, “İşte, tercihlerimiz.” dedim. Çok açık bir şekilde, gayet açık bir şekilde tercihlerimizi yapmışız. Savunma ve güvenlik harcamaları için ayrılan bütçe 47 milyar dolar. Dolar kurunun ne olacağı belli değil, ben yuvarladım; 1,5 trilyon. Faiz harcamaları yüzde 11’den yüzde 13’e çıkmış, 1 trilyon 950 milyar lira. Vergi harcamaları 2,2 trilyondan 3 trilyona çıkarılmış. Şimdi, neden bu üç kalem? Bu üç kalem yaklaşık 6,5 trilyon yapıyor. Toplam bütçenin 14,7 trilyon olduğunu düşünürsek eğer, neredeyse bunun yarısı. Peki, bu faiz harcamaları nereye yapılıyor? Borçlara. Vergi harcamaları nereye yapılıyor? Kamu-özel iş birliklerinden başlar, sermayeye diye kısaltılır. Savunma ve güvenlik harcamaları, neden, niçin yaptığımızla ilgili çok yoğun bir tartışma gerektiren; aslında bu harcamaların belki de geleceğimiz açısından, demokratikleşme açısından, özgürlükler açısından, Orta Doğu’nun geleceği açısından nereye yapılması gerektiğini çok geç olmadan tartışmamız gereken bir kalem. Savunma ve güvenlik harcamaları neden gittikçe artmış? Özellikle 2002 yılından sonra savunma projelerinin arttığını düşünürsek, 800’lü rakamlarda, 2000’li rakamlarda savunma şirketlerinin açığa çıktığını düşünürsek ve buraların genelde sermayenin desteğiyle kendisini ayakta tuttuğunu da varsayarsak buraya yapılan harcamaların tartışılması gerektiğini açıkçası düşünüyorum.

Şimdi, burada, sonuç itibarıyla sağlığa ayrılan bütçenin -sağlık üzerinden daha rahat tartışacağız- özel sermayeye kaynak olarak aktarıldığı da görülüyor. Şehir hastanelerini biliyoruz, şehir hastaneleri çok ciddi anlamda sağlık bütçesini yutuyor. Bu dönem 83 milyar liradan bahsediyoruz şehir hastanelerine gidecek olan kalem için. Ben 2025 ve 2026 için olanı da söyleyeyim: 104 milyar 500 milyon lira ve 115 milyar lira. Şimdi, şöyle bir baktığımızda, 2024 ile 2025 arasında sağlık bütçesine ayırdığınız, artırdığınız miktar kadar neredeyse şehir hastaneleri için de artmış olarak bir ödeme yapılacak; en azından onun altında kalınmamış, bu iyi bu açıdan.

Şimdi, burada, kaynaklar nereye aktarılıyor? Piyasacı sağlığa aktarılıyor. Bunu görmeden... Çünkü burayı bir bütçe aktarıyorsak bu bütçe -o yüzden söyledik-topluma mı gidiyor, uzanıyor mu, ulaşıyor mu topluma? Çünkü onu tartışacağız birazdan. Topluma ulaşmadığını düşünüyoruz çünkü son sağlık verileri çok sıkıntılı. Topluma ulaşmıyorsa o zaman bu kadar bütçe buraya aktarılıyor ve nereye gidiyor, sormak lazım. Bunun da bir hesap verilirliliğinin de olması gerekiyor açıkçası. Biz piyasacı sağlığa gittiğini düşünüyoruz, neoliberal politikalara yani Dünya Bankası projesi olan Sağlıkta Dönüşüm'e. 1 milyar hasta başvurusu olmuş geçen yıl, 1 milyar hasta başvurusu. Sağlıklı bir toplum yaratıyor olsaydık eğer o zaman bu sayının düşmesi gerekiyordu. Ekonomi, sayılar vesaire, her şey çok ortada, bunu çok tartışıyoruz, burada da herkes sayılardan bahsediyor, en basit sayı bu bence sağlık göstergeleri açısından da. Eğer çok hastaneye gidiyorsanız sağlık sorununuz vardır. Hiç kimse hastaneyi sosyal aktivite olsun diye, gezmek için, hekimleri görmek için ziyaret etmez. 1 milyar ve gittikçe artıyor bu rakam. O yüzden, tercihin, tedavi edici giderlerden koruyucu sağlık hizmetlerine yapılıyor olması gerektiğini düşünüyoruz. Birinci basamak sağlık hizmetlerinin desteklenmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Peki, bu bütçede sağlığa ayrılan pay... Tedavi edici giderlere mi daha çok ayrılmış, birinci basamak sağlık hizmetlerine mi diye baktığımızda, maalesef ki bunun yine tedavi edici giderlere ve artan bir pay olarak da artarak devam ettiğini görüyoruz, yüzde 26-27'lerdeyken yine o düzeylerde bir payın birinci basamakta kaldığını, geri kalanın da tedavi edici hizmetlere ayrıldığını görüyoruz.

Şimdi, birinci basamak sağlık hizmetlerine -çok önemli- neden sermaye yatırım yapmaz? Sermaye neden birinci basamak sağlık hizmetlerine yatırım yapmaz? Çünkü koruyucu sağlık hizmetleriyle ilgilidir orası, orada kâr dönmez, orada tedavi edici hizmetlere, medikal malzemeleri falan ihtiyaç yoktur, orada hastalığı öncesinde önlersiniz. Bu yüzden de hasta olmayan kişi bu ticarete, sağlık ticaretinin içerisine bir özne olarak, hatta bir nesne olarak katılmaz. O yüzden de sermaye birinci basamak sağlık hizmetlerine yatırım yapmaz. O zaman bu iş kimin işi, kimin görevi? Kamunun görevi, devletin görevi; birinci basamak sağlık hizmetlerine yatırım yapmak zorunda. Neden zorunda? Kızamık vakaları yoktu, geçen yıl 76 yerli, 27 yabancı kızamık görülmüş; toplam 103. Yüz binde 0,12. 2023 yılı, bir yıl geçiyor aradan, yerli vaka sayısı 3.571, yabancı vaka sayısı 1.517. Yüz bindeki rakam, bakın, 0,12'den 5,96'ya çıkmış. 2023 yılı 5 yaş altı ölüm oranları: Bakınız, bir önceki yılda, 2022'de 11,1 iken -bindedir bu rakamlar- binde 14'e çıkmış. "Güneydoğu Anadolu" diye yazmış, Kürt coğrafyası, "Güneydoğu Anadolu" diye belirtmişler istatistiklerde. 2022'de 16,5'ken -bakınız, Türkiye ortalamasının da üzerinde. Türkiye ortalaması artmış hâliyle- 2023'te 14. 2022'de artmış hâlinin bile üzerinde, 16,5 ve 2023 yılında bu rakam 21,6'ya çıkmış 5 yaş altı çocuk ölümleri, tüm haftalar olarak karşımızda. Çünkü 2022'de toplam sağlık harcaması: Hastaneler yüzde 50, perakende satış ve tıbbi malzemeler yüzde 22,8'ini yutmuş şehir hastaneleri. Peki, halk sağlığına ne kadar ayrılmış? 9,2. Ne zaman? 2021 yılında. Peki, 2022 yılında halk sağlığına ayrılan pay ne kadar? Yüzde 6,2. Orada da bir gerileme var. Yani birinci basamak sağlık hizmetleri içinde dahi halk sağlığına ayrılan payın azalarak devam ettiğini görüyoruz. Tercihimizi toplum sağlığından, toplumu korumaktan, halk sağlığından yana yapmıyoruz; çok açık olarak bu görülüyor. Neden sermayeyi destekliyoruz, neden tedavi edici hizmetleri destekliyoruz?

Bazı rakamlar vardı, onların üzerinde durmak istiyordum yeni doğan yatak sayılarıyla ilgili ve yoğun bakım yatak sayılarıyla ilgili. Siz kendi sunumunuzda ambulans sayılarından bahsetmişsiniz, bayağı sayıları artmış; 5.696. İki ya da üç gün önce Ağrı Taşlıçay'a çok yakın bir mesafede bir trafik kazası gerçekleşiyor ve onun hastaneye ulaştırılması sedye üzerinde gerçekleştirildi ve kişi vefat etti. Gerçekten çok artmış, 618; 5.696, büyük rakam.

Yenidoğan yatak sayıları, yoğun bakım yatak sayıları artmış, çok doğrusunuz, haklısınız, ayrıca ortalamaların da çok üzerindeyiz Avrupa ve OECD ortalamalarına göre fakat bakım, yenidoğan yatak sayısının yüzde 54'ü özelde. Daha yeni gündeme geldi yenidoğan olayı. Ben çeteyle yan yana kullanmak istemiyorum yenidoğanları, daha yeni gündemdeydi. Yüzde 54; o kadar çok yatak var ki doldurmak için artık -o süreci anlatmaya gerek yok- canlarımıza kıyıldı.

Peki, ben birkaç soruyla konuşmamı sonlandırmak istiyorum. Şimdi, kâr ve rant meselesinin sermaye için insan yaşamından daha kıymetli bir yere sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Bir sorum bu Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı. Ya da savaş sanayisinin daha fazla top, tank, uçak, İHA, SİHA satabilmek için savaşları sermayenin çıkardığı, halkları birbirine çatıştırdığı savına katılır mısınız? Eğer öyleyse o zaman bütçe tercihleri yapılırken, bütçe yapılırken işte, "tedavi" veya "savunma, güvenlik harcamaları" adı altında koruyucu sağlığın veya halkların barışının geri planında bırakılması sonuçları itibarıyla bir yanlışın planlanması anlamını taşımaz mı? Ya da en baştan bütçe tercihlerimizle aslında önümüzdeki süreçlerin sağlık veya savaş koşullarının mimarlığını yapmış olmuyor muyuz? İşte, sonuçta, eğer sağlığa yatırım yapacak olsaydık hastalıkların büyük bir çoğunluğu tedavi edilecekti, tedavi edilemeyenler ise önlenilebilir olacaktı. Birinci basamağa halk sağlığı hizmetlerine bütçe ayırır, hakkıyla o işi yaparsanız sağlıklı toplum yaratırsınız.

Yine, devletler gerçekten isterlerse sorunlarını çatışmadan çözebilirler. Sonuçta, halklar çıkarlarının uzlaşmadan geçtiğini bilir ve bunun koşulları yaratıldığında bu uzlaşma en güçlü desteği verirler. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Çok açık soruyorum yani neden toplum hastalanmasın diye bütçe ayrılmaz ve çaba sarf edilmez? Sağlıklı bir toplum istemiyor muyuz? Ya da neden uzlaşmayı, barışı egemen kılacak bir toplumsal sözleşmeyi sürdürülebilir kılmak için bir bütçe ayrılmaz ve bu konuda sürekli bir çaba sarf edilmez? Ekonomik krizden çıkış için hep şöyle söyleniyor söz bitirilirken: "Yapısal sorunlar çözülmüşse ekonomik büyüme gerçekleşir." Adaleti sağlamadan, demokratikleşmeden, belki de en büyük yapısal sorunumuz olan Kürt meselesi sorununa demokratik, barışçıl bir çözüm getirilmeden ekonomi düzelmez, bütçede de adalet sağlanmaz.

Teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Bozdağ, teşekkür ederim.

Şimdi, Sayın Vehbi Bakırhoğlu...

Süreniz yirmi dakika.

Buyurun.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) - Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız, öncelikle hoş geldiniz.

Şimdi, benim dikkat ettiğim bir şey var. Benim yaklaşık 6'ncı bütçem bu, bütün bütçe sunularında genelde sunumu yapanlar şöyle başlıyor: "Efendim, bu sene de en büyük payı Millî Eğitime ayırdık." Siz de aynı şekilde sunum yaptınız. Daha önceki senelere de baktım, hemen hemen aynı kelimeler var. Siz de bu seneki bütçe sunumunuzda "Yüzde 14,8'lik payla, 1,4 trilyonluk rakamla en büyük ödenek payını Millî Eğitime ayırdık." dediniz. Şimdi, o zaman ben şunu sormak istiyorum: Madem biz en büyük payı Millî Eğitime ayırıyorsak, eğitime ayırıyorsak neden bugün okullarımız pislik içerisinde? Eğer biz hemen her sene en büyük payı Millî Eğitime, eğitime ayırıyorsak neden okullarımızda güvenlik personeli yok; neden okullarımızda şu anda öğretmenler şiddete maruz kalmak zorunda kalıyor? Neden biz aç bir şekilde okula giden öğrencilerimize bir tas sıcak yemek veremiyoruz? Neden biz taşınmalı eğitimdeki problemleri hâlen daha çözemiyoruz madem en fazla payı biz Millî Eğitime veriyorsak? 2025 bütçesinde Millî Eğitim Bakanlığına ayrılan pay yüzde 14,8. Bakıyorsunuz, 2015 yılında bu pay yüzde 17,2'ymiş; 2016'da yüzde 17,6'ymış yani baktığımız zaman, yıllar içerisinde Millî Eğitimin payının, eğitime ayrılan payın azaldığını görmekteyiz. Ha, bu rakamların da 1 trilyon 452 milyarlık rakamın da yüzde 75'inin zaten sigorta primleri ve personel giderleri olduğunu görmekteyiz. Yatırıma ne kadar ayrılmış? 100 milyar liradan 142 milyar liraya çıkarmışsınız yaptırım payını, bunun 66 milyarını zaten deprem bölgesinde. Benim anladığım şeyi söyleyeyim -biraz evvel diğer milletvekilleri de bahsetti- bugün bir tek deprem bölgesinde değil Manisa'da olduğu gibi Türkiye'nin birçok yerinde birçok okul depreme dayanıksız olduğu gerekçesiyle yıkıldı ve yerlerine yenileri yapılmadı ve öğrencilerimiz ikili öğretim yapmak zorundalar ve ısrarla sürdürdüğünüz yaz saati uygulaması nedeniyle sabahın kör saatlerinde okula gitmek zorundalar, gece geç saatlerde okuldan eve dönmek zorundalar, hatta Manisa'da sırf bu yüzden ders saatlerini otuz dakikaya düşürdünüz. Yani ben bu rakamlara baktığım zaman millî eğitimdeki bu sorunların, problemlerin devam edeceğini görmekteyim.

Başka ne var bütçede? Deprem harcamalarının azaldığını görüyoruz. Deprem harcaması 2023 yılında 960 milyar lira; 2024'te 1 trilyon lira olmuş, 2025 yılında ise 584 milyar lira olacak. Peki, şunu sormak lazım: Deprem bölgesinde, o 11 ilde depremin yaraları tamamıyla sarıldı mı, altyapı tamamıyla giderildi mi, depremedelere verilecek olan binalar teslim edildi mi? Hatiplerimiz söyledi, Malatya'da hâlen ancak yüzde 10'u teslim edilebilmiş. Peki, neden deprem harcamalarında azalma var?

Tarımsal desteklemeler, çok söyledik, gene söylüyoruz... İşte, tarımsal desteklemeler 135 milyar lira, gayrisafı yurt içi hasıla içerisindeki payı binde 2; daha önceki yıllarda binde 6'ydı bu, binde 2'ye kadar düştü ama bu sene esasında tarımsal destekleme üzerinde biraz daha fazla durmak lazım Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım çünkü artık çiftçi üretmez hâle gelmiş durumda. Bu sene domates, biber, kavun, karpuz, aklınıza gelen bütün göveri, bütün ürünler tarlada kaldı ve size özetle şunu söyleyeyim: Bu çiftçimizin, üreticimizin bu borçlarını ödeme şansı artık yok, göreceksiniz önümüzdeki süreçte. Şu anda traktörler satılmaya başlandı, tarlalar satılmaya başlandı, üretmeyecek insanlar ve önümüzdeki süreçte daha büyük bir gıda enflasyonu karşı karşıya gelebiliriz yani bu sene, geçtiğimiz sene salça fiyatlarını aşağı indirmek için, gıda enflasyonu mücadele etmek için salça ihracatına yasak getirdiniz ama önümüzdeki sene salça ithal etmek durumunda kalabiliriz çünkü üreticilerimiz hakikaten küstü, üretimden ayrılma noktasına gelmiş durumda.

Sağlık harcamalarına bakıyoruz. Kamu kaynaklarından sağlığa harcanan tutar bu sene için "2 trilyon 435 milyar lira." diye sunumunuzda bahsetmişsiniz, yüzde 16,5'i bütçenin. Oysa 2024 sunumunda bu rakam 1 trilyon 650 milyar liraydı ve başlangıç bütçesine göre ayrılan pay yüzde 19,5'ti; azalmış yani sağlık bütçesine ayrılan pay azalmış.

Sayın Merkez Bankası Başkanımız -kamuoyuna düştü, basına düştü- asgari ücrette yüzde 25 artış olması gerektiğinden bahsetmiş. Kamuoyunda şu anda yüzde 25 rakamı dolaşmakta, IMF de aynısından bahsediyor, "Aman asgari ücrette fazla zam yapmayın." diyor, şöyle bir akıl vermiş: "Bunun yerine sosyal yardımları artırın." demiş. Peki, bütçedeki sosyal yardım harcamalarına bakıyoruz, 650 milyar lira ve 2025'te bütçedeki payı yüzde 4,4. 2024'e bakıyoruz, vallahı IMF daha insafıymış yani artması gerekirken 2024'te 497 milyarmış, bütçedeki payı yüzde 4,5. Yani bırakın artmayı azalmış, hemen hemen aynı.

Şimdi, bu bütçede gerçekten tuhaf şeyler var. Benim için içinden çıkamadığım tuhaf şeyler var; matematiğim kuvvetlidir, istatistik mezunuyum ama hakikaten için içinden çıkamadım, bakalım, beraber çıkabilir miyiz? Şimdi, brüt personel giderlerinin bütçeye oranı yüzde 26,5; geçen sene yüzde 26,9'du. Bu rakam 2016 yılında yüzde 29,7'ydi yani brüt personel giderlerinin bütçedeki payı zaman içerisinde 2016'dan bugüne kadar düşmüş. Peki, memur sayısına bakıyoruz ve hatta kamu personeli sayısına bakıyoruz, 2016 yılından bugüne kadar yüzde 46 artmış. Şimdi, kamu personeli sayısı yüzde 46 artıyor ancak kamu personeline ayrılan tutar azalıyor. Yani şeytan bunun neresinde? Yani bakın, benzer durum emeklilerimiz için de geçerli. Emekli sayısında 2016 yılından bugüne kadar yüzde 40'ın üzerinde artış var ama bakıyorsunuz, emekli maaşlarının millî gelirden aldığı pay her geçen yıl düşüyor. EYT'ye rağmen -o büyük felaket olarak gösterilen bugünler- maliyenin yapısını bozduğu iddia edilen EYT'ye rağmen rakamlar daha düzelmiş ve burada SGK'den yapılan transferler bakıldığı zaman millî gelire oranı azalmış, önceki yıllarla kıyasladığımızda azalmış. Rakamlar belli, SGK'nin rakamları var.

Şimdi, burada şöyle bir durum var. Şunu diyorsunuz yani siz özellikle diyorsunuz ki: "16 milyona çıktı emekli, isterse 20 milyona çıksın, benim millî gelirden emekliye ayıracığım pay bellidir. Ben bundan daha fazlası vermem." Aynı şekilde, kendi memurlarınız, personeliniz için de yaklaşımınız üç aşağı beş yukarı aynı, hakikaten tuhaf. Yani şimdi, bakıyoruz, eğitim harcamaları artmamış, sağlık harcamaları artmıyor; deprem harcamaları azalıyor, personel harcamaları azalıyor, yatırımlar azalıyor. Bir şeyin artması lazım. Burada artan bir şey var; faiz. Bakın, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, sizinle beraber daha önce aynı komisyonlarda bulduk. Genelde, milletvekilleri yani yeni dönem milletvekilleri bütçe konuşmalarında şöyle der: "Bu bütçede işçiye yer yok, bu bütçede çiftçiye yer yok, bu bütçede memura yer yok. Bu bütçe faiz bütçesi." Ya, vallahı, hakikaten de bu bütçe faiz bütçesi. Yani 1 trilyon 950 milyar lira faiz harcamamız olacak, bütçeye oranı yüzde 13. Bu bir rekor, en azından son on yıl içerisinde böyle bir rakam yok. Gayrisafı yurt içi hasıla içerisindeki payı yüzde 3,2. Yani biz daha önceki AKP, Adalet ve Kalkınma Partisi bütçelerine haksızlık etmişiz, haksızlık etmişiz hakikaten bu rakamlara

baktığımız zaman. Yani 2016'da yüzde 1,9'muş, 2017'de yüzde 1,8'miş gayrisafi yurt içi hasılaya oranı, bugün yüzde 3,2. Bugün her 100 liralık vergi gelirinin 17 lirası faize gitmekte. Vergi gelirleri ki toplam gelirlerin yüzde 85'inden daha fazlası, bunun 17 lirası faize gitmekte. Hani nasıl geldik biz buraya? Hani diyordunuz ya, diyorlardı ya -siz dememişsinizdir büyük ihtimalle- "Faiz sebep, enflasyon sonuç." diye yola çıktık. Geldiğimiz noktada faiz ödemelerinde rekorlar kırıyoruz.

Gelirlere bakarsak, harcamalardan bahsettik, dediğim gibi, önemli bir kısmı vergi gelirlerinden oluşmakta ve bunların yüzde 67'si dolaylı vergilerden oluşmakta, yüzde 67'si, değişen bir şey yok baktığımız zaman. Gene vergiler, dolaylı vergiler, bunun yüzde 13,4'ü vergilerin içerisinde KDV, yüzde 19'u ÖTV. Adaletsizlik hâlen daha devam ediyor. Peki, dolaysız vergilere bakalım, yüzde 19'u gelir vergisi -ki bunun da önemli bir kısmı ücretlilerden, kaynağından kesilen vergi- yüzde 14,6'sıysa kurumlar vergisi; yüzde 19 gelir vergisi, yüzde 14,6'sı da kurumlar vergisi. 2022 yılında bunun tam tersi vardı; yüzde 13,4 gelir vergisi, yüzde 19,4 kurumlar vergisi. Şimdi birdenbire yapı değişmiş.

Şimdi, ben burada bir soru sormak istiyorum size: Biz kanuni düzenlemeler yaptık. Mesela ne yaptık? "Asgari kurumlar vergisi" diye bir kavram getirdik ve dedik ki: Bundan sonra kimse yüzde 10'dan aşağıya kurumlar vergisi vermeyecek. Ve işte, vergi oranlarını arttırdık, 20'den 25'e, 25'ten 30'a çıkardık. Hatta dedik ki: Her ne kadar vergi almasak da alamamak da kamu-özel iş birliği projesi yapan şirketlerin de yüzde 30'a çıkardık. Şimdi, bunları çıkardığımız hâlde nasıl oluyor da kurumlar vergisinin oranı, vergi gelirleri içerisindeki oranı nasıl düşüyor? Mesela, geçen sene "2024 bütçesinde 1 trilyon 314 milyar liralık kurumlar vergisi toplanacak." demişiz; 1 trilyon 116 milyar lira gerçekleştirme olmuş yani yüzde 85. Diğer, bütün vergi çeşitlerinde bütçeden daha fazla gerçekleştirme var, bir tek kurumlar vergisinde gerçekleştirme oranı düşük. Neden biz kurumlar vergisi tahsilatı yapamıyoruz?

Şimdi, iktidarınızın veyahut da Maliye Bakanınızın enflasyonla mücadelesini anlamak için, bir Nasrettin Hoca fıkrası var, hem biraz neşelenelim. Nasrettin Hoca'nın bir tane çok sevdiği bir atı varmış ama zaman içerisinde saman fiyatları çok artmış ve ona da fazla gelmeye başlamış, demiş ki: "Ben bu verdiğim samanı yarı yarıya indireyim, bakayım ne olacak?" Yarı yarıya indirmiş, ilk bir hafta bir sıkıntı yok, atta problem yok. Demiş "Bir yarı daha indireyim." İkinci hafta bir yarı daha indirmiş, at gene ayakta, sıkıntı yok. Üçüncü hafta bir yarı daha indirmiş. Dördüncü hafta "Tamamen vermeyeyim." demiş. Hiç vermemeye başlamış; üç gün, dört gün sonra ahırın kapısını açmış, bir bakmış hayvan yerde yatıyor. "Tüh be, tam da açlığa alışmıştı, eceli gelmiş." demiş. Şimdi, öyle bir politika var ki ne yazık ki, yani ödünüz kopuyor, ödü kopuyor "Aman asgari ücretli biraz fazla alır, aman memur biraz fazla alır, aman emekli biraz daha fazla alır. Bunlar fazla parayı alırlar, gider deli deli harcarlar, ondan sonra enflasyon da artar." Yani özetle bu. Yani elinizden gelse "Hiç vermeyelim, hiç talep olmasın, enflasyonla mücadele edelim." Ama şöyle bir şey var: Vergi gelirlerine bakıyoruz, yüzde 43'lük bir artış öngörüyoruz, yüzde 43 ve biraz evvel bahsettim, bu vergi gelirlerinin de yüzde 65'i dolaylı vergi, önemli bir ağırlığı da ÖTV ile KDV yani harcamalardan alınan vergi. Şimdi, bir taraftan diyorsunuz ki: "Harcamaları kısalım." Bir taraftan da diyorsunuz ki: "ÖTV ve KDV'de yüzde 43'lük bir artış olsun. Yani yıl sonu enflasyon beklentisi yüzde 17,5; bu sene sonu en iyimser rakamla yüzde 45'lerde olacak. Buna göre bakarsanız BAĞ-KUR, SGK emeklisine yüzde 16 zam yapacaksınız, memur ve memur emeklisine yüzde 11,7; yüzde 12 civarında zam olacak, asgari ücrette yüzde 25'lik bir zam olacak. Yani harcama olmadan siz nasıl bu rakamları tutturacaksınız, ÖTV ve KDV rakamlarını tutturacaksınız, ben onu merak ediyorum.

Bir de başka boyutu var tabii bu işin. Ocak-Eylül 2024 arasında, bu süre içerisinde karşılıksız çek sayısı 2023'ün aynı dönemine göre yüzde 85 oranında artmış, 197 bin rakamına ulaşmış; bu çok ciddi bir artış. Peki, bu karşılıksız çeklerin parasal tutarı ise tam yüzde 245 artmış; bu da çok ciddi bir rakam. İflas sayıları artıyor, konkordato sayıları artıyor, başvuruları artıyor. Hatta bugün elli yıllık bir kumaş firması, sektöründe lider konumunda köklü bir firma arkasında 500 milyon liralık bir borçla iflas etmiş durumda. İflaslar artıyor.

Yapılan bir araştırma vardı, geçen sene bütçe görüşmelerinde de söylemiştim ben; yapılan araştırmalara göre, Türkiye'deki şirketlerin yüzde 13'ü zombi yani artık kendi kendini idare edemeyecek durumda, düşük faizli kredilerle ayakta duruyor ve faizlerin artması durumunda bu firmaların batacağı söylenmişti. Şimdi görüyoruz, özellikle tekstil sektöründe yavaş yavaş iflaslar gelmeye başladı. Sanayi durma noktasına gelmiş durumda, bunu herkes söyledi ve ciddi bir iflas dalgasıyla karşı karşıyayız.

Beni üzen, beni düşündüren başka konu da bireysel iflaslar. Yılbaşından bugüne batık kredi kartı borçları yüzde 192 oranında artmış, yurttaşlarımız çok ciddi bir borç sarmalında, özellikle kredi kartı borçlarında çok ciddi artış var, ödeyememeye başladılar ve bu da büyük bir problem olarak karşımıza gelecek. Hâl böyleyken yani sanayi durma noktasına gelmişken, iflaslar varken, kredi kartı borçları varken, karşılıksız çek sayıları artmışken nasıl yüzde 4 büyüme öngörüyorsunuz? Yani bu da kolay olmayacak. Yani, kötü, alarm vermekte, hatta bugün de IMF 2025 yılıyla ilgili öngörüsünde büyüme oranını yüzde 2,7'ye indirmiş. Peki, siz -diğer hatiplerimiz de söyledi- yüzde 4 üzerinden bu bütçeyi hazırlamıştınız. Dolayısıyla tüm bu rakamları üst üste getirdiğimiz zaman, birleştirdiğimiz zaman bu manzarayla böyle bir büyüme yakalamak zor gözüküyor, bu gelirleri toplamak imkânsız gözüküyor. Dolayısıyla yani bu bütçe açığı çok büyük bir rakam gibi geliyor, 1 trilyon 931 milyar lira, ki gerçekten büyük, bu rakamlarla yıl sonunu getirmek de imkânsız gibi gözüküyor.

Başka bir şeye bakarsak borçlanmaya bakmamız lazım; hazinenin borç stoku 8,6 trilyonu geçti, 8 trilyon 649 milyar lira. Yılbaşından bu yana 1 trilyon 926 milyar liralık bir artış var ve bu artış da 795 milyar liralık kur farkından kaynaklanmakta. Borç stokunun yapısına baktığımız zaman yüzde 59'u döviz cinsinden borçlanma yani neredeyse yüzde 60'ı; iç borcumuzun yüzde 18,6'sında, dış borcumuz tamamında döviz cinsinden artış var, borçlanılmış. Hâl böyleyken yani dövizin de mutedil gittiğini düşündüğümüz zaman 795 milyarlık kur farkı bana da ciddi bir rakam olarak geldi. Dövizin olması gerektiği yerin altında olduğu söyleniyor yani daha da fazla olması gerektiği söyleniyor, şu anki 34 rakamlarının yurt dışından gelen sıcak paradan kaynaklandığı, normalde olması gerekenin daha yüksek olduğundan bahsediliyor. Peki, yarın öbür gün olası bir döviz atağıyla karşı karşıya kalırsak çok ciddi bir kur farkıyla karşı karşıya geleceğiz. Faiz yükü hakikaten de ciddi şekilde artmakta. Geçen konuşmacıların hepsi şundan bahsetti, siz de bahsettiniz: "Evet, borcumuz artıyor, borç stokumuz artıyor ancak kriterler arasında Avrupa ülkeleriyle kıyasladığımız zaman daha iyi durumdayız." Evet, rakamlar bize bunu söylüyor ama şöyle bir fark var: Yani Amerika Birleşik Devletleri'nin borcu gayrisafi yurt içi hasılasının yüzde 122'si ama kendi para cinsiyiyle borçlanıyor ve borçlanma oranı da yüzde 4,2; Almanya ona keza yani borç oranı gayrisafi yurt içi hasılasının yüzde 62'si ama kendi para birimiyle

borçlanıyor ve 2,2'yle borçlanıyor; Fransa da yüzde 3'le borçlanıyor ve bunlar uzun vadeli borçlanıyor. Bizim yapımıza baktığımız zaman, ne yazık ki kendi para birimimizle borçlanmıyoruz ve biz yüzde 45'le borçlanıyoruz, bunun da vadesinin...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Bakırhoğlu, lütfen toparlayalım.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) - Toparlıyorum.

Ben, borcu borçla ödediğimizi görüyorum yani borç ödemek için, faiz ödemek için borç almak durumundayız; ya, bu bize çok yabancı bir şey değil yani bizim çiftçiler de onu yapıyor, şu anki insanlar da onu yapıyor. Ne yapıyor? Borcunu ödemek için, bir kredi kartını ödemek için gidiyor başka bir kredi kartından para çekiyor, onu ödüyor. Mesela, ben yaptım, daha bugün yaptım, Ziraat Bankasına borcumu ödemek için başka bir bankadan, özel bankadan para çektim, Ziraat Bankasına olan borcumu kapattım; biz bu şekilde idare ediyoruz ve iflasın eşliğine geldik, ben benzer durumu ne yazık ki bütçemizde de görüyorum, gelecek için kaygılanıyorum.

Her şeye rağmen bütçemizin hayırlara vesile olmasını diliyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ederim.

Şimdi, Mustafa Erdem Bey...

Sayın Vekilim, süreniz yirmi dakikadır. Buyurun.

MUSTAFA ERDEM (Antalya) - Sayın Başkan, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız, Değerli Komisyon üyelerimiz, milletvekillerimiz, değerli bürokratlarımız, basınımızın çok değerli emekçileri; öncelikle hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum.

Konuşmama başlamadan önce, dün, gururla 101'inci yılını kutladığımız Cumhuriyet Bayramı'mızı bir kez daha kutluyor, bu vesileyle Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve yol arkadaşlarını saygı, özlem ve minnetle anıyorum.

Yine, geçtiğimiz günlerde TUSAŞ'ımıza düzenlenen hain saldırıda yaşamını yitiren vatandaşlarımıza da buradan bir kez daha Allah'tan rahmet, yaralılarımıza acil şifalar diliyorum.

Her ne kadar öyle görünse de bütçe görüşmelerimizin ülkemiz adına hayırlı olmasını da dileyerek sözlerime başlamak istiyorum.

Değerli milletvekilleri, her bütçe görüşmesinde söylediğimiz gibi, bütçeler yasama organının yürütme organına kamu gelirlerini toplama ve kamu harcamalarını yapma yetkisini veriyor. Hukuki niteliğinin ötesinde, buradaki bütçe paylaşımı, iktidarın tercihini de adil olup olmamasını da toplumsal önceliklerini de belli ediyor. Bugün, önümüzde duran bütçe bizi maalesef şaşırtmıyor. Bu, AKP iktidarının 23'üncü, tek adam rejiminin ise 7'nci bütçesidir. Bu bütçe de öncekiler gibi, sunumlarda söylenenlerin aksine maalesef adaletten, yatırımdan, üretimden, şeffaflıktan uzak bir bütçedir.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; önümüzdeki bütçe yüzlerce sayfadan, rakamlardan, grafiklerden öte bir şey ifade ediyor. Bu bütçeyi yapanlara seslenmek istiyorum: Bu toplumun sesini inatla duymuyorsunuz. Yirmi iki yıldır siyasal tercihlerinizle ve neoliberal ekonomik politikalarla rant ve sömürü düzeninde liyakatsizlikle, yolsuzlukla bu ülkeyi getirdiğiniz durum artık dönüşü olmayan bir toplumsal çürümeye ve sosyal yıkıma neden oluyor.

Bu milletin Meclisinde ocak ayına kadar bu bütçeyi konuşacağız. Yarattığınız bu tabloda ülke artık insanların rant için gülerken bebek öldürdüğü; cinayetin, saldırganlığın, taciz ve tecavüzün, hukuksuzluğun, mafyalaşmanın, yolsuzluğun sıradanlaştığı bir hâl aldı. İnsanların değersizlik hissini pekiştiren ekonomik politikalar sonucu bu hâle geldik çünkü ekonomik zorluklarla uğraşan gençlerimizden yaşlımıza herkes bu ülkede geleceğini göremiyor ve bu belirsizlik durumu toplumsal değerlerden de kopuşlara yol açıyor. Okula gidiyor, karnı aç; okulu bitiriyor, iş bulamıyor; çalışıyor, emeğinin karşılığını alamıyor; emekli oluyor, karnını doyuramıyor; hastalanıyor, ilaç bulamıyor; düzgün sağlık hizmeti alamıyor. Daha binlerce, on binlerce örnek verebiliriz. Toplumun büyük çoğunluğu için insanca yaşama olanakları ortadan kaldırılırken yoksullaşan insanlar da mevcut koşullara uygun ayakta kalma yolları üretmeye çalışıyor. Geniş halk kesimleri içinde yoksulluğun olağanlaştığı bugünün Türkiye koşullarına uygun tek ayakta kalma stratejisi başkalarının sırtına binme, çeteleşme, yolsuzluk, ahlaksızca da olsa yolunu bulma olarak karşımıza çıkıyor; hâliyle yoksullaşmanın karşısında çürümeye eğilimi de ortaya çıkıyor. Yani, maalesef, siz bu toplumun umudunu çaldınız. Kısaca, bu bütçe rakamların ötesinde bunları ifade ediyor.

"Bütçe ne getiriyor?" diye baktığımızda bu tabloyu değiştirecek hiçbir öneriniz yok. Sunulan 2025 bütçesini anlamak için yaklaşık bir ay kadar önce açıklanan orta vadeli programa bakmak gerekiyor. Baktık, 2024 yılı için enflasyon hedefini yüzde 33'ten 41 olarak revize ettiniz. Yine, orta vadeli planda 15,2 olarak belirlenen 2025 enflasyon hedefini de yüzde 17,5'a yükselttiniz. Ayrıca "Orta Vadeli Plan'da ücret-fiyat sarmalının önlenmesine yönelik asgari ücret artışlarının dezenflasyon süreciyle uyumu gözetilmeye devam edilecektir." ifadeleriyle de ücret artışlarını enflasyona sebep gösteriyorsunuz.

Yine, sıkı para ve maliye politikasının bir sonucu olarak emek gelirlerini baskılıyorsunuz. 2025-2027 dönemi Orta Vadeli Plan'da, Hükümet bu politikaları sürdüreceğini beyan ediyor. 2025 bütçesi de maalesef bu ruha uygun hazırlanmış. Siz ne kadar inkâr etseniz de talimatı IMF'ten almışsınız. Geçtiğimiz haftalarda açıklanan IMF Raporu'na bakın arkadaşlar, farklı bir şey söylüyor mu? Hatta gidiyor, yurt dışındaki sermaye gruplarına asgari ücret artışıyla ilgili sözler veriyorsunuz. Parayı yurttan al, açlığa mahkûm et; bu bütçenin özü maalesef bu.

Ve yine, vergi, vergi, vergi... Değerli arkadaşlar, 2025 yılı merkezî yönetim bütçe giderlerinin 14 trilyon 731 milyar lira, bütçe gelirlerinin 12 trilyon 800 milyar lira olacağı tahmin edilirken bütçe açığının 1 trilyon 931 milyar lira olması bekleniyor. Peki, nasıl olacak? Harcamalarda tasarrufa gitmeyen AKP iktidarı, kaynağı, 2025 yılında bu halkın cebinden çıkacak vergilerle yaratacak. Bu vatandaş yine 2025 yılında 12 trilyon 651 milyar lira vergi ödeyecek ama anlaşılana ki o da yetmeyecek. Bütçe teklifinde vergi gelirlerinin yüzde 45'ini tüketimden alınan vergiler oluşturuyor. Toplamda 5 trilyon 724 milyar 862 milyon lira vergi, dâhilde alınan mal ve hizmet vergisi olarak karşımıza çıkıyor. Hazinesin kasasına önümüzdeki yıl 2 trilyon 145 milyar ÖTV geliri girecek. Bu tutar geçen yıla göre yüzde 52,2 oranında

artış göstermiş. Bununla birlikte, geçen yıla göre yüzde 72,7 oranında artırılan 2 trilyon 884 milyar TL tutarında dâhilde alınan KDV öne çıkıyor.

Şimdi, değerli arkadaşlar, sunum yaparken süslü laflarla konuşuyorsunuz “Refahı yayıyoruz.” “Vergi adaleti” filan diye. Sen emekçiye yüzde 17,5 enflasyon hedefi üzerinden zam yapacaksın, vergileri yüzde 70-80 oranında artıracaksın, buna da “Refahı artırıyorum.” diyeceksin. Değerli arkadaşlar, kurumlar vergisinin toplam vergi gelirleri içindeki payı sadece yüzde 12,78. İçinde devasa banka ve şirketlerin yer aldığı 1 milyon 100 bin kurumlar vergisi mükellefi sadece 1,6 trilyon vergi ödeyecek. Patronlar masraf gösterip ödemediği için çoğunluğu emekçilerin ödediği KDV ve bunun 3 katı olacak. 2025 bütçesinde sermayeye kıyak bu kadarla kalmıyor tabii ki. Öngörülen bütçe açığından daha yüksek tutarda vergiden ise vazgeçilecek. 2025 yılında “vergi indirimi, muafiyeti, istisnası” adı altında sermaye kesiminden toplamda 3 trilyon 5 milyar lira tutarında vergi gelirden vazgeçiyorsunuz, sonra gelip -şimdilik geri çektiniz ama- vatandaşın kredi kartı limitlerinden vergi alma çabası içine giriyorsunuz.

Peki, bu bütçe nereye harcanacak? Bununla ilgili de birkaç cümle etmek gerek. Personel giderleri için toplam 3 trilyon 911 bin lira, mal ve hizmet alım giderleri 1 trilyon 24 bin lira, cari transferler 5 trilyon 813 milyon lira, sermaye giderleri 1 trilyon 102 milyar lira, sermaye transferleri 338 milyar lira, borç verme giderleri 306 milyar lira, yedek ödenekler 287 milyar lira, faiz giderleri maalesef 1 trilyon 950 milyar lira. Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız diyor ki: “AK PARTİ hükümetleri olarak eğitimi hep en öncelikli meselemiz olarak gördük.” ve “2002 yılında 8 milyar lira olarak devraldığımız Millî Eğitim Bakanlığı bütçesini 2025 yılında 1 trilyon 450 milyar liraya yükselttik.” Vatandaş artık bunlara inanmıyor değerli arkadaşlar. Binasında temizlik, kapısında güvenlik personeli olmayan okullarda milyonlarca öğrenci hijyenik, güvenli bir eğitim ortamına, temiz suya ve karınlarını doyuracak bir yemeğe hasret. 2016’da Millî Eğitimin genel bütçe içindeki payı yüzde 13,6 iken 2025’teki payı yüzde 10’a ulaşamamıştır. 2025 yılı Merkezî Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi’ne göre Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi 2024 bütçesine göre 2025 yılında yüzde 41’lik artış gösterirken Millî Eğitim Bakanlığı bütçesi ise geçen yıla göre yüzde 32,87 artmıştır. Millî Eğitime ayrılan bütçenin 1 trilyon 30 milyarını personel giderlerine, 131 milyar 441 milyonu da sigorta primi ödemelerine gidiyor. Yani bütçenin yüzde 80’inden fazlası Millî Eğitim Bakanlığının mal ve hizmet ile sermaye giderleri içinse elinde kalan toplam bütçe 291 milyar lira. Sonuç olarak okulların temizlik ve güvenlik personeli ihtiyacının karşılanması ve okulların ihtiyaç duyduğu temizlik ve kırtasiye malzemesi için neredeyse para kalmıyor. Bu ülkede ya veliye okul temizlettiriyorsunuz ya da veliden para topluyorsunuz.

Değerli arkadaşlar, eğitimi kendi uygulamadığımız tasarruf tedbirlerine maalesef kurban ettiniz. 17 Mayıs’ta tasarruf tedbiri yayımladınız, belgeli. Çocukların yemeğini, servisini, sağlıklı eğitim görme hakkını elinden aldınız. Ne hikmetse 28 Mayıs’ta Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinden yandaş bir vakfa 5 milyar 702 milyon lira kaynak aktardınız değerli arkadaşlar. Bunun adı da “sizin tasarruf tedbirleriniz.” Tarikatlara, cemaatlara tasarruf yok; maalesef öyle, kimseyi de kandırmayın artık, halk da buna inanmıyor.

Sağlığı burada hiç konuşmuyorum, bakanlık bütçesinde konuşacağız. Uyguladığımız piyasacı anlayış sonucu sağlığı özel sektöre, rantta zaten kurban ettiniz, yandaşlara peşkeş çektiniz. Bugün bu bebeklerin, ailelerin, yurttaşların yaşadıklarının sorumluluğun tamamı da size ait.

Ülkede çalışan emekçi, emekli, genç, çocuk günbegün yoksullaşıp bir lokma ekmeğe muhtaç kalırken iktidarın ve yandaş müteahhitlerin ise bu bütçeden de hoşnutluğu maalesef bozulmuyor. Kamu-özel iş birliği projelerine yapılacak ödemelerin bütçeye olan yükü büyüyerek devam ediyor. 2025 yılında buraya ayrılan ödenek 202,3 milyar lira, önümüzdeki üç yılda 678,3 milyar lira bütçeden bu projelere garanti olarak ödenecek. Sizin maalesef bu 5’li, 10’lu çetelere olan sevdanız bu bütçede de bitmemiş gözüküyor. Sayın Bakana tekrar buradan sormak istiyorum: Kamu-özel iş birliği kapsamında vergiyi yüzde 30’a çıkardınız. 44 firmanın 37’si matrahsız yani vergi vermiyor. Maliye buradan 505 milyon vergi geliri bekliyor. Şimdi, bu mu vergide adaletiniz? “Vergiyi tabana değil artık tavana yayın.” diye ricada bulunuyorum.

Yine, tabii, bütçede saraya kese açık. Değerli milletvekilleri, vatandaş hayat pahalılığı altında ezilirken sarayın bütçesini yüzde 37 oranında artırıyor. Cumhurbaşkanlığı bütçe ödenegi 16 milyar 928 milyon 146 bin TL oluyor. Araç alımına 17 milyon lira ödenecek. Cumhurbaşkanlığına 2025 yılında 5’i makam aracı olmak üzere toplam 20 araç alınacak. Yeni Tasarruf Tedbirleri Genelgesi’ne göre kamuda üç yıl süreyle yeni taşıt alımı kısıtlanmıştır. Bu millet sizi sırtında taşımaktan bıktı. Ne saraylarınız bitti ne konvoyunuz ne uçaklarınız ne araçlarınız. Hakikaten yazık.

Diyanet İşleri Başkanlığına 2024 yılı için bütçesinde teklif edilen ödenek 91 milyar 824 milyondan yüzde 41 oranında artışla 130 milyar 119 milyona yükseldi. Bu, 6 bakanlığı geride bırakan bir bütçe. Vakıflara, cemaat derneklerine, diğer bakanlıklara aktarılacak olan paralar bu bütçeye dâhil değil. Siz bu anlayışla mı yöneteceksiniz bu ülkeyi? Kesinlikle hayır. Yetmedi, Diyanetin şatafatı, masrafları, savurganlığı maalesef devam edecek.

Değerli milletvekilleri, işin bir de sermayeye borca faiz ödeme boyutu var. 2025’te ödenecek faiz 1 trilyon 950 milyar lira. Görüldüğü gibi, daha çok vergi, daha çok faiz ödemesi var. Peki, nasıl olacak değerli arkadaşlar, enflasyon nasıl düşürülecek? Ben size söyleyeyim: Bu bütçeyle vatandaşın evindeki yangın daha da büyüyecek, yarattığımız ekonomik tablonun yol açtığı yoksulluk daha da derinleşecek. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının öngörüsüne göre ailesinin yanında bakılamayan çocuk sayısının 200 bine çıkması öngörülüyor. Bakanlığın 2025, 2026 ve 2027 yıllarında elektrik tüketim desteğinden yararlanacak kişi sayısına yönelik öngörüsü kayıtlara 4 milyon 100 bin hane olarak geçti. Yine, GSS borcu olan kişilerin sayısı ise 9,8 milyona ulaşacak diyorsunuz. Bir de bu arkadaşlar aç ama bu borçlulara da maalesef icra gönderiyorsunuz. Bunlar sizin yarattığınız tablo. Yarattığımız yoksulluğu sosyal yardımlarla örtmeye çalışıyorsunuz ve bunu matah bir şeymiş gibi sunuyorsunuz. Önemli olan sosyal yardımları arttırmak değil sosyal yardımlara muhtaç olanları yok etmektir, azaltmaktır.

Tarım yine aynı, yüzde 17,5’luk hedef enflasyona göre artış yapacağız diyorsunuz. Çiftçinin belini kırmaya, üretimi yok etmeye ant içmişsiniz. Sonuç olarak vergi yükünün, bütçe açığının, faizlerin, cari transferlerin, kamu-özel iş birliği ödemelerinin arttığı ama gelirlerimizin düştüğü bir yeni yıla beraber gireceğiz. Bu bütçe memurun, emeklinin, dar gelirlinin, öğrencinin, kadının, çiftçinin sorununa

çözüm olmaktan uzak bir bütçedir. Bu bütçede bol vergi, az maaş vardır. Bu bütçe halkın değil bir avuç sermayenin ve yandaşımızın bütçesidir ve umarım bu ülkenin halkı adına hazırladığımız son bütçe olur diyor hepimizi saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Erdem, teşekkür ederim.

Plan ve Bütçe Komisyonu üyeleri içerisinde son konuşma İsmail Güneş, AK PARTİ...

Buyurun.

Süreniz yirmi dakika.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız, Bütçe Başkanımız, Maliye Bakan Yardımcımız, değerli bürokratlarımız ve basın mensuplarımız; ben de hepimizi saygıyla selamlıyorum.

Öncelikle sözlerime başlamadan önce geçtiğimiz günlerde TUSAŞ'ta hain PKK terör örgütü tarafından yapılan saldırıyı nefretle kınıyor, burada hayatını kaybeden kardeşlerimize Cenab-ı Allah'tan rahmet, yaralılarımıza da acil şifalar diliyorum.

Diğer taraftan, cumhuriyetimizin ilanının 101'inci yılını hep beraber idrak ettik ve başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları ile bu ülke için şehit olan tüm şehitlerimizi rahmetle, minnetle yâd ediyorum. Tabii, şunu da ifade etmek istiyorum: Cumhuriyet kimsenin tekelinde değildir, aslında cumhuriyet rejimine kimse de karşı değildir. Hele hele Müslümanlar sanki karşıymış gibi bir algı uyandırarak cumhuriyeti kendi tekellerinde görenlerin tamamen yanıldığını ifade etmek istiyorum. İnsanlar neye karşıdır? Cumhuriyete karşı değil, insanlar "cumhuriyet" adı altında bazı dayatmalara ve birtakım zorbalıklara karşıdır ve dolayısıyla da... Tabii ki vatandaşlarımız kendini yönetecek kişinin halk tarafından seçilmesini arzu eder ve bunu ister, bunda bir sorun yok fakat geçmiş dönemlerde yaşadığımız "cumhuriyet" adı altındaki bazı yanlışları da burada vurgulamak istiyorum.

Tabii, 2025 yılı bütçemizin hayırlı uğurlu olmasını ben temenni ediyorum. AK PARTİ iktidarlarında bu 23'üncü tabii ki bütçemiz ve gerçekten de cumhuriyet tarihinde hiçbir partiye nasip olmamış bir imkân bize nasip oldu ve bu süre zarfında geriye dönüp baktığımızda bu bütçelerle biz neler yaptık, acaba vatandaşın lehine neler yaptık diye ve Türkiye ekonomisini nereden nereye getirdik diye geriye doğru dönüp baktığımız zaman 2002-2023 yılları arasında yani 2002'yi "100" alırsak ve bu dönemde dünya ne yapmış, biz ne yapmış, buna baktığımız zaman reel büyüme bakımından dünya 210 büyürken, Avrupa Birliği 136 büyürken, gelişmekte olan ülkeler 290, Çin ve Hindistan hariç gelişmekte olan ülkeler 217 büyürken reel anlamda Türkiye tam 301 olarak büyümüştür ve gayrisafı millî hasılasını da 238 milyar dolardan tam 4,7 kat artırarak 2023 sonu itibarıyla 1 trilyon 130 milyar dolara çıkarmış. Cari fiyatlarla dünyadaki 17'nci büyük ekonomi, Satın Alma Gücü Paritesi bakımından baktığım zaman -esas vatandaşı ilgilendiren de Satın Alma Gücü Paritesi'dir- 5,9 kat büyüyerek dünyanın 11'inci en büyük ekonomisi olmuştur. Küresel ekonomideki payımız binde 7'lerden binde 11'lere çıkmış, küresel ticaretteki payımız da binde 6'dan binde 11'lere çıkmış. Bu süre zarfında istihdam ne olmuş dersenez istihdam 19,4 milyondan 32,8 milyona çıkmıştır.

Tabii, burada milletvekillerimizden bazı arkadaşlar şunu ifade etti: Burada işe katılım oranının Türkiye'de az olduğunu, yüzde 54 civarında, istihdam oranının da yüzde 49 olduğunu, bazı ülkelerde işe katılım oranının daha yüksek olduğunu yani çalışabilecek yaştaki kişilerin kaç kişinin çalışmak istediğini... Tabii ki Türkiye'deki bu oranların düşük olmasının sebebi de kayıt dışılığın aslında fazla olması ve dolayısıyla da bazı insanlar bazı yerlerde kendi namına veya başka yerde çalışıyor ama kayıtlı olmadığı için bu oran düşük görülebiliyor. 2005-2023 yılları arasında istihdamdaki artış ortalama 682 bin kişi olmuştur. İşsizlik oranları: Tabii ki işsizlik oranlarında çok önemli derecede bir düşüş olmuş, 2012'deki yakaladığımız en düşük seviye olan yüzde 8'lerin seviyesine gelerek yüzde 8,5 seviyelerine inmiştir. Tabii ki yine, 1993 ile 2002 yılları arasında Türkiye ortalama 3,1 büyürken on yıllık periyotlar hâlinde 2003 ile 2013 arasında ortalama 5,7 büyümüş, 2013 ile 2024 yılları arasında da ortalama 5,1 büyümüştür.

Tabii, diğer taraftan, bu süre zarfında biz bu bütçelerle ne yaptık dersenez... Yani işte muhalefet söylüyor ya, birtakım zenginlere bunu peşkeş çektiğimiz anlamına gelebilecek, tamamen yanlış ifadeler kullanıyorlar. Şimdi, biz Türkiye'de sulanabilir alanın, 8,5 milyon hektar arazinin 2023 yılı itibarıyla 7,1 milyon hektarını sulanabilir hâle getirmişiz, bu önemli bir aşama. Yine, aynı şekilde, 23.419 kilometre bölünmüş yol yaparak bölünmüş yol ağıımızı 29.520 kilometreye çıkarmışız ve böylece eskiden 6 olan bölünmüş yolla birbirine bağlı olan il sayımızı da 77'ye çıkarmışız ve daha önceden Türkiye'mizde olmayan hızlı tren seferlerini başlatarak 2.251 kilometre hızlı tren yolu yapmışız. Bu dönemde de önümüzdeki dönemde de hızlı trenlere daha çok ağırlık vererek, yatırımdaki payını artırarak bunların uzunluğunu daha fazla artıracamız.

Yine aynı şekilde, "Bu bütçede siz gariban gurebaya ne yaptınız?" diyorlar ve tarihinde görülmemiş bir şekilde, daha önce rahmetli Özal döneminde kurulan TOKİ atıl bir vaziyeteydi ve TOKİ'yi etkin bir hâle getirerek, işte, yirmi bir yılda 1 milyon 437 bin konut yapmışız. Dile kolay yani 1 milyon 437 bin. Bundan kim faydalanmış? Daha çok ekonomik anlamda dar gelirli vatandaşlarımız tabii ki bundan faydalanmış.

Yine, aynı şekilde, tabii ki 350 binden fazla derslik yapmışız. Tabii, bazı arkadaşlar, "İşte bazı yerlerde çifte eğitim görüyorsunuz." diyorlar; doğru, haklı. Eğer bizden önceki yapılan okullar depreme dayanıklı olsaydı bugün bu sorununuz olmayacaktı, belki de "ikili eğitim" diye bir sorununuz olmayacaktı. Tabii ki daha önceki dönemlerde, özellikle 99 yılında yaşadığımız depremden sonra çıkan yönetmelik Türkiye'de pek çok şeyi değiştirmiş, önceden yapılan yapıların -ben sadece örnek vereyim- Uşak'taki yapılan tüm hastanelerin yani deprem yönetmeliğinden önce yapılan hastanelerin hepsi depreme dayanıksız çıktı, hepsini yıktık ve hepsini yeniden yaptık yani Türkiye'yi yeniden inşa eder hâle geldik.

Diğer taraftan, gençlerimize gerçekten de çok değer verdiğimiz gibi, bunların kaldıkları yurtların hem niteliklerini artırdığımız gibi hem de sayısını artırdık. Bunları 180 binden aşağı yukarı 900 bine çıkardık.

Diğer taraftan, tabii ki şunu da ifade etmek istiyorum: Burada, son dönemlerde, ülkemizde enflasyonda aşırı bir artış oldu. Şimdi, muhalefetteki arkadaşlar diyor ki: "Siz işte Cumhurbaşkanlığı sistemine geçtiniz, ondan oldu." Yok, Cumhurbaşkanımız için güya -yani bunlar tamamen yanlış olan bir düşünce- işte, uyguladığı politikalarından kaynaklandığını söyleyerek, işte, 2021'den sonra tabii ki enflasyonda

önemli bir artış oldu. Peki, biz buraya neden geldik arkadaşlar? O dönemde işte Covid yaşadık ve arkasından tabii ki hızlı bir şekilde emtia fiyatları arttı, navlun fiyatları arttı ve dolayısıyla da...

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Dünyada artmadı mı?

YAŞAR KIRKPINAR (İzmir) - Sabırlı olun biraz, insicamı bozmayın.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Dur, bir dakika, bir dakika kardeşim. Acele etme, acele etme.

MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ (Batman) - Öyle anlatıyorsunuz ki yani bütün dünyada artmış da bizde artmış, yok öyle bir şey!

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Arttı ve arkasından Ukrayna savaşı çıktı, arkasından bizde diyelim ki deprem 11 ili...

MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ (Batman) - Yağmur yağdı böyle oldu.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Şimdi, bakın arkadaşlar, bizdeki...

HAKKI SARUHAN OLUÇ (Antalya) - Faiz-enflasyon meselesi ne oldu İsmail Bey?

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Diyelim ki 19 olan enflasyon en yüksek 85'e çıktı. Kaç kat artmış? 4 kat artmış, değil mi? 4 kat artmış.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Az mı 4 kat?

CAVİT ARI (Antalya) - Hiç mazeretin bitmiyor İsmail Bey. Her sene bir mazeret buluyorsun.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Bir dakika... Az değil, fazla. Bizim esas problemimiz bu fakat şöyle bir şey arkadaşlar...

CAVİT ARI (Antalya) - Bırak Almanya'yı, sen Türkiye'den bahset.

YAŞAR KIRKPINAR (İzmir) - Biraz sabırlı olun arkadaşlar, bekleyin yani.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Şimdi, bakın, arkadaşlar, Almanya'da enflasyon 2021 yılında eksi 0,5'miş.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Değerli arkadaşlar, karşılıklı sataşmayı bırakalım.

YAŞAR KIRKPINAR (İzmir) - Cavit Bey, kaç dakika konuştun, hiç müdahale etmedik. Yüzde 80 yanlışta konuşmalarınız.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Peki 2022'de enflasyon kaç olmuş?

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Hatibi dinleyelim.

Yaşar Bey, lütfen...

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Enflasyon kaç olmuş arkadaşlar? Almanya'da 10,8 olmuş. Peki, İspanya'da binde eksi 6'yı ve binde 76'ya yani yüzde 7,6'ya çıkmış. Kaç kat artmış arkadaşlar?

(AK PARTİ ve CHP milletvekilleri arasında karşılıklı laf atmalar, gürültüler)

CAVİT ARI (Antalya) - Sen kendine bak, Avrupa'da yaşamıyoruz, Türkiye'de yaşıyoruz, Türkiye'de.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - İsmail Bey, karşılıklı konuşmayın lütfen.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - İngiltere'de binde 6'yı ve binde 105'e çıkmış. Arkadaşlar, Amerika Birleşik Devletleri'nde yüzde 1,6'yı, orada da yüzde 7,4'e çıkmış. Ya, bu Cumhurbaşkanımız o kadar etkili ki sadece Türkiye'yi değil, aynı zamanda tüm dünya ülkelerini hepsini etkilemiş, kasıp kavurmuş arkadaşlar. Dolayısıyla da nereden başladığımız önemli.

(AK PARTİ ve CHP milletvekilleri arasında karşılıklı laf atmalar, gürültüler)

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Şimdi, onu da söyleyeceğim.

Bizim, tabii, arkadaşlar, Türkiye olarak en önemli problemimiz, birincisi, bütçe açığımız, cari açığımız ve faize ödediğimiz para; tamam mı? Bu bütçede de baktığımız zaman beni de rahatsız eden bütçeden faize ödenen para 1 trilyon 950 milyon lira. Keşke bu olmasaydı ama enflasyon olan ülkelerde bu başımızın belası. Bunu en büyük, en şiddetli yaşayan ülke Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya arkadaşlar. Tabii, Almanya'da Birinci Dünya Savaşı'nda yani savaş bittiğinde 1 dolar...

(AK PARTİ ve CHP milletvekilleri arasında karşılıklı laf atmalar, gürültüler)

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Arkadaşlar, ben size bir anlatacağım, bir dinle ya, bir dinle. 1 dolar 7,9 markmış ve enflasyon, öyle bir enflasyon olmuş ki tam, 2023'te 1 dolar 4,2 trilyon marka eşit olmuş.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - 2002'de 1 dolar kaç TL'ydi bugün kaç TL?

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Dünya savaşına mı girdik?

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Yani böyle bir... Bir dakika, bir dakika arkadaşlar, bir dakika... Yani bu enflasyon çok kötü bir şey, çok kötü bir şey. Buradan kurtulmak lazım, buradan kurtulmak lazım. Bunun için tedbirleri almış mıyız biz? Tedbirler almışız arkadaşlar.

Şimdi, bizim önceden uyguladığımız politikalar gerekliydi çünkü ekonomimizi durdurmamak için o dönemde ekonomiye destek verdik ve büyümeyi sağladık, işte, 2021'de yüzde 11 mi büyüdük? O civarlarda bir büyüme oldu. Dolayısıyla da son üç yılda dünya 10,3 büyürken biz 21 büyüdük arkadaşlar. Her şeyin bir bedeli olabiliyor.

Şimdi, son dönemde aldığımız tedbirler var. Arkadaşlar, işte, diyorlar ki: Biz aldığımız tedbirlerle önemli mesafeler katettik. Şimdi, bakıyorsunuz, diyelim ki cari açığımızı 55 milyar dolardan 11 milyar dolarlara düşürdük, brüt rezervimizi 98 milyar dolardan 157 milyara, net rezervimizi arkadaşlar, eksi 60 milyardan 37 milyara, risk primimizi 703'ten 266'ya ve dolayısıyla da kur korumalı mevduat oranımızda... Tabii ki Türkiye'nin yapısal problemleri var arkadaşlar.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Vatandaşın cebine ne girdi İsmail Bey, onu söyleyin.

CAVİT ARI (Antalya) - Kur korumalı mevduatın maliyetini de bir söyleyiver de herkes öğrensın.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Şimdi, bakın, ben sizden şunu beklerdim: Muhalefet olarak arkadaşlardan -sizi istisna ediyorum- "Ya, ben Türkiye'yi daha iyi yöneteceğim arkadaşlar, sizin bu vergi politikalarınız ve harcamalarınız yanlış; ben işte şunları şunları ortaya koyuyorum ve Türkiye'yi daha iyi idare edeceğim." diye hiçbir öneriniz olmadı. Sadece... Biz biliyoruz ki siz bize inanıyorsunuz, bize güveniyorsunuz, bizim Türkiye'yi daha iyi yöneteceğimize inanıyorsunuz arkadaşlar.

CAVİT ARI (Antalya) - Sizin yaptıklarınızı yapmazsak bu ülke düzeler.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Söyledik ya! Konuşmalarımızı dinlememişsiniz, önerilerimiz var.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Ve dolayısıyla da arkadaşlar, bu bakımdan, baktığınız zaman, mesela, Türkiye'de yeni bir vergi reformuna ihtiyaç var mı? Tamamıyla var, tamamıyla var. Ben isterim ki tamamen denk bütçe oluşsun.

Burada dediler ki: "Ya, siz harcamalarınız için daha çok zenginlerden vergi almıyorsunuz." Arkadaşlar, bizim 2023 yılında attığımız adımlar var. Bunlarla ne yaptık? Şirketlerin vergi matrahını azaltan bazı giderleri ortadan kaldırdık, kurumlar vergisini yüzde 5 artırdık, banka ve finans kurumları için kurumlar vergisini yüzde 30'a biz çıkardık. Yine, aynı şekilde şirketlerin taşınmaz satış kazançlarının istisnasını kaldırdık. 2024 yılında attığımız adımlarla çok uluslu devletlere minimum yüzde 15 asgari kurumlar vergisi getirdik. Yurt içi kurumlara minimum yüzde 10 kurumlar vergisi getirdik. Yine, yap-işlet-devret veya kamu-özel iş birliğiyle kurumlar vergisini yüzde 30'a biz çıkardık. Yine, diğer taraftan, işte, faiz ve fon geliri vergi oranlarını artırdık. Serbest bölgelerdeki kazanç istisnalarını sadece ihracatla sınırlı kıldık.

Şimdi, sürem kısıtlı. Tabii, "Bu bütçe kimin?" diyorlar. Arkadaşlar, bu bütçe 85 milyonun.

Şimdi, tabii, Erhan Usta da burada yok. Bakın, arkadaşlar, bütçe içindeki Millî Eğitime ayrılan pay 1 trilyon 452 milyar lira. Diyor ki: "Siz reel fiyatlarla konuşarak durumu yükselmiş gibi gösteriyorsunuz." Öyle değil arkadaşlar, bütçe içindeki paya bakalım. Şimdi, bütçe içindeki pay, Millî Eğitimin aldığı pay 2002 yılında 9,4; 2025 yılında 14,8 arkadaşlar.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Okullarda sabun yok, okullarda temizlik görevlisi yok; okullarda sabun yok, sabun.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Bir dakika Tanal... Onun bütçesi var.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Tanal, lütfen...

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Sağlık Bakanlığının 1 trilyon 106 milyon TL'ymiş ve bütçe içindeki payı 2002 yılında yüzde 2,5 iken bugün 7,5. Gayrisafi millî hasılaya oranlarını veriyorum ben, gayrisafi millî hasılaya göre Millî Eğitime ne kadar kaynak aktarıyoruz?

Bir de şunu söyleyeyim ben: Gayrisafi millî hasılaya göre bizim bütçe giderlerimiz, diyelim ki 2002'de gayrisafi millî hasılanın yüzde 33'ü civarlarında iken bugün bizim bütçemiz gayrisafi millî hasılanın yüzde 24'leri civarında. Bak, bir de orada düşüş olduğu hâlde buradaki pay gayrisafi millî hasılaya göre daha fazla artmış arkadaşlar.

Diğer taraftan, şimdi, Sayın Oluç dedi ki: "Doğu illerine az yatırım yapıyorsunuz." Gerçekten de herhâlde gitmiyorsunuz yani ben oralara gittiğinizi düşünmüyorum. Sadece sağlıktan bir örnek vereceğim: AK PARTİ iktidarlarında özellikle doğu illerine pozitif ayrımcılık yapılarak yatırımlardaki önemli seviye farkının ortadan kalkması için önemli bir çaba sarf edilmiş.

Arkadaşlar, bakın, hekim başına düşen nüfusa bakıldığı zaman, doğu ile batı arasındaki fark bizden önceki dönemde en yüksek 13 kat; bu dönemde en kötü ile en iyi iller arasındaki fark 2,8; bu düzelleme nereden geldi?

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Biraz da bebek ölümlerini karşılaştırayım beşefendi, bebek ölümlerini!

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Şimdi, sosyal yardımlara ayrılan pay... Arkadaşlar, 650 milyar TL bütçe ayrılmış. Bak, sosyal yardımlara ayrılan pay nedir arkadaşlar? Bütçe içinde yüzde 4,4 pay ayırmaktayız. Peki, gayrisafi millî hasılaya göre 2002'de neymiş bu? Aşağı yukarı binde 4. Peki, bugün kaç? Binde 11, binde 11; gayrisafi millî hasılaya göre bunu yaklaşık 2,5 kat artırmışız.

Peki, yatırım bütçesi nedir, arkadaşlar? Yatırım bütçesine 1 trilyon 102 milyar TL ayırmışız. Buna da gayrisafi millî hasılaya göre bakalım: 2002'de gayrisafi millî hasılaya göre yatırım bütçesi yüzde 6,6'yken -bütçe içindeki payı olarak söylüyorum, bugün bütçe içindeki pay bu- 2025 yılında yüzde 10,7 arkadaşlar; 10,7.

Tabii ki, son dönemlerde tarıma verdiğimiz desteklerin bir kısmına "Niye burada sayıyorsunuz? Doğrudan destek veriyorsunuz, işte, o 135 milyar, onu sayın, diğerlerini saymayın." diyorlar. Diyelim vatandaşımız ahır yaptı, diyelim ki buna destek verdik; traktör aldı, buna destek verdik; diyelim ki hayvan aldı, buna destek verdik yani bunları saymayacağız mı? Diyelim ki fiyatlar düştü, Toprak Mahsulleri Ofisine dedik ki: "Ürünleri alın." Bunları saymayacak mıyız, bunlar çiftçiye giden destekler değil mi arkadaşlar? Niye saymayacağız biz bunları?

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Başka yerde sayıyoruz biz onları.

CAVİT ARI (Antalya) - Onları da saysan yine yetmiyor.

İSMAİL GÜNEŞ (Uşak) - Dolayısıyla da arkadaşlar, baktığımız zaman, bu bütçe 85 milyonun hepsini kapsayan, özellikle de dar gelirlerinin lehine olan ve aynı zamanda gazilerimizin, şehit yakınlarımızın, dul ve yetimlerimizin, yaşlılarımızın, engellilerimizin ve herkesin bütçesi bu bütçe. Dolayısıyla da inşallah önümüzdeki dönemlerde bütçe rakamlarımızı daha da iyileştireceğiz, bu depremin etkisinden daha da kurtulacağız ve bütçe açığımızı o Maastricht Kriterlerine göre yüzde 3'ün de altına düşürerek yolumuza devam edeceğiz.

2025 yılı bütçemizin hayırlı uğurlu olmasını temenni ediyorum.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Güneş, teşekkür ederim.

Şimdi, Komisyon dışından söz taleplerini yerine getireceğiz, Komisyon üyelerimizin taleplerini karşılamış olduk.

İlk konuşmacı, Sevda Karaca Demir Hanımefendi...

Süreniz beş dakika.

SEVDA KARACA DEMİR (Gaziantep) - Teşekkür ediyorum.

İsmail Güneş'e anlatacağım bu hikâyeyi özellikle. Bir emekçi ailesinin bir restorana gidip sınırlı bir bütçeyle yemeğe oturduğunu düşünelim. En ucuz yemekleri seçiyorlar, sipariş veriyorlar; arkada da locada bir grup, en pahalı yemekleri aksırncaya tıksırncaya kadar yiyor. Masadakileri iştahla silip süpürdükten sonra lokanta sahibi bunlara bir de tatlı ikram ediyor, onları da mideye indirip kalkıp gidiyorlar. Üstüne lokanta sahibi aynı masada bir de istakoz yiyip fotoğraf paylaşıyor. Biraz sonra emekçi ailenin hesabı geliyor, bir bakıyorlar bol sıfırlı bir hesap, diyorlar ki: "Ya, bu hesap bizim değil, bir yanlışlık olması lazım. Biz en ucuzunu seçtik, sadece şunları şunları yedik." İtiraz ediyor ama nafile, restoran sahibi geliyor, diyor ki "Yok kardeşim, hesapta yanlışlık yanlışlık yok. Bakın, size rakamları göstereyim. Az önce kalkan masanın hesabını da sizin hesaba ekledik, tamamını siz ödeyeceksiniz istakoz dâhil."

Şimdi, sizin masa da aslına bakarsanız böyle bir masa, bu bütçenin özeti de böyle bir bütçe; sizin rakamlarınız bu bütçeyi değiştirmiyor, bu gerçeği değiştirmiyor.

Şimdi, bakın, bu bütçe, bu iktidarın orta vadeli programla, 12'nci Kalkınma Planı'yla ilan ettiği, halka yıkım getiren, sermayedarları semirten ekonomi programının apaçık bir devamı; siz de bunu hiç gizlemiyorsunuz zaten. Ben şunu hatırlatmak istiyorum: Kiminle güncelledi bu Hükümet orta vadeli programı, kalkınma planını kimin için yaptı, bu bütçeyi kimlerle hazırladı?

Şimdi, Cevdet Yılmaz bize burada sunum yapıyor, bizi bütçenin bir parçası kılmaya çalışıyor ama ağustos ayı boyunca TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu'yla, TİSK Başkanı Özgür Burak Akkol'la, rekortmen Bayraktarlarla, Başkanı olduğu Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kuruluyula, ABD Ticaret Odasıyla, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankasıyla buluştunuz, önce onların onayına sundunuz bütçeyi; şimdi "85 milyonun bütçesi" diye önümüze getirip aslına bakarsanız sermayenin bütçesini onaylatmaya çalışıyorsunuz. Onlar size ne söylediler? Sizin cümleleriniz bunlar; "Halka daha fazla kemer sıkırtın." "Biz yine vergiden muaf olalım." "Faizler şu kadar olsun." "Asgari ücrete yüzde 25'in üstünde aman ha zam yapmayın." Vallahi resmen emirler yağdırmışlar. Gördük ki talimatlar yerini bulmuş, orta vadeli program ve 2025 bütçesi de sarayda sonuçlanmış, IMF Türkiye Masası'ndan da "Aferin!" kapılmış, karşımıza yerli ve millî IMF programı olarak bir 2025 bütçesi çıkarılmış, programın mottosu da çok açık: Halka sefalet, patrona da servet.

Şimdi, burada AKP'li bir vekil sordu, dedi ki "Şu servet aktarımını bir anlatın da öğrenelim." Vallahi açık açık söyleyelim: Bu Hükümetin vergi politikasından âlâ servet aktarımı yok. Mesela, örnek vermek istiyorum: Bakın, işçi başına sadece bir yılda kârı 2 milyon 186 bin 193 lira olan Ford şirketi 2023 yılında binde 4 oranında vergi ödemiş sadece, İsmail Güneş burada "Şu kadar vergileri artırdık." diye övünüp dursun; yüzde 4 değil binde 4, bakın. 2023'te işçi başı 207 bin lira kâr eden Arçelik şirketi yüzde 1,6 vergi ödemiş; OTOKAR yüzde 2,7; TÜPRAŞ yüzde 12,2 vergi ödemiş. Milyon dolarlar kazanan şirketler bir işçinin üç ayda ödediğinden daha az vergi veriyor bu ülkede. Metal İşçilerinin ücretleri her ay vergi kesintisiyle un ufak oluyor. Bütçenin kaynağı vergiler, toplanacak vergide şirketlerin, bankaların vergisinin toplamının vergi gelirleri içindeki payı yüzde 12,78; işçiler, emekçiler şirketlerden kat kat fazla vergi ödüyor ama halkın ihtiyaçlarına gelince kaynak yok.

Bir servet aktarımını da faiz ödemeleriyle yaptığımızı biliyoruz. Son on yılda bütçede faiz ödemelerinin payı yüzde 9'dan 13'e yükselmiş, asgari ücrete de yüzde 17 zam planı gösteriyorsunuz. Sermaye çevreleri size "Yüzde 25'i aşmayın." diyor. Plan, halka; bütçe, sermayeye.

Şimdi, bakın, bütçede vergi harcamaları, faizler, personel giderleri, her şey milyarlarca artmış; artmayan ve ilk defa azalan tek kalem, kamu hizmetlerindeki yatırım harcamaları; geçen senenin bile altında kalmış. Genel kamu hizmetlerinde 2006 yılında bütçeden ayrılan pay yüzde 22,8'e kadar düşmüş. Bunun tek bir sonucu var: Eğitime, sağlığa, kamu hizmetlerine hiçbir yatırım olmayacak. Bu, yeni kamu hastanesi, okul yurt yapılmayacağını da açık bir ilanı.

Şimdi, bakın, kamu hizmetlerinin payını düşürmek istiyorsunuz ya, hizmetler...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Demir, ek süre veriyorum bir dakika.

Buyurun.

SEVDA KARACA DEMİR (Gaziantep) - Sermaye gelsin, para kazansın; özel okullar, hastaneler semirsin; emeklilik şirketlerinin, özel sağlık sigortalılarının muhtaç müşterisi hâline gelelim; okullarda çocuklar açlıktan, pislikten hasta olmuş, hastanelerde bebekler çetelerin elinde kalmış sizin için hiç önemli değil.

Bakın, bu ülkede, 78 yaşındaki insanlar inşaat işçiliği yaparken ölüyor ve çocuklarına bakamadığı için yurda vermek isteyen aile sayısında son on yılın en yüksek rakamlarına ulaşılmış durumda. Günde neredeyse 3 kadının katledildiği ülkede, kadınların güçlendirilmesi için bu bütçede kadın yurttaş başına sadece 38 kuruş ayrılmış durumda. Halk perişan, intiharlar arttı. Geçen yüzyılda kalmış olan kızamık ve menenjit yeniden baş gösterdi ama siz diyorsunuz ki "Bu bütçe istikrar, icraat ve kalkınma bütçemiz."

Ben buradan en başa döneceğim ve halka sesleneceğim: Yıllardır bu halka sermayedarların, uluslararası tekellerin yediklerinin hesabını ödetiyorsunuz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

SEVDA KARACA DEMİR (Gaziantep) - Bu ülkenin yoksul halkı artık sizin hesabınızı ödemeyi kabul etmemeli.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Demir, teşekkür ederim.

Sayın Esen, süreniz beş dakika.

Buyurun.

ELİF ESEN (İstanbul) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Değerli Cumhurbaşkanını Yardımcımız ve çok kıymetli milletvekilleri, kıymetli bürokratlar; ben de bütçemizin ülkemiz için, vatandaşlarımız için hayırlı olmasını diliyorum.

Cumhuriyetimizin 101'inci yılını ben de gönülden kutluyorum; daha iyi günler, daha iyi yıllar görmek dileğiyle diyorum.

TUSAŞ saldırısını da şiddetle kınıyorum. Şehitlerimizin yakınlarına başsağlığı, yaralılarımızı acil şifalar diliyorum.

Şimdi, ben bu bütçenin çocuk odaklı olmasından yana bir konuşma yapmak istiyorum çünkü ülkenin, evet, vatandaşları son derece sıkıntılı, son derece dertli ama vatandaşların en kırılğan kesimleri çocuklar ve yaşlılarımız; çok daha derinden yaralıdır. Şimdi, çocuğa dönecek olursak, "Neden çocuk?" dersiniz Türkiye'de her üç çocuktan 1'i yoksulluk sınırı içinde yaşıyor. TÜİK'in 2023 verilerine göre 7 milyonun üzerinde çocuğumuz yoksulluk koşulları altında büyümek zorunda kalıyor. Bu rakam Slovenya, Litvanya, Estonya ve Lüksemburg'un toplam nüfusuna eşit. Üstelik bu yoksulluk yalnızca ekonomik yoksulluk değil; çocuklarımız eğitim, sağlık ve sosyal gelişimleri yönünden pek çok haktan mağdur olarak, mahrum olarak yetişmek zorunda kalıyor ve bu yoksulluk artık çocuklarımızın geleceğini tehdit eder hâlede.

Ülkenin bekasından bahsediyoruz ya, ben pek çok konuşmamda şöyle diyorum: Ülkemizin aslında gerçek bekası çocuklarımız. Eskiden klasik bir söz vardı: "Çocuklarımız geleceğimize." Evet, çocuklarımız geleceğimize ama o çocuklar umutla, huzurla, mutlu bir ortamda yaşarsa ve yaşlılarıyla eşit hak ve fırsatlar içinde gelişirse ancak nitelikli bireyler olabilir ve ülkemizin geleceğinden bahsedebiliriz; dolayısıyla ülkemizin geleceği, bekası çocuklarımız. Bu çocukların sağlıklı bir yaşam sürmesi, eğitimlerine devam edebilmesi ve suçla sürüklenmeden geleceğe umutla bakabilmeleri için de bütçenin doğru planlanması ve hakkaniyetli dağıtılması gerekir.

Aile Bakanlığının ve Sayıştay raporlarının bütçe dağılımındaki sermaye giderlerine ayrılan payın hızla arttığını tespit ettik bizde. Buna karşılık sosyal yardımlar gibi cari transferlerde bir düşüşün de gözlemlendiğini ortaya koyuyor bu veriler. Özellikle çocuk yoksulluğunu hedefleyen politikaların sermaye harcamalarından çok sosyal hizmetlere odaklanması gerekir. Okullardaki hijyen koşullarının iyileştirilmesi, yoksul çocuklara hiç olmazsa günde bir öğün ücretsiz beslenme imkânı sağlanması ve onların sosyal destek mekanizmalarıyla desteklenmeleri son derece elzemdir.

Aslında burada şunu da söylemek istiyorum: "Devlet bütçesinin sosyal politikaları" denildiğinde sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin de ayrışması gerekir. Sosyal yardımlar nakdi transferlerdir ve aslında -ben bir sosyal politikacıyım- bizlerin az tercih ettiği, geçici süreler için -örneğin deprem, örneğin sel, örneğin savaş zamanları- birkaç ayla, bilemediniz beş altı ayla sınırlandırılması gereken nakdi transferlerdir. Önemli olan sosyal hizmetlerdir. Sosyal hizmetler ailenin, bireyin sosyal imkânlarla desteklenmesidir; bunun içinde eğitim, sağlık, birtakım gelişimsel sosyal destekler yer alır ki bu, bireyin ve ailenin ileriye dönük kapasite gelişimini de beraberinde getirir. Biz sosyal hizmetlere bu payların ayrılmasını çok daha elzem buluyoruz çünkü sosyal yardımlar bazen bütçede... Değerli iktidar vekilimiz, şu anda kalktı, gitti ama az önce sosyal yardımlardan övünerek bahsetti. Sosyal yardımlar övünülecek bir alan değildir. Sosyal yardımlar bir aileye nakit transfer etmektir. O sosyal yardımla o ailenin yıllarını geçirmesi ve devlete âdeta bağımlı hâle gelmesi demektir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Esen, lütfen tamamlayalım.

ELİF ESEN (İstanbul) - Teşekkür ediyorum.

Toparlıyorum, peki.

Şimdi, yeniden bütçenin çocuk odaklı olması kısmına dönecek olursam, özellikle işsizlik ve yoksulluk sarmalında büyüyen ailelerin çocukları sosyal desteklerden yeterince faydalanmadıklarında ne yazık ki eğitimden uzaklaşıyorlar ve bu çocukların suçla sürüklenme potansiyelleri ya da suçla maruz kalma riskleri de o oranda artıyor. Özellikle Anadolu'da köy okullarının kapatılmasının ardından taşınmalı eğitime mahkûm edilen öğrenciler şimdi okula kendi imkânlarıyla gitmek zorunda kalıyorlar yani okullardaki hijyen şartlarının yanında bu da çok önemli. Velilerin çocukların güvenli bir şekilde okula ulaşmasını sağlaması artık velilerin önemli bir sorunu hâline geldi çünkü taşınmalı eğitimin kaldırılmasıyla okul terkleri de arttı. Köylerde öğrenci sayısının 10'dan az olması gerekçesiyle taşınmalı eğitim kapsamından çıkarılan öğrenciler ulaşım imkânı da bulamayınca açıköğretime geçiş ve okul terki...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ELİF ESEN (İstanbul) - Peki, daha sonra nasıl olsa ayrıntılı tekrar konuşacağız bu konuları.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ederim, sağ olun.

Şimdi, Sayın Mahmut Tanal.

Süreniz beş dakika.

Buyurun.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Teşekkür ederim Değerli Başkanım.

Değerli Cumhurbaşkanını Yardımcımız, değerli milletvekilleri, değerli bürokratlar, değerli basın mensupları; hepinizi saygıyla, hürmetle selamlıyorum.

Değerli Başkanım, 2024 yılının Cumhurbaşkanlığı yıllık raporu budur, elimde. Kaç sayfa? 496 sayfa, 2024. 2025'in Cumhurbaşkanlığı yıllık programı 435 sayfa. Buradan nereye geliyorum? Şimdi, ben size başlıkları... Program da burada, hemen 2025'ten başlayayım, uluslararası göç, sayfa 347'ye bakın; bir de 2024'e bakın. Yurt dışında yaşayan Türklerle ilgili, aynı şekilde. Yine, devam ediyorum,

çevrenin korunması... Yani çoğu başlığa baktığımız zaman burada neler yapılmış; bire bir, tıpkı birbirinin aynısı. Yani burada ya birbirinin aynısıdır veyahut da eş anlamlı kelimelerle belli yerlerden takla attırılarak karşımıza bir bütçe olarak sunulmuş durumda. Kopyala, yapıştır mantığıyla önümüze konulan bu kitapların içeriği benzer ve aynı durumdadır. Mademki değişiklik olmayacaktı, neden israfa girdiniz? 2024 yılından kalma yıllık program kitaplarını getirseydiniz daha doğru olmaz mıydı?

Bu durum aslında bize neyi hatırlatıyor? Bu durum, Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın 2021 yılında Yunus Emre Yılı açılış töreninde Türkçe konusunda endişelerini dile getirerek Türkçeyi dünya dili hâline getirme amacını anlattığı konuşmanın bir kısmının 2017 yılında dönemin Başbakanı Binali Yıldırım'ın yaptığı bir konuşmayla bire bir aynı olduğu ortaya çıkmıştı. Bilmem kaç odalı Cumhurbaşkanlığı sarayında dünya kadar personel çalıştırılırken bize sunulan kitapçık bu. Buna rağmen üşenip metinlerde dahi değişiklik yapmıyorlar. Bütçede bu kopyala, yapıştır mantığı Meclise hakarettir. Sayın Erdoğan ile Sayın Binali Yıldırım'ın o dönemdeki 2017'nin konuşması 2021'de birbirinin aynısı; buna benzer.

Şimdi, Değerli Esen Hanım çocuklarla ilgili söyledi. Evet, Anayasa'mızın 42'nci maddesi "Eğitim bedelsiz ve parasızdır, ücretsizdir." diyor. Şimdi, sizin 2025 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi ve bağlı cetveller sayfasında burada okullar ve pansiyonlarla ilgili olan kısmında... Burada madde de sayfa da yazılmamış ama yani o da burada. Bu kadar özensiz olabilir mi? Sayfa yazılmamış, sayfa numarası yok. Şimdi, burada ilköğretim kurumları, ilkokul, ortaokul, yatılı ortaokullar, imam-hatip okulları 39 bin lira para almıyor. Ben devletimi arıyorum; benim ilkokulum yatılı, ortaokulum yatılı, lisem yatılı; devlet benden kuruş para almadı, devlet bana maaş veriyordu, devlet iç çamaşırlarımızı veriyordu, devlet sabunumuzu veriyordu, devlet güvenlik görevlisini veriyordu, devlet o dönem temizlik personelini veriyordu. Ve aynı zamanda, okullarda revirimiz vardı bizim, hemşirelerimiz vardı bizim. Şu andaki okullarda ne hemşire var ne sabun var ne temizlik var ne güvenlik görevlisi var. Yani o dönem fakir zengin ayrımı olmasın diye, evlerimize gidip gelelim diye devlet bize harçlık verirdi. Devlet kalkıp Aile Koruma Birliği üzerinden vatandaştan para toplamıyordu. Onun için ben o devletimi arıyorum. "Yani eskiden neydi? Şuydu, buydu." deniliyor ama ben o devletimi gerçekten arıyorum.

Şimdi, 2025 yılı için burada adalet ve demokrasiyle ilgili süslü cümleler yazılmış; keşke olsaydı da ben mahcup olmak isterdim Değerli Cumhurbaşkanı Yardımcım. Bakın, Türkiye'de sırf demokrasi olsun diye bir kriter konuldu. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Kişisel Verileri Koruma Kurumu ve Ombudsmanlık; bunlar kuruldu. 2011 yılında Ombudsmanlık kurulduğunda, 2011 öncesinde Türkiye demokraside 167 ülke arasında 88'inci sıradayken 2023'ün Türkiye'sinde 141'inci sıraya düştü. Hukukun üstünlüğünde 71'inci sıradayken 2012'de, 2023'te 117'nci sıraya düştü. Hükümet gücünün sınırlandırılması Ombudsmanlık öncesi 68'de iken şimdi 137'ye düştü. Yolsuzlukla mücadelede 35'te iken 115'e düştü.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Tanal, lütfen tamamlayalım.

Bir dakika veriyorum.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Bitiriyorum.

Şeffaflıkta 57'den 107'ye düştü, temel haklarda 76'dan 133'e düştü, güvenlikte 70'ten 75'e düştü, düzenlemelerin uygulanmasında 39'uncu sıradan 116'ya düştü. Yani bizim rahmetli bir hocamız vardı, derdi ki: "Kötü bir kanun iyi bir uygulayıcı elinde iyi olur. İyi bir kanun, kötü bir uygulayıcı elinde de kötü olur." Denetimde 31'inci sıradan 111'inci sıraya düştü, basın özgürlüğünde 148'den 165'e düştü, cinsiyet eşitliğinde 124'ten 127'ye düştü, küresel barış endeksinde 121'den 139'a, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde mahkûm edilen ülkeler arasında 2011'de Türkiye en fazlaydı ama 2021 yılında ifade özgürlüğünden en fazla mahkûm edilen ülke oldu. Peki, ifade özgürlüğüne bu kadar el mahkûmsak demokrasi, adalet nasıl gerçekleşecek Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Tanal, teşekkür ederiz, sağ olun.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Tutanaklara yanlış geçmemesi açısından maddi bir hata, bu öğrencilerin sayfa numarası var Sayın Tanal, sayfa 261...

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Buyurun, ben size vereyim.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Oradaki ücretler de çocuklardan alınan ücretler değil, kamunun o maliyetleri karşılamak üzere öğrenci başına ne harcadığını gösteren rakamlar.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Buyurun, nerede sayfa 261? Buyurun, ben göstereyim, bendekinde niye yok o sayfa? Buyurun, ben mi göremedim, buyurun Sayın Başkan.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Getirin isterseniz bir karşılaştıralım.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Başkana gösterin.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Bakın, ona dersiniz... Bırakın onu, Tüketici Kanunu diyor ki "12 numara puntoyla yazılır." Bütçenizi siz okunmayacak şekilde yazmışsınız.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ -

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Ben bakayım ona, bir hakemlik yapayım.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Siz bir hakemlik yapın.

O rakamlar da öğrencilerden alınan değil.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Kimden alınıyor?

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Öğrenciler adına kamunun aktardığı rakamlar.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Peki, üstadım kamunun aktardığı da öğrenci burada, bununla yetiniyor mu, olabiliyor mu?

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - O ayrı tartışma.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - E, tartışın ama devlet benden ücret almıyordu. Ben o devletimi arıyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Tanal, teşekkür ediyorum.

Şimdi, Sayın Özen ile Tiryaki yer değiştirdiler.

Sayın Tiryaki, buyurun.

Süreniz beş dakika.

MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ (Batman) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Bu enflasyona İsmail Bey takla attırdı ya, helal olsun önce onu söyleyeyim, şimdi burada değil. Şimdi, onu dinleyen birisi, hani bilmeyen birisi muhtemelen şöyle düşünür: Ya, Türkiye herhâlde dünyadaki enflasyonu en düşük olan ülkelerden biri. Ama, bunun böyle olmadığını aslında herkes biliyor. Avrupa'da enflasyonun en yüksek olduğu ülke Türkiye; savaşta Rusya ile Ukrayna'nın enflasyonu bile yüzde 7,5 ile yüzde 8,6. Hani bizde inmiş hâli yüzde 49'larda ve sanki enflasyonla iyi mücadele ediliyormuş, sanki enflasyonla mücadelede Hükümet başarıya ulaşmış gibi anlatılmasını doğrusu anlayamadık.

Bakın, Mart 2024'te bir dünya karşılaştırması var -muhtemelen hepiniz buna bakmışsınızdır- Türkiye'den daha kötü olan, sadece birkaç ülke var enflasyonda; Arjantin yüzde 288, Suriye yüzde 140, Lübnan yüzde 123, Türkiye yüzde 69, hemen altından Venezuela var ve Afrika ülkelerinin -martta yapılan araştırma, çalışma bu- tamamından daha yüksek bir enflasyon var Türkiye'de. Şimdi, hâl böyleyken, Hükümetin enflasyonla mücadele politikasının başarılı olduğunu söylemek anlaşılır değil. Yani binde 8 ile yüzde 1 arasında 4 kat artmış, 5 kat artmış; dünyada hiç kimse bu işe böyle bakmaz, yüzde kaç olduğuna bakar, sıralama da böyle yapılır. Yıllar arasında yüzde 49'dan yüzde 47'ye inmiş, buna bakar; yüzde 49'dan yüzde 60'a çıkmış, buna bakar ve dünyada enflasyonun en kötü olduğu 3-5 tane ülkeden biridir Türkiye. Bu ne demek? Bu, alım gücü düşük olan kesimlerin yaşam koşullarının çok daha zor olması anlamına geliyor. Dolayısıyla, Hükümetin ekonomi politikalarına bu açıdan bakıldığında hiçbir şekilde başarılı değil ve enflasyonla mücadelede de Hükümetin başarılı olduğunu söylemek mümkün değil.

Ben, özellikle iki konuyla ilgili bilgilerimi sizlerle paylaşmak isterim. Bir tanesi şu gelir adaletsizliği. Yani, gerçekten bu çok önemli bir sorun ve dünyada gelir adaletsizliğinin en kötü olduğu ülkelerden biri Türkiye, maalesef, gelir adaletsizliğinin Avrupa'da en kötü olduğu ülke Türkiye. 130 ülke arasında da Türkiye 28'inci sırada yani gelir adaletsizliğinin en kötü olduğu 28 ülkeden biri Türkiye ve bunun da unutulmaması gerekiyor. Emin olun, yine Afrika ülkelerinin, Asya ülkelerinin büyük bir bölümünde gelir adaletsizliği Türkiye'deki kadar korkunç değil.

Bu ne demek? Yani Hükümet "Biz yoksullukla mücadele ediyoruz." diyor, "Sosyal politikalarla gelir destekleri sunuyoruz." diyor, "Yaşam koşullarını düzeltmeye çalışıyoruz." diyor ama bu doğru değil. Ayrıca, TÜİK'in rakamları var. Yani bu Gini katsayısı, yüzdelik dilimler üzerine yapılan araştırmalar, 1963'ten beri yapılan çalışmalar var ve aslında, Türkiye, hiç de bu gelir adaletsizliğini önleme konusunda başarılı olmuş değil. Yani iktidara geldiğiniz yıllarda, 2002-2003 yıllarında yüzde 0,42'lerde ve şu anda da Gini katsayısı yine 0,40'ların biraz üzerinde. Dolayısıyla, hani bir şans olarak değerlendiriyorsunuz ya 2002'den 2024'e kadar yirmi iki yıllık hükümeti, bu yirmi iki yılda gelir adaletsizliğini önleme konusunda da iktidarımızın başarılı olduğunu söylemek mümkün değil. Bakın, 1940'lardan, 1960'lardan 2000'lere gelene kadar bu konuda bir düzelme olmuş. Yani geliri en düşük olan yüzde 20'lik kesimin aldığı pay görece biraz artmış 2000'lere geldiği yıllara kadar. Fakat 2002'den 2024'e kadar en düşük gelir grubundakiler ile en yüksek gelir grubu arasındaki makasta da bir iyileşme yok. Yani hani söylediğiniz aksine, aslında gelir grubu yüksek olanların bundan yararlandığı görülüyor. Şimdi, bazı yıllarda bu gelir adaletsizliğinde bir düzelme varmış gibi gözüküyor. Örneğin, iktidara geldiğiniz ilk yıllarda yani hükümete geldiğiniz yıllarda önceki ekonomik kriz nedeniyle en yüksek gelir grubundaki yüzde 20'lik kesimin gelirinde bir azalma olmuş ama onun dışında bir şey olmamış.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Tiryaki, bir dakika uzatıyorum.

MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ (Batman) - Yani uyguladığımız ekonomik politikalarla, uyguladığımız vergi politikalarıyla hiçbir şekilde bu gelir adaletsizliğini çözmüş değilsiniz. Yani bir de sanki dünyanın en zengin ülkesiymiş gibi uygulamalarınız var Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı; şimdi, ben size 2 tane şey söyleyeyim. Bakın, bir tane otomobilin -markası önemli değil- liste fiyatı 2 milyon 421 bin 350 TL; yüzlerce milyar dolarlık yatırım yapıyor bu otomobili üreten firmalar, yüzyıllık deneyimleri var; bu otomobili Avrupa'nın bilmem neresinden Türkiye'ye nakil ediyorlar ve kâr ediyorlar, on binlerce işçinin ücretini ödüyorlar ve 2 milyon 421 bin liraya satıyorlar. Bu otomobilin Türkiye'deki satış fiyatı 7 milyon 264 bin.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ (Batman) - Hemen bitiriyorum Orhan Başkanım, selamlama için söz...

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Lütfen...

MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ (Batman) - Dünyanın en zengin ülkesi biz değiliz ya. 2 milyon 421 bin TL'lik otomobilden siz nasıl 4 milyon 824 bin 700 TL vergi alırsınız? Yani dünyada bunu hiç kimseye anlatamazsınız. Böyle bir adaletsizlik olamaz.

Yine, markası önemli değil, üreten ülke 873 dolara satıyor, biz 1.870 dolar ödüyoruz ya o telefona. Bizden daha fazla, daha yüksek ücrete satan bir tek ülke var, o ülke de Brezilya. Hatta bazı ülkeler, Japonya gibi ülkeler üretildiği ülkeden daha ucuza satıyorlar. Yani dünyanın en zenginleri Türkiye Cumhuriyeti devleti vatandaşları mı? Yani bir hükümet gerçekten kendi yurttaşlarına nasıl böyle bir haksızlık yapabilir? Bu kadar yüksek oranda vergi alıyorsunuz ve sonunda başarısızsınız.

Enflasyon hâlâ -ki bu gerçeği yansıtmadığı hâlde- yüzde 50'lerde diyorum, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ederim Sayın Tiryaki, sağ olun.

Sayın Rıdvan Uz, buyurun.

Süreniz beş dakika.

RİDVAN UZ (Çanakkale) - Teşekkür ediyorum.

Sayın Mehmet Muş inşallah dinliyordur. Gelirse de çok mutlu olurum, bu konuşmayla ilgili onun şahitliğine ve adamlığına da ihtiyacım var.

Sayın Divan, Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, sayın milletvekilleri; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Eylül ayında merkezî yönetim bütçesi 100 milyar 464 milyon açık vermiş yani tam 100 milyar 464 milyon. Bu dokuz ayın sonunda bütçe açığı 1 trilyonun üstünde. Yani geçen seneye göre açık oranı yüzde 110 artmış. Geçen yıl da ülkeyi siz yönettiğinize göre bunun sorumluluğunu da üstlenmeniz gerekliliğini buradan ifade edeyim.

Sayın Hazine ve Maliye Bakanı açıklamalarında da emeklilerin taleplerinden bu bütçenin açığının kaynaklandığını, EYT'nin millî gelir oranına etkisi yüzde 2 olduğu için bütçe açığını da bunun oluşturduğunu söyledi. Şimdi, bunu göz önünde bulundurduğumuzda bu bütçe açığına biz Türkiye Büyük Millet Meclisinde geçen hafta nasıl bir katkı sunduk onu burada ifade etmek isterim.

Malumunuz, geçtiğimiz 27'nci dönemde, Sayın Mehmet Muş'un Bakanlığı döneminde bütün siyasi partiler bir araya gelerek Mecliste çok güzel bir yasaya imza atıldı. O dönemde Sayın Mehmet Muş bütün siyasi partilerin grup başkan vekilleriyle randevu talebiyle bir araya gelerek bu konunun ne kadar önemli olduğuna, yerli ve millî sermayenin korunacağına, kendi üreticimizi, esnafımızı, ticaret erbabını koruyacağımıza dair bir yasa olduğunu söylediler. Ve bununla ilgili aynı dönemde Sayın Hamza Dağ'ın bir açıklaması oldu. O, ifadesinde de "Sadece bir firmanın bastırması ve itirazına rağmen tamamen yerli ve millî üreticiyi korumak adına bu yasayı geçirmemiz gerekiyor, yoksa bu, kartelleşmeye ve tekelleşmeye doğru gider." dedi ve bir yasa geçirildi. Biz Sanayi Komisyonundayız, Sanayi Komisyonuna bu dönemde, bu yasayla ilgili "Ya, biz bu yasayı yanlış çıkarmışız, dolayısıyla bu yasayı..." "Bir Çin firması olan Alibaba Trendyol'u satın aldı. Dolayısıyla bu satın almaktan kaynaklı yüzde 20 bariyerini de geçtiği için e-ticaret kanununa göre, bir lisans ücreti ödeyecek. Bu da takriben 2026'nın sonunda 160 milyarı bulan bir meblağ. Dolayısıyla bu paradan vazgeçmemiz lazım..." Komisyonunda sebebini, bu yasayı kimin getirdiğini sorduğumuzda Bakan Yardımcımız buna net bir cevap vermemekle birlikte, bu yasayla ilgili, Türkiye'deki sermayenin dışında Çin firmasıyla Türk dünyasına da açılacağımızı, bu vesileyle bunun çok önemli olduğunu, çekilirse de büyük bir sermaye grubunun Türkiye'yi terk edeceğini söyleyerek bir savunmada bulundu. Yani, Doğu Türkistan'da katliam varken, Doğu Türkistan'a bunları yapan Çin hükümetine biz "Türkiye'de yeterli değil, siz buyurun, Türk dünyasına da girin." diyen bir yasa olduğunu beyan etmiş olduk. Tabii, sonra bu Meclise geldi, Mecliste çok itiraz ettik ve AK PARTİ'li milletvekili arkadaşlarımızla görüştüğümüzde bu arkadaşlarımızın da bu yasayla ilgili çok vicdani rahatsızlıkları olduğunu -oylamada da- gördük ama netice itibarıyla geçti.

Ben bu vesileyle, burada, hem Mehmet Muş'un Başkanlığında hem de Cumhurbaşkanı Yardımcımız buradayken bu konunun tekrar gözden geçirilmesini... Çünkü 160 milyar gibi bir meblağdan vazgeçilmesi 12.500 lira alan emekliler için çok yerinde bir durum değil. Dolayısıyla, bu paradan niye vazgeçtik? Bunun net olarak açıklanması lazım. Kaldı ki böyle bir durum Türkiye'deki hem üreticiyi hem de e-ticarette bu işi yapmak isteyen herkesin önünü tıkayan ve hakikaten tek taraflı bir işlem olmuş durumda. Bunu belirtmek üzere söz aldım çünkü bütçeyle ilgili arkadaşlar geniş açıklamalar yaptılar. Hem muhalefet hem de iktidar söyleyeceğini söyledi genelde ama bu mutlaka çok önemli. Bu "Trendyol yasası" dediğimiz yasa mutlaka... Ben Sayın Mehmet Şimşek'in de tam anlamıyla farkında olmadığını ve bilmediğini düşündüğüm ve Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız Cevdet Yılmaz'ın da ilk defa bu boyutta dinlediğini düşündüğüm bir yasa. Dolayısıyla, bu konuda istirham ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Uz, teşekkür ederim.

Not aldık, Sayın Mehmet Muş Başkanımız bir randevu için Bakanlığa gitmişti, geldiğinde konuyla ilgili görüşlerini ifade edecektir.

Sayın Fethi Gürer? Yok.

Sayın Zülküf Uçar? Yok.

Sayın Hüsmen Kırkpınar, buyurun.

Süreniz beş dakika.

HÜSMEN KIRKPINAR (İzmir) - Çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, kıymetli bürokratlar ve basınımızın değerli temsilcileri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bir bütçenin etkinliği o devletin insanına getireceği refahla ne kadar ilgili olduğuna bağlıdır. Biz isterdik ki bu bütçe, toplumun her kesimine hitap eden ve umut veren, gerçeklere dayanan bir bütçe olsun, enflasyonla mücadele samimiyetle yürütülsün ve kararlılıkla sürdürüleceğine inanalım. Ancak olumlu gelişmeler ne yazık ki mümkün görünmemektedir. 2025 yılı bütçe teklifine baktığımızda yatırımların bütçenin en önemli gider kalemlerini teşkil etmesi gerekirdi, ne yazık ki yatırım yok. Bu bütçe yatırım için değil, borç ve faiz ödetilmek için hazırlanmış bir bütçedir. Milleti borçlu yaşamaya mecbur ettiniz ve alıştırdınız.

Teklifteki bütçe harcaması yüzde 32'lik artışla 14,7 trilyon olarak öngörülmüştür. 2025 yılı için tahmin edilen faiz gideri ise 1,95 trilyon liradır. Bu rakam, bütçe gider toplamının yüzde 13'üdür ve geçen yıla nazaran yüzde 50'nin üzerinde artış görülmektedir. Varımızı yoğunluğu ya yandaşlara ya da yabancılara aktardınız. Bunun örneği, kamu-özel sektör iş birliği sözleşmeleri yoluyla verilen otoyol, köprü,

tünel, havalimanları ve hastanelerdeki garantilerdir. Bu artık dayanılmaz bir hâl almıştır. Vatandaşın alarak belirli bir kesimi zengin eden bu düzenin mağdurları milletimizdir.

2023 hedefleriniz tutmadı, 2053 yılına kaldı. 2023'te dünyanın en büyük ilk 10 ekonomisi arasına girme hayaliniz yerine bugün 22'nci sırada yerimizi aldık. Bugün itibarıyla Türkiye ekonomisiyle "en"lerin ülkesi hâline geldi; enflasyonda en yüksek oran bizde, vergi düzeninde en çarpık ülke biziz. 2024 yılında en yüksek enflasyon oranına sahip 10 ülke arasında Türkiye yüzde 43'le 6'ncı sıradayken, Nijerya ve Haiti yüzde 29'la 8'inci sırada, Angola ise yüzde 28'le son sırada yer alıyor. Bütçede yıl sonuna kadar 20 milyar 527 milyon lira olması öngörülen trafik cezaları sadece dokuz ayda 29 milyar 752 milyon TL olarak rekor kırdı. Yol ve köprü geçişleri için ödenen para Eylül ayında 2023'e göre 4 kat artarak 1 milyar 31 milyon liraya ulaştı. Türkiye ise kendi içinde hâlâ anayasa, hukuk, adalet ve siyasetle hesaplaşma hâlinde yani ekonomik ekosistemimiz oldukça bozuk. Gelir ve vergi dağılımını düzeltmeye ilişkin alınmış herhangi ciddi bir tedbir de yok maalesef. Teklifte, bütçe gelirinin 11,1 trilyon lirasının vergi gelirlerinden alınması öngörülüyor. Bu tutar 2024'e bakıldığında yüzde 46,5 oranında artış göstermiştir. Enflasyonun en önemli sorunu üretememektir. Gelir ve servet üzerinden alınması gereken vergiler yerine yüksek oranlı ÖTV ve KDV varken enflasyonla nasıl mücadele edeceksiniz? Gider tahminindeki yüzde 32'lik artışa ve 2025 yılı sonu için beklenen enflasyon rakamına kıyasla vergi gelirleri artış oranının çok yüksek olduğu açıkça görülmektedir. Yani öğrenciden, işçiden, memurdan, emekliden, ücretliden, üreticiden, esnaflardan kısacaksınız. Külfetin hangi kesimlere yüklendiğini, nimetin kimlere bölüştürüldüğünü gösteren bir bütçe milletinin bütçesidir. Bütçede nicelikten çok niteliğe bakıyoruz biz.

İyi ve doğru olan fikirlerin dikkate alınması ve uygulamalarda bu fikirlerin de yer alması, yer bulması temennisiyle bütçenin hayırlı olmasını diliyorum, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Kırkpınar, teşekkür ederim.

Sayın Hasan Toktaş, buyurun.

Süreniz beş dakikadır.

HASAN TOKTAŞ (Bursa) - Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız, Komisyon Başkanımız ve Komisyon üyesi milletvekillerimiz, kamu görevlilerimiz; her birinizi ayrı ayrı saygıyla selamlıyorum.

Ben, öncelikli olarak, Sayın İsmail Güneş Bey -kendileri burada yok ama ifade etmem gerekiyor- konuşmalarında cumhuriyeti kutlar iken, cumhuriyete Müslümanlar karşıymış gibi gösteren kesimler olduğundan söz etti. Bu bakışı ve bu şekilde kategorize edilmesine şiddetle protesto ettiğimi ifade etmek istiyorum. Bu bakış doğru bir bakış değildir. Bu bakış bence arızalı bir bakıştır. Cumhuriyetle hiçbir Müslüman'ın bu ülkede sorunu ve problemi olmadığı aşıkârdır. Ancak, dün Anıtkabir'e -televizyonlarda da izledik- tören esnasında subay eş ve çocuklarının, gazilerin dahi alınmadığını, hatta ve hatta Sayın Cumhurbaşkanı katılacağından uygulanan protokolde milletvekillerinin bile katılmasına bir kısıtlama getirildiğini ve Anıtkabir'de "Recep Tayyip Erdoğan" sloganlarının atılmasını büyük bir aymazlık olarak görüyorum. Bu bir gelenek hâline getirilmiştir; bu doğru değildir, bu yakışık almayan bir durumdur. Bunu yapmakla o törenlere, cumhuriyete aslında zımnen gölge düşürülmek istenmektedir. Bunu da ben özellikle hatırlatmak istiyorum.

İktidarın yirmi ikinci yılı bitti ve iktidar yirmi üçüncü bütçesini yapıyor. Genel bir değerlendirme yapmak istiyorum. Geline nokta itibarıyla, iktidarı devralmış olduğunuz 2002 yılını baz alırsak ve o kriz dönemiyle bir mukayese edersek tüm rakamlarda aslında sınıfta kaldığı ortaya çıkıyor. Mesela, Merkez Bankası politika faizi, piyasa faizi, iç borç stoku, dış borç stoku, döviz kuru, işsizlik rakamları ki özellikle genç işsizlik rakamları, çalışan nüfus içerisindeki asgari ücretlilerin oranı, doğrudan ya da dolaylı vergilerin oranı, mutluluk endeksi, boşanma oranları, uyuşturucu kullanma oranları, çiftçilerin borç oranı, bireysel kredi borç oranları, icra dosyalarının sayıları, kadın cinayetleri, çocuk istismarları; neresinden bakarsanız bakın, hem sosyal hem ekonomik bir buhran yaşamaktadır maalesef Türkiye.

Bakınız, savaş tehditleriyle "Bir gece ansızın gelebilirler." algısıyla "savunma sanayisine destek" adı altında yeni vergiler ihdas edilmek istenmektedir. Pek tabii ki bu işin kamu yönetimi de Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız da çok iyi bilmektedir ki savunma sanayisi mutlaka genel bütçeden de desteklenmektedir. Yani aslında -geçen günlerde Mecliste de tartıştık- kredi kartından, bisikletten, kol saatinden, tapu işlemlerinden, noter işlemlerinden alınması düşünülen ve bu yönüyle de vatandaşın -dediğim gibi- savaş algısı ya da "Bir gece ansızın gelebilirler." algısıyla toplanılmak istenen para, sonuçta, bütçeden savunma sanayisine aktarılacak olan bir paranın savunma sanayisine alınması suretiyle yani bütçenin vergi yoluyla dolaylı bir şekilde desteklenmesidir.

Şunu ifade etmek istiyorum: Sayın Cumhurbaşkanının deyimiyle "Nereden nereye geldi Türkiye!" Yetmezmiş gibi, ülkemizde 10 milyon sığınmacı, BOP Eş Başkanlığının, zannediyorum, vermiş olduğu görevle Anadolu'nun Türksüzleştirilmesi projesi ve demografik yapıyla oynanma projesi de maalesef yürürlükte. Yani yirmi iki yılın sonunda aslında Türkiye yönetilemez bir konuma gelmiştir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Toptaş, bir dakika uzatıyorum.

HASAN TOKTAŞ (Bursa) - İktidar "3Y"yle gelmiştir. Neydi bunlar, hatırlayın: "Yolsuzlukla mücadele" denildi, maalesef, Türkiye'de yolsuzluk kurumsallaştı. "Yoksullukla mücadele" denildi, maalesef, Türkiye'de vatandaşımızın en az yüzde 60'ı yoksulluk sınırının altında yaşıyor. "Yasaklarla mücadele" denildi, Türkiye'de -trafınızdan bilirsiniz ve hatta kendinizden bilirsiniz- insanlarımız telefonla dahi konuşmaktan çekinir hâle geldi.

Bütün bunlara rağmen, 2025 bütçesinde emeği olanlara teşekkür ediyor, bütçenin hayırlı olmasını temenni ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Toktaş, teşekkür ederim.

Sayın Özen, buyurun.

SEVİLAY ÇELENK (Diyarbakır) - Sayın Başkan, Değerli Cumhurbaşkanı Yardımcısı, değerli milletvekilleri, değerli basın emekçileri, değerli katılımcılar; ben de hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben ulusal bütçenin toplumsal cinsiyet duyarlı bir yaklaşımla ele alınması gerekliliği üzerinde konuşmak istiyorum. Toplumsal cinsiyet duyarlı bütçeleme yaklaşımı, kamu harcamalarının ve gelirlerin kadınlar ve erkekler üzerindeki etkileri de dikkate alarak eşitlik temelinde bir dağılım sağlamayı amaçlar, bu nedenle de çok önemlidir. Bu bakımdan da bütçe hakkı, bugün, Türkiye kadın toplumunun çocuğu, genci, yaşlısıyla karşı karşıya olduğu ve giderek vahimleşen şiddet ve vahşet tablosu hiç yokmuş gibi konuşulamaz. Kadınların kazanımlarına yönelik sistematik müdahale ve saldırı dikkate alınmaksızın bir bütçeleme yapılamaz. Geçtiğimiz bütçe yılında yüzlerce kadın ve çocuk vahşi biçimde katledildi. Bunun ekonomiyle, bütçe öncelikleriyle, bu hayatları koruma ve kollamaya kaynak ayrılmamasıyla ve kadın istihdamıyla bir ilişkisi olmadığı söylenemez. Örneğin, sadece bir tek kuruma bakarak bunu görebiliriz. Bu durumun İletişim Başkanlığının 2023 yılında başlangıç ödeneğine tam olarak denk bir ek bütçeyle, 3 milyar 236 milyon 977 bin TL çıkan bütçesiyle bir ilişkisi var mesela. Çünkü Sayıştay raporlarından önemli ölçüde örtülü bir şekilde ve şeffaflıktan uzak biçimde yürütüldüğü anlaşılan faaliyetleri ve harcamalarıyla bu kurum iktidarın propaganda aygıtı gibi işlev görüyor. Tümünüyle, iktidar perspektifine ve çıkarlarına odaklanan ve muhalif, bağımsız medyanın baskılanmasının aracı hâline gelen İletişim Başkanlığı 2 katına çıkmış bütçesine rağmen, tıpkı RTÜK ve TRT gibi, bu eril, militarist, şiddet ve vahşet yüklü medya ortamını ve zihniyet örüntülerini dönüştürmekle ilişkili sorumluluğunu yerine getirmiyor. Kamu kaynaklarıyla finanse edilen bu kurumlar iktidar borazanı gibi işletilirken her gün ama her gün kadınlar ölüyor. Bu kurumlar kaynaklarının bir kısmını, nefret söylemini kışkırtarak AKP aile ideolojisini pekiştirmeye harcamak yerine -ki bu toplum bugüne kadar bundan hiçbir hayır görmedi- cinsiyet eşitlikçi, şiddet karşıtı, seküler bir dünya tasavvurunu güçlendirmeye harcansa her şey çok farklı olabilirdi ama harcamıyor ve iletişim ve medya alanındaki bu en önemli kurumlar sonuç olarak kadın kırımında suç ortaklığını tercih ediyor. Karşı karşıya olduğumuz bütçe de aynı suç ortaklığından muaf değildir. Bu anlamda, ahlaki sorumluluklarını unutmuş bir bütçeyle karşı karşıyayız. Kadın hareketi, kadın örgütleri ve bir bütün olarak kadın mücadelesi kriminalize edilerek cinsiyetçi, kadın karşıtı politikaların zemini genişletilmeye çalışılıyor. Kürt kadın hareketi, Kürt kadın siyasetçiler bu kriminalize etmeye, baskıya çok ağır bir biçimde maruz kalıyor. Kadınları güçlendirmeye yönelik destek bir yana, son on yılda onlarca kadın ve çocuk derneği hukuksuz bir biçimde kapatılmış, özgür basında kadın lehine oluşturulan gazete ya da ajanslar dâhil bütün birikimlere ağır bir darbe vurulmuş, kadın gazeteciler tutuklanmıştır. Kimsenin dikkat yöneltmediği bir konu, bütün bu baskının da muazzam bir bütçe maliyetinin ve bir bütçesinin olduğudur. Bu görünmezleştirilen bütçe kadınların hayatından gitmektedir. Kanun hükmündeki kararnamelerle kadın akademisyenler görevlerinden uzaklaştırılmış, üniversitelerde toplumsal cinsiyet veya kadın çalışmaları birimleri tasfiye edilmiştir. Müthiş bir etik, müthiş bir ahlaki seviye gerilemesiyle baş başa kalınmasında bu bütçe önceliklerinin önemli bir payı vardır. Ne demek istiyorum? Yakınlarda Türkçeye de tercüme edilen Hanno Sauer'in "Ahlak İyinin ve Kötünün İcadı" başlıklı kitabı köleliğin kaldırılmasından kadınların oy hakkına ve cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimler çerçevesinde korunması gereken haklara kadar kazanılmış hakları asla gerisine düşmemek gereken bir ahlaki seviye olarak tanımlıyor ki çok haklı bir tespittir. Diğer bir deyişle, cinsiyet eşitliği çerçevesindeki hakların ahlaki niteliğine dikkat çekiyor. Eşitlik, bu anlamda öyle kişiden kişiye, toplumdaki farklılaşan bir ahlak değil, evrensel etik değerler zemininde savunulması, sahiplenilmesi gereken bir etik, bir ahlak değeri olarak anlaşılmalıdır. Türkiye kadın toplumu, Türkiye kadın nüfusu bu anlamda özellikle son on yıldır AKP iktidarının artık toplumun diğer kesimlerinin desteğini hiçbir şekilde umursamadığı, kendi tabanını kutuplaşma temelinde konsolide ettiği dönemden itibaren etik dışı bir şekilde...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Özen, lütfen tamamlayalım.

SEVİLAY ÇELENK (Diyarbakır) - ...sistemik bir saldırıyla karşı karşıya kalmıştır. Ev içi emeğin ve çocuk bakımının yasal karşılığının tanınması ve edinilmiş mallara katılma rejimi ile eşit paylaşım ilkesinin getirilmesi gibi kazanımlarımız, evlilik süresince kadınların yoksullaşmasının önüne geçmenin mekanizmalarını oluşturma mücadelemiz tehdit altındadır. Bugün, düz anlamıyla bugün ve şu anda Genel Kurulda dokuzuncu yargı paketi kapsamında nafakadan başlayarak bütün kazanımlarımız hedeftedir ve tehdit altındadır. Kadın yoksulluğu tirmanıyor, kadın yoksulluğu yalnızca gelir eksikliği anlamına gelmiyor, aynı zamanda sosyal güvenceye erişim, çocuk bakım hizmetleri gibi temel ihtiyaçlara ulaşmama sorunu da kapsıyor. Yaşlı kadın nüfusu yoksulluk riskiyle karşı karşıya. Bu durum sosyal güvenlik harcamalarının ve emekli maaşlarının kadın yoksulluğunu azaltmak için kritik bir araç olduğunu gösteriyor. Bütçe teklifi bunu muhakkak gözetmelidir.

Son olarak, Türkiye'deki bütçe planlamasının toplumsal cinsiyet perspektifini içermesi elzemdir ve bu hepimizin sorumluluğudur.

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Özen, teşekkür ederim.

Sayın Yasin Öztürk? Yok.

Böylece söz taleplerini karşılamış olduk.

Şimdi görüşmelere on beş dakika ara vereceğiz, sonrasında soru-cevap işlemiyle devam edeceğiz.

Kapanma Saati: 19.14

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 19.33

BAŞKAN: Mehmet MUŞ (Samsun)

BAŞKAN VEKİLİ: İsmail Faruk AKSU (İstanbul)

SÖZCÜ: Orhan ERDEM (Konya)

KÂTİP: Nilgün ÖK (Denizli)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Değerli milletvekilleri, Komisyon üyelerimiz; 4'üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunu açıyorum.

Şimdi soru-cevap bölümüne geçiyoruz.

Öncelikli olarak, talep eden Komisyon üyelerine söz vereceğiz ve eğer vakit kalırsa Komisyon dışı üyeler de sorularını soracak, daha sonra Sayın Cumhurbaşkan Yardımcımızla söz vereceğiz.

Talep eden arkadaşların sisteme girmesini rica ediyorum.

Birer dakika olarak...

Rahmi Türelî Bey, buyurun.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Şimdi, Sayın Cumhurbaşkan Yardımcısı, merkezî yönetim bütçesinde, cari transferlerin altında görev zararları var; 2023, 2024 ve 2025 yıllarında ciddi artışlar gözüküyor burada. Millî gelir içindeki pay da nitekim 2022 yılında binde 3 iken 2025 yılında yüzde 1,3'e yükseliyor. Baktığım zaman altına, kamu teşebbüsleri -burada ciddi artış var- Halk Bankası ve Ziraat Bankası. Şimdi, aslında biz şunu da biliyoruz: Türkiye Varlık Fonundan kamu bankalarına 2020 yılında, 2021 ve 2023 yıllarında sermaye enjeksiyonu, sermaye artırımını da yapılmıştı. Bu görev zararlarının nedenleri nelerdir bunun ayrıntısını öğrenmek isterim.

İkincisi, gene cari transferlerde kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yapılan transferler var; orada "Siyasi Partilere Yardım" kalemi, onun altında "Diğer" kalemi var ve orada da, "Diğer" kaleminde çok ciddi bir artış var. 2023 yılında 22,8 milyarmış, 2024'te 122,8 olmuş, 2025 yılında da 158,7. Bu "Diğer" in kapsamı ne bunun ayrıntılı bir dökümünü öğrenmek isteriz.

Personel giderlerinin millî gelir içindeki, gayrisafi yurt içi hasıla içindeki payı 2025'te düşüyor, yüzde 6,1'den yüzde 5,6. Bunları hep merkezî yönetim bütçesi kapsamında soruyorum. Bu azalmanın...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Sayın Türelî, tamamlayalım lütfen.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Birkaç sorum var, tamamlayayım, ondan sonra cevap verilecek zaten Sayın Başkan.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Ben uzattım tekrar.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Lütfen.

Bu azalmanın açıklaması ne? Yani bu, 2025 yılında kamunun istihdamı artırmayacağını mı gösteriyor yani atanamayan öğretmenlere, mühendislere, diğer meslek mensuplarına verecek bir müjdemiz yok mudur?

Dördüncü sorum; Merkez Bankasının KKM nedeniyle bu yıl da zarar edeceği anlaşılıyor; 300 milyarın üzerinde bir rakam şu anda gözüküyor. Bu zararın ne kadar olduğuna ilişkin bir tahmininiz var mı? Bildiğiniz üzere, aslında bu zarar da bütçe açığı.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Son bir sorum olacak, o da son beş yılda Sosyal Güvenlik Kurumunun özel hastanelere ödemelerinin trendinin ne olduğunu öğrenmek istiyorum; bu rakam artıyor mu, bu rakamlar nedir?

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ederim.

Sayın Usta...

ERHAN USTA (Samsun) - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Cumhurbaşkan Yardımcısı, üç sorum olacak benim.

Bir tanesi; konuşmanızda bu 2023 yılı büyümesini açıklarken -bu konulara girmediğim için, burada sizden bir izahat almakta fayda var- 2023 büyümesi 5,1 malum ve bunun kaynaklarına bakıldığında 1,5 puanı sermaye stokundan geliyor, bunu açıklıyorsunuz, bu belli; 1,7'si istihdamdan geliyor, 1,8'i de açıklanamayan, "residual" veya "artık" dediğimiz toplam faktör verimliliğinden geliyor. Sunumda...

Benim iddiam şu: 2023 yılında toplam faktör verimliliğinden büyümeye hiçbir katkı gelmemesi lazım yani hukukta, her şeyde bu kadar bozulmanın olduğu bir dönemde, toplam faktör verimliliğinden bir büyüme gelmesi bana tuhaf geliyor. Bunu nasıl açıklıyorsunuz; yani nedir, burada nerelerde düzelme olmuştur da büyümeye en büyük katkı en açıklayamadığımız yerden gelmiştir buna ilişkin bir açıklama verirsiniz çok memnun olurum.

İkinci sorum: Bir tasarruf kampanyası başlattınız, buradan tasarrufla ilgili bir paket de çıktı, paket dışında, idari tedbirler aldınız.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ERHAN USTA (Samsun) - Şimdi, eğer bunlar olmamış olsaydı, bu kanun çıkarılmıyaydı, Sayın Cumhurbaşkanının o tebliğleri, yönetmelikleri, talimatları olmamış olsaydı, 2025 bütçesi ne olurdu? Yani somut olarak hangi kalemden ne kadar tasarruf yazdık biz bunu söylerseniz çok sevinirim.

Son olarak da kur korumalı mevduat ki bu, sürekli tartışılıyor ve sadece bütçedeki şeyini sormuyorum, bütçede kısmen görünüyor biliyorsunuz ama Merkez Bankasına da yükü var; TL var, döviz cinsinden var ve Strateji Bütçe Başkanlığı bu çalışmayı mutlaka yapmıştır; kur korumalı mevduatın yıllar itibarıyla ki çıktığı yıldan, 2023'ten 2022-23 ve 24'te mali yük olarak, Merkez Bankası, artı bütçeye ne kadar mali yükü olmuştur, vergi avantajları da dâhil olmak üzere ne kadar yük olmuştur buradan bunu söylerseniz sevinirim.

Teşekkür ederim.

Tabii, konuşmamız içerisinde soru veya değerlendirmelerimiz oldu, onlara da cevap verirseniz seviniriz.

Teşekkürler.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ederim.

Sayın Arı...

CAVİT ARI (Antalya) - Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımız, 2005 yılında Seydişehir Alüminyum Tesisleri 305 milyon dolara Cengiz İnşaata satıldı. Bu tesisin elektrik enerjisini Oymapınar Barajı karşılamaktaydı ve o tarihlerde Seydişehir Alüminyum Tesislerinin yanında neredeyse hediye misali Oymapınar Barajı da Cengiz inşaata verilmişti, sonrasında açılan davayla bu iptal edildi; kanun çıkartıldı, kanun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi. Böyle bir pozisyon var şu an ancak uzun zamandır Oymapınar Barajı yine Cengiz İnşaat tarafından kullanılıyor.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

CAVİT ARI (Antalya) - Soruma geçiyorum: Oymapınar Barajı şu an yasal olarak kime ait; devlete mi Cengiz İnşaata mı? Oymapınar Barajı eğer Cengiz İnşaata ait ise hangi kanuni gerekçeye göre Cengiz İnşaata ait; devlete ait ise neden Cengiz İnşaat tarafından kullanılmakta bunu öğrenmek istiyorum. Vermiş olduğumuz soru önergesine cevap da verilmedi.

Son sorum; geçen yıl bu ülkede ilk kez ek motorlu taşıtlar vergisi alındı. Ek motorlu taşıtlar vergisi alınmasına karar verilen yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1'inci taksit son ödeme tarihi olan 6 Eylül 2023 ve sonrasında, 2'nci taksit 30 Kasım 2023 tarihleri itibarıyla uygulanan ek vergide ödeme oranı nedir, normal motorlu taşıtlar vergisine göre oranı nedir?

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ederim.

Sayın Akay...

CEVDET AKAY (Karabük) - Teşekkürler Sayın Başkanım.

2023 yılında tahakkuk eden vergi, yargı ve idari para cezaları 530 milyar civarındaydı; bunun 469 milyarı tahsil edilememiş yani yaklaşık 60 milyar tahsil edilmiş, yani tahsil tahakkuk oranı yüzde 11.4. Son durum nedir; bu cezaları tahsil edebiliyor muyuz?

Yine, Sayıştay raporlarından hemen bir soru soracağım: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıyla ilgili 25 Mart 2024'te kullanılmaya başlanılan e-tahsilat sisteminde sanayi sicil işlemleri, para cezaları bugüne dek e-sisteme dâhil edildi mi? Bakanlığın, hatayı 2024 yılının ikinci yarısında çözeceklerine dair Sayıştaya verdiği sözlü cevap şu anda yazılı olarak bildirildi mi, son durum nedir?

Yine, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıyla ilgili ki kesilen idari para cezalarında 10 cezadan 7'sinin tahsil edilmediği, tahakkuk edilmeden direkt gelir yönteminin uygulandığı ve hatalı muhasebe kaydının yapıldığı defalarca söylenmiş.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

CEVDET AKAY (Karabük) - Bitiriyorum Sayın Başkanım.

Örneğin, 2017-2019 arasında kesilen 83 milyon 169 bin TL tutarındaki 31.119 adet idari para cezasının sadece 28 milyon 533 bin TL'si yani 11.547 adeti Maliye tarafından tahsil edilmiş.

Şimdi, defalarca raporlarda belirtildiği hâlde bu idari para cezalarının alt tutardan tahsil edilmesi ve tahsilat oranının artırılmamasıyla ilgili sorun niçin giderilemiyor?

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ederim.

Sayın Aksu...

İSMAİL FARUK AKSU (İstanbul) - Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, ben tarım destekleriyle ilgili bir soru sormak istiyorum; bu, bütçe müzakereleri sırasında da en çok tartışılacak konulardan bir tanesi. Tarıma ayrılan desteğin esasen bütçe giderlerinin genel artışından daha yüksek olduğu görülse de OECD kriterleri de dikkate alınarak, gayrisafi yurt içi hasılaya oran bakımından bizim Tarım Kanunu'ndaki kriteri tutuyor mu tutmuyor mu buna ilişkin bilgi verirseniz seviniriz.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ederim.

Sayın Bakırhoğlu...

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) - Sayın Cumhurbaşkan Yardımcısına şeyi sormak istiyorum: "Diğer Çeşitli Gelirler Kalemi" diye bir kalem var; yani, normalde gelirler yüzde 40 ila 45 arasında artıyor fakat -"Diğer Çeşitli Gelirler Kalemi"nin ne olduğunu datam olarak bilmiyoruz- oradaki artış yüzde 173. Yani, burada ciddi bir artış var, bu neden kaynaklanıyor diye sormak istiyorum.

Bir de bu tarımsal destekleme bütçesine baktığımız zaman, bu desteklemeler içerisinde "hayvancılık destek ödemeleri" payının her geçen yıl azaldığını görmekteyiz. 2023 yılında yüzde 24'müş; 2024'te yüzde 21'e, 2025'te yüzde 20'ye düşmüş yani ciddi bir düşüş var. Buradan da hayvancılığı gözden çıkarttınız mı diye sormak istiyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Evet, teşekkür ederim.

Sayın Tanal...

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Teşekkür ederim Değerli Başkanım.

Değerli Cumhurbaşkan Yardımcım, dağıtmış olduğunuz bütçeyle ilgili şeyde cezaevlerinde mevcut kapasitenin üzerinde tutuklu ve hükümlü olduğu yazılı idi. Bu çerçevede, toplumda infial yaratacak olan suçlar hariç olmak üzere bir af çıkarmayı düşünüyor musunuz?

Soru iki, mevcut olan bu bütçeyle ilgili, GAP projesinin tamamını bitirmeyi düşünüyor musunuz?

Soru üç; Şanlıurfa'da, Devlet Su İşlerinin kapsamında olduğu için Karakoyun Deresi'nde selle ilgili ıslah ve iyileştirme düşünüyor musunuz?

Soru dört; Suruç ile Birecik arasındaki yol çok dar olduğu için onun genişletilmesini ve iyileştirilmesini düşünüyor musunuz?

Soru beş; İpek Yolu dizimiz Viranşehir'in içerisinde geçer, onu şehir dışına çıkarmayı düşünüyor musunuz?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) - Soru altı; Bozova ilçesinin otobana bağlantısı yoktur; o bağlantıyı yapmayı düşünüyor musunuz?

Teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ederim.

Sayın Başkan...

MEHMET BAYKAN (Konya) - Sayın Cumhurbaşkan Yardımcım, toplumda sıkça tartışılan otoyol, köprü, şehir hastaneleri, havaalanı gibi yap-kirala, yap-işlet, yap-işlet-devret projeleri eleştirilirken Kredi ve Yurtlar Kurumu yurtları için aynı şekilde, yap-işlet şeklindeki yapımların eleştirilmediğini görüyoruz, burada bir sosyal fayda ve sosyal taban oluştuğunu görüyoruz. Aynı sosyal taban, örneğin, pandemide gördüğümüz hâliyle şehir hastaneleri için geçerli değil midir? Uzun vadede bu yatırımların sosyal faydasının yanı sıra ekonomik olarak da ülke ekonomisine getireceği değerlendirmeleri acaba gerek muhalefet gerekse bizler tam olarak yapamıyor muyuz?

Kredi ve Yurtlar Kurumu yurtlarında sağlanan mutabakatın diğer yatırımlarda da örneğin, dünya sıralamasına girmiş, Avrupa sıralamasına girmiş İstanbul Havalimanı'nda da aynı şekilde değerlendirilmesi için ortak bir mutabakat oluşturma zeminimiz var mıdır diyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ederim.

Son soruyu sormak üzere Esen Hanım, buyurun.

ELİF ESEN (İstanbul) - Teşekkür ederim Başkanım.

Sayın Cumhurbaşkan Yardımcım, şimdi, önümde, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bütçeden ayrılan kaynakların Sayıştay raporları temel alınarak düzenlenmiş bir tablosu var; bu tabloda bütçe kalemlerinin gider olarak yüzdesel dağılımları var.

Şimdi, bu çerçevede, sermaye giderlerinde dikkate değer bir artış var önümdeki bu tabloda. Sermaye giderleri yeni yatırımları kapsamakta olup menkul ve gayrimenkul alımları, maddi haklar gibi harcamaları içermektedir. 2023 yılı itibarıyla tasarruf tedbirlerinin uygulandığı bir dönemde sermaye giderlerinde böyle bir artışa gidilmesinin sebebi soru işareti oluşturmaktadır. Özellikle 2023 yılında sermaye giderlerinin artması ekonomik koşullar ve tasarruf hedefleriyle çelişmektedir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

ELİF ESEN (İstanbul) - Bitiriyorum Başkanım.

2024 yılının ilk altı ayına ait verilere göre, mali durum beklenti raporunda sermaye giderleri 396 milyon 235 bin 935 lira olarak gösterilirken yıl sonu tahmininin ise 3 milyar 155 milyon 881 bin liraya çıktığı görülmektedir. Aynı eğilim 2025 bütçesinde de devam etmekte ve bu kalemlerde büyük bir artış öngörülmektedir. Tasarruf tedbirlerinin uygulandığı bu yıllarda sermaye giderlerindeki bu artışın gerekçeleri nelerdir, onu sormak istiyorum ben de.

OTURUM BAŞKANI ORHAN ERDEM - Teşekkür ediyorum.

Soru işlemleri tamamlamıştır.

Değerli arkadaşlar, şimdi görüş, eleştiri ve sorulara cevap vermek üzere Cumhurbaşkan Yardımcımız Sayın Cevdet Yılmaz'a söz vereceğim.

Sayın Cumhurbaşkan Yardımcımız, süresi içerisinde cevap verilmeyen sorulara yedi gün içerisinde yazılı olarak cevap verebilirsiniz.

Buyurun Sayın Yılmaz, süreniz kırk beş dakika.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

22 Ekim tarihinde Plan ve Bütçe Komisyonu nezdinde gerçekleştirdiğim sunuş konuşmamla 2025 Yılı Bütçe Kanunu ve 2023 Yılı Kesin Hesap Kanunu Teklifi'ni yürütme adına takdirlerinize sunmuşum. Bugün ise bütçenin geneli üzerinde değerlendirmelerinizi dinledim, sorularınızı ve eleştirilerinizi not ettim. Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanı, Divan üyeleri ve Komisyon üyeleri başta olmak üzere, yapıcı ve yönlendirici katkılarıyla bütçe sürecine katkı veren tüm milletvekillerimize teşekkür ediyorum.

Eleştiri ve soruların yoğunlaştığı alanlardan hareketle genel bir değerlendirme yapacak ve süre elverdiği kadarıyla soruları cevaplandıracağım.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; cumhuriyetimizin 101'inci yıl dönümünde Türkiye Yüzyılı hedefleriyle emin adımlarla ilerliyor, ülkemizi daha aydınlık yarınlara taşımak için var gücümüzle çalışıyoruz. Bu vesileyle, cumhuriyetimizin kuruluşunun 101'inci yıl dönümünü bir kez daha kutluyorum, başta cumhuriyetimizin banisi Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları olmak üzere vatanı uğruna canlarını feda eden tüm şehitlerimizi, ahirete irtihal eden gazilerimizi rahmet ve minnetle anıyorum.

Diğer yandan, yine son günlerde savunma sanayimizin lider kuruluşu TUSAŞ'a yönelik saldırıda hayatını kaybeden şehitlerimize ve tüm şehitlerimize rahmet diliyorum. Savunma ve güvenlik hepimizin yani 85 milyon vatandaşımızın ve devletimizin beka meselesidir ve aynı zamanda, savunma sanayisindeki gelişmeler katma değeri yüksek bir ekonomik yapı oluşturmamızda, sosyal refahı artırmamızda da son derece önemli bir unsurdur. Dolayısıyla her bakımdan savunma sanayimize yapılan bu saldırıyı, terör saldırısını lanetliyoruz.

Siyasette diyalog zemininin güçlendiği dönemlerde tekrar tekrar terörün milletimizin kaderine musallat edilmek istendiği de bir gerçektir. Bu menfur saldırıların siyaseti yönlendirmek için bir aparat olarak kullanılmaya çalışıldığı da ortadadır. Eli kanlı terör örgütleri ülkemizi bugüne kadar istikametinden saptıramadılar, bundan sonra da saptıramayacaklar. Onlar bizi nereye kanalize etmek istiyorsa, yönlendirmek istiyorsa biz tam tersine hareket edeceğiz; birliğimizi, beraberliğimizi, kardeşliğimizi daha da güçlendireceğiz, savunma sanayimize de her zaman olduğu gibi kararlı bir şekilde destek olacağız, terörle de kararlı bir şekilde mücadelemizi sürdüreceğiz.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi'mizin kazanımları sürdürülebilir hâle getirecek, ekonomik kalkınma ve sosyal refahı önceleyen bir perspektifle hazırlandığını geçen hafta sunuş konuşmamda ifade etmişim. Türkiye olarak önemli bir dönemden geçiyoruz, tarihi bir fırsatla karşı karşıyayız, o da şudur: Uzunca bir süredir yaşamadığımız seçimsiz bir dönem yaşıyoruz. Seçimlerin yoğun yapıldığı dönemler ister istemez kısa vadeli meselelerin daha fazla gündemi işgal ettiği dönemler oluyor. Bugün Türkiye, seçimsiz bir dönem yaşıyor; genel seçimleri, yerel seçimleri geride bırakmış olarak yoluna devam ediyor ve kritik bir aşamadayız ve dünyanın da son derece zorlu bir aşamasındayız, dönemindeyiz, ortamındayız. Bu ortamda bu seçimsiz dönemi iktidarıyla, muhalefetiyle hep birlikte çok iyi değerlendirip ülkemizi sadece nicel değil, niteliksel, kalitatif açıdan daha farklı bir seviyeye taşıma imkânına sahibiz ve uzun vadeli birtakım değişimlere dönüşümlere bu dönemde imza atabiliriz ve bu fırsatı hep birlikte değerlendirmeliyiz. Türkiye'yi orta gelir tuzağından kurtarıp üst orta gelir liginden yüksek gelirli ülkeler ligine taşımak bu anlamda en temel önceliklerden bir tanesidir. Bunu yaparken tabii ki insani kalkınma açısından da Türkiye'yi en yüksek seviyelere kavuşturmak yine temel amacımız olmalıdır. Burada ekonomiden ibaret değil elbette bu söylediğim, adalet sisteminden eğitim sistemine, teknoloji politikalarından diğer birçok alana varıncaya kadar her alanda ülkemizin kapasitesini artırıp daha güçlü yarınlara ulaşmamız ve Türkiye Yüzyılı'nı inşa etmemiz açısından kritik bir dönemden geçtiğimizi ifade etmek isterim.

Bütçemiz de bu genel çerçevede içinde yatırımı, istihdamı, üretimi ve ihracatı destekleyen, sosyal refahı artırıcı bir yaklaşıma sahiptir. İşçisi, esnafı, emeklisi, genci ve yaşlısıyla toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçları gözetilerek hazırlanmış, doğu-batı ayrımı yapmadan, kuzey-güney ayrımı yapmadan 81 ilimizin gereksinimleri düşünülmüştür. Sosyal yardım ve destekler için ayırdığımız kaynak da bunun en açık göstergelerinden bir tanesidir; sosyal boyutu gösteren. Yine elektrik, doğal gaz sübvansiyonları, baktığımız zaman asgari ücrete yaptığımız vergi harcamaları, bütün bunlar aslında önemli oranda sosyal bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir bütçemizin.

Bütçemizin en ayırt edici vasıflarından biri yeniden imar bütçesi olmasıdır; tarihimizin en büyük afetini yaşadık, onun yaralarını sarmaya çalışıyoruz. Bugünkü fiyatlara geçen yılı çekersek ve toplarsak iki yıllık harcamamızı 2,6 trilyon lira civarında bir yükten bahsediyoruz, gelecek yıl da bu devam edecek.

“Gelecek yılki düşüş acaba inşa çalışmalarına etkiler mi?” diye arkadaşlarımızın soruları oldu, orada şunu ifade etmek isterim: Kesinlikle bu söz konusu olamaz. Üç başlık altında çalışmalarımızı sürdürüyoruz; konutların inşası, kalıcı konutların ve iş yerlerinin, altyapının tamiri, ekonomik ve sosyal hayatın canlandırılması. Bu üç başlık altında ihya, imar çalışmalarımız sürüyor. Bütçe tahakkuk esaslı bir dokümandır; tahakkuk eden harcamalar bütçede gösterilir ama onların nakdi gerçekleşmeleri zaman içinde gerçekleşebilir. Dolayısıyla, bunun bir kısmı bu zamanlama farkından kaynaklanıyor olabilir ama tahakkuk bazlı baktığımız zaman 2,6 trilyon tahakkuk etmiş olacak bu yıl sonu itibarıyla, gelecek yıl itibarıyla da yine -şimdi, tam rakamı; yanlış bir şey söylemeyeyim- 580 küsur bir rakam gelecek yıl da tahsis edilmiş olacak; dolayısıyla ortaya koyduğumuz bu eylem planını gerçekleştireceğiz. Buradan...

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Toplam 106 milyar...

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - 104 milyar gibi bir ilk hesap yapılmıştı; bugüne kadar sadece merkezi idareden yaptığımız aşağı yukarı 70 milyar doları bulmuş durumda. Sadece konutlar olarak bakmayın lütfen; işte, bunun doğal gazından, ulaşımından hastanesine, okulundan tüneline, yoluna, havalimanı tamirine, ekonomik birtakım desteklerine varıncaya kadar bir sürü harcama kalemi var. Bunlarla baktığımız zaman 104 milyar dolarla bitirebilirsek bu gayet iyi olur doğrusu, onu da muhtemelen aşacağız. Bu bahsettiklerim sadece merkezi idare harcamaları, bir de yerel yönetimlerin harcamaları var, Sosyal Güvenlik Kurumumuzun, merkezi yönetim bütçesi dışındaki kurumların, İller Bankası gibi harcamaları var ve bunları da saymıyoruz bu harcamalar içinde. Dolayısıyla büyük bir harcama var. “Niçin bu dönemde borçlar, açıklar arttı, faizler arttı?” Bunun en önemli gerekçelerinden biri bu. Bütçe açığımızı geçici olarak deprem harcamaları oldukça yüksek düzeye çıkarmış durumda. Bu açıkları finanse etmek için de maliyemiz borçlanmak durumunda. Dolayısıyla -bazı arkadaşlarımız da söylediler- ödediğinden daha fazla borçlanarak bu geçici dönemde deprem bağlantılı harcamalar başta olmak üzere harcamalarımızı finanse etmek durumundayız ama bu yapısal bir problem değil ve bir süre sonra bu harcamalar bütçemizden

düşmüş olacak, daha rahat bir perspektife sahip olmuş olacağız. Zaten Orta Vadeli Programımızda da bunu öngörüyoruz. Bu rahatlamayla birlikte hem maliyemizin borçlanması hem de faiz giderleri anlamında orta vadede daha olumlu bir perspektif olduğunu, önümüzde olduğunu ifade edebilirim.

Şimdi, çok önemli yorumlar, tespitler, eleştiriler yaptınız, müsaadenizle ben de bir kısmına tabii ki katılıyorum, bir kısmına katılmam ama kendi değerlendirmelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine ilişkin görüşler ifade edildi. Şunun altını çizmek isterim: Küresel düzeyde ve bölgemizde risklerin yükseldiği bir dönemde siyasi istikrarı garanti eden bir sistem olarak Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin halkımızın oylarıyla gelmiş olması olumlu bir gelişmedir ve bunu pandemi döneminde test ettik, jeopolitik gelişmelerde test ettik, ekonomik birtakım kararlarda, politikalarda da test ediyoruz. Böyle bir yapı olmasa, siyasi istikrarımız devam etmese bu karşı karşıya kaldığımız meydan okumaların ne tür riskler doğurabileceğini takdirinize bırakıyorum.

Diğer yandan, şunu ifade etmek isterim: Parlamenter sistem de başkanlık sistemi de demokratik sistemlerdir. Demokrasilerin bir kısmında başkanlık sistemi var, bir kısmında parlamenter sistem var; birini demokratik, diğerini değil diye nitelendirmek doğru değil. Çok iyi başkanlık sistemleri de var, çok iyi parlamenter sistemler de var, yarı başkanlık sistemleri var ve her bir sistemin kendi içinde alt versiyonları var. Dolayısıyla ikisi de demokratik sistemlerdir. Yeter ki iyi çalıştırmayı bilin, iyi bir kültür oluşsun, demokratik kültürle birlikte gelişsin bu sistemler. Bunlar, rejim değildirlir, demokratik rejimin alternatifi değildirlir; bunlar, yönetim sistemleridir. Biz de başkanlık sistemine geçmiş olduk. Burada yalnız şunun da altını çizmek isterim: Bu sistemlerin yerleşmesi, tam anlamıyla kurumsallaşması elbette biraz zaman alacaktır. Bu süreçte, mutlaka tecrübelerden dersler çıkarılması, varsa eksikler onları toplumsal olarak tespit edip giderme yönünde çalışmalar yapılmasına da her zaman açık olduğumuzu belirtmek isterim. Zaten tabiatı gereği bu yeni anayasayla birlikte ortaya konulan perspektif de budur doğrusu. Yani bazı konularda Meclisimize dahi gelmeden, idarenin kendi içinde gördüğü eksikleri kararnamelerle gidermesine dönük, dinamik bir yapı öngörüldü. Dolayısıyla "Burada her şey mükemmel, hiç eleştirilecek bir şey yok." demiyoruz ama topyekün bir sistemi her türlü sorunun kaynağı gibi gösterme çabasının da son derece anlamsız olduğunu ifade etmek isterim. Parlamenter sistem dönemindeyken de Türkiye ekonomik, sosyal, siyasal, uluslararası ilişkiler bağlamında birçok meseleyle karşı karşıya kaldı, bugün de birçok meseleyle elbette uğraşıyoruz. Bunların hepsini bir sistem analiziyle açıklamak çok kolaycılık olur diye inanıyorum. Dolayısıyla, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi istikrarı temin eden, garanti altına alan bir sistem olarak kıymetli bir sistemdir diye inanıyorum. Burada tabii ki yasama-yürütme ilişkilerinde tartışılacak hususlar var, başka meselelerde yapılabilecek, atılabilecek adımlar mutlaka var, bunları da dışlamadan ifade etmek istiyorum.

Diğer yandan, daha çok Erhan Bey'in açtığı bir tartışma oldu, bütçeyle ilgili oran mı verilsin mutlak rakam mı verilsin diye. Tabii, yerine göre mutlak rakam da verilebilir ama esas olan, ekonomik analizlerde oransal analizlerdir. Hepimiz zaman zaman mutlak rakamlar da veririz, onları da söyleriz, işe yaradığı yerler de olabilir. Özellikle yakın gelecekle mukayeselerde belki mutlak rakamlar daha anlamlı olabilir. Ama önemli olan, burada doğru analizler yapmak. Muhalefet de iktidar da bazen mutlak rakam kullanır, bazen oran kullanır, hepimiz yapıyoruz ama elbette doğru olan, ekonomide oransal rakamlardır. Özellikle de enflasyonunun yükseldiği dönemlerde mutlak rakamlar arasındaki fark açılabilir zaman içinde. Dolayısıyla oran kullanmak her zaman daha sağlıklıdır; bunun altını çizmek isterim. Burada hepimizin tutarlı olmasında fayda var diye inanıyorum.

Hangi yılı referans aldığımız da önemlidir tabii ki. Biz, Hükümet olarak 2002 yılında başladık. Dolayısıyla, doğal olarak, bizim referans aldığımız bir yıl 2002 yılı. Siz başka bir referans noktası alıp oradan analiz yapabilirsiniz, bu da sizin elbette en tabii hakkınız, bir şey demiyorum. Ama şunu da söylemek isterim, özellikle bütçe bağlamında, yine bir tutarlılık eleştirisi anlamında; şöyle bir durumla -muhalefetteki arkadaşlarımız özellikle- karşılaşıyoruz: Her türlü gider artırıcı teklifte bulunuyorlar, gelir artırıcı her türlü teklife de mesafeli bakıyorlar diyelim ve bu ikisiyle birlikte "Bütçe açığı da düşsün, devlet de borçlanmasın, faiz de ödemesin." diyorlar. Şimdi, bütün bunlar bir arada olmaz yani bir gider teklif ediyorsanız bir gelir kaynağını da göstermek durumundasınız.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Vergi reformu getirdiniz de "Hayır." mı dedik Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı?

ERHAN USTA (Samsun) - Menkul sermaye iratları, gelir vergisi...

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Bunları bir arada ortaya koymak, daha bir somutlaştırmak durumundasınız.

ERHAN USTA (Samsun) - Faize, hisse senedine, repoya, bütün enstrümanlara... Paradan para kazandıktan gelir vergisi alalım, onları vergilendirelim.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Onları daha detaylı duyabilirsek seviniriz.

Değerli arkadaşlar, bu anlamda baktığımız zaman, bütçe rakamlarına mutlak rakamlar değil de oransal olarak baktığımız zaman gelecek yıl 3,1 gibi bir açık öngörüyoruz. Bu, bizim tarihsel ortalamalarımıza yaklaşan bir açık, AK PARTİ dönemi olarak söylüyorum. Yanlış hatırlamıyorsam, yirmi yıllık ortalamamız 2,7 civarında bir şey, ona yaklaşan bir rakama gelecek yıl geliyoruz. Ondan sonraki yıllar daha da iyi bir şeyi hedefliyoruz.

OVP-plan ilişkisini Sayın Türelî irdelemişti. Yani burada tutarlılık, tutarsızlık vesaire... Tabii ki farklı şekillerde yorumlanabilir ama ben kendi yorumumu paylaşayım. Planlarda önemli olan, politika çerçevesidir, esas verdiği istikamettir ve temel politikalarda çizdiği çerçevedir. Planlar, bazıları öyle "rolling plan" diyorlar, "yuvarlanan plan" her yıl yenilenen. Bizim planlar öyle değil biliyorsunuz, beş yılda bir yeniliyor. Dolayısıyla, her yıl oradaki rakamları revize etme imkânımız yok ama dünya ve Türkiye dinamik...

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Daha bir yıl oldu Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı?

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Bir yıl önce Gazze'de bu hadiseler yoktu, şimdi var; bir örnek olarak söylüyorum. Yani plan yaptığımız zaman varsayımlarla yaparsınız. O günkü varsayımlarımızla, dünyadaki, bölgedeki durumu dikkate alarak bir ekonominin dünyada, bölgede gelişimine bakarak varsayımlarla bir perspektif çizersiniz. Planlardaki rakamlardan daha önemli olan

planların çizdiği politika çerçevesi, genel olarak çizdiği istikamettir, bunu esas almak lazım. Bunu esas aldığımız zaman OVP ile plan arasında ben bir politika tutarsızlığı görmüyorum. Rakamsal farklılıklar olabilir çünkü OVP, her yıl yenilenen bir doküman ve o yıl içinde gerçekleşen gelişmeleri rakamlara yansıtma imkânımız var. Dolayısıyla, doğal olarak bir farklılık çıkabiliyor rakamsal olarak ama politika çerçevemiz farklı değil. Planımızın odağında da OVP'nin odağında da "Yeşil ve Dijital Dönüşüm" var, istikrar var, ekonomiyi büyütmek var, büyüyen ekonominin nimetlerini kalıcı sosyal refaha dönüştürmek var. Dolayısıyla, o anlamda bir tutarsızlık söz konusu değil.

İkincisi, bu enflasyon-büyüme ilişkisi konusunda yine bazı arkadaşlarımızın yorumları oldu. Büyüme mi, enflasyon mu türünden, bir çelişki mi var, bir açmaz mı var burada gibisinden. Kısa vadede büyüme ile enflasyonla mücadele arasında bazı zorluklar elbette olabilir, bazı tercihler yapmanız gerekebilir. Ama teorik olarak da bakarsak, Türkiye tecrübesinden de bakarsak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Orta uzun vadede enflasyonla mücadele ile büyüme arasında bir çelişki görmüyoruz çünkü enflasyonu düşürdüğünüz bir ortam aynı zamanda öngörülebilirliği arttırdığınız, yatırım ortamını iyileştirdiğiniz bir ortam demek. Türkiye'nin de enflasyonunun düşük olduğu dönemlerde büyümesinin daha istikrarlı ve daha yüksek olduğunu tarihsel tecrübeyle de biliyoruz. Dolayısıyla, burada bir çelişki görmüyoruz. Kısa vadeli olabilir, dönemsel kısa vadeli çelişkiler, birtakım zorluklar yaşanabilir ama orta vadeli baktığınız zaman böyle bir çelişki söz konusu değil; tam aksine, düşük enflasyon ile istikrarlı, sürdürülebilir büyüme arasında olumlu bir ilişki var. Aynı şey gelir dağılımı için de söz konusu. Enflasyon, biliyorsunuz, gelir dağılımını bozucu etki yapan bir hadise. Enflasyondaki düşüş başlı başına gelir dağılımı açısından da olumlu bir gelişme; bunun da altını çizmek isterim. Kalıcı refah artışı için özellikle enflasyonun düşürülmesi çok çok önemli, sosyal dengeler açısından da önemli. Sosyal politikaya birazdan tekrar geleceğim.

Bölgesel eşitsizlikler konusunu gündeme getiren arkadaşlarımız oldu, Sayın Oluç daha çok gündeme getirdi. Bu konularla ilgili de çok rahatlıkla şunu söyleyebilirim: Bölgesel eşitsizlikler kesinlikle bu son yirmi yılda artmadı, azaldı. Bir defa, bütün bölgelerimizde altyapıya çok büyük yatırım yaptık; işte, yollara, hava meydanlarına, barajlara, sulama tesislerine, bir taraftan da eğitim ve sağlık tesislerine ama bu konularda daha geri kalmış bölgelerimizin daha fazla yatırım aldığını miktarsal olarak da size iletebilirim. Orada hiçbir tereddüdüm yok doğrusu. Mesela, duble yollar tüm Türkiye'de diyelim 3 katına çıktıysa doğu ve güneydoğuda 10 katına çıktı belki yani geçmişiyse mukayese ettiğinizde çünkü geçmişte az olduğu için çok daha fazla yüksek bir artış oldu bu bölgelerimizde. Diğer taraftan, özel sektörü teşvik eden politikalarla bunu biz birleştirdik. Bir taraftan da güvenlik, huzur ortamını pekiştirdik; en önemlisi de bu bence. Bu bölgeler niçin bazı hizmetleri alamadılar? Niçin geri kaldılar? En önemli sebeplerinden bir tanesi, güvenlik. Güvenlik, aynı zamanda yatırım ortamıyla ilişkili. Güvenliğin olmadığı bir yerde sermayenin kalmayacağını tahmin edersiniz. Doğu ve güneydoğudaki bazı sermayedarların sermayelerini güvenlik sebebiyle başka bölgelere taşıdıklarını, geçmişte nitelikli elemanın bölgeye güvenlik gerekçesiyle gitmediğini, yaylaların kullanılmadığını, turizmin zayıf kaldığını; hepsini biliyoruz, çok detaya girmeyeyim.

Terörün iki türlü zararı var: Bir tanesi doğrudan zarar, can kaybı, mal kaybı, doğrudan verdiği zarar. İkincisi, ekonomik olarak daha büyük zararı ise dolaylı olarak verdiği... Bu, terör var diye gitmeyen turist, gitmeyen sermaye, gitmeyen nitelikli eleman, gelişmeyen birtakım sosyal, ekonomik faaliyetler; bütün bunların en büyük acısını da bölgede yaşayan insanlar çektiler. Terörün azalması, terörün bitmesi ise tam tersine bölgede, güneydoğuda, doğuda yaşayan insanlara en büyük faydayı üretecek. Yalnız şöyle bir fark var, onu söyleyeyim: Terörün yıkıcı etkileri, bu bahsettiğim dolaylı zararları daha kısa vadede ortaya çıkıyor, yapıcı etkileri ise biraz daha uzun zaman istiyor, yapıcı etkiler öyle hemen gelişmiyor, insanların normalleşmesi, güvenlik ortamının yeniden yatırımcıyı cezbetmesi, geliştirmesi biraz zaman alıyor. Dolayısıyla şu anda doğu, güneydoğu da bu süreçte ve ben inanıyorum ki özellikle özel sektör yatırımlarıyla artık, sadece kamu yatırımlarıyla değil, turizmiyle, tarımıyla, ticaretiyle, doğu, güneydoğu ülke ortalamasının üstünde bir gelişim perspektifine sahip; bunu da görüyoruz.

Burada bir diğer unsur -doğu, güneydoğu için- komşularla ticaret. Dünyanın hiçbir ülkesi, hiçbir bölgesi komşularla ticaret yapmadan, ekonomik ilişkiler yapmadan gelişemez. Dolayısıyla bu çerçevede de iki projenin altını çizmek isterim: Bir tanesi Kalkınma Yolu Projesi, Irak'ı boydan boya geçen, hem Türkiye için uluslararası alanda yeni bir perspektif açan hem de doğu, güneydoğu için hakikaten çok kıymetli olan bir yol olduğunu ifade etmek isterim. Diğeri de Zengezur Koridoru, o da Kafkaslarla, Türk cumhuriyetleri ile Doğu Anadolu'nun irtibatı anlamında, Türkiye'nin irtibatı anlamında çok çok kıymetli. Bütün bunlarla birlikte, bölgemizdeki siyasi istikrarla birlikte tabii ki doğu, güneydoğunun ben Türkiye ortalamalarının üstünde büyüyeceğine inanıyorum çünkü uzun zamandır kullanılmamış bir potansiyel var, bu potansiyel huzur ve güven ortamında çok daha hızlı bir şekilde harekete geçecektir.

Enflasyon konularına birçok arkadaşımız değindi, isim söylemiyorum ama birçok kişi değindiği için hani topluca bir cevap vermiş olayım. Bu programımızın, bu bütçemizin en önemli hedeflerinden bir tanesi şüphesiz enflasyonu düşürmek. Başından beri şunu söyledik: Üç dönem vardır dedik bu mücadelemizde, bir geçiş süreci, bir dezenflasyon dönemi, daha sonra da kalıcı fiyat istikrarı dönemi dedik. Geçiş dönemini haziran ayı itibarıyla tamamladık ve dezenflasyon sürecine girdik. Son dört ayda 26 puandan fazla enflasyon oranında bir düşüş oldu, bunun da önümüzdeki süreçlerde devam etmesini bekliyoruz ve gelecek yıl sonu itibarıyla yüzde 20'nin altında bir enflasyonu hedefliyoruz, 2026'da ise tek haneli bir rakamı hedefliyoruz. Hizmetlerde bir katılık var burada, mallarda yüzde 40'lara yakın bir seviyeye geldi aslında, temel mallarda yüzde 30'un altına düşen bir enflasyon söz konusu ama özellikle hizmet sektörlerinde bir katılık var, bu katılık da zaman içinde kırılacak ve daha güçlü bir şekilde vatandaşımız bunu hissedecek, temel mallarda, bazı mallarda bunu hissetmeye başladı vatandaşımız ama daha geniş anlamda da önümüzdeki aylarda bunu daha iyi hissedecek diye ifade etmek isterim.

Bütçemiz dezenflasyonla uyumlu derken neyi kastediyorum? Bütçe açıklarını düşürüyoruz. Bu sene 4,9 olan bütçe açığımızı, tahmin ettiğimiz bütçe açığını gelecek yıl 3,1'e düşürüyoruz. Harcamalarımız bir miktar geçen yıl öngördüğümüzün üstünde ama malum, deflatörümüz de öngörülenden daha yüksek oldu, millî gelirimiz de daha fazla arttı, dolayısıyla oransal olarak baktığımızda, biz geçen yıl kamu harcamalarının millî gelire oranı yüzde 26,9 olacak demişiz, şu anda tahmin ettiğimiz gerçekleşme oranı 25,4 yani 1,5 puan. Harcamaları oransal olarak söylüyorum, demin söyledik, oranların ne kadar...

ERHAN USTA (Samsun) - Ödeneğimiz var, bu yıl kullanmamız lazım.

Şimdi 2002 yılı için rakam kullanıyorsunuz Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Oran söylüyorsunuz, oran söylüyorsunuz.

ERHAN USTA (Samsun) - Hayır, 2002 yılında mutlak rakam kullanıyorsun, cari yıl için oran kullanıyorsun.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Hangi rakamı kullandım?

ERHAN USTA (Samsun) - İşte, eğitim harcaması, bilmem ne filan...

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Yok, yok, öyle bir şey yok, kitapçıktan bakın isterseniz. Oran kullandık, kitapçıkta hep oranlar var, gösterebilirim.

Şimdi, burada -işte tam da sizin istediğinizi yapıyorum- 26,9'ken harcama oranımız, dolayısıyla kamu harcamalarında 1,5 puan civarında geçen yılda öngördüğümüzün altında bir kamu harcaması yapmışız. Tasarruf diyoruz ya, işte dikkatli harcama, disiplin, işte bunun en güzel, en somut göstergesi. 26,9 olacak demişiz, 1,5 puan altında, yüzde 25,4 olacak diyoruz milli gelire oranı kamu harcamalarının; gelecek yıl bu oranı 23,9'a düşürmeyi hedefliyoruz. Dolayısıyla burada da dezenflasyon süreciyle uyumlu bir mali politika olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. Maliye politikamız hem genel tasarruf oranlarımızı destekleyici hem de dezenflasyon sürecini destekleyici mahiyette, harcamaların, açığın giderek milli gelirden oranının azaldığı, harcamaların milli gelire oranının düştüğü bir süreçte çok daha olumlu bir seyir izleyecektir diye ifade etmek isterim.

Vergilerle ilgili epeyce tartışma oldu. "Vergilerde adalet var mı, yok mu; ne yaptınız?" şeklinde eleştiriler, tartışmalar oldu. Her şeyi özetlemek mümkün değil ama bazı hatırlatmalar yapmak isterim. Vergi adaleti açısından söylüyorum, 2019'da gelir vergisi yükünü azalttık, alt dilimin vergi oranını yüzde 22'den 15'e, üst gelir grubunu yüzde 35'ten 40'a yükselttik; 2019'da bunu yaptık. İkincisi, asgari ücrete kadar tüm gelirleri vergi dışı bıraktık biliyorsunuz; bu tarihî bir karar oldu gerçekten. Sadece asgari ücretlileri değil, tüm gelirlerde asgari ücrete kadar olan gelirleri vergi dışı bıraktık. Diğer taraftan, basit usule tabi esnafa vergi istisnası getirdik. 850 bin civarında esnafımıza vergi istisnası, küçük esnafa vergi istisnası getirdik. Genel KDV oranı yüzde 20 iken temel gıdada bunu yüzde 1 olarak uyguluyoruz. Sağlık, eğitim, yeme-içme, turizm, giyim, mesken elektriğinde yüzde 10 uyguluyoruz. Yem ve gübrede -tarım ne kadar önemli diye birçok arkadaşımız vurguladı- KDV'yi kaldırdık, çiftçilere destek ödemelerinde gelir vergisi kesintisini kaldırdık. Kurumlar vergisini 5 puan artırdık, 20 iken genel oranı 25'e çıkardık. Finans kesimi için, bankacılık için 30'a çıkardık, kamu-özel iş birliği projelerindeki kârlılıklar için de yüzde 30'a yükselttik, ihracatçı firmalar içinse yüzde 20 olarak bunu belirledik; bu da yine politikalarımızın vergilere yansımış hâli.

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Tüm bunlara rağmen gelir adaleti bozuluyor ama.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Ona geleceğim, gelir adaletine.

Bazı indirim ve istisnaları kaldırdık. KKM ve katılımcı hesaplarından elde edilen faiz ve kâr paylarında sıfır olan oranı vadeye göre yüzde 5 ve yüzde 7,5 olarak belirledik.

ERHAN USTA (Samsun) - Sıfırı siz yaptınız Allah aşkına!

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Ben saygıyla dinledim hiç katılmasam da bazı eleştirilerinize. Ama böyle müdahale... Bunlar fiilen gerçekleşen şeyler.

ERHAN USTA (Samsun) - Özür dilerim de ama biz hakikaten böyle analizler yapıyorsak siz de bize saldırın ya. KKM'yi getiriyorsunuz, vergi koymuyorsunuz, biz vergi koyun, vergi koyun diye bastırıyoruz, en sonunda vergi koyuyorsunuz, bana gelip diyorsunuz ki: "Ya, vergi koyduk."

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - İsterseniz siz devam edin, ben cevap vermeyeyim. Hem kendiniz sorun hem cevap verin, daha adaletli olur yani.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Usta... Sayın Usta... Şöyle yapalım değerli arkadaşlar. Sayın Başkanım bir saniye.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Ya, söylemeyelim mi bu yapılanları?

ERHAN USTA (Samsun) - Tabii ki söylemeyin.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Niye söylemeyelim yani? Böyle bir şey olur mu ya?

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Değerli arkadaşlar... Değerli arkadaşlar... Sayın Usta... Sayın Yılmaz, bir saniye.

Değerli arkadaşlar, burada gerçekten uzun uzadıya süreler verdim. Nihayetinde onda başladık, şu an yediye kadar bir saat ara verdik, sekiz saattir Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcısı herkesi dinledi, şimdi de cevap hakkı var, dolayısıyla bu cevapları kamuoyu takdir edecektir, sizin analizlerinizi de Hükümetin cevaplarını da nihayetinde en büyük mahkeme orası.

Sayın Yılmaz, buyurun lütfen.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Değerli arkadaşlar, ayrıca vergi harcaması konusunda yorumlar yaptı arkadaşlar. 2025 için 3 trilyon 5 milyar vergi harcaması... Sanki hepsi şirketlere olacak, firmalara olacak gibi bir algı oluşturuldu; hiç de böyle değil. Ben şimdi detayını sizlere arz etmek istiyorum bu vergi harcamalarının. Bu 3 trilyon 5 milyarın detayını söylüyorum: Yatırımların teşvik edilmesi için 536,1 milyar TL, bu şirketlere sermaye dediğiniz şey, yatırımlar olsun diye yatırımcılara verdiğimiz teşvikler. İkincisi, iş gücü piyasasının geliştirilmesi ve istihdamın teşviki için bu prim destekleri -işçilere istihdam artsın diye verdiğimiz prim destekleri- 876,8 milyar lira. Eğitim, sağlık ve sosyal amaçlarla engellilere, yaşlılara, şehit dul ve yetimlerine sağladığımız destekler 259,2 milyar TL; bu 3 trilyonun detayı bunlar. AR-GE, yenilik ve tasarım faaliyetlerinin teşvik edilmesi için 147,3 milyar TL; tarımsal faaliyetlerin teşvik edilmesi için 199,8 milyar TL; yatırım ortaklıkları ve fonları aracılığıyla yatırımların artırılması, TL tasarruflarının teşvik edilmesi için 816,7 milyar TL; altyapı, enerji ve ulaştırma ve diğer kalemler için 169,3 milyar TL olarak dağıldığını görüyoruz. Yine, bu tutarın içinde en yüksek kalemlerden biri, tüm çalışanlarımızın yararlandığı asgari ücret istisnasıdır. Sadece bunun için yaptığımız vergi

harcaması 810,4 milyar liradır ve tek başına bu kalem toplam vergi harcamasının yüzde 27'sine denk gelmektedir. Bu tutara 42,6 milyar TL damga vergisinden alınmayan tutarı da dâhil ettiğimizde toplam 853 milyar TL vergi gelirinden vazgeçileceği tahmin edilmektedir. Dolayısıyla bu tutar tek başına toplam tutarın yüzde 28,4'ünü oluşturmaktadır; daha fazla detaya girmeyeyim, bunun bu şekilde anlaşılmasını özellikle istirham ediyoruz.

Borçla ilgili konular gündeme geldi; borçlar arttı mı, azaldı mı? Yine, mutlak rakam verme ile oran verme tartışmasına geliyoruz burada. Mutlak rakamlar söylerseniz TL cinsinden borçlar yükseldi dersiniz elbette ama oran olarak bakarsanız yani bu oran ne oldu Türkiye'de? Bakın, Avrupa Birliği tanımlı genel yönetim borç stokunun gayrisafı yurt içi hasılaya oranı -bu 2002'de yüzde 71,5'miş bu arada- 2024 yılı ikinci çeyreği itibarıyla yüzde 26,1'e gerilemiştir. 26,1'e geriledi; bu, Türkiye'de tarihî çok düşük seviyelerden bir tanesi, 2001'den bu yana en düşük seviye. En düşük seviye, şu anda toplam AB tanımlı kamu borç stokumuzun millî gelire oranı. Bu oran 2023 yıl sonunda AB üyesi ülkelerde yüzde 81, gelişmekte olan ülkelere yüzde 69 yani "Çok borçlandınız, memleketi borca batırdınız." diyecek bir hâl var mı, yok mu siz takdir edin. Bu kapsamda ülkemiz hem AB ülkeleri ile hem de gelişmekte olan ülkelerle karşılaştırıldığında genel yönetim borç stoku açısından en az borçlu ülkeler arasındadır.

Bu kapsamda faizle ilgili de yine benzer bir durumla karşı karşıyayız. Faizde mutlak rakamları söylüyorsunuz, oranları ifade etmiyorsunuz, oranlarla yine konuşmamız lazım. Faiz harcamalarının millî gelire oranı 2002'de yüzde 14,3, 2024 yılında ise beklediğimiz gerçekleşme yüzde 2,9 yani bu artmış dediğiniz hâliyle bu kadar. 2002-2023 döneminin ortalaması yüzde 4,5, 2025-2027 dönemi ortalaması ise yüzde 3,1. Bu depremlerle bağlantılı geçici harcamalar azaldıkça, mali disiplin de devam ettikçe bu mevcut borçluluk düzeylerimizi de dikkate alırsanız faiz oranlarımızın düşmesiyle birlikte önümüzdeki süreçlerde -bu belli bir zaman alıyor tabii, geçmişten gelen bir etkiyle gidiyoruz- belli bir süre sonra faiz harcamalarının hem bütçe içinde hem de millî gelir içindeki payının yeniden düşme eğilimine gireceğini ifade etmek isterim.

Değerli arkadaşlar, gelir dağılımı meselelerine, sosyal adalet meselelerine de değinmemiz lazım çünkü birçok arkadaşımız değindi. Gelir dağılımında bir bozulma var mı? Evet, oldu bir bozulma, özellikle 2022 rakamlarına baktığımızda Gini katsayısında vesaire bir bozulma var. Bunun tabii analiz edilmesi lazım nereden kaynaklandığının, edildiğinin. Pandemi...

SELİM TEMURCİ (İstanbul) - Geçen sene...

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Yok, TÜİK'in 2023 diye açıkladığı rakam 2022 rakamları.

ERHAN USTA (Samsun) - Referans yılı.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Yani referans yılı 2022, dolayısıyla onu "2023'te gelir dağılımı bozuldu." diye yorumlamamak gerekir, 2023'te ilan edilen ama 2022'yi tarif eden bir rakam. Dolayısıyla burada dünyaya da baktığımızda gelir dağılımının bozulduğu bir süreçten geçiyoruz; servet dağılımının ve gelir dağılımının. Pandemi sürecinde özellikle ilk defa Birleşmiş Milletlerin SDG dedikleri Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri var. İlk defa Birleşmiş Milletler tarihinde bu rakamlar geriye gitti, bırakın iyileşmeyi bütün dünyada maalesef sosyal göstergelerde bir geriye gidiş yaşandı, bundan biz de etkilendik ama bunu aşmaya da kararlıyız.

Bu millî gelire oranla rakamlar söylediniz, işte iş gücünün millî gelirdeki payı. Bakın, 2018 yılında iş gücü ödemelerinin millî gelire oranı yüzde 33 iken 2022 yılında yüzde 24'e kadar gerilemiş. Doğru, bir istihdam kaybı yaşadık, birtakım sıkıntılar yaşadık, 2023 yılında ise yüzde 29, 2024 yılında yüzde 36'ya çıkıyor bu oran ve bugüne kadarki istatistiklerimiz içinde en yüksek oran. Dolayısıyla bu bir öncü gösterge, gelir dağılımında tekrar bir toparlanma, bir iyileşme olduğunu gösteriyor. Emek, sermaye ne kadar alıyor diye değişik arkadaşlarımızın yorumları olmuştu, şu an geldiğimiz noktada net işletme artığının millî gelire oranı 2018 yılında yüzde 44 iken 2022'de -doğru, yükselmiş- yüzde 48'e çıkmış, 2023 yılında ise yüzde 42'ye düşmüş, 2024 yılının ilk yarısında ise yüzde 33'e gerilemiş; bu da bugüne kadarki en düşük seviye. Dolayısıyla burada bir iyileşme olduğunu ama bu, TÜİK rakamlarına, Gini rakamlarına gecikmeli bir şekilde yansiyacak.

Sosyal politikamızın genel çerçevesini de şöyle özetleyebilirim: Üç ayaklı bir stratejimiz var bizim başından beri, bu yirmi yıllık bir süreç içinde baktığımız zaman. Birincisi, makro düzey. Enflasyonu düşürmek, yatırım ortamını iyileştirmek, büyümeyi sürdürmek, istihdamı artırmak; bunlar başlı başına yoksulluğu azaltan, gelir dağılımını iyileştiren süreçler. Bir defa bu makro düzey olmadan sadece mikro müdahalelerle sosyal dengeyi sağlayamazsınız. Bu makro boyutu yirmi senede gayet olumlu bir şekilde yönettiğimizi düşünüyoruz. İkinci aşama, sektörel aşamadır, sektörel ve bölgesel diyelim. Eğitime yaptığımız yatırım, sağlığa yaptığımız yatırım, KOBİ'lere verdiğimiz destekler, bölgesel kalkınmaya verdiğimiz destekler; bunlar dolaylı olarak aslında gelir dağılımını, sosyal dengeleri de iyileştiren yatırımlardır. Bu ikisini bütünler bir şekilde de sosyal destek ve yardımlar yaparsınız. Sadece sosyal destek ve yardımlardan ibaret bir perspektifimiz yok kesinlikle, üç kademeli bir perspektifimiz var; makro, sektörel-bölgesel ve doğrudan destekler şeklinde. Bu üçünü bir bütünlük içinde uyguladık ve bu sayededir ki Dünya Bankasının, uluslararası kurumların da hesaplarına göre mutlak yoksulluğu büyük oranda Türkiye aştı. Görelî yoksullukla artık uğraşan bir ülke hâline geldik ki gelişmiş ülkeler genelde böyledirler. Artık mutlak yoksulluk rakamları istatistiki olarak anlamını kaybeder bir yerden sonra ama görelî yoksulluk tabii ki her zaman uğraşmamız gereken, tartışmamız gereken bir konudur ve bu konuda da çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Burada istihdam çok önemli, gelir dağılımı açısından da çok önemli. İstihdamı nüfus artışımıza oranladığımız zaman son yirmi yılda ciddi bir iyileştirme görüyoruz. Genç istihdamı çok konuşuldu. Genç istihdamında da şöyle bir rakam söyleyebilirim: 2012-2023 döneminde AB ülkelerinde gençlerin istihdama katılım oranı 1,6 puan artarken bizde 7,4 puan artmış ve şu anda bizde 45,6 iken AB ülkelerinde 41,8 olmuş. Genç istihdamını ve kadın istihdamını özellikle destekliyoruz, desteklemeye devam edeceğiz.

Atıl iş gücü tartışmasına birçok arkadaşımız değindi. Yine biraz siyasi bir şeye girmek istiyorum. İşsizlik oranı artınca "işsizlik oranı" diyorsunuz, işsizlik oranı düşünce "Atıl istihdama bakın." diyorsunuz. "Tamam, işsizlik düştü, kabul ediyoruz ama atıl istihdama bakın." diyorsunuz.

ERHAN USTA (Samsun) - Biz her zaman atıl diyoruz.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ – Bu elma ile armudu kıyaslamaktır bence. Dünyayla mukayese edecekseniz elma ile elmayı mukayese edeceksiniz, armut ile armudu. “İşsizlik rakamında dünya nerede, biz neredeyiz?” diye bakacaksınız, “Atıl istihdamda dünya nerede, biz neredeyiz?” diye bakacaksınız. Bizde atıl istihdamı alıp dünyanın işsizliğiyle mukayese ederseniz bu haklı, hakkaniyetli bir yaklaşım olmaz diye düşünüyorum. EUROSTAT’ın...

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcım, iş gücüne katılım oranı yüzde 50, OECD’de yüzde 70.

ERHAN USTA (Samsun) - Yapan oldu mu? Öyle bir şey yapan olmadı.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - İşte, öyle bakmak lazım.

Bakın, Avrupa Birliğiyle ben bir mukayese yapayım. Dünyayla mukayese edin diyorum yani bir tavsiye; yaparsınız, yapmazsınız...

ERHAN USTA (Samsun) - Ama öyle bir şey yapmadık ki zaten biz...

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Siz iki ayrı şeyi mukayese ediyorsunuz yani işsizlik düşüyor...

ERHAN USTA (Samsun) - Kime diyorsunuz bilmiyorum da...

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Söyleyen kimse yani...

ERHAN USTA (Samsun) - Atıl iş gücü oranını gösterdik sadece.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Değerli arkadaşlar, bakın, EUROSTAT verilerine göre Avrupa Birliğinde ortalama işsizlik oranı yüzde 6,1, atıl iş gücü oranı yüzde 12 yani aşağı yukarı 2 katı; Avrupa Birliğinde de böyle bir tablo var. EUROSTAT verilerine göre yine... Yani aynı yılı mukayese etmemiz lazım, ben EUROSTAT’taki rakamları söylüyorum.

ERHAN USTA (Samsun) - Yılı söylemediniz.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - 2023 yılı itibarıyla. EUROSTAT’ın ama; onların metodolojisi neyse onu bilmiyorum, kullandığım veriler mukayese anlamlı olsun diye EUROSTAT verileri. EUROSTAT verilerine göre Türkiye’de 2023’te işsizlik oranı yüzde 9,4, atıl işsizlik oranı yüzde 19,6. Bu, EUROSTAT’ın verileri; sizinle de paylaşabiliriz. Dolayısıyla uluslararası mukayese ettiğinizde böyle abartılacak bir farklılık söz konusu değil.

ERHAN USTA (Samsun) - Yani şey değil, çok fena değiliz...

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Onu siz yorumlayın, bilmiyorum yani AB’de 6’ya 12, bizde 9,4’e 19,6. Tabii ki amaç bunu daha aşağıya çekmektir. Elbette bunu yapmak için çaba sarf etmek gerekir ama dünyada sadece Türkiye’de bu sorun varmış gibi algılanması da doğru olmaz; onu da ifade etmek istiyorum.

ERHAN USTA (Samsun) - 7,6 puanın üzerindeyiz, daha ne olacak yani ölecek miydik, anlamıyorum ki.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Evet, dış ticaretle ilgili de epeyce eleştiriler oldu hem cari açık üzerinden hem de ihracat, ithalat rakamları üzerinden. Dış ticaretle ilgili de nerede olduğumuzu... Arkadaşlar, ihracatta geçen 167 milyar diye tahmin etmiştik bu yılı, 164 milyarla bitireceğiz; bir miktar altındayız ihracatın.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Başkanım, 200..

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Pardon, affedersiniz, 200, yorulmuşuz; teşekkür ederiz düzeltme için.

267 milyar dolar demiştik, 264 milyar dolarla şu anda kapatacağımızı tahmin ediyoruz bu yılı. İthalatta ise 373 milyar dolar demiştik, 345 milyar dolarla kapatacağımızı tahmin ediyoruz. Dolayısıyla dış ticaret açığımız 106 milyar dolardan 81 milyar dolara düşecek gibi görünüyor. Son dönemde hizmet ticaretinde yapılan revizyonlarla birlikte cari açığın yüzde 1’ler civarına düşeceğini tahmin ediyoruz. İhracatta niçin 267’yi yakalayamadık? Onun bir nedeni, Avrupa tahminimizden daha düşük büyüyor; biz 1,5 büyüyecek demiştik bu yıl için, şu anki tahminler 0,9 civarında Avrupa büyümesini gösteriyor; bizim temel ihraç pazarımız, onun bir miktar ihracatımız üzerinde baskısı var. Diğer taraftan, yine jeopolitik, tabii ki bölgemizdeki gelişmelerin etkisi var. Ama bu rakamlar, bu ortamı değerlendirdiğiniz zaman hiç de kötü rakamlar değil; cari açığa geldiğimiz nokta çok önemli. Ama şuna katılıyorum: Tabii ki buna aldanmamak lazım, orta uzun vadede daha yapısal dönüşümlerle, kalıcı, daha güçlü bir cari açığı düşürme perspektifinin de elbette tartışılması lazım. Bizim de planlarımızda, programlarımızda zaten yaptığımız bu. Son dönemlerde önemli...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Süreniz doldu, sürenize ilave ekliyorum. Kırk beş dakika baştan verdik Başkanım, ilave beş dakika daha ekliyoruz size.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Erhan Bey’in müdahalelerini herhâlde ekleyeceksiniz.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Beş dakika oradan.

Buyurun.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Cevap vermeye çalışıyorum, ne zaman “Bitir.” dersiniz tabii ki ama cevap vermemiz lazım, birçok soru soruldu.

ERHAN USTA (Samsun) - O günkü sunumda seksen üç dakika konuştunuz, hiçbir şey demedik.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Dış ticarete daha kalıcı bir dönüşüm için programlar uyguluyoruz. “HIT-30” dediğimiz programı ilan ettik. Bu, çok önemli bir program; Türkiye’nin kritik teknolojilerde yerli, milli kabiliyetler geliştirmesini ve yatırım cazetmesini öngören 30 milyar dolarlık bir proje. Yine “YTAK” dediğimiz yatırım taahhütlü avans kredisini güncelledik, burada da yine önemli bir dönüşüm öngörüyoruz, teknolojik dönüşüm öngörüyoruz. Önümüzdeki dönemlerde mali alanımız oluştuğu, bütçemiz rahatladıkça bir miktar, sosyal harcamalar ve reel sektörün yapısal dönüşümü için bunları, bu alanı değerlendireceğiz. Özellikle selektif

finans mekanizmalarını güçlendireceğiz ve çeşitlendireceğiz; bu yapısal dönüşümü öngören, yapısal dönüşümü destekleyen selektif finans mekanizmalarını güçlendireceğiz.

Bu yapısal dönüşümde, yine mesleki eğitime, eğitim sisteminin dönüşümüne önemli bir vurgu yapıyoruz. Enerjideki dönüşümü çok önemli görüyoruz cari açık açısından. Nükleer enerjiden yerli, yenilenebilir enerjiye varıncaya kadar, petrol, gaz aramalarına varıncaya kadar enerjideki bağımlılığımızı düşürme perspektifimiz de yine cari açıkla doğrudan ilişkili. Savunma sanayi gibi sektörlerde sağladığımız başarıyı başka alanlara da taşımak istiyoruz. Sağlık endüstrileri, yazılım başta olmak üzere bütün bu dönüşümlerin cari açığımızda kalıcı düşüşe, katma değeri yüksek bir ekonomik yapı inşasına katkı sunacağını değerlendiriyoruz.

Tarımla ilgili birçok değerlendirme oldu. Tarımla ilgili de müsaadenizle şunu söylemek isterim: Başlangıç bütçesi 2024 yılına göre yüzde 47,4 artmış ve 135 milyar TL olmuştur doğrudan desteklerin. Hazine faiz desteği 2023 yılında 23,3 milyar iken 2024'te 86,1 milyar oldu ve bu destekleri yaparken... Aynı zamanda bir soru da sorulmuştu, affederseniz, onu bir cevaplamaş olayım bu vesileyle; İsmail Bey sormuştu. "Hangi destekler sayılır, sayılmaz?" Bizim, işte, sadece doğrudan verdiğimiz destekler değil, tarıma yaptığımız yatırımlar var, sübvansane ettiğimiz krediler var, TMO'nun alımları var; bütün bunları elbette ki tarıma destek olarak sıralıyoruz. OECD bizden de fazlasını yapıyor. OECD, gümrük vergileri kanalıyla oluşturulan destekleri de tarım desteği olarak görüyor yani bir gümrük vergisi koyup vatandaşın daha fazla ödemesine, tarım ürününün fiyatının yükselmesine vesile oluyorsanız o aradaki farkın üreticiye gittiğini varsayıp onu da hesaplara dâhil ediyor. OECD 2023 yılı Tarım Politikaları İzleme ve Değerlendirme Raporu'na göre, ülkemizin tarıma ayırdığı toplam kaynağın gayrisafı yurt içi hasılaya oranı 2022 yılı için yüzde 1,51 olarak tahmin edilmekte olup OECD ülkeleri ortalaması yüzde 0,58 olarak tahmin edilmektedir yani bu OECD metodolojisine göre bizim tarıma sunduğumuz destek OECD ortalamasının oldukça üzerinde. Tabii ki daha fazlasını niye yapmayalım? Bir arkadaşımız söyledi muhalefetten, yüzde 100 katılıyorum; tarım, stratejik bir sektördür, hiçbir zaman modası geçmeyecek bir sektördür. Her zaman tarımın ve çiftçimizin yanındayız, olmaya devam edeceğiz.

Kadınlarla ilgili, kadın politikamızla ilgili epey bir tartışma oldu. Burada da şöyle bir çerçeve olduğunu, zaman açısından, sadece başlıklarla söyleyebilirim. Bir defa, kızlarımızın, genç kızlarımızın eğitimine büyük bir yatırım yaptık; büyük bir dönüşüm oldu burada. Bunun etkilerini uzun vadede daha iyi göreceğiz. Bu yaptığımız dönüşümün hemen belki etkisi olmayacak; bu kadınların, kızların okullaşma oranı... Aşağıdan gelen çok ciddi eğitilmiş bir kadın nüfusumuz var ve bunun sosyal sonuçlarını, ekonomik sonuçlarını önümüzdeki dönemlerde daha iyi göreceğiz. İstihdam ve girişimcilikte kadınları destekliyoruz, primler sağlıyoruz, yeri geldiğinde pozitif ayrımcılık yapıyoruz ama istismar edilmemesi kaydıyla tabii, birtakım pozitif ayrımcılıklar yapıyoruz. Karar alma süreçlerinde, yine Meclisimiz başta olmak üzere, birçok alanda kadınların sayısını artırma gayreti içindeyiz. Kadına yönelik şiddete dönük çok yönlü tedbirler uyguluyoruz. Cezaların artmasından...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Başkanım, mikrofonunuz kapandı. Başkanım, tabii, çok soru var.

ERHAN USTA (Samsun) - Sorulara cevap vermiyor...

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Veriyor, veriyor; bayağı bir cevapladı.

Şimdi, Sayın Başkanım, tabii, çok uzun meseleler var. Şöyle yapsak, toparlamanız için ben size bir beş dakika versem, geri kalanını arkadaşlar yazılı bildirse bize, olur mu?

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Beş dakika değil de on-on beş dakikada toparlarım.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Başkanım, kırk beşe başladık, elli, altmış...

Buyurun.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - On dakika olsun hiç olmazsa.

Ayrıca "kadın-erkek fırsat eşitliğine yönelik bütçeleme" dediğimiz bir proje de yürütüyoruz UN Women'la birlikte. Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanırken ben de bazı bazı toplantılarına katılmıştım, onu da yürütüyoruz.

Değerli arkadaşlar, birçok konu var ama okul temizliği... Çeşitli sorular yöneltildi bu konuda. Türkiye'de 60.487 okulumuz var. Burada 49.578 kadrolu temizlikçi var, temizlik elemanı var. 30 bin TYP'den tahsis ettik. 63.777 kişi de "İşgücü Uyum Programı" dediğimiz yeni bir programla tahsis edildi. Dolayısıyla, şu anda okullarımızın temizliği için 143.355 personel görevlendirilmiş durumda. Geçen yıl bu sayı 110 bindi. Noktasal olarak bir okulda bir sorun çıkmış olabilir.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) - Genelde vardı, her yerde vardı.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Belki ilk başladığında biraz gecikme oldu, onun etkileri olabilir ama şu anda genel anlamda bir problem olmaması gerekir.

Ortalama emekli aylığıyla ilgili bir rakam söylendi. Sadece düzeltme babında yani yanlış geçmesin tutanaklara; bayram ikramiyesi dâhil, şu anda ortalama emekli maaşımız 17.827 Türk lirası.

Deprem...

ERHAN USTA (Samsun) - 2024 ortalaması mı?

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Şu anda, bugün itibarıyla diyelim ortalamamız, verilen ortalama.

Sağlıkla ilgili epeyce hususlar dile getirildi. Sağlıkta bir devrim yaşadık, kim ne derse desin. Sosyal güvenlikte kurumları birleştirdik, yüzde 70 olan sosyal güvenlik şemsiyesi altındaki nüfusu yüzde 99'a yükselttik. Sağlıkta; bırakın kendi vatandaşımız, yurt dışından, artık sağlık turizminden bahsediyoruz, birçok ülkeden insanlar gelip bizim sağlık sistemimizden yararlanıyor. Ama sorunlar yok mu? Elbette var. Burada da mutlaka yeni birtakım çalışmalar, adımlar olacaktır. Katılıyorum dediğinize, koruyucu sağlık işin özüdür elbette, koruyucu sağlığı

güçlendirmeliyiz ancak bir taraftan da aile hekimliği kanalıyla geliş destekleyici bir sistemi hep birlikte savunmalıyız diye düşünüyorum. O sistemi daha bir...

ERHAN USTA (Samsun) - Ama yok işte.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Zorunlu olmayabilir ama teşvik edici düzenlemeler her zaman mümkün. Bunu da yapmamızda fayda var diye inanıyorum.

Göçle ilgili -yine tutanaklara yanlış girmemesi açısından- 10 milyon göçmenden bahsetti bazı arkadaşlarımız. Ne zaman saydılar, nasıl saydılar bilmiyorum, onu sormak lazım. 10 milyon...

ERHAN USTA (Samsun) - Ümit Özdağ sayıyor onu.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - İçişleri Bakanlığımız saydı, gelecek ay da bunu ilan edecek topluma. Bununla yakından uzaktan alakası yok. Herhâlde arkadaşlarımız sokakta gördükleri her turisti, üniversitede eğitim almak için gelmiş öğrenciyi, birtakım yatırımlar yapmış, gelmiş insanları Suriyeli geçici koruma altındaki nüfus zannediyorlar; başka türlü izah edemiyorum ben. 60 milyon insanın turist olarak geldiği bir ülkedeyiz. Böyle bir bakış açısıyla yaklaşırsak bunun kalkınma perspektifimize de nasıl bir etkisi olur, onu da takdirinize bırakıyorum. Böyle bir durum söz konusu değil, bu 10 milyon hiçbir şekilde...

ERHAN USTA (Samsun) - 5 milyonuna vatandaşlık vermiş olabilirsiniz.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Yani size yakıştıramıyorum bu rakamları. Nerede saydınız 10 milyonu? Var mı böyle bir şeyiniz?

ERHAN USTA (Samsun) - Hayır, Ümit Özdağ "15 milyon." diyor.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Tamam, saymış mı? Siz ona itibar mı ediyorsunuz? Ümit Özdağ'a mı, bu teknik kapasitenizle ona mı itibar ediyorsunuz?

ERHAN USTA (Samsun) - Elbette yani bu kadar fazla olur mu!

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Ben hiç yorum yapmak istemiyorum.

Devletimiz bu konuları çalışıyor, gelecek ay inşallah nüfusu, kimin ne kadar ikametli olduğunu, ne kadar geçici koruma altında olduğunu, ne olduğunu, hepsini sayar. Dolayısıyla, bu rakamlarla hiçbir şekilde alakası yok. Bunlar herhâlde yabancı düşmanlığını körüklemek için ortaya konulan, halkımızı tahrik etmeye çalışan söylemler diye değerlendiriyorum.

Değerli arkadaşlar, KKM'yle ilgili epeyce yorumlar oldu. KKM bakiyesi, geçen yıl en çok yükseldiği dönemde 143 milyar dolara kadar çıkmıştı; şu anda 40 milyar doların altına inmiş durumda. Piyasalarda bir istikrarsızlığa yol açmadan, kademeli, aşamalı bir şekilde KKM'yi düşürüyoruz. Dolayısıyla, burada kâr-zarar açıklamaları... Geçen yıl -biliyorsunuz- Merkez Bankasına tamamen devredilmişti. Bütçeyle zaten fazla bir şeyi kalmadı KKM'nin. Merkez Bankamızda bir bilanço hesabıyla birlikte bu açıklamaları...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Başkanım, buyurun lütfen.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Bu konuda da Merkez Bankamız denetim faaliyetlerinin tamamlanmasından sonra yıllık faaliyet raporu ve bağımsız denetim raporunun finansal sonuçlara ilişkin açıklamalarında buna yer verecektir ancak geçen seneki kadar bir rakam olmayacağını herhâlde siz de takdir edersiniz. İki sebepten dolayı: Hem çok ciddi bir düşüş oldu hem de kurlarda çok ciddi bir hareketlilik olmadı. Dolayısıyla, iki sebepten dolayı da çok daha düşük bir maliyetle karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. İlgili kurumun açıklamasında fayda var.

Kamu-özel iş birliği konularında da epeyce tartışmalar oldu, yine bir soru da sorulmuştu. Kamu-özel iş birliği projelerini iki türlü analiz etmek lazım. Biri mali analiz, bütçeye ne getirdiği, ne götürdüğü; ikincisi de ekonomik ve sosyal analiz. Maaalesef biz genelde sadece mali analiz yapıyoruz, ekonomik-sosyal analizi yeterince yapmıyoruz. Şunu ifade etmek isterim: Bizden önceki dönemlerde 25,6 milyar dolarlık 72 proje yapılmış. 2002'den günümüze ise 77,1 milyar dolarlık 200 projenin sözleşmesi imzalanmış. Bunlar olmasaydı bugün Avrasya Tüneli olmayacaktı, Yavuz Sultan Selim Köprüsü olmayacaktı, Ankara Yüksek Hızlı Tren Gari olmayacaktı, Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu, Menemen-Aliaga-Çandarlı Otoyolu olmayacaktı, Kınalı-Tekirdağ-Çanakkale-Balıkesir Otoyolu, Aydın-Denizli Otoyolu olmayacaktı, İstanbul Havalimanı olmayacaktı ve Çukurova Havalimanı olmayacaktı; yine baktığınız zaman, 13,4 milyar dolar yatırım tutarına sahip 28.842 yataklı 18 şehir hastanesi olmayacaktı.

RAHMİ AŞKIN TÜRELİ (İzmir) - Zafer Havalimanı olmayacaktı.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Bunların pandemi sürecinde ne kadar fayda sağladığını hepimiz biliyoruz. 15 gümrük kapımız olmayacaktı, bu kadar yurdumuz olmayacaktı vesaire.

Değerli arkadaşlar, bakın, bazı yatırımların erken yapılması ve hızlı yapılması kamu süreçlerine göre ekonomimize büyük bir güç vermiştir, destek vermiştir. Keşke daha fazlası yapılsaydı çünkü bugün yatırım maliyetleri geçmişten çok daha yüksek düzeyde. İyi ki o yatırımları yapmışız zamanında, o günkü maliyetlerle gerçekleştirmişiz ve o günden bugüne de hem ekonomimize hem sosyal hayatımıza katkı sunmuş bu projelerimiz. Bunun da altını çizmek isterim.

Affedersiniz, şu sorularla ilgili kısa kısa...

Görev zararları niye arttı Rahmi Bey? Enerji destekleri büyük oranda, sübvansiyonları.

Diğer taraftan, diğer konularda da bazısını cevapladım, bir kısmını da yazılı cevaplayabiliriz.

Bu toplam faktör verimliliği zaten açıklanmayan, "residual" biliyorsunuz, sermaye ve istihdam dışında ama arkadaşlarımız bayağı uzun bir not yazmış, zamanımız yok, o yüzden size...

ERHAN USTA (Samsun) - Not alalım.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Not olarak verelim bunu.

Tasarruf paketini az önce izah ettim. "Tasarruf ve verimlilik" dedik biz, sadece "tasarruf" demedik. 1,5 puanlık harcamalardaki düşüş, aslında ne kadar dikkatli gittiğimiz, milli gelire oranla harcamaların 1,5 puan düşüşü işte bu çabalarımızın bir sonucu.

KKM'ye söyledim bir şeyler.

Cavit Bey daha çok somut projeler söyledi, yazılı cevap verelim, şu anda hazır bir şey söyleyemiyorum ama bu ek motorlu taşıtlar vergisiyle ilgili tahsilat oranı 93,3 olmuş.

CAVİT ARI (Antalya) - Oymapınar Barajı'yla ilgili de gerçekçi bir bilgi alalım.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Cevdet Bey yine cezalarla ilgili bir soru sordu. "31 Ağustos 2024 tarihi itibarıyla vergi cezaları bakiyesi 384,2 milyar lira. Bu tutarın yüzde 75,6'sı olan 290,5 milyar Türk lirasının tahsil kabiliyeti bulunmamaktadır. Aynı tarih itibarıyla yargı para cezalarının ise yüzde 94'ünün tahsil kabiliyeti bulunmamaktadır." şeklinde teknik bir değerlendirme var.

Hayvancılık destekleri, onlarla ilgili bir not veririz size.

GAP'la ilgili -ayrılmış buradan Sayın Tanal ama- şunu söyleyeyim: Yeni bir eylem planı hazırladık. Yakın bir gelecekte Şanlıurfa'da yeni GAP eylem planını ilan edeceğiz; DAP için de bunu yaptık, KOP için de yaptık, DOKAP için de yaptık. Bu yeni eylem planlarının her birini ilgili bölgesinde, EKK'leri de o bölgelerde toplayarak sivil toplumu, iş dünyasını da davet ederek bunları açıklayacağız; ilk açıklayacağımız da GAP Eylem Planı olacak. Projelerle ilgili yine detaylı bilgi verebiliriz diye düşünüyorum.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

CAVİT ARI (Antalya) - Oymapınar Barajı'nın kime ait olduğu konusunda gerçekçi bilgi istiyoruz.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyoruz.

Selamlama için mikrofonunuzu açıyorum. İlave on beş dakika ekledim. Dolayısıyla geri kalanlara lütfen arkadaşlar yedi gün içerisinde yazılı olarak cevap versinler.

Lütfen selamlama yapıp bitirelim.

CUMHURBAŞKANI YARDIMCISI CEVDET YILMAZ - Teşekkür ediyorum.

Sayın Başkan, size, tüm üyelere yaptıkları katkılar için -katılırlız, katılmayız- eleştiriler için teşekkür ediyoruz. Bunlardan mutlaka değerlendireceğimiz, geleceğe ışık tutan birtakım fikirler, öneriler de alacağız elbette ama katılmadıklarımızı da tabii ki açık bir şekilde ifade edeceğiz. Zaten önemli olan bu demokratik, kaliteli tartışma ortamını sağlamak.

Size ve katkıda bulunan tüm arkadaşlara teşekkür ediyorum. Bütçemizin hayırlı olmasını, milletimize, ülkemize, bereketler getirmesini diliyorum, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum.

Değerli arkadaşlar, şu hareketliliği bir kessek, daha Komisyon oylamadı, daha bir şey yok. Şimdi dinledik ve karar vereceğiz.

Şimdi, değerli arkadaşlar, bugün, tabii, geneli üzerindeki müzakereler olduğu için olabildiğince grup sözcülerimize süre konusunda aldığımız kararların aksine müsahakâr davrandık, süreleri bolca kullandırık ama sizlerden bir ricam, burada bir karar aldık ve bu karar konusunda herkesin bu aldığımız kararlara uygun şekilde görüşlerini dile getirmesi. Şimdi, sekiz saat Komisyon konuştu, elli dakika Hükümet konuştu. Dolayısıyla sekiz saate elli dakikada bir cevap versin. Yoksa her birimiz onun kadar konuşmak istersek işin içinden çıkamayız.

Teşekkür ediyorum değerli arkadaşlar.

Şimdi, değerli arkadaşlar, 2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi ve 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Teklifi ile Sayıştay raporlarının geneli üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu Teklifi'nin maddelerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi, 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Teklifi'nin maddelerine geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2025 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe ve 2023 Yılı Merkezi Yönetim Kesin Hesap Kanunu Tekliflerinin 1'inci ve 2'nci maddelerini sırasıyla okutuyorum:

2025 YILI MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇE KANUNU TEKLİFİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Gider, Gelir, Finansman ve Denge

Gider

MADDE 1- (1) Bu Kanuna bağlı (A) işaretiyle cetvellerde gösterildiği üzere, 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli;

a) (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerine 14.605.800.967.000 Türk Lirası,

b) (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idarelere 1.360.241.455.000 Türk Lirası,

c) (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlara 68.362.485.000 Türk Lirası, ödenek verilmiştir.

Gelir ve finansman

MADDE 2- (1) Gelirler: Bu Kanuna bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere, 5018 sayılı Kanuna ekli;

a) (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçenin gelirleri 12.670.431.309.000 Türk Lirası,

b) (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idarelerin gelirleri 103.904.532.000 Türk Lirası öz gelir, 1.261.017.478.000 Türk Lirası Hazine yardımı olmak üzere toplam 1.364.922.010.000 Türk Lirası,

c) (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumların gelirleri 66.810.249.000 Türk Lirası öz gelir, 1.552.236.000 Türk Lirası Hazine yardımı olmak üzere toplam 68.362.485.000 Türk Lirası, olarak tahmin edilmiştir.

(2) Finansman: Bu Kanuna bağlı (F) işaretli cetvelde gösterildiği üzere, 5018 sayılı Kanuna ekli (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idarelerin net finansmanı 197.100.000 Türk Lirası olarak tahmin edilmiştir.

2023 YILI MERKEZİ YÖNETİM KESİN HESAP KANUNU TEKLİFİ

Gider bütçesi

MADDE 1- (1) 16/12/2022 tarihli ve 7427 sayılı 2023 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ve 15/07/2023 tarihli ve 7457 sayılı 2023 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu İle Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli;

a) (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerine 5.542.856.087.000 Türk Lirası,

b) (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idarelere 410.396.351.000 Türk Lirası,

c) (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlara 19.535.347.000 Türk Lirası,

ödenek verilmiştir.

(2) Kanunların verdiği yetkiye dayanarak yıl içerisinde eklenen ve düşülen ödenekler sonrası 2023 yılı merkezi yönetim kesin hesap gider cetvellerinde gösterildiği üzere, 5018 sayılı Kanuna ekli;

a) (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerinin bütçe giderleri 6.499.510.446.810,52 Türk Lirası,

b) (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idarelerin bütçe giderleri 622.647.104.018,71 Türk Lirası,

c) (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumların bütçe giderleri 24.093.880.211,66 Türk Lirası,

olarak gerçekleşmiştir.

(3) 2023 yılı merkezi yönetim net bütçe gideri 6.588.015.612.468,13 Türk Lirasıdır.

Gelir bütçesi

MADDE 2- (1) 2023 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ve 2023 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu İle Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 5018 sayılı Kanuna ekli;

a) (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçenin gelirleri 4.881.954.321.000 Türk Lirası,

b) (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idarelerin gelirleri 37.133.891.000 Türk Lirası öz gelir, 329.737.621.000 Türk Lirası Hazine yardımı olmak üzere toplam 366.871.512.000 Türk Lirası,

c) (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumların gelirleri 19.102.343.000 Türk Lirası öz gelir, 433.004.000 Türk Lirası Hazine yardımı olmak üzere toplam 19.535.347.000 Türk Lirası,

olarak tahmin edilmiştir.

(2) 2023 yılı merkezi yönetim kesin hesap gelir cetvellerinde gösterildiği üzere, 5018 sayılı Kanuna ekli;

a) (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçenin gelirleri 5.111.008.123.221,61 Türk Lirası,

b) (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idarelerin gelirleri 85.134.739.227,08 Türk Lirası öz gelir, 476.183.161.171,85 Türk Lirası Hazine yardımı olmak üzere toplam 561.317.900.398,93 Türk Lirası,

c) (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumların gelirleri 25.173.566.254,03 Türk Lirası öz gelir, 527.595.000 Türk Lirası Hazine yardımı olmak üzere toplam 25.701.161.254,03 Türk Lirası,

olarak gerçekleşmiştir.

(3) 2023 yılı merkezi yönetim net bütçe geliri 5.207.566.065.320,65 Türk Lirasıdır.

BAŞKAN MEHMET MUŞ - Teşekkür ediyorum.

Sayın Cumhurbaşkanı Yardımcımıza, değerli milletvekillerimize ve tüm katılımcılara çok teşekkür ediyorum.

Sayın milletvekilleri, programımızda bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi, Kamu Denetçiliği Kurumu ve Sayıştay Başkanlığının bütçe, kesin hesap ve Sayıştay raporlarını görüşmek üzere 31 Ekim Perşembe günü saat 10.00'da toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati: 20.57

